

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA TISA

Kikao cha Nane – Tarehe 16 Novemba, 2017

(Bunge Lilianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Spika (Mhe. Joh Y. Ndugai) Alisoma Dua

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tukae. Tunaendelea na Mkutano wetu wa Tisa, leo ni Kikao cha Nane. Katibu.

NDG. STEPHEN N. KAGAIGAI – KATIBU WA BUNGE:

HATI ZILIZOWASILISHWA MEZANI

Hati zifuatazo ziliwasilishwa mezani na:

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO (MHE. ENG. ATASHASA J. NDITIYE):

Maelezo ya Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano kuhusu Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa Mwaka 2017 *(The National Shipping Agencies Bill, 2017)*

MHE. HAWA M. CHAKOMA (K.n.y. MWENYEKITI WA KAMATI YA MIUNDOBINU):-

Maoni ya Kamati ya Miundombinu kuhusu Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa Mwaka 2017 *(The National Shipping Agencies Bill, 2017)*

MHE. QAMBALO W. QULWI (K.n.y. MSEMAMI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI WA WIZARA YA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO):

Maoni ya Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani wa Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano kuhusu Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa Mwaka 2017 (*The National Shipping Agencies Bill, 2017*)

SPIKA: Ahsante sana Msemaji Mkuu wa kambi Rasmi ya Upinzani kwa Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.

Katibu.

NDG. STEPHEN N. KAGAIGAI – KATIBU WA BUNGE:

MASWALI KWA WAZIRI MKUU

SPIKA: Maswali kwa Mheshimiwa Waziri Mkuu. Mheshimiwa Waziri Mkuu karibu. (*Makofi*)

Waheshimiwa Wabunge, katika kipindi hiki baadhi yetu tumekuwa na maswali marefu, kwa hiyo nakuwa na orodha ndefu ya watu ambao hawafikiwi hata siku moja, hata nusu wala nini. Kwa hiyo kwa leo nataka tujaribishe, maswali ya leo yote hayatakuwa na nyongeza. Kwa hiyo kila anayeuliza swali aulize swali lake vizuri ili na wengine nao waweze kufikiwa badala ya wachache ndiyo wawe wanafikiwa kila wakati.

Swali la kwanza litaulizwa na Mheshimiwa Abdallah Bulembo.

MHE. ABDALLAH M. BULEMBO: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Naomba nimuulize swali Mheshimiwa Waziri na kwa kuwa umeshasema hakuna nyongeza sasa itabidi niunganishe hapo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, swali la kwanza linasema hivi; Serikali imeandaa Sera na kutunga sheria ili kuruhusu

wageni kufanya kazi na kurithisha ujuzi kwa Watanzania. Je, wageni hawa wanatakiwa waruhusiwe kufanya kazi kwa muda gani?

Mheshimiwa Spika, swali la pili, linasema hivi...

SPIKA: Mheshimiwa Bulembo, swali huwa ni moja tu. Ahsante sana, naliruhusu japo lina shida kidogo. Maswali ya takwimu huwa hayakubaliki. Yanatakiwa maswali ya kisera, sasa swali la muda gani ni swali la takwimu, lakini Mheshimiwa Waziri Mkuu kama unaweza ukajibu, karibu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Bulembo kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli maswali yanayohusu takwimu ni ngumu kupata takwimu halisi kwa sasa kwa sababu maandalizi yetu ni ya kisera zaidi. Nchi inao utaratibu wake, iko Sheria ya Ajira na iko Sheria inayohusu waajiriwa wa ndani ya nchi na nje ya nchi na kwa bahati nzuri jambo hili liko kwenye ofisi yangu, Ofisi ya Waziri Mkuu. Sheria namba moja ya mwaka 2015 ndiyo ambayo hasa inagusa kwenye mambo ya ajira na inapotokea ajira zinahusisha sekta za kitaalam na zinahitaji wageni kutoka nje ya nchi tumeweka ukomo. Tunayo ile *ratio* ya 1:10 kwamba kwenye Watanzania kumi kunakuwa na mgeni mmoja.

Mheshimiwa Spika, tunachokifanya; tunatoa kibali cha kufanya kazi nchini. Ukomo wetu ni miaka miwili na katika hiyo miaka miwili, moja kati ya jukumu kubwa analolifanya huyu mgeni mwajiriwa ni kurithisha, kufundisha utaalim kwa Mtanzania ili anapomaliza miaka miwili basi Mtanzania awe ameshajua kazi ile ili Mtanzania aweze kuendelea na ile kazi.

Mheshimiwa Spika, pale ambapo tunaridhika kwamba ule utaalim bado Watanzania hatujapata vizuri, sheria pia inaruhusu kumpa fursa ya kuwaomba tena kuongezewa muda wa miaka miwili mingine. Tunaamini

katika vipindi hivyo viwili vya miaka miwili miwili Mtanzania anaweza kuwa sasa ameshazoea kazi ile ambayo alikuwa anaifanya mgeni ili kuwapa uwezo Watanzania.

Mheshimiwa Spika, kwenye eneo hili makampuni yote yanayokuja nchini na wataalam hao tumeyapa sheria ya kwamba, kampuni inapoendesha sekta za kitaalam lazima waweke kipengele ambacho kinatoa mafunzo kwa Watanzania. Lengo ni kwamba, wanapomaliza muda wao, basi Watanzania kupitia mafunzo yale, wawe wameshazoea kufanya kazi.

Mheshimiwa Spika, masharti hayo yanatofautiana kwa hao ambao na wao wanaajiriwa kama wafanyakazi, lakini pia wakati mwingine sheria inabadilika kama kunakuwa na mwekezaji anakuja kuanzisha kampuni yake na pia inahitaji utaalam. Kwa hiyo tunaangalia mazingira hayo na huwa tunatoa fursa ya mwekezaji huyo kufanya kazi nchini na kiwanda chake au aina ya uwekezaji ambayo pia Watanzania nao watapata ajira zaidi.

Mheshimiwa Spika, hayo ndiyo ambayo tunapenda zaidi kuwakaribisha wawekezaji kujenga, kuwekeza, ili tuweze kufungua fursa zaidi za ajira kwa Watanzania. Kwa hiyo msisitizo hapa ni Watanzania kuendelea kupata nafasi za ajira nyingi za kutosha pamoja na kupata utaalam ambao hatukuwa nao kupitia hao wawekezaji. Huo ndiyo utaratibu wa nchi. *(Makofi)*

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kwa sababu maswali kwa Waziri Mkuu ni Alhamisi iliyopita na Alhamisi hii peke yake, wale ambao walipata nafasi Alhamisi iliyopita leo sitawapa nafasi. *(Makofi)*

Swali linalofuata litaulizwa na Mheshimiwa Catherine Ruge.

MHE. CATHERINE N. RUGE: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa fursa ili na mimi niweze kuuliza swali.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, Sera ya Elimu ya Mwaka 2014 inatamka wazi kuwezesha mazingira bora kwa wanafunzi wote kwa maana ya wanafunzi wa kike na wa kiume bila kujali jinsia. Hata hivyo, kuna utafuti uliofanywa na *Tanzania Gender Network Program*, unaonesha kwamba watoto wa kike hukosa masomo kati ya siku tatu mpaka saba kwa mwezi na hivyo huathiri ufaulu wao. Ni kwa nini sasa Serikali haioni umuhimu wa kutoa mwongozo kwa zile pesa za ruzuku zinazokwenda shuleni kutamka wazi kwamba kiasi fulani kitengwe kwa ajili ya taulo za kike ili watoto hawa waweze kuhudhuria masomo siku zote?

Mheshimiwa Spika, pia... (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana, swali ni moja tu. Majibu ya swali hilo Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Ruge kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba kweli tunayo Sera ya Elimu na sera yetu tunasisitiza watoto wote wa Kitanzania wasome (wa kiume na wa kike) na tunaendelea kusimamia uwepo wa idadi kwa idadi kwanza iwe idadi nzuri ya wasichana na wavulana kwenye elimu.

Mheshimiwa Spika, sasa yako haya mambo ya ndani ambayo tunaingiza zaidi kwenye Sekta ya Afya na Wizara ya Afya ambayo pia inalishughulikia hili kwa ujumla wake nayo pia tumeipa jukumu la kuratibu shughuli zote zinazohusu afya. Hata hivyo, kwenye shule zetu hatukuweza kuitamka hiyo wazi kwa sababu tunaamini kwamba mwanafunzi anapopata tatizo hilo haliwezi kuwa *public*, ni jambo binafsi.

Mheshimiwa Spika, Sasa mambo hayo binafsi ingawa yanaweza kuathiri kipindi cha masomo lakini tunaamini kwamba tunaweza tukawa tunawatunza watoto wetu pamoja na ndiyo sababu katika kila shule tumeamua kuwe na Walimu wanawake ili waweze kumsaidia mtoto wa kike

kwa hayo mambo ambayo ni ya ndani, ya usiri, hatuwezi kuyaweka wazi. Pale ambapo tutaona kuna umuhimu zaidi wa kuhakikisha kwamba tunaweza kuandaa sera ya namna hiyo kwa ajili ya kuwakinga akinamama, tunaweza kufanya hilo.

Mheshimiwa Spika, kwa sasa *Matrons* wetu walioko shuleni wanaendelea kukaa nao watoto wetu ili kumfanya nae pia kuendelea kuwa na *confidence* ya kusoma pamoja na wenzake bila kuibua hizo hisia ambazo tunasema ni mambo ya usiri na ya ndani ingawa pia ni muhimu nalo katika kuliweka kwenye utaratibu huo ambao tunadhani ni muhimu pia kuufanyia kazi.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo kwa swali la Mheshimiwa Mbunge, ni suala muhimu lakini linazungumzika ndani ya Serikali ili tuweze kulifanyia kazi. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Mbunge wa Liwale, Mheshimiwa Zuberi Mohamed Kuchauka, uliza swali lako.

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ya kumuuliza swali Mheshimiwa Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Waziri Mkuu hapa nchini tunazo Sera za Ugatujaji wa Madaraka. Hii Sera ya Ugatujaji wa Madaraka lengo ilikuwa ni kufikisha huduma hizi kwa jamii kwa karibu zaidi na usimamizi wa karibu wa miradi yetu ya maendeleo inayoibuliwa katika Halmashauri zetu na vijiji.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, ili sera hii iweze kutekelezwa ni kwamba Serikali inapeleka pesa nyingi kwenye Halmashauri zetu ili kuweza kutekeleza miradi hiyo na kutoa hizo huduma. Hata hivyo, kada hii, wasimamizi wakubwa wa kwanza kabisa wa fedha hizi ambazo Serikali tunapeleka ni Watendaji wetu wa Vijiji na Watendaji wa Kata.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, sasa hivi nchi yetu inakumbwa na tatizo kubwa sana katika Halmashauri zetu

kutokana na uhaba wa Watendaji wa Kata na Watendaji wa Vijiji wakati hao ndiyo tunaowategemea kwamba ndiyo wangekuwa wasimamizi wa kwanza wa fedha hizi. Unapokwenda kijijini...

SPIKA: Mheshimiwa, moja kwa moja kwenye swali...

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Mheshimiwa Spika, najenga hoja.

SPIKA: Hapana, hapana! Hakuna kujenga hoja ni swali.

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Kwa msingi huo kwa mfano; utaona kwenye Halmashauri...

SPIKA: Mheshimiwa Kuchauka, utakaa chini sasa. Uliza tu swali moja kwa moja.

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Swali langu ni kwamba mkakati wa Serikali ya Awamu ta Tano unasema nini katika kutatua tatizo hili ambalo limekuwa sugu, linasababisha Halmashauri zetu kupata hati isiyo salama? (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana. Majibu ya swali hilo Mheshimiwa Waziri Mkuu, Waheshimiwa Wabunge, maswali sio ngonjera. Mheshimiwa Waziri Mkuu tafadhali.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Kuchauka ambalo limezunguka zunguka lakini msingi wake ni Serikali inatumia utaratibu gani kuhakikisha kwamba kunakuwepo na rasilimali watu ambao pia wataweza kudhibiti rasilimali fedha kama ambavyo nimekuelewa kwa mzunguko mzima wa swali lako.

Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba Serikali imeweka utaratibu wa kuhakikisha kwamba tunakuwa na watumishi wa kutosha kwenye kada zote. Kwa sasa tunaendelea kushuhudia kupungua kwa rasilimali watu kwenye sekta zetu na hatimaye kusababisha rasilimali fedha hizo kutotunzwa/

kutosimamiwa vizuri. Kwa Serikali ya Awamu ya Tano, jambo hilo linaweza kuwa limetokana na mazoezi mawili ambayo tumeyaendesha; ya kubaini watumishi hewa na watumishi wenye vyeti ambao hawana stahili sahihi ya kufanya kazi walioajiriwa. Sasa zoezi hili limepunguza idadi ya watumishi na ni kweli kwamba tunaweza tukawa tunapeleka fedha halafu zisipate watu wa kuzisimamia vizuri.

Mheshimiwa Spika, kwenye eno hili, Mheshimiwa Rais wetu Dkt. John Pombe Magufuli ametupa nafasi za ajira zaidi ya 52,000 na tumeanza kuajiri kwa sababu anatupa vibali kadiri tunavyohitaji na tunaendelea kuhakiki kwamba wanaokwenda ni watumishi wenyewe na wamefika vituoni wanafanya kazi yao. Kama ambavyo mmeshuhudia tumeajiri kwenye Sekta ya Elimu, Afya na juzi Majeshi na tunaendelea kuajiri.

Mheshimiwa Spika, sasa kada hizi za Watendaji wa Kata na Vijiji hizi ni kada ambazo pia tumezipa mamlaka halmashauri zenyewe kuajiri pale ambapo wanaona kuna upungufu ili kuziba mapengo haya. Kwa hiyo ni halmashauri yako na Mheshimiwa Mbunge wewe pia ni Mjumbe wa Baraza la Madiwnai pale, kwa hiyo unayo fursa ya kupata takwimu za Watendaji wa Kata na Vijiji waliopo na kujua wangapi wamepungua ili muamue na muweze kuziba ninyi wenyewe pale kwa lengo la kuweza kudhibiti fedha zilizopo na zilizopelekwa kwa ajili ya miradi kwenye ngazi hizo za vijiji.

Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Suzan Anselm Lyimo, swali.

MHE. SUSAN A. LYIMO: Mheshimiwa Spika, nakushukuru.

Mheshimiwa Waziri Mkuu kumekuwa na malalamiko makubwa sana ya watumishi wa umma hasa tukitegemea

kwamba watumishi wa umma ndiyo *engine* ya maendelo ya Taifa hili, kwa sababu hata ukiwa na *computer* kama huwa watumishi ni bure.

Mheshimiwa Spika, hapa nina barua iliyotoka kwa Katibu Mkuu wa Utumishi, juzi tu hapa akisema kwamba watumishi takriban 60,000 waliokuwa wapandishwe vyeo mwaka jana mwezi Juni hawatapandishwa, watapandishwa mwaka huu Novemba, kwa sababu eti ya zoezi la uhakiki.

Mheshimiwa Spika, kwa maoni yangu naona watumishi hawa wameonewa kwa sababu hii itakuwa na *multiple effects* hata kwenye *pension* kwa maana ya kwamba kwa mwaka mzima hawa watu walikuwa hawajapandishwa. Kwa maana hiyo kama kwa wastani tu miezi 16 maana yake ni kwamba watakuwa wanadai shilingi...

SPIKA: Mheshimiwa Lyimo hayo ndiyo maswali ninayoyakataa...

MHE. SUSAN A. J. LYIMO: Shilingi za K Tanzania kama bilioni 180...

SPIKA: Mimi nataka uulize swali la kisera..

MHE. SUSAN A. J. LYIMO: Mheshimiwa Spika, sasa hoja yangu...

SPIKA: Moja kwa moja, swali linasemaje?

MHE. SUSAN A. J. LYIMO: Ni kwa nini Serikali inawahujumu wafanyakazi wake, lakini pamoja na kuwahujumu pia inawapunguzia morali yao. Ni kwa nini mmefanya hivyo na je, hizi hela zao mtawalipa? (*Makofi*)

SPIKA: Napata tabu kuliruhusu hili swali, kabisa! Kwa sababu linahusu barua ambayo sio lazima kwamba Waziri Mkuu ameshaiona. Tunaendelea na swali linalofuata. Mheshimiwa Innocent Bashungwa.

MHE. INNOCENT L. BASHUNGWA: Mheshimiwa Spika, nashukuru.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, moja ya changamoto inayowakabili wakulima wa kahawa ni kulazimika kukopa wakati wa kuandaa mashamba kwa madalali kwa makubaliano ya kulip amikopo hii kandamizi wakati wa mavuno, wakati kahawa bado ipo mashambani na wakati mwingine ikiwa bado ni mbichi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kule kagera mfumo huu kandamizi unajulikana kwa jina la kuuza *butula* na wenzetu wakulima wa korosho wanaita *kangomba*. Je, Mheshimiwa Waziri Mkuu, Serikali ipo tayari kuingilia kati kwa kuweka utaratibu kupitia benki ya wakulima kwa kushirikiana na...

SPIKA: Mheshimiwa Bashungwa, mpaka sasa hivi nakusikiiza sijajua hata swali lako ni nini? Enh?

MHE. INNOCENT L. BASHUNGWA: Ili kutoa mikopo ya bei nafuu kwa wakulima wa kahawa...

SPIKA: Mheshimiwa Bashungwa, kaa chini tunaendelea na Mheshimiwa Maulid Saidi Abdallah Mtulia kama una swali. Kama hayupo Mheshimiwa Magdalena Hamis Sakaya kama una swali.

MHE. MAGDALENA H. SAKAYA: Mheshimiwa Spika, ahsante.

Mheshimiwa Waziri Mkuu nchi yetu imekuwa inakumbwa na majanga mbalimbali kutokana na mabadiliko ya tabianchi. Tumeshuhudia watu wengi wakipoteza maisha, lakini miundombinu ikiharibika, lakini pia hata hali halisi ya mvua zimekuwa hazinyeshi kwa ukamilifu kutokana na kwamba, kuna mabadiliko ya tabianchi ambayo ni suala la kidunia. Mheshimiwa Waziri Mkuu Serikali yetu imejipanga vipi kimkakati kupambana na janga hili la tabianchi katika nchi yetu?

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Sakaya, Mbunge, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, mabadiliko ya tabianchi yaliyoikumba dunia yote, Tanzania ikiwemo, tunaendelea pia kukabili changamoto hiyo huku tukiwa tunaweka mipango mbalimbali ya kuhakikisha kwamba, tunakabiliana nayo mabadiliko hayo. Moja tumejiimarisha kwa sheria zinazohifadhi mazingira yetu, ili kuhakikisha kwamba, mazingira yanabaki yanasaidia pia, kufanya mabadiliko ya hali ya hewa ndani ya nchi yanabaki kuwa ya kawaida yanayoweza binadamu au Watanzania walioko huku ndani au viumbe hai vyote kufanya kazi zao vizuri na kupata mahitaji vizuri.

Mheshimiwa Spika, pia, Serikali tumeendelea kusimamia Sheria za Mazingira ambazo pia zinakinga maeneo mbalimbali ikiwa ni pamoja na misitu, mito na maeneo mengine yote ili kuhakikisha kwamba tunakabiliana na hili. Pia, Serikali tunaendelea kuweka utaratibu wa kutoa elimu kwa jamii kuwaelimisha Watanzania umuhimu wa kuhifadhi mazingira yetu kwa ujumla, lakini pia hata Taasisi za Kimataifa nazo zimeshiriki kikamilifu na Mataifa makubwa nayo yameshiriki kikamilifu katika kupambana na kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi duniani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, naamini kwamba, kadri ambavyo dunia na nchi zote duniani zinakabiliwa na jambo hili na Serikali yetu nchini pia, tumeshiriki katika kuhifadhi mazingira huku ndani hiyo ikiwa ni moja ya mapambano ya mabadiliko ya tabianchi duniani. Kwa hiyo, nitoe wito kwa Watanzania kwamba, mabadiliko ya tabianchi kama tutaendelea kuharibu misitu yetu, kuharibu vyanzo vyetu, tunaweza kukosa huduma za jamii ambazo zinatokana na mabadiliko ya tabianchi.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, ni muhimu sana tukashirikiana kwa pamoja kupitia wataalam ambao wanatoa elimu na wananchi na kila mmoja ambaye ana dhamana kwenye eneo lake, ili tuweze kushiriki kwa pamoja

kuhifadhi mazingira yetu, ikiwa ni moja kati ya mkakati wa kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi. Ahsante sana. (Makofi)

Mheshimiwa Vedasto Edgar Ngombale, upande wa CUF.

MHE. VEDASTO E. NGOMBALE: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi.

Mheshimiwa Waziri Mkuu ni Sera ya Serikali kulinda usalama wa watu na mali zao. Mheshimiwa Waziri Mkuu, mwezi wa Saba Jeshi la Polisi lilifanya shambulio Msikitini katika Jimbo langu na ikasababisha kifo cha Sheikh Ismail Bweta na kuondolewa jicho kwa Sheikh Abdallah Nakindabu, lakini Serikali iko kimya. Je, Serikali iko tayari kulipa fidia kwa watu hawa? Ahsante.

SPIKA: Majibu ya swali hilo, Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Vedasto, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kwanza sina uhakika kama Jeshi la Polisi lilimshambulia huyo unayemtaja kwa jina na kumtoa jicho, kama ambavyo umedai, lakini jukumu la vyombo vya dola, Jeshi la Polisi likiwemo, ni kulinda usalama wa raia wake na mali zao. Sio jukumu la Polisi kwenda kumshambulia mtu na hatimaye sasa tuanze kufikiria kulipa fidia kwa sababu ya shambulio lililofanywa na Polisi.

Mheshimiwa Spika, kama kuna askari au yeyote kutoka chombo cha dola ambaye ametenda tendo hilo yeye mwenyewe, ikiwa ni nje ya majukumu yake ya kila siku, hilo atakuwa ametenda kosa binafsi na atachukuliwa hatua za kisheria kama yeye aliyetenda kosa hilo. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, Serikali haiwajibiki kulipa fidia ikiwa si sehemu ya maagizo na wala si jukumu la majeshi ya vyombo vyetu vya dola, bali ikithibitika kama mmoja kati

ya watumishi wetu wa vyombo vya dola ambaye ametenda kosa hilo na ikathibitika yeye mwenyewe atawajibika kuchukuliwa hatua kali ili sasa kama kutakuwa na fidia itakuwa ni moja kati ya hukumu ambazo atapewa na vyombo vinavyotoa hukumu kutokana na tendo ambalo limeshatendwa.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, niseme tu kwamba, Serikali wala vyombo vyake vya dola havilengi kufanya kazi ya kuweza kwenda kuwatendea makosa wananchi, bali kulinda kama ambavyo nimesema, kulinda amani na mali zao ili tuweze kufanya kazi kama ambavyo tumejipanga kufanya kazi zetu vizuri. Ahsante sana. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa John Kadutu, Mtemi wa Ulyankulu.

MHE. JOHN P. KADUTU: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kunipa fursa hii.

Mheshimiwa Waziri Mkuu, hivi karibuni na ni muda mrefu sasa kumekuwa na migogoro ya hifadhi na maisha ya wananchi wetu kwenye majimbo mbalimbali Na hivi karibuni kumekuwa na matangazo ya kuwakataza wananchi wetu wasiendeleo na shughuli za uzalishaji na waweze kuondoka kwenye maeneo hayo. Je, Serikali inatamka nini juu ya maeneo ambayo asilimia kubwa ni hifadhi, lakini vijiji vyake vimeandikishwa kwa maana vina *GN?* Ahsante sana. *(Makofi)*

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Kadutu, Mbunge wa Ulyankulu, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nchi yetu tuna mapori ambayo tumeyahifadhi kisheria na yana mipaka yake rasmi kwa mujibu wa ramani zilizochorwa zinzolindwa na sheria hizo. Mapori haya yako katika kila eneo na ni budi kila Mtanzania kushiriki kuyahifadhi. Sasa kumetokea uvamizi ambao unafanywa na walio jirani kwenye maeneo hayo, lakini mbili, maeneo hayo yamekuwa na migogoro mingi kati ya mapori

yetu na vijiji, kati ya mapori na wananchi ambao wanapeleka kufanya shughuli za kijamii huko ndani ambako pia, haturuhusu kufanya shughuli za kijamii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, sasa kutokana na migogoro hii ya muda mrefu nilitoa agizo kwa Wizara ya Maliasili na Utalii kufanya mapitio ya mipaka hiyo na kuweka alama kwenye mipaka ya mapori yote, lakini tumekuja kugundua kwamba, pia kwenye mapori hayo viko vijiji vimesajiliwa na ni Serikali tumesajili.

Mheshimiwa Spika, pia kulianza migogoro pale ambapo wale wataalam wanapita kuweka mipaka ile ili kutambua mipaka, tulichowasahi wananchi walio kwenye vijiji vilivyosajiliwa hata kama viko kule ndani kwenye misitu ile kwamba, wawaache wataalam wafanye mapitio na waweke alama hizo zinazobainisha mipaka hiyo kwa mujibu wa ramani.

Baada ya hapo tutakuja kuona ni kijiji gani kiko ndani na je, pale palipo kijiji malengo yetu ya uhifadhi yamefikiwa na bado ni mahitaji sahihi? Ili baadaye tuje tufanye maamuzi ya au kupunguza maeneo ambayo tunaona kwa sasa kwa uhifadhi huo hauna tija kwenye maeneo hayo, ili kuondoa migogoro. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kazi hiyo inaendelea na nimewaagiza kufikia mwezi wa 12 tarehe 30 wawe wamekamilisha mapori ambayo bado. Baada ya hapo sasa tutakwenda kuona ni vijiji vingapi vilisajiliwa na Serikali viko kwenye hifadhi hiyo na kama vijiji hivyo, bado viko kwenye maeneo ambayo yana tija kwa malengo ya uhifadhi au hayana tija kwa malengo ya uhifadhi, tufanye maamuzi mengineyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, nataka nitoe wito kwa wananchi wote ambao wako kwenye hifadhi ambazo zimetambuliwa baada ya kuwa wanaweka alama hizi, wawaache wataalam wetu waweke zile *beacons*, wamalize zoezi hilo hata kama kijiji hicho kimejikuta kiko ndani ya

beacon hizo, wawaache watulie wafanye kazi zao. Baada ya kazi hiyo tutakuja kufanya mapitio katika vijiji hivyo, ili sasa tufanye maamuzi na tutafanya maamuzi kwa maslahi ya nchi. Inaweza kuwa labda kufuta kijiji au kukiacha na kubadilisha mipaka na kuchora ramani mpya. Kuanzia hapo sasa tutakuwa tunaenda vizuri na wananchi watashiriki pia katika kuhifadhi misitu hiyo. Ahsante sana. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Waziri Mkuu, tunakushukuru sana. Nusu saa yetu ndio ile imekwisha pale na nyote ni mashahidi. Tunakushukuru sana kwa kuja na kujibu maswali ya Waheshimiwa Wabunge. *(Makofi)*

Waheshimiwa mtaona angalau kwa mtindo huu tumeweza kuchukua Wabunge wengi kidogo. Kwa wakati mwingine ndugu zangu tujipange kidogo tunapokwenda kwenye swali namna ya kwenda moja kwa moja ili na wengine waweze kupata nafasi.

Katibu.

NDG. STEPHEN N. KAGAIGAI – KATIBU WA BUNGE:

MASWALI NA MAJIBU

SPIKA: Tunaendelea na Maswali ya Kawaida na utaratibu ni uleule, ukizungukazunguka na swali, unakaa chini. Ofisi ya Rais, TAMISEMI ndio tunaanza nayo na Mheshimiwa Dokta Mary Michael Nagu.

Na. 96

Hitaji la Vifaa vya Maabara – Shule za Wilaya ya Hanang

MHE. DKT. MARY M. NAGU aliuliza:-

Mwaka 2014/2015 Serikali kupitia Agizo la Mheshimiwa Rais iliwataka wananchi kuchangia ujenzi wa maabara na

wananchi waliitikia kwa kiasi kikubwa sana, hasa katika Wilaya ya Hanang:-

(a) Je, ni lini Serikali italeta vifaa vya maabara katika majengo hayo ya maabara yaliyokamilika katika Wilaya ya Hanang?

(b) Je, Serikali itasaidia vipi kukamilisha maabara ambazo kutokana na njaa wananchi hawakuweza kukamilisha ujenzi wake?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA(MHE. JOSEPHAT S. KANDEGE) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Dokta Mary Michael Nagu, Mbunge wa Hanang, lenye sehemu (a) na (b), kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, Halmashauri ya Wilaya ya Hanang ina jumla ya shule za sekondari 33 zenye mahitaji ya vyumba vya maabara 99 kwa ajili ya masomo ya sayansi. Ujenzi wa vyumba vya maabara katika shule 11 umekamilika kati ya 33 hizi zilizopo.

Mheshimiwa Spika, shule 10 zilizokamilisha ujenzi wa maabara kabla ya Januri 2017 zimepatiwa vifaa vya maabara. Shule moja haikupata vifaa vya maabara kwa kuwa, ilikamilisha ujenzi baada ya Januari 2017. Aidha, Serikali kupitia Mpango wa Elimu Msingi Bila Malipo inatoa fedha ambazo sehemu yake zinatakiwa kutumika kwa ajili ya kununua vifaa na kemikali za maabara. Katika kipindi cha kuanzia Disemba 2015 mpango ulipoanza kutekelezwa, Halmashauri ya Wilaya ya Hanang imepokea na kutumia Sh.253,913,281/= kwa ajili ya ununuzi wa vifaa vya maabara.

(b) Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/2017, zilitengwa shilingi milioni 70 kwa ajili ya kuendelea na ujenzi wa maabara katika Shule za Sekondari za Hanang,

ikiwepo Msqaroda, Bassodesh, Gidahababieg na Simbay. Vilevile katika Mwaka wa Fedha 2017/2018, zimetengwa jumla ya shilingi 233,564,900 kwa ajili ya kuendelea na ukamilishaji wa ujenzi wa maabara ambazo hazijakamilika. Kati ya fedha hizo, shilingi milioni 80 zinatokana na makusanyo ya ndani ya halmashauri na shilingi 153,564,900 ni ruzuku kutoka Serikali Kuu kwa maana ya *CDG*.

SPIKA: Swali la nyongeza Mheshimiwa Dkt. Mary Michael Nagu.

MHE. DKT. MARY M. NAGU: Mheshimiwa Spika, naomba nimshukuru Mheshimiwa Waziri kwa kulifanyia swali langu kazi ya kutosha. Naomba niulize maswali mawili ya nyongeza. Swali la kwanza, kutokana na kutenga Sh.253,913,281/= kwa ajili ya ununuzi wa vifaa vya maabara. Je, ni lini fedha hizo zitatolewa kwa sababu, zikichelewa watoto watakuwa wanakosa masomo ya sayansi ki-*practical*?

Mheshimiwa Spika, swali lingine dogo la pili ni kwamba, kutokana na kutenga shilingi milioni 70 kwa ajili ya kukamilisha ujenzi wa maabara zile ambazo bado hazijakamilika, ningependa kujua kwa dhati kutoka kwa Mheshimiwa Waziri, lini fedha hizo zitatoka? Nami naahidi kuwahamasisha wananchi wa Hanang kujitolea kwa kiasi ambacho kimepangwa?

SPIKA: Majibu kwa kifupi Mheshimiwa Naibu Waziri, Josephat Sinkamba Kandege.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA(MHE. JOSEPHAT S. KANDEGE): Mheshimiwa Spika, ni azma ya Serikali kuhakikisha kwamba, hiki ambacho kimekusudiwa kwa maana ya kununua vifaa vya maabara na kukamilisha maabara inafanyika kwa wakati. Pindi pesa zitakapokuwa zimekamili kupatikana hakika nimhakikishie Mbunge kwamba, pesa hizo zitapelekwa. Cha msingi tuhakikishe kwamba, zinafanya kazi iliyokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, swali lake la pili, majibu yake ni sawa na lile la kwanza.

SPIKA: Swali la nyongeza nilikuona Mheshimiwa Mgumba.

MHE. OMARY T. MGUMBA: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kunipa nafasi kuuliza swali la nyongeza. Kutokana na Sera nzuri ya Serikali ya CCM ya Elimu Bila Malipo imesababisha mwamko wa elimu na wanafunzi kufauli kwa kiasi kikubwa na kusababisha upungufu wa madarasa zaidi ya vyumba 45 katika Jimbo langu. Je, Serikali imejipangaje katika kutatua tatizo hili la ujenzi wa vyumba 45 ukizingatia kipindi hiki wananchi wengi wako kwenye kilimo?

SPIKA: Majibu ya swali hilo Mheshimiwa Naibu Waziri, TAMISEMI, Mheshimiwa Josephat Sinkamba Kandege.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA(MHE. JOSEPHAT S. KANDEGE): Mheshimiwa Spika, upungufu wa vyumba vya madarasa ambavyo vipo kwenye jimbo lake, hakika upungufu huu upo kwenye majimbo mengi. Katika moja ya maswali ambayo nilijibu wakati ameuliza Mheshimiwa Esther Matiko akiwa anaongelea juu ya uhaba wa vyumba vya madarasa, nika-*refer* kwamba, ni wajibu wetu sisi wananchi kwa kushirikiana na sisi viongozi pamoja na Serikali, kwanza kwa kutazama idadi ya vijana ambao wanajiunga na shule zetu na hasa baada ya mwitikio mkubwa baada ya Elimu Bila Malipo, Sera ambayo inatekelezwa vizuri sana na CCM.

Mheshimiwa Spika, ni wajibu wetu sisi kwa kushirikiana na wananchi tuhakikishe kwamba, kwanza halmashauri zetu ndani ya *own source* zetu tunatenga na tuwashirikishe wananchi na Serikali nayo itaunga mkono.

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kwa sababu ya muda tunaendelea na swali la Mheshimiwa Kiswaga Destery, Mbunge wa Magu.

Na. 97

Ujenzi wa Ofisi za Halmashauri ya Wilaya ya Magu

MHE. KISWAGA B. DESTERY aliuliza:-

Serikali iliipatia Halmashauri ya Wilaya ya Magu fedha za ujenzi wa ofisi za halmashauri, lakini ujenzi huo haujakamilika:-

Je, ni lini Serikali itatoa fedha kwa ajili ya kukamilisha ujenzi huo?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA(MHE. JOSEPHAT S. KANDEGE) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, TAMISEMI, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Kiswaga Boniventura Desdery, Mbunge wa Magu, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, awamu ya kwanza ya ujenzi wa Jengo la Halmashauri ya Wilaya ya Magu ilianza tarehe 12 Januari, 2013 kwa kutumia Mkandarasi *Beijing Construction Engineering Group* wa Dar-es-Salaam. Ujenzi wa Jengo hilo unatarajia kugharimu jumla ya Sh.6,765,596,533.05 hadi kukamilika kulingana na usanifu uliofanyika. Kati ya fedha hizo Sh.2,744,537,216.94 zimeshapokelewa na kutumika tangu mwaka 2013 ujenzi ulipoanza.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2017/2018, Serikali imetenga jumla ya shilingi milioni 600 kuendelea na ujenzi. Katika robo ya kwanza ya Mwaka wa Fedha 2017/2018 Serikali imetoa jumla ya shilingi milioni 200 ambazo zimepokelewa na halmashauri na mkandarasi anaendelea na ujenzi katika jengo hilo la halmashauri yake.

SPIKA: Mheshimiwa Kiswaga, swali la nyongeza.

MHE. KISWAGA B. DESTERY: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu mazuri ya Serikali. Kwa kuwa, mkandarasi anaendelea na mkataba mpaka kuezeka. Je, Serikali ina mpango gani wa ku-*lease* fedha ambazo zitahitajika, ili halmashauri isikiuke mkataba?

Mheshimiwa Spika, swali la pili, kwa kuwa, hatua ya kuezeka inakwenda kukamilika na jengo hili limechukua muda mrefu. Je, Serikali iko tayari kutenga fedha kwa mwaka ujao wa fedha, fedha za kutosha ili kukamilisha jengo hilo?

SPIKA: Majibu ya maswali hayo Mheshimiwa Naibu Waziri, TAMISEMI, tafadhali.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA(MHE. JOSEPHAT S. KANDEGE): Mheshimiwa Spika, kwanza ni azma ya Serikali kuhakikisha kwamba kandarasi zote ambazo zimeanzishwa hatuishii njiani. Kwa hiyo, naomba nimhakikishie na nimwombe mkandarasi aliyepo hapo aendelee na kazi ili pesa ambayo imeahidiwa na Serikali ikifika asilazimike kwamba awe ametoka *site* na kulazimika kurudi kwa mara nyingine. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, naomba kwa kushirikiana na Mbunge na nia njema ya Serikali kuhakikisha kwamba katika bajeti 2018/2019, ujenzi huu unaendelea, kwa hiyo tuweke kwenye bajeti.

SPIKA: Ahsante sana. Tunaendelea Waheshimiwa Wabunge lakini kabla hatujaendelea niwaambie tu kwamba Wizara zifuatazo zina majibu marefu sana tofauti na msisitizo wetu wa kila wakati. Kwa hiyo, mnapokuja hapa sijui mfanyeje mwangalie majibu yenu *at least* mwende tu kwenye kujibu swali moja kwa moja.

Wizara ya Maliasili na Utalii, Wizara ya Afya, Wizara ya Maji na Ofisi ya Makamu wa Rais kwa majibu yanayokuja ni marefu sana, mjitahidi mtuokolee muda kadri mtakavyoona inafaa. (*Makofi*)

Waheshimiwa Wabunge, tunaendelea na Ofisi ya Mheshimiwa Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira, swali la Mheshimiwa Mwantumu Dau Haji, Mbunge wa Viti Maalum.

Na. 98

Athari za Mabadiliko ya Tabianchi

MHE. MWANTUMU DAU HAJI aliuliza:-

Kilimo cha Tanzania hutegemea mvua za msimu ambazo kwa kiasi kikubwa zimeathiriwa na mabadiliko ya tabianchi na hivyo kuathiri shughuli za uzalishaji:-

Je, Serikali ina mpango gani wa kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi.

NAIBU WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano na Mazingira) naomba kujibu swali la Mheshimiwa Mwantumu Dau Haji, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi katika sekta ya kilimo. Ofisi ya Makamu wa Rais iliandaa mpango wa Taifa wa kuhimili mabadiliko ya tabianchi wa mwaka 2007 na mkakati wa Taifa wa kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi wa mwaka 2012 katika sekta mbalimbali ikiwemo na sekta ya kilimo.

Mheshimiwa Spika, mipango hii kwa sekta ya kilimo imejikita katika kuendeleza kilimo cha umwagiliaji ikiwa ni pamoja na kutumia teknolojia zinazopunguza upotevu wa maji ili kuepuka kilimo cha kutegemea mvua, kubadili vipindi vya upandaji mazao ya misimu ili kuendana na mabadiliko ya misimu, ikiwa ni pamoja na kupanda mazao na mbegu

zinazohimili ukame, kuboresha mbinu za kudhibiti wadudu waharibifu wa mazao na kuweka mifumo mbadala ya kilimo ili kuongeza uzalishaji.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais imekuwa inashirikiana na wadau wengine ikiwa ni pamoja na Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi katika suala zima la kuleta maendeleo endelevu, ikiwa ni pamoja na masuala ya mabadiliko ya tabianchi katika sekta ya kilimo kwa kuandaa mpango mahususi wa sekta ya kilimo katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi, Mpango wa Taifa wa Kilimo Rafiki cha Mabadiliko ya Tabianchi na programu mbalimbali za uendelezaji wa kilimo. Katika utekelezaji wa mipango na programu mbalimbali za uendelezaji wa kilimo.

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa mipango na programu hizi katika sekta ya kilimo suala la kuhimili mabadiliko ya tabianchi katika kilimo limezingatiwa hasa kwa kusisitiza uwekezaji katika miundombinu ya kilimo, kuongeza tija kupitia kilimo cha umwagiliaji na teknolojia bora za uzalishaji kupitia kilimo shadidi, kuboresha mfumo wa upatikanaji wa mbegu bora, kuwekeza katika utafiti wa mazao ya kilimo, kutumia sayansi na teknolojia za kisasa katika kilimo kulingana na misimu na hali ya ukame na msingi mingine inayolenga kuweka mbinu mbadala za kuongeza uzalishaji wa mazao ya kilimo.

SPIKA: Mheshimiwa muuliza swali, swali la nyongeza tafadhali.

MHE. MWANTUM DAU HAJI: Mheshimiwa Spika, ahsante. Namshukuru Waziri kwa majibu yake mazuri ambayo ameyatoa hapa hivi sasa, lakini nina maswali mawili ya nyongeza nataka kuuliza. Je, Serikali inasema nini katika kuboresha kilimo cha umwagiliaji maji kwa kupitia mito mikubwa, maziwa na mabwawa? *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, sambamba na kilimo cha umwagiliaji maji, je Serikali ina mpango gani wa kutoa elimu kwa wakulima juu ya kilimo hicho. *(Makofi)*

SPIKA: Hilo swali lilitakiwa liende Wizara ya Maji, Naibu Waziri Maji, Mheshimiwa Aweso, ndio shida mnakuwa mnaongea hamsikilizi humu ndani, jibu swali. Mheshimiwa Kangi Lugola tafadhali okoa jahazi. Kipindi cha maswali Waheshimiwa Mawaziri acheni kupiga *story*.
(*Kicheko*)

NAIBU WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Spika, kama ambavyo tumejibu kwenye swali letu la msingi ambapo Serikali imeweka mipango mikakati ya kuhakikisha kwamba kilimo cha umwagiliaji na hasa pale ambapo tunakuwa na matatizo ya ukame; matatizo ambayo yanasababisha mvua zisijulikane sana. Ndio maana mipango ambayo nimeisema katika majibu yangu ya msingi, inabidi izingatiwe.

Mheshimiwa Spika, vilevile wakulima wanashauriwa katika kilimo hiki cha kutumia maji vizuri, kikiwemo na kilimo hiki ambacho tunaita *drip irrigation*. Kilimo ambacho kinatumia matone ya maji na hivyo kuweza kuwa na maji mengi kwa ajili ya watumiaji wengine.

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la pili ambalo ni la elimu kwa wakulima. Ofisi ya Makamu wa Rais kupitia Baraza la *NEMC* tumekuwa na mikakati mbalimbali ya kuwapa wakulima elimu. Vilevile kwenye Sikukuu ya Wakulima ya Nane Nane tumekuwa tukichapisha majarida mbalimbali; majarida mengine ambayo ninayo hapa ambayo baada ya hapa nitampatia Mheshimiwa Mbunge. Wadau mbalimbali na wakulima wamekuwa wakitembelea mabanda yetu na kupata vipeperushi pamoja na majarida mbalimbali.
(*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, pia mikakati ambayo tumeizungumzia hapa, nitampatia Mheshimiwa Mbunge kuna hii ya *National Climate Change Strategy* ambayo tumeizungumzia ya mwaka 2012 halafu vilevile tunayo miongozo ambayo ni ya kisera kuhusiana na suala la sekta ya kilimo.

Mheshimiwa Spika, niseme pia kwa faida ya Watanzania wote, masuala ya mazingira ambayo yanaathiri kilimo yameanzia kwenye Biblia ukisoma Mwanzo 10:15 ambapo Mungu alianzisha utaratibu kwenye ile mito minne akamwambia mwanadamu nakuagiza ukalime na kuitunza.

Mheshimiwa Spika, hivyo, vyanzo vya maji ni asili yake kwenye Biblia. Hii ndio maana na sisi kwa kutunga Sheria hii namba 20 ya 2004, vilevile tumechukua kipengele hicho tukaweka kifungu cha sita (6) ambacho kinatoa wajibu wa kisheria kwa kila mtanzania kutunza na kuhifadhi mazingira.

Mheshimiwa Spika, Ahsante sana. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Kangi Lugola, Naibu Waziri, Ofisi ya Makamu wa Rais. Huyu kule Mwibara anaitwa Yegomwamba. (*Kicheko*)

Tunaendelea na Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, swali la Mheshimiwa Elibariki Emmanuel Kingu, Mbunge wa Singida Magharibi.

Na. 99

Uandaaji wa Mashindano ya AFCON ya Vijana Chini ya Umri wa Miaka 17 Nchini

MHE. ELIBARIKI I. KINGU aliuliza:-

Uandaaji wa Mashindano ya Kimataifa ya Mpira wa Miguu ya Shirikisho la Mpira wa Miguu la Afrika (*CAF*) unataka Miji miwili iteuliwe kuendesha mashindano hayo:-

Je, Serikali imeteua mji upi wa pili mbali na Dar es Salaam kuendeshea Mashindano ya AFCON ya vijana chini ya umri wa miaka 17 ya mwaka 2019 yatakayofanyika Tanzania?

NAIBU WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa sababu leo ni mara yangu ya kwanza kusimama katika Bunge lako Tukufu, naomba kwanza nichukue nafasi hii kuweza kumshukuru Mwenyezi Mungu. Kwa kipekee kabisa nichukue nafasi hii kuweza kumshukuru Mheshimiwa Rais wetu, Dkt. John Pombe Magufuli kwa imani yake kubwa ambayo ameionesha kwangu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa kipekee kabisa nikushukuru wewe mwenyewe Naibu Spika pamoja na Wabunge wote wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa mchango wenu na ushirikiano wote ambao mlikuwa mkinipa kipindi nikiwa Mbunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa ruhusa yako pia naomba nichukue nafasi hii kuweza kuwapa pole wazazi, wanafunzi pamoja na Walimu wa Nduda iliyopo katika Mkoa wangu wa Songwe kwa kuondokewa na wanafunzi ambao walifariki baada ya kupigwa na radi wakiwa shuleni. Nawaombea Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahali pema peponi. Amina.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Habari, Sanaa, Utamaduni na Michezo naomba kujibu swali la Mheshimiwa Elibariki Kingu, Mbunge wa Singida Magharibi kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, uteuzi wa maeneo ya nchi yetu yatakayotumika kuendesha mashindano ya *AFCON* mwaka 2019 kwa vijana chini ya umri wa miaka 17, utafanywa na Kamati ya Maandalizi ya Mashindano ya *AFCON* 2019 iliyotangazwa na Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo siku ya Jumamosi tarehe 11/11/2017 Jijini Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, maandalizi ya mashindano haya ukiwemo uteuzi wa maeneo ya kuendeshea mashindano

hayo, ni sehemu ya hadidu za rejea za Kamati hiyo ambayo Mwenyekiti wake ni Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo. Makamu wake ni Mjumbe wa Kamati Tendaji ya Shirikisho la Soka la Afrika (CAF) ndugu Leodger Tenga na Mtendaji wake mkuu ni Makamu wa Rais wa Kamati ya Olimpiki ya Tanzania, ndugu Henry Tandau.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa kazi kubwa inayoikabili Kamati hii ni uboreshaji wa miundombinu kwa viwango vya Kimataifa, kazi ya uteuzi wa maeneo ya kuendeshea mashindano hayo itafanyika mapema iwezekanavyo. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Kingu, uteuzi haujafanyika kuna nyongeza gani, endelea.

MHE. ELIBARIKI I. KINGU: Mheshimiwa Spika, nina nyongeza ndogo. Kwanza kabisa kwa kifupi sana na mimi nimpongeze sana dada yangu Juliana na nimpongeze Mheshimiwa Rais kwa kuona vijana wanaweza kumsaidia. Nina maswali mawili madogo ya nyongeza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, sasa je, Serikali ipo tayari kuweza kuitumia Miji aidha Mji wa Dodoma au Singida kwa sababu zifuatazo:-

Mheshimiwa Spika, inajulikana kabisa kwamba Singida sasa hivi tayari tuna kiwanja cha kisasa kabisa cha Namfua ambacho kimeshafanyiwa miundombinu ya kisasa na Singida tunaendelea tuna hoteli za kisasa ambazo zimejengwa na wazalendo.

Mheshimiwa Spika, Dodoma pia tunaona Serikali yetu imehamia hapa na Mheshimiwa Rais anakuja hapa, Waziri Mkuu tayari tunae hapa na Makamu wa Rais anakuja. Sasa kwa nini Serikali isiamue tu kwa makusudi kuchagua mikoa hii miwili kati ya Singida au Dodoma kufanyika mashindano ya AFCON 2019? *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Naibu Waziri, Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, Mheshimiwa Juliana Shonza, majibu tafadhali.

NAIBU WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, kwanza nichukue nafasi hii kuweza kuwapongeza Wabunge wote wa Mkoa wa Singida kwa jitihada zao nzuri ambazo wamezifanya katika kurekebisha Uwanja wa Namfua. Nichukue nafasi hii kuomba Wabunge wote lakini vilevile mikoa yote ya Tanzania kuweza kuiga mfano huu mzuri ambao umeoneshwa na Wabunge wa Singida lakini vilevile wananchi wa Mkoa wa Singida. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nikienda sasa kwenye swali lake la msingi ambapo amependekeza kwamba nini Uwanja wa Namfua, Singida usitumike katika mashindano haya. Niseme kwamba moja ya vigezo ambavyo huwa vinazingatiwa katika kuchagua haya maeneo. Jambo la kwanza ni kuhakikisha kwamba huo mji ambao unapendekezwa uweze kuwa na viwanja ambavyo vinakidhi ubora wa Kimataifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kigezo cha pili ni lazima kwamba mji huo uweze kuwa na hoteli ambazo zitaweza ku-*accommodate* wageni wote ambao watakuja katika mashindano hayo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, niseme kwamba kama ambavyo nimejibu katika jibu langu la msingi, Mheshimiwa Kingu kwamba sasa hivi kuna Kamati ambayo imeundwa na Mwenyekiti wa hiyo Kamati ni Waziri wangu Dkt. Mwakyembe.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, niseme kwamba nimtoe hofu mimi kama Naibu Waziri nitamshauri Waziri wangu Mheshimiwa Dkt. Mwakyembe sasa aangalie namna gani kwamba ile Kamati ambayo imeundwa ifike Singida ili kuweza kukagua ile miundombinu ya michezo ambayo ipo katika Mkoa wa Singida. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, katika swali la pili ametaka kujua kwamba kwa nini Dodoma isitumike katika mashindano haya. Kwanza napenda nichukue nafasi hii kuweza kumpongeza sana kwa dhati Mheshimiwa Rais kwa sababu kwa jitihada zake yeye binafsi sasa hivi Dodoma tunajengewa uwanja mkubwa kabisa wa Kimataifa wa michezo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, niseme kwamba hii inaonesha kabisa kwamba Rais wetu ni Rais ambaye ana ushawishi mkubwa sana kwa Mataifa ya nje lakini inadhihirisha kwamba Rais wetu ni mwanadiplomasia na ni Rais ambaye anapenda michezo ndio maana ameweza kumshawishi Mfalme wa Morocco kuja kutujengea kiwanja hapa katika Mkoa wa Dodoma. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, niseme kwamba wazo lake ni zuri na niseme sisi kama Wizara tunachukua hilo wazo lakini kama ambavyo nimesema awali, kwamba uwanja huo unajengwa kwa msaada wa Mfalme wa Morocco. Kwa hiyo, sisi kama nchi hatuwezi kumpa *deadline* kwamba uwanja huo ukamilike ndani ya muda gani.

Mheshimiwa Spika, tunachokifanya na nimwombe kabisa Mheshimiwa Kingu kwamba endapo uwanja huo utakamilika kabla ya hayo mashindano kufanyika mwaka 2019, basi tutaangalia ni namna gani ambavyo uwanja huo unaweza kutumika katika mashindano hayo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nakushukuru. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana kwa majibu ya uhakika na majibu mazuri; rafiki zangu kushoto huku wamenuna. *(Makofi/Kicheko)*

Tunaendelea na Wizara ya Maji na Umwagiliaji, swali la Mheshimiwa Musa Rashid Ntimizi, Mbunge wa Igalula.

Na. 100

Mradi wa Maji – Ziwa Victoria Kwenda Tabora

MHE. MUSA R. NTIMIZI aliuliza:-

Serikali imeanza mchakato wa kutoa maji ya Ziwa Victoria kupeleka katika Mkoa wa Tabora:-

(a) Je, mradi huo utapita katika Wilaya ya Uyui?

(b) Je, ni vijiji gani katika Jimbo la Igalula vitanufaika na mradi huo hasa ukizingatiwa shida kubwa ya maji waliyonayo wananchi hao?

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maji na Umwagiliaji, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Musa Rashid Ntimizi, Mbunge wa Jimbo la Igalula lenye vipengele (a) na (b) kwa pamoja, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Serikali tayari imeanza kutekeleza mradi wa maji kutoka Ziwa Victoria kwenda katika Miji ya Tabora, Igunga, Nzega na Uyui pamoja na Vijiji 89 vilivyopo umbali wa kilomita 12 kila upande kutoka bomba kuu. Katika mradi huo bomba la kupeleka maji katika Manispaa ya Tabora kutoka Mjini Nzega linapita katika Wilaya ya Uyui, ambapo jumla ya Vijiji 15 vitanufaika na mradi huo. Vijiji hivyo ni Upuge, Mhongwe, Lunguya, Kasenga, Magiri, Imalampaka, Kalemela, Ilalwasimba, Isikizya, Igoko, Ibushi, Ibelemailudi, Mtakuja, Itobela na Isenegeja.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Jimbo la Igalula, Vijiji vyake vipo umbali unaozidi kilomita 12 kutoka bomba kuu. Vijiji hivyo vitaingizwa katika utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji Awamu ya Pili iliyoanza kutekelezwa mwezi Julai, 2016.

SPIKA: Ahsante sana kwa majibu mafupi, Mheshimiwa Ntimizi swali la nyongeza.

MHE. MUSA R. NTIMIZI: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kwa majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri. Wakati tunasubiri utaratibu wa kupata maji hayo ya uhakika ya hiyo progamu ya pili ya maji hayo kutoka Ziwa Victoria, je kwa sasa Serikali ina utaratibu gani wa haraka wa kusaidia kutatua maji katika Jimbo la Igalula?

Mheshimiwa Spika, swali la pili, je, Mheshimiwa Naibu Waziri atakuwa tayari baada ya Bunge hili kwisha, kuambatana na mimi kwenda katika Jimbo la Igalula kuona shida kubwa ya maji ya wananchi wa Jimbo la Igalula? Ahsante. *(Makofi)*

SPIKA: Majibu kwa kifupi Mheshimiwa Naibu Waziri, Maji na Umwagiliaji, Mheshimiwa Aweso.

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, kwanza napenda nitumie nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Musa Ntimizi kaka yangu, Mbunge kwa namna ya kipekee anavyowapigania wananchi wake wa Igalula.

Mheshimiwa Spika, mkakati wetu, pamoja na ujenzi wa bomba la kutoka Ziwa Victoria mpaka Uyui na maeneo mengine, lakini moja ya mkakati wetu kama Wizara, Serikali na Mheshimiwa Rais nia yake ya kuwatua akinamama ndoo kichwani, tumetenga bajeti katika kila Halmashauri na Halmashauri ya Igalula imetengewa fedha katika bajeti hii ya 2017/2018. Kwa hiyo, mkakati wetu ni kusimamia kwamba wanatengenezewa visima vya haraka ili wananchi wetu wa Igalula waweze kupata maji.

Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa mradi huu wa Ziwa Victoria kutatupa fursa sisi kama Wizara kuangalia namna gani wananchi wa Igalula wanaweza kunufaika kupitia hili bomba kuu. Hii ni kwa sababu Waswahili wanasema unapokuwa karibu na waridi lazima unukie, nataka niwahakikishie wananchi wa Igalula watanufaika na maji kutokana na ukaribu wa bomba hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la mimi kwenda katika Jimbo la Igalula, nipo tayari baada ya Bunge Mheshimiwa Mbunge kushirikiana naye kuhakikisha kwamba nakwenda kuzungumza na wananchi wa Igalula. Ahsante sana. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Kakoso na baadaye Mheshimiwa Nkamia maswali mafupi ya nyongeza.

MHE. MOSHI S. KAKOSO: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kunipa nafasi ya kuuliza swali dogo la nyongeza. Mkoa wa Katavi ni mkoa ambao bado hauna chanzo kizuri cha maji; Mkoa wa Katavi umepakana na Ziwa Tanganyika. Je, Serikali ina mpango gani kuweza kuyatoa maji Ziwa Tanganyika na kuyaleta Makao Makuu ya Mkoa?

SPIKA: Majibu ya swali hilo, Mheshimiwa Waziri wa Maji na Umwagiliaji, Mheshimiwa Kamwelwe, tafadhali.

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, kuhusiana na kutumia maji ya Ziwa ya Tanganyika kupeleka Mkoa wa Katavi, tayari andiko limeshaandikwa na limeletwa. Wizara tunafanyia kazi na mwaka ujao wa fedha tutaweka mshauri ili aanze kufanya kazi na baadaye tuongeze fedha kwa ajili ya kuchukua maji kutoka Kalema kuyaleta Mji wa Mpanda kupitia Jimbo lake. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Nkamia kwa kifupi sana.

MHE. JUMA S. NKAMIA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi nami nipate swali moja dogo la nyongeza. Ujenzi wa Bwawa la Farkwa ambalo litaleta maji katika Mji wa Dodoma na Wilaya zinazozunguka Mkoa huu, tathmini imeshakamilika. Moja kati ya vitu ambavyo wananchi wameambiwa ni pamoja na kutoendeleza tena shughuli zozote wanazofanya katika maeneo yao. Makaburi ni sehemu ya maeneo yaliyofanyiwa tathmini na watu hawajaoneshwa wahamie wapi. Je, watu wanaofariki sasa wakazikwe wapi. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Nkamia, hilo swali ulikusudia liende Wizara gani?

MHE. JUMA S. NKAMIA: Mheshimiwa Spika, wanaofanya tathmini ni Wizara ya Maji na naamini swali hili linawahusu wao, wanaolipa ni wao.

SPIKA: Swali hilo ni la halmashauri kwa kweli na wewe ni Diwani kwenye halmashauri yako, kwa hiyo hebu mkaliangalie.

Tunaendelea na Wizara hiyo hiyo, swali linaulizwa na Mheshimiwa Gibson Meiseyeki, Mbunge wa Arumeru Magharibi, sasa aulize swali lake.

Na. 101

Matatizo Sugu ya Maji Arumeru Magharibi

MHE. GIBSON B. MEISEYEKI aliuliza:-

Uhaba wa maji ni moja kati ya matatizo sugu katika Jimbo la Arumeru Magharibi ingawa maji yote yanayotumika katika Jiji la Arusha yanatokea kwenye Jimbo la Arumeru Magharibi:-

Je, ni nini mkakati wa haraka wa Serikali wa kutatua tatizo hilo la maji katika kata takribani 20 kati ya kata 27 za jimbo hilo?

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maji na Umwagiliaji, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Gibson Blasius Meiseyeki, Mbunge wa Arumeru Magharibi, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli zaidi ya asilimia 65 ya maji yanayotumika Jiji la Arusha yanatoka katika vyanzo vilivyopo

katika Halmshauri ya Arusha lilipo Jimbo la Arumeru Magharibi. Mkakati wa Serikali ya Awamu ya Tano kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (*WSDP*) ni kuboresha huduma ya maji vijijini na mijini kwa kujenga miradi mipya, kupanua na kukarabati miundombinu ya maji.

Mheshimiwa Spika, hadi sasa Serikali imekamilisha miradi mitatu katika Vijiji vya Ilkirevi, Oleigeruno na Nduruma na miradi mingine sita katika Vijiji vya Bwawani, Likamba, Ngaramtoni, Oloitushula, Nengun'gu na Loovilukuny ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Miradi yote hiyo ipo katika Halmashauri ya Wilaya ya Arusha.

Mheshimiwa Spika, Vijiji vya Kata za Moivo, Sokon II, Kiranyi, Bangata na Kiutu ambazo zipo katika Halmashauri ya Wilaya ya Arusha vinanufaika na huduma ya maji safi na salama yanayotumika katika Jiji la Arusha. Aidha, Kata tatu za Olturumet, Olmotony na Kimnyak ambazo pia zipo katika Halmashauri hiyo zitanufaika na mradi mkubwa wa maji unaotekelezwa hivi sasa katika Jiji la Arusha.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2017/2018, Serikali imetenga shilingi bilioni tatu kwa ajili ya Halmashauri ya Wilaya ya Arusha za kukamilisha miradi inayoendelea. Aidha, hivi sasa Serikali kwa kushirikiana na Serikali ya Uingereza kupitia Shirika la Kimataifa la Maendeleo (*DFID*) imetoa shilingi bilioni 3.5 kwa ajili ya usanifu wa mradi wa kuboresha huduma ya maji utakaohudumia Vijiji vya Lengijave, Olkokola, Ekenywa, Ngaramtoni na Seuri ambavyo pia vipo katika Halmashauri ya Wilaya ya Arusha. Usanifu wa mradi huo unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2018.

SPIKA: Mheshimiwa Ole-Meiseyeki, swali la nyongeza.

MHE. GIBSON B. MEISEYEKI: Mheshimiwa Spika, nimpe pole Waziri kwa kupata shida kidogo na majina.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na mkwamo mkubwa wa miradi ambayo Mheshimiwa Waziri ameitaja mingine hapa kutokana na urasimu wa malipo ya *certificate* kwa

wakandarasi ambao wapo *site*. Miradi mingine imekwama kwa zaidi ya mwaka mmoja, mingine karibu miwili. Ni lini urasimu huu utakwisha ili miradi hii iweze kukamilika na kuwaondolea wananchi taabu hii ya maji ambayo imekuwa ni ya muda mrefu?

Mheshimiwa Spika, swali langu la pili, Kata zangu mbili za Odonyoosambo na Odonyoas, wananchi kule wanataabika kwa kutumia maji yenye madini mengi, kwa maana hiyo wanapinda miguu na kuharibika kinywa nikiwa na maana meno yanaharibika kutokana na maji hayo na kwa sababu kuna chanzo ambacho Wilaya ya Longido wameki-*abandon*, wamepata chanzo kingine, ni lini Wizara sasa itaanza kuratibu kuwapelekea watu hawa ambao wanataabika kwa maji haya machafu ili kuwanusuru maisha yao na wananchi wengine waliopo pembezoni mwao waweze kufaidika na maji?

Mheshimiwa Spika, ahsante.

SPIKA: Majibu ya maswali hayo, Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maji na Umwagiliaji, Mheshimiwa Aweso.

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, kwanza nishukuru kwa maswali yake mazuri, lakini kikubwa ambacho nataka nilieleze Bunge lako Tukufu; sisi kama Serikali tumekuwa na utaratibu mpya wa kuhakikisha kwamba hatupeleki fedha tu, kwamba tunajiridhisha namna mkandarasi alivyofanya kazi kwa *yeye ku-raise certificate*, lakini kunakuwa na muda maalum, halmashauri inajiridhisha, mkoa unajiridhisha na sisi kama Wizara tunajiridhisha kazi bora iliyofanywa na mkandarasi.

Mheshimiwa Spika, lakini katika kipindi hiki cha uvumilivu au cha kusubiri, yawezekana akaona kama kuna suala la urasimu, lakini nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kama kuna *certificate* ambayo imekuwa-*raised* na inahitaji kulipwa, baada ya Bunge naomba tukutane katika ofisi yangu ili tuhakikishe kwamba tunawasimamia ili wananchi

wa Arumeru Magharibi waweze kupata maji ya uhakika na salama kama lengo la Serikali ilivyokuwa imepanga...

SPIKA: Ahsante sana.

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, katika swali la pili amezungumzia suala zima la wanachi kupinda mifupa kutokana na *fluoride*. Sisi kama Serikali lengo letu ni kuhakikisha wananchi wanapata maji, si maji tu, ni maji safi na salama. Kwa hiyo, sisi kama Serikali tumetengeneza maabara pale Arusha kuangalia teknolojia ambayo tunaweza tukapunguza *fluoride*, lakini pia kama Wizara tumejipanga kuangalia namna gani tunapata vyanzo vyenye mserereko ili visiwe na *fluoride* ili kuhakikisha kwamba wananchi wetu wanakuwa salama na wanakuwa na afya bora.

Mheshimiwa Spika, ahsante sana. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Waziri wa Maji, majibu ya nyongeza tafadhali.

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, pamoja na majibu mazuri sana ya Mheshimiwa Naibu Waziri, nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba kwanza hatudaiwi senti tano kutoka kwenye halmashauri yake, fedha zote tumeshalipa.

Mheshimiwa Spika, pili, tunaendelea kuhakikisha kwamba tuna-*tap* maji kutoka Mlima Meru na kuwapelekea wananchi wake na kwamba hadi sasa hakuna mwananchi hata mmoja anayeteseka kwa kukosa maji yaliyo safi na salama. (*Makofi*)

SPIKA: Mheshimiwa Waziri Mkuu, naona kuna mtu anakuongelea hapo, lakini hebu angalia tu nyuma na mbele, inakupa picha ya maswali yanayohusu maji yanafananaje na Mheshimiwa Dokta Mpango, wanasema na wewe uangalie pia. (*Makofi*)

Nimekuona Mheshimiwa Ruth Mollel na Mheshimiwa Deo Sanga, muwawakilishe wengine wote; Mheshimiwa Mollel tafadhali, maswali mafupi.

MHE. RUTH H. MOLLEL: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kuniona. Kwa kuwa miradi mikubwa ya maji inachukua muda mrefu sana, ni kwa nini sasa Serikali haichimbi visima vifupi na virefu kwa kila mita 400 ili kupunguza adha ya maji kwa akinamama?

SPIKA: Majibu ya swali hilo fupi, Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maji, tafadhali.

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, jambo lolote kubwa na jambo zuri lenye kuleta utekelezaji mkubwa na manufaa kwa wananchi lazima lichukue muda, lakini jambo litakalokuwa bora na lenye tija kwa wananchi. Kikubwa kuhusu suala zima la kuchimba visima vifupi; sisi kama Wizara tunafanya hivyo na tutaendelea kufanya hivyo ili kuhakikisha kwamba wananchi wetu wanapata maji salama na yenye uhakika.

Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

SPIKA: Mheshimiwa Waziri wa Maji, nyongeza kidogo.

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, pamoja na majibu mazuri ya Naibu Waziri, nitoe taarifa kwamba Mheshimiwa Waziri wa Fedha na Mipango ametoa fedha maalum, Sh.3,900,000,000/= kwa ajili ya uchimbaji wa visima na fedha hizo tumekabidhi Mamlaka yetu ya Uchimbaji wa Visima na Ujenzi wa Mabwawa (*DDCA*). Kwa hiyo, tunaendelea kuchimba visima Mheshimiwa Mbunge. (*Makofi*)

SPIKA: Mheshimiwa Deo Sanga.

MHE. DEO K. SANGA: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi na mimi niulize swali dogo la nyongeza. Kwa kuwa mwaka jana tumepitisha kwenye bajeti miradi 17

mikubwa nchini Tanzania, ikiwemo 16 Tanzania Bara na mmoja Zanzibar, ikiwemo na Makambako, kutokea fedha za kutoka India. Je, Waziri anawaambia nini wananchi wa Makambako juu ya ule mradi mkubwa ambao utajengwa katika Mji wa Makambako, lini utaanza ili wananchi hawa waweze kuondokana na adha na tabu ya maji wanayoipata katika Mji wa Makambako?

SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Mbunge. Mheshimiwa Waziri mwenyewe, majibu kwa swali hilo la Mwenyekiti wa CCM, Mkoa wa Njombe. (*Makofi*)

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, ni kweli tumepata mkopo wa dola milioni 500 kutoka Serikali ya India na sasa hivi Wizara ya Fedha inakamilisha taratibu, wakishamaliza tunasaini *financial agreement* na mimi niko tayari, nimeshaandaa. Baada ya hilo tukio tu nitapeleka Wahandisi wakasanifu haraka. Wakishamaliza usanifu, tukiingia mikataba, tutajua mkataba utaanza lini na utakamilika lini, kwa hiyo niwahakikishie wananchi wake wa Makambako kwamba huo mradi unakuja.

SPIKA: Ahsante. Tunaendelea na swali la Mheshimiwa Zainab Mndolwa Amir kwa Wizara ya Maji.

Na. 102

Hitaji la Maji Safi ya Kumwagilia

MHE. ZAINAB M. AMIR aliuliza:-

Mboga za majani ni lische bora kwa afya ya binadamu na wakulima wengi wa mbogamboga katika Jiji la Dar es Salaam wanatumia maji yasiyo salama kwa ajili ya kumwagilia na huenda maji hayo yana kemikali zinazoweza kusababisha mbogamboga hizo kudhuru afya za wananchi badala ya kuziimarisha:-

Je, Serikali ina mpango gani wa kuwapatia maji safi na salama wakulima hao wa mbogamboga?

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Maji na Umwagiliaji, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Zainab Mndolwa Amir, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu kwa kuzingatia umuhimu wa afya za wananchi inaendelea kutoa miongozo na ushauri kuhusu maji yanayofaa kwa matumizi ya binadamu na kwa shughuli za uchumi. Katika kuhakikisha wananchi wanalima mbogamboga katika maeneo sahihi, Serikali iliunda Kikosikazi kwa kushirikisha Maafisa wa Baraza la Mazingira la Taifa (*NEMC*).

Mheshimiwa Spika, kikosi hicho kilitembelea baadhi ya mito iliyopo Dar es Salaam na kugunda uchafuzi mkubwa wa mazingira unaosababishwa na utiririshaji wa maji taka kutoka majumbani na kwenye viwanda na hivyo maji hayo kuwa na kemikali zisizofaa kwa matumizi ya kilimo cha mbogamboga, kwa mfano maji ya Mto Msimbazi.

Mheshimiwa Spika, Serikali inawakataza wananchi kulima mbogamboga katika maeneo hayo yenye uchafuzi kwa kuwa maji hayo yana athari kwenye afya. Aidha, kwa kuwa suala hili ni mtambuka na linahusu uchafuzi wa mazingira, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais, Mazingira, inaendelea kupima maji ya mito hiyo na kutoa taarifa za hali ya maji. Pia halmashauri za manispaa katika Jiji la Dar es Salaam zinashauriwa kutunga na kusimamia sheria ndogo kwa ajii ya kudhibiti uchafuzi wa maji ya mito hiyo.

Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea kutoa elimu kwa wananchi ili waweze kufanya shughuli zao za kilimo cha umwagiliaji, ikiwemo umwagiliaji wa mbogamboga katika maeneo sahihi.

SPIKA: Mheshimiwa Mndolwa, swali fupi la nyongeza.

MHE. ZAINAB M. AMIR: Mheshimiwa Spika, ahsante. Namshukuru Naibu Waziri kwa majibu yake mazuri. Kutokana na umuhimu wa mboga za majani kwa afya ya binadamu na ukizingatia maeneo mengi ya Dar es Salaam mboga hizo hulimwa mabondeni na kipindi cha mvua kuna mafuriko yanayoharibu mboga hizo. Je, ni lini Serikali itatenga maeneo maalum ambayo wakulima hawa watalima? *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, swali langu la pili, je, Serikali ina mkakati gani wa kuwapatia wakulima hao mikopo ambayo itasaidia kulimo kilimo chenye tija na chenye kuzingatia afya ya mlaji? *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

SPIKA: Kwa swali la kwanza, Naibu Waziri TAMISEMI, majibu. Mheshimiwa Sinkamba Kandege au Mheshimiwa Kakunda, majibu ya swali hilo la kwanza, la pili atajibu Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maji na Umwagiliaji.

Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maji na Umwagiliaji, jitahidi yote mawili; Waheshimiwa Mawaziri hamsikilizi, mna yenu. *(Makofi)*

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, moja ya mikakati ya Serikali ni kuhakikisha kwamba inawatengea wananchi, hasa wajasiriamali wakiwemo wakulima wa mbogamboga na hili linafanywa na halmashauri au manispaa husika. Kwa hiyo ni suala zima la ufuatiliaji ili kuhakikisha kwamba wananchi wetu wanaweza kupata maeneo sahihi ili wananchi wa Dar es Salaam waweze kunufaika na kilimo cha mbogamboga.

Mheshimiwa Spika, swali la pili kuhusu suala zima la mikopo; bila ya nyezo huwezi kutoka, kuna namna bora ya kuhakikisha kwamba tunawasaidia wananchi wetu ili waweze kupata mikopo. Hili linatokana na halmashauri husika kwa kutenga asilimia tano za vijana na akinamama, ila kubwa

sasa nimwombe Mheshimiwa Mbunge kushirikiana nao kusimamia fedha hizo ili waweze kupata na ziweze kuwasaidia wakulima wetu.

Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

SPIKA: Tunaendelea na Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, swali la Mheshimiwa Allan Joseph Kiula, Mbunge wa Iramba Mashariki.

Na. 103

**Kupeleka Madaktari Bingwa na Maabara
Zinazotembea Vijijini**

MHE. ALLAN J. KIULA aliuliza:-

Kumekuwa na ongezeko kubwa la magonjwa yasiyoambukiza ambayo yanasababisha vifo vingi, hasa kwa Watanzania wanaoishi vijijini ambako madaktari bingwa na huduma za vipimo vya maabara havipatikani:-

(a) Je, Serikali ina mpango gani wa kuanzisha programu maalum ya kupeleka Madaktari Bingwa na maabara zinazotembea vijijini?

(b) Je, Serikali ina mpango wa kutoa ruzuku ya tiba kwa Watanzania wasio na uwezo wanaouguua magonjwa yasiyoambukizwa?

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Allan Joseph Kiula, Mbunge wa Iramba Mashariki, lenye sehemu (a) na (b), kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Kitengo cha Magonjwa Yasiyo ya Kuambukiza, iliunda kikosikazi ambacho

kina wataalam na vifaa tiba vya kutosha ambacho hushirikiana na timu za mikoa kupima na kutibu magonjwa yasiyo ya kuambukiza. Kwa kuzingatia kuwa wataalam ni wachache hapa nchini na huduma lazima ziwafikiwe wananchi, Kitengo cha Magonjwa Yasiyo ya Kuambukiza kimetengeneza mpangokazi na ratiba ya kuzunguka mikoa yote ili kuelimisha na kutoa huduma hizo bila malipo.

Mheshimiwa Spika, kampeni ya kwanza ilizinduliwa tarehe 17 Desemba, 2016 na Makamu wa Rais, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, kwenye Viwanja vya *Leaders Club*, Mkoani Dar es Salaam. Kampeni kama hizi zimefanyika katika Mikoa ya Dodoma, Katavi, Kilimanjaro na Ruvuma. Hadi hivi sasa utaratibu huu umeweza kuwafikia wananchi takribani 14,896.

Mheshimiwa Spika, aidha, upimaji huambatana na wagonjwa kuchukuliwa vipimo vinavyotoa majibu kwa haraka (*rapid test*), teknolojia ambayo inaruhusu vipimo kufanyika na majibu kupatikana katika mazingira husika. Hivyo, Serikali haina mpango wa kuweka maabara zinazohamishika (*mobile clinics*) kwa sasa.

(b) Mheshimiwa Spika, Sera ya Serikali kwa magonjwa sugu, yakiwemo yasiyo ya kuambukiza, ni kwamba matibabu yanatolewa bila malipo kwa wagonjwa kama vile wa kisukari, kansa na shinikizo la damu. Hivyo, Serikali haitoi ruzuku kwa wagonjwa wasio na uwezo, bali inagharamia matibabu kwa wagonjwa wanaogundulika kuwa na magonjwa yasio ya kuambukiza bila malipo. Nashauri wananchi kufika katika vituo vyetu vya kutolea huduma ili kupima afya zao na kupata ushauri wa matibabu mapema.

SPIKA: Swali la nyongeza Mheshimiwa Kiula.

MHE. ALLAN J. KIULA: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu ya Waziri, lakini nina maswali mawili madogo ya nyongeza. Swali la kwanza; kwa sababu kampeni ilizinduliwa tangu mwaka 2016 mpaka leo ni mikoa mitano tu na maeneo mengi yaliyofikiwa yana hospitali kubwa kama Muhimbili,

KCMC, sasa ni lini kampeni hiyo itafika katika Mkoa kama wa Singida, Wilaya ya Mkalama na mikoa mingine maeneo ya vijijini kwa sababu vifo vinaendelea kutokea kwa kasi?

Mheshimiwa Spika, swali la pili, Serikali itawathibitishia vipi Watanzania, wakiwemo wananchi wa Mkalama, kwamba Serikali inagharamia matibabu kufuatia jibu la Waziri, kwa sababu mimi ni mhanga, mwananchi...

SPIKA: Mheshimiwa Kiula, swali moja kwa moja.

MHE. ALLAN J. KIULA: Mheshimiwa Spika, ni lini Serikali itawathibitishia wananchi kugharamia matibabu ya kansa? Mkalama kuna mwananchi amepoteza maisha kwa kukosa dawa.

SPIKA: Ahsante sana. Majibu Mheshimiwa Naibu Waziri, tafadhali.

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Spika, kama nilivyojibu katika jibu langu la msingi, ni kwamba tumetengeneza ratiba. Nimwombe Mheshimiwa Mbunge avute subira, muda utakapofika kwa Mkoa wa Singida nimwombe atoe ushirikiano ili zoezi hili liwe la mafanikio.

Mheshimiwa Spika, kuhusiana na swali lake la pili ambalo lilikuwa linauliza Serikali imejipangaje kuhusiana na masuala ya upatikanaji wa dawa; napenda kumtaarifu Mheshimiwa Mbunge kwamba Serikali katika mwaka huu wa fedha imeongeza bajeti ya dawa kutoka bilioni 30 mpaka zaidi ya bilioni 260.

Mheshimiwa Spika, napenda kumhakikishia, hadi hivi sasa, hali ya upatikanaji wa dawa za kansa ni zaidi ya asilimia 80 na vilevile, hospitali kama ya *Ocean Road* imefungua dirisha la dawa ambapo dawa nyingine ambazo hazipatikani pale zinapatikana kwa gharama nafuu kuliko katika maduka mengine ya dawa.

SPIKA: Ahsante sana. Nilikuona Mheshimiwa Rhoda Kunchela, swali la nyongeza.

MHE. RHODA E. KUNCHELA: Mheshimiwa Spika, ahsante. Tatizo la Iramba Mashariki linafanana kabisa na matatizo ambayo yako katika Mkoa wa Katavi. Uhaba wa Madaktari Bingwa katika Mkoa wa Katavi umekuwa ni changamoto kubwa sana, kwa mfano katika Kata za Mishamo, Chamalendi, Kakese pamoja na Mwamkulu, ni maeneo ambayo wananchi wamekuwa wakisafiri umbali mrefu kufuata huduma za Madaktari na wanapopewa rufaa kwenda katika Mikoa ya Mbeya pamoja na Dar es Salaam inawagharimu gharama kubwa za kuishi pamoja na za madawa. Sasa nini mkakati wa Serikali wa kuhakikisha wanaharakisha tunapata Madaktari Bingwa katika Mkoa wa Katavi?

SPIKA: Majibu ya swali hilo kwa kifupi Mheshimiwa Naibu Waziri wa Afya, Dkt. Ndugulile.

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Spika, nakiri kwamba tumekuwa na changamoto kidogo katika upatikanaji wa Madaktari Bingwa, lakini hivi karibuni tumepata kibali cha kuajiri wataalam wapya wa afya na Mkoa wa Katavi ni mmoja katiwa mikoa ambayo imepata Madaktari hao.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, katika kipindi cha mpito, tumeongeza udahili katika fani za Madaktari Bingwa, lakini vilevile tumekuwa tunaendesha *mobile clinics* kwa ajili ya kuwapeleka wale wataalam wachache katika mikoa iliyo pembezoni kwa ajili ya kupata huduma hizo.

SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Waziri,. Kwa sababu ya muda tunaendelea na Wizara ya Maliasili na Utalii, swali la Mheshimiwa Mwalimu Philipo Augustino Mulugo, Mbunge wa Songwe.

Na. 104

Mamba Wanaosababisha Vifo kwa Wananchi Ziwa Rukwa

MHE. PHILLIPO A. MULUGO aliuliza:-

Ziwa Rukwa lina wanyama wengi aina ya mamba waliofugwa humo ambao husababisha vifo kwa wananchi waishio pembezoni mwa ziwa hilo, wakiwemo wananchi wa Songwe na Serikali imekuwa ikitoa vibali vichache kuvuna mamba hao:-

(a) Je, kwa nini Serikali isiongeze idadi ya kuvuna mamba hao ili kuwapunguza?

(b) Kwa kuwa vifo vingi vya wakazi wa maeneo hayo vinatokana na kuliwa na mamba na Serikali haitoi mkono wa pole kwa wananchi walioathirika na vifo hivyo; je, Serikali haioni haja ya kuwafikiria wafiwa hao?

NAIBU WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maliasili na Utalii, naomba kujibu swali la Mheshimwa Philipo Augustino Mulugo, Mbunge wa Songwe, lenye sehemu (a) na (b) kwa pamoja, kama ifuatavyo:

Mheshimiwa Spika, uwindaji wa mamba katika mbalimbali nchini hufanyika kwa kuzingatia takwimu kuhusu idadi ya mamba kwa mujibu wa sensa zinazofanywa katika maeneo husika. Lengo la uwindaji wa mamba ni pamoja na kupunguza madhara yanayosababishwa na wanyama hao kwa wananchi.

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu kupitia taasisi ya utafiti wa wanyama pori Tanzania *TAWIRI*, imepanga kufanya sensa ya mamba na viboko kwa nchi nzima kwa mwaka wa fedha 2017/2018. Sensa hii inalenga kubaini idadi ya wanyama hao ili kuwezesha upangaji wa mgao utakaovumwa. Maeneo yatakayohusika katika sensa hii, ni

maeneo ya maziwa na mito yote ikiwemo Ziwa Rukwa ambako kwa sasa inaonekana kuwa na tatizo la mamba.

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu hufanya malipo ya kifuta machozi na jasho kwa wahanga baada ya kupata taarifa zenye takwimu ya matukio ya wananchi kuuawa au kujeruhiwa na mamba kutoka kwenye maeneo husika. Malipo hayo hufanyika kwa mujibu wa Sheria ya Kuhifadhi Wanyamapori Na. 5 ya mwaka 2009 na kanuni za kifuta jasho na machozi za mwaka 2011. Aidha, malipo hayo hayawahusu watu waliopoteza maisha au kujeruhiwa wakati wakifanya shughuli ambazo haziruhusiwi kisheria kwa mujibu wa kifungu cha 71(3) cha Sheria ya Kuhifadhi Wanyamapori Na. 5 ya mwaka 2009.

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imeandaa mikakati ya muda mfupi na muda mrefu ya kukabiliana na wanyama pori wakali wakiwemo mamba katika Ziwa Rukwa.....

SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri au Mawaziri yale majibu marefu niliyokuwa nasema ndiyo haya, malizia tu.

NAIBU WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII: Mheshimiwa Spika, napenda kutoa rai kwa Waheshimiwa Wabunge na Mamlaka za Wilaya husika ili ziwasilishe nyaraka zinazothibitisha wananchi kuathirika na wanyamapori wakali ili Serikali iweze kuchua hatua sitahiki.

SPIKA: Mwalimu Mulugo, swali la nyongeza.

MHE. PHILIPPO A. MULUGO: Mheshimiwa Spika, nashindwa hata kuwa na swali la nyongeza kwa sababu kila mwaka majibu ni hayohayo, hakuna kinachoendelea, mwaka jana Mheshimiwa Maghembe amejibu hivyo hivyo; naomba tu nikae kwa sababu hakuna kinachoendea.

SPIKA: Mheshimiwa Dokta Kigwangala amesikia kwamba hakuna kinachoendea.

Tunaendelea na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, swali la Mheshimiwa Hussein Nassoro Amari Mbunge wa Nyan'ghwale.

Na. 105

Uanzishaji wa Vyuo Vya Ufundi Nchini

MHE. HUSSEIN N. AMAR aliuliza:-

Je, katika bajeti ya Serikali 2016/2017 Serikali ilitarajia kuanzisha Vyuo vingine vya ufundi ikiwemo Nyang'hwale?

NAIBU WAZIRI WA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Hussein Nassoro Amar, Mbunge wa Nyang'hwale kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza mpango wa kujenga Vyuo vya *VETA* katika Wilaya mbalimbali kulingana na upatikanaji wa fedha. Wilaya zinazopewa kipaumbele ni zile ambazo hazina Chuo chochote cha mafunzo ya ufundi stadi. Lengo ni kuwapatia vijana ujuzi mbalimbali ambao utawawezesha kuwa na sifa za aidha kuajiriwa au kujajiri.

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Wizara ya Sayansi na Teknolojia inatarajia kuanza ujenzi wa Vyuo vinne vya Ufundi Stadi ngazi ya Mkoa katika Mikoa ya Njombe, Rukwa, Geita na Simiyu.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Wilaya ya Nyang'hwale zipo pia Wilaya nyingine ambazo zina mahitaji ya kuwa na Vyuo vya *VETA*, Wizara inatambua hilo na itaendelea kutafuta fedha ili kukabiliana na mahitaji hayo. Tunatarajia kuwa Chuo cha Ufundi Stadi (*VETA*) cha Mkoa wa Geita kitakapokamilika kujengwa kitakuwa na uwezo wa

kutoa mafunzo na huduma kwa vijana kutoka Wilaya zote za Mkoa wa Geita ikiwemo na Wilaya ya Nyang'hwale.

SPIKA: Mheshimiwa Amar, swali fupi la nyongeza.

MHE. HUSSEIN N. AMAR: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipa nafasi niweze kuuliza maswali mawili madogo ya nyongeza. Kwa kuwa swali langu lilikuwa la Wilaya ya Nyang'hwale na nimejibiwa kimkoa, Nyang'hwale imeshajipanga tayari na imetenga maeneo ya kuweza kujenga Chuo cha Ufundi. Je, Serikali imeshaweka ndani ya mpango 2018/2019 mpango huu wa kujenga *VETA* katika Wilaya ya Nyang'hwale?

Mheshimiwa Spika, swali la pili, kwa kuwa Serikali huwa mipango yake inaenda taratibu na Nyang'hwale ina vijana wengi ambao hawana ujuzi. Je, Serikali iko tayari kuchukua angalau vijana 50 na kuwapeleka katika maeneo mengine mbalimbali nchini kwenda kujifunza ujuzi?

SPIKA: Majibu ya maswali hayo Mheshimiwa Naibu Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia, Mheshimiwa William Olenasha, tafadhali.

NAIBU WAZIRI WA ELIMU SAYANSI NA TEKNOLOJIA: Mheshimiwa Spika, kuhusu kama katika bajeti ya mwaka 2017/2018 tumetenga fedha kwa ajili ya kujenga Chuo cha *VETA* Nyang'hwale; nimweleze Mheshimiwa Mbunge kwamba tunajitahidi kutenga fedha kadri tunapopata kwa ajili ya kujenga Vyuo mbalimbali vya *VETA*. Kwa sasa hakuna fedha ambazo zimetengwa kwa ajili ya Nyang'hwale; lakini nimwahidi tu kwamba kwa sababu mpango wetu ni kuhakikisha Wilaya zote zinakuwa na Vyo vya *VETA* tutaendelea kupangilia na kutafuta fedha na kujenga kadri inavyowezekana.

Mheshimiwa Spika, kuhusu kama tuko tayari kupeleka vijana 50 kwenye Vyuo vingine nimhakikishie tu Mheshimiwa

Mbunge kwamba, kama wao watajipanga kama Wilaya sisi tuko tayari kushirikiana nao kuhakikisha kwamba vijana hao wanapata nafasi katika Vyuo vingine.

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Naibu Waziri wa Elimu; lakini nikupe nafasi kabla hujaondoka Mheshimiwa Naibu Waziri ya kurudi hapa tena useme neno kidogo kwa niaba ya Serikali. Hivi umepata habari ya Walimu kule Buchosa Jimboni kwa Mheshimiwa Tizeba; waliorogwa wakachawiwa wakajikuta wako nje, wamenyolewa kila mahali; hii taarifa ni kweli au sio kweli? Pia ndiyo maana Mheshimiwa Tizeba hayupo hapa au, kidogo tu kwa wale Walimu wangependa kusikia Waziri wao anasemaje katika mazingira ya kazi magumu kiasi hicho.

NAIBU WAZIRI WA ELIMU SAYANSI NA TEKNOLOJIA: Mheshimiwa Spika, tumesikia tetesi kama hizo na kuna maeneo mengine mengi tu nchini ambayo huko nyuma matukio kama hayo yameripotiwa. Jibu la Serikali ni kwamba Serikali haiwezi kuthibitisha moja kwa moja kama ni masuala ya uchawi kwa sababu Serikali suala la uchawi ni suala ambalo haiiamini na vilevile ni vigumu kulihakikisha. Hata hivyo, tutaendelea kulifanyia uchunguzi kujua nini hasa kimetokea.

SPIKA: Ahsante. Hawa watani zangu Wasukuma ni hatari kabisa. Tunaendelea na Wizara ya Mifugo na Uvuvi, Mheshimiwa Sophia Hebron Mwakagenda.

Na 106

Ranchi ya NARCO Mbarali Kutumika kwa Kilimo

MHE. SOPHIA H. MWAKAGENDA aliuliza:-

(a) Ranchi ya NARCO Mbarali ilianzishwa kwa ajili ya mifugo; Je, ni kwa nini eneo hilo sasa linatumika kwa kilimo?

(b) Migogoro ya wakulima na wafugaji Mbarali imekuwa ni mingi; je, kwa nini Serikali isitoe eneo la Ranchi ya *NARCO* Mbarali ili litumike kwa ajili ya malisho ya mifugo?

NAIBU WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Mifugo na Uvuvi, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Sophia Hebron Mwakagenda, Mbunge wa Viti Maalum, lenye sehemu (a) na (b), kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Ranchi ya *NARCO* iliyopo Mbarali inajulikana kwa jina la Ranchi ya Usangu na ina ukubwa wa hekta 43,727 ambazo zimegawanywa katika vitalu 16 vyenye ukubwa wa hekta kati ya 2,000 na 3,000. Kutokana na maelekezo ya Wakala wa Baraza la Mawaziri Namba (2) wa mwaka 2002, vitalu vya Ranchi ya Usangu vimekodishwa kwa mkataba maalum kwa wawekezaji wa Kitanzania kwa ajili ya kuendeleza ufugaji wa kisasa na kibiashara ili kuwa na ufugaji wenye tija. Kwa sasa vitalu vya wawekezaji hao vina jumla ya ng'ombe 2,722, mbuzi 1,145 na kondoo 500.

Mheshimiwa Spika, shughuli za uendelezaji mifugo zinaendana na kilimo cha malisho ya mifugo na mazao mengine ambayo mabaki yake hutumika kwa kulishia mifugo. Shughuli za uendeshaji wa nyanda za malisho ni kipengele muhimu kulingana na mkataba wa uwekezaji. Aidha, unenepeshaji wa mifugo hufanyika ndani ya vitalu vya wawekezaji ili kuvuna mifugo kwa muda mfupi na hivyo mabaki ya mazao hutumika kulisha mifugo kama sileji na hei.

Serikali kupitia *NARCO* inafanya tathmini ya vitalu hivyo na wale watakaobainika kukiuka makubaliano, hatua za kisheria zitachukuliwa dhidi yao ikiwa ni pamoja na kuvunja mikataba ya ukodishaji ili kuwapatia wawekezaji wengine wenye uwezo wa kuwekeza kulingana na mikataba.

(b) Mheshimiwa Spika, kutokana na mkataba wa uwekezaji, Ranchi hiyo haiwezi kugawiwa kwa wananchi, kwa kuwa kuruhusu maeneo ya Ranchi kutumiwa na mifugo kwa

ajili ya malisho itakuwa ni ukiukwaji wa sheria ya mkataba kati ya wawekezaji na *NARCO*. Aidha, kuruhusu uingizaji wa mifugo ndani ya Ranchi kutasababisha maambukizi ya magonjwa kwa mifugo ya wawekezaji.

SPIKA: Mheshimiwa Sophia Mwakagenda, swali la nyongeza tafadhali.

MHE. SOPHIA H. MWAKAGENDA: Mheshimiwa Spika, ahsante. Kutokana na jibu la msingi alilojibu Mheshimiwa Waziri ni kwamba ranchi ile imepewa wawekezaji wazawa, ni kweli; lakini wao wazawa wanawakodisha wananchi kulima na si kama vile mkataba unavyosema. Hiyo ni moja.

Mheshimiwa Spika, swali la pili, mkataba ni mkataba unaweza ukavunjwa kama unakiukwa. Je, Serikali haioni umuhimu wa kuvunja huo mkataba na kuwapatia wananchi wafugaji wa Mbarali waweze kufuga kwani hawana nafasi za kufuga kutokana na maeneo tengefu kuzuiwa na Serikali? Naomba Serikali iwapatie wananchi waweze kufuga mifugo yao. Ahsante.

SPIKA: Majibu ya maswali hayo kwa kifupi Mheshimiwa Naibu Waziri, Mheshimiwa Abdallah Hulega, Mifugo na Uvuvi.

NAIBU WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Spika, swali la kwanza ni juu ya wawekezaji wanavunja mkataba kwa kuwakodisha wananchi. Jambo hili tumelisisikia na ndiyo maana Serikali ya Awamu ya Tano kupitia Wizara ya Mifugo na Uvuvi tumeweka mkakati kwanza kabisa tunathaminisha Ranchi zetu zote katika Taifa letu kwa kuangalia ile mikataba yote ambayo tuliwakodisha wawekezaji ambao hawakukidhi mahitaji yetu sawa na mikataba; tutavunja kwa kutangaza upya na kuwakaribisha wafugaji wote wenye uwezo wa kuweza kufuga kulingana na matakwa ya mkataba.

Mheshimiwa Spika, lakini la pili, Mheshimiwa Mwakagenda anauliza kama tutawapa wananchi. Lengo

letu sisi ni kuona kwamba ranchi hizi zinatumiwa kwa malengo mahususi; mosi ya kuhakikisha pia hata ranchi hizi zitusaaidie katika kupunguza migogoro ya wafugaji na wakulima; lakini mbili, ranchi hizi ambazo zimetapakaa nzima, ziwe ni sababu kubwa ya kuongeza kipato katika Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, huu mkakati utakapokamilika na tutakapokuja nao; tunaomba Wabunge wote nchi nzima watupe ushirikiano ili tuweze kufanikisha ajenda hii ya kusukuma mbele tasnia ya ufugaji. Ahsante sana. *(Makofi)*

SPIKA: Nilikuona Mheshimiwa Devotha Minja, swali fupi tafadhali.

MHE. DEVOTHA M. MINJA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kuniona. Tatizo la Ranchi ya Mbarali linafanana kabisa na tatizo la Ranchi ya Mkata iliyoko Wilaya ya Kilosa Mkoani Morogoro ambapo Ranchi ile hivi sasa imegeuka kuwa pori na Serikali imeshindwa kuiendeleza. Je, Serikali haioni sasa kuna haja ya kubinafsisha Ranchi ile, mashamba yatolewe kwa wakulima na wafugaji ili kupunguza migogoro ya muda mrefu?

SPIKA: Mheshimiwa Waziri wenyewe wa Mifugo na Uvuvi, Mheshimiwa Luhaga Mpina; majibu ya swali hilo tafadhali.

WAZIRI WA MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kwa nafasi na naomba nijibu swali la nyongeza ambalo ameuliza Mheshimiwa Devota Minja na kama ambavyo Naibu wangu amejibu vizuri sana maswali hapa Bungeni, tunataka Wabunge watuelewe. Kwanza Serikali haijashindwa kusimamia ranchi hizi, tunachokifanya kama Naibu Waziri alivyozungumza tunafanya tathmini sasa tupitie ranchi zetu zote tujue shughuli zinazofanyika.

Mheshimiwa Spika, tunajua upungufu uliopita kwamba zipo ekari sasa hivi, unakuta ekari moja imekodiwa

mtu analipa Sh.500/= kwa mwaka. Kuna ekari zimekodiwa mtu analipa Sh.1,000/= kwa mwaka; kuna mahala ambapo uwekezaji hauendani na eneo lilivyo. Kwa hiyo tunafanya tathimini ili tuje na mpango mkubwa kwa sababu gani ranchi hizi shabaha ya kuanzishwa kwake haijaondoka toka tulivyoanzisha na ndio maana tunataka kupitia ranchi hizi tufanye mageuzi makubwa ya kuwa na viwanda vikubwa nchini kwa ajili ya kuhakikisha kwamba wenye viwanda nchini wanapata mahali pa kutunzia mifugo yao kabla hawajachinja.

Mheshimiwa Spika, lakini vilevile tunataka tuwa-*transform* wafugaji wetu, hatuwezi kuruhusu huu ufugaji wa mtu anafuga mifugo leo, anamchungu ng'ombe mpaka anakufa mwenyewe. Lazima tuwabadilisha wafugaji wetu tuwe na maeneo ambayo tutazalisha mitamba ya kutosha, tutazalisha ndama wa kutosha, tutazalisha mifugo ambayo inaweza ikagawiwa kwa wafugaji ili wafugaji wetu waweze kupata neema ya ufugaji huu.

Mheshimiwa Spika, kupitia ranchi hizi tunategemea kufanya mageuzi makubwa ya kiuchumi katika Taifa hili na kwa wafugaji Tanzania. Kwa hiyo, tuungeni mkono tutakapoleta mabadiliko yetu na Wabunge muache hili la kila mmoja kuhitaji ligawiwe kwa wananchi; tunataka ranchi hizi zitumike kwa faida ya Taifa na kwa mapana zaidi (*Makofi*).

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Waziri wa Mifugo na Uvuvi.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Spika, Mwongozo.

SPIKA: Tusubiriane kidogo tu baada ya matangazo halafu tutaangalia kama muda unaturuhusu.

Waheshimiwa Wabunge, kuhusu wageni tulionao leo, tunao wageni 12 wa Mheshimiwa Profesa Makame Mbarawa, Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano ambao ni viongozi wa Wizara kutoka Wizara hiyo walioko hapa

Dodoma leo, kwenye *gallery* ya Spika nao ni pamoja na Kaimu Katibu Mkuu, Uchukuzi Ndugu Gabriel Migire; Dkt. Makamu Mwenyekiti Bodi ya Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania, Dkt. Francis Michael; Mkuu wa Idara ya Uchukuzi, Eng. Aron J. Kisaka na Mkuu wa Idara ya Miundombinu Engineer Rogatus Mativilla. Karibuni sana wote ambao ni wageni wa Mheshimiwa Waziri Profesa Mbarawa. (*Makofi*)

Pia kuna wageni wangu ambao wapo kwenye *gallery* ya Spika, ambao ni pamoja na mkimbiza mwenge wa uhuru Kitaifa 2017, Ndugu Fredrick Joseph Ndahani, karibu sana; yeye anatoka kule Singida (*Makofi*).

Vile vile kuna Makatibu wa Umoja wa Vijana kutoka Wilaya zote za Mkoa wa Dodoma; wakiongozwa na Bi. Asia Halamga. Makatibu wa Vijana karibuni sana (*Makofi*).

Nina wageni pia maalum kabisa kutoka kule nyumbani ninakotoka wakiongozwa na Bi Elizabeth Rupia ambao ni Walimu wa shule ya Sekondari lbwaga; shule za Msingi na Sekondari; Walimu wa shule za Msingi Msingi lbwaga kwanza simameni; mbakie mmesimama, Walimu wa Sekondari wa lbwaga simameni; mbakie mmesimama. Vile vile tuna wanafunzi 40 wa kutoka shule ya Msingi na Sekondari lbwaga pale mlipo simameni. Ahsanteni sana, sana. (*Makofi*)

Pia watendaji wa Kijiji cha lbwaga wote mliokuja simameni; ahsanteni sana. (*Makofi*)

Waheshimiwa Wabunge hii timu hii imetoka kijijini kwangu kabisa, ni mara ya kwanza nimepata wageni kutoka kijijini kwangu, sijawahi kuwa na wageni kutoka huko. Kwa hiyo, hawa ni Walimu kuanzia Shule ya Msingi ambayo mimi nilisoma na watoto wangu hawa kuanzia shule ya msingi na wako wa Sekondari na Sekondari ile iko mpaka kidato cha tano na walio wengi pale ni wasichana wa kidato cha tano. Kwa hiyo, mtaona hata kijijini kwa Spika mambo yanakwenda; wanaosema hakuna maendeleo sijui wanatoka wapi hawa! Nawashukuruni sana na karibuni sana Bungeni, hapa ndio baba yenu alipo. (*Makofi*)

Wageni wa Waheshimiwa Wabunge, Mgeni wa Mheshimiwa Allan Kiula ni Katibu Kata wa Miganga, CCM kutoka Makalama, Mkoani Singida anaitwa ndugu Elias Makala. *(Makofi)*

Kuna wageni 20 wa Mheshimiwa Felister Bura ambao ni wanafunzi wa *St. John University*. karibuni sana. *(Makofi)*

Yupo mgeni wa Mheshimiwa Magdalena Sakya ambaye ni mwimbaji wa nyimbo za Injili kutoka Mkoani Dar es Salaam, ndugu Jenifer Peter. Karibu sana Jenifer. *(Makofi)*

Pia kuna mgeni wa Mheshimiwa Sophia Mwakagenda ambaye ni Mchungaji Peter Mwankyuse kutoka Mkoani Mbeya, karibu Mchungaji. *(Makofi)*

Wageni saba wa Mheshimiwa Mussa Sima ambao ni wanafunzi sita na Walimu wao kutoka Chuo Kikuu cha Dodoma, karibuni sana. *(Makofi)*

Wageni saba wa Mheshimiwa Zuberi Kuchauka ambao ni Madiwani na Wajumbe wa Kamati ya Uongozi kutoka Halmashauri ya Liwale Mkoani Lindi. Karibuni sana, naamini wengine mnatoka Makonjiganga, Nangano, Mkundi, Mtawatawa. *(Makofi)*

Wageni sita wa Mheshimiwa Venance Mwamoto ambao ni viongozi wa Chama cha Mapinduzi CCM, Wazazi kutoka Kilolo Mkoani Iringa, karibuni sana. *(Makofi)*

Wageni nane wa Mheshimiwa John Heche ambao ni wachungaji wa Kanisa la *EAGT* kutoka Wilaya ya Tarime, Mkoani Mara. Karibuni sana Wachungaji, karibuni sana Dodoma. Huwa najjuliza tu wale waumini wa *EAGT* kule Tarime kile kipindi cha kutoa machozi kidogo huwa inawezekana? Ahsante sana Wachungaji wangu, karibuni sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Heche sijui kama yupo leo, wageni wako wapo hapa.

Wageni 50 wa Mheshimiwa Pauline Gekul ambao ni wanafunzi 45 na Walimu wao watano kutoka shule ya sekondari ya Adelsgate iliyoko Karatu ambao wametembelea Bunge kwa ajili ya mafunzo. Wageni wale, hapa imeandikwa Karatu lakini narekebisha ni Babati, karibuni sana. (*Makofi*)

Nilitegemea wangukuwa ni wa Karatu wangukuwa ni wa Mheshimiwa Cecilia Paresso.

Matangazo ya kazi; Mheshimiwa Kemirembe, Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya Ardhi na Maliasili anawaambia Wajumbe wa Kamati hiyo saa 7.00 mchana mtakuwa na kikao ukumbi wa Msekwa D. Mheshimiwa Kemirembe Lwota anawaomba Wajumbe wa Kamati ya Maliasili, Ardhi na Utalii mkutane saa 7.00, ukumbi wa Msekwa D.

Mheshimiwa William Ngeleja, Mwenyekiti wa Bunge *Sports Club* anapenda kuwatangazia Waheshimiwa Wabunge na Wananchi kwa ujumla kwamba mashindano ya Mabunge ya Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa mwaka huu yatafanyika hapa kwetu Tanzania, Jijini Dar es Salaam kuanzia tarehe Mosi hadi 11 Desemba, 2017.

Narudia tena; kutakuwa na mashindano ya Mabunge ya Afrika Mashariki. Wabunge wenzetu kutoka Burundi, Rwanda, Uganda, Sudan ya Kusini, Kenya na sisi wenyewe. Mwaka huu sisi ni wenyeji, kwa hiyo, mashindano haya yatafanyika Dar es Salaam kuanzia tarehe Mosi hadi 11 Disemba, 2017.

Orodha ya wachezaji kwa kila mchezo watakuoingia Kambini baada ya Mkutano huu wa Bunge yatatangazwa kesho, tunaomba kila Mheshimiwa Mbunge ambaye angependa kushiriki kwa namna moja au nyingine basi awaone uongozi wa Bunge *Sports Club* maana michezo iko mingi. Hivi kweli Mheshimiwa hata kuvuta kamba nako utashindwa? Kwa hiyo iko michezo ya aina mbalimbali ambayo tunawaalika Waheshimiwa muweze kushiriki siyo tu

kwa kucheza kwa wale ambao mtakuwa Dar es Salaam kati ya tarehe Mosi hadi 11 Desemba, 2017 ni vizuri kushangilia timu zetu, kuwapa moyo wachezaji wetu katika viwanja mbalimbali watakvayokuwepo.

Tutakuwa na ratiba kamili ambayo tutawatumia kwa njia mabimbali ikiwa ni pamoja na njia za mtandao ili muweze kujua mchezo gani, unachezwa kwenye uwanja gani, katika sehemu gani ya Dar es Salaam kwa wakati huo ambayo ungependa kwenda kushangilia au kushiriki.

Mheshimiwa Jaku pia ana wageni wake, pale walipo naomba msimame. Karibuni sana wageni wa Mheshimiwa Jaku. Ahsante.

MWONGOZO WA SPIKA

MHE. GEORGE M. LUBELEJE: Mheshimiwa Spika, nahitaji tu maelezo kwa Serikali kwa swali namba 106 linalohusu mifugo. Mifugo yetu mingi inazunguka nchi nzima kwa sababu hakuna Malambo, hakuna mabwawa ya kunywesha mifugo hasa Mkoa wa Dodoma. Sasa naomba Waziri wa mifugo atoe kauli Bungeni hapa, Serikali ina mpango gani wa kuchimba Malambo na mabwawa nchi nzima ili mifugo hii isiweze kuzunguka nchi nzima.

SPIKA: Ahsante sana, hilo nalielekeza Serikalini ili walichukue kwa wakati muafaka, huko mbele ya safari tutakuja kuona tunaweka utaratibu gani ili tuweze kupata majibu ya kina kwa swali hilo ambalo kwa kweli ni pana na ni muhimu sana kwa ajili ya mifugo ya nchi yetu.

Mheshimiwa Heche.

MHE. JOHN W. HECHE: Mheshimiwa Spika, nami nasimama kwa kanuni ya 68(7) na kuna jambo limetokea mara tu baada ya Mheshimiwa Juliana Shonza kumaliza kujibu swali lake.

Mheshimiwa Spika, kuna kauli uliitoa kwamba upande wa pili tumenuna, mkono wa kushoto...

SPIKA: Mheshimiwa Heche kaa chini. Mheshimiwa Heche huwezi kumhoji Spika humu ndani yaani, kaa chini Mheshimiwa Heche.

Mheshimiwa Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Spika, nami naomba Mwongozo wako kwa mujibu wa Kanuni ya 68(7) juu ya jambo ambalo limekuwa likitokea sana hapa Bungeni wakati wa maswali na majibu kuhusu maboma ya shule, nyumba za Walimu, zahanati na maabara katika Halmashauri zetu, Serikali imekuwa ikijibu kwamba wananchi waendeleo kuchangia.

Mheshimiwa Spika, wakati tunapitisha bajeti katika Bunge hili, Serikali ilikubali kuchukua jukumu la kukamilisha maboma yote nchi nzima ambayo hayajakamilishwa na wakapita katika Halmashauri zetu wakaangalia ni maboma mangapi, lakini leo tunavyoongea Serikali imepeleka waraka katika Halmashauri zetu na juzi nilikuwa katika Kamati ya Fedha katika Halmashauri ya Mji wa Babati tumesomewa sasa kwamba Serikali haina fedha, wananchi wakianza kujenga majengo hayo wakamilishe kuanzia chini mpaka juu na *finishing*.

Mheshimiwa Spika, naomba Mwongozo wako, ni kwa nini Serikali ililihadaa Bunge wakati wa bajeti na sasa wamerudi kinyumenyume kuwataka wananchi waanze kutoka msingi mpaka *finishing*, kwa nini wasitoe kauli katika Bunge hili watuambie wameshindwa wapi na wamekwama wapi.

Mheshimiwa Spika, naomba Mwongozo wako.

SPIKA: Hilo jambo liko kweli huko TAMISEMI, sijui au linahitaji muda. Mheshimiwa Waziri wa Nchi.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, AJIRA, VIJANA NA WATU WENYE ULEMAVU: Mheshimiwa Spika, ni jambo ambalo Serikali tunatakiwa turudi tukakae na kulitazama likoje. Naomba utuachie tulichukue ili tuwasiliane na Wizara ya TAMISEMI tuangalie huo mwongozo uliotolewa ni mwongozo ambao unaelekeza mambo gani.

Mheshimiwa Spika, hilo tumelichukua.

SPIKA: Ahsante sana nakushukuru. Labda *observation* ya jumla tu TAMISEMI yaani huko kuna amri kila kukicha. Mkiaa vikao vya Madiwani mnasomewa kwanza sasa hebu yasiwe mahusiano, hii *devolution* isiwe ni mahusiano ya kupeana amri tu, kila kukicha ni amri tu, kwa kweli haipendezi wawe wanaangalia kidogo. Wewe unawaambia wananchi wafanye wenyewe yaani Serikali inajitoa, hiyo ni barua gani ya namna hiyo? Sera ni kwamba tutafanya pamoja kwa hiyo lazima iwe hivyo. Kama kweli barua za namna hiyo zipo zinavunja moyo wananchi kama kweli zipo.

Mheshimiwa Mwita.

MHE. MWITA M. WAITARA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi. Natumia Kanuni ya 68(7), Wakati Mheshimiwa Waziri Mkuu anajibu swali la papo kwa papo la Mheshimiwa John Kadutu alielekeza kwamba mambo ya migogoro mbalimbali ya ardhi hasa katika ya wananchi na maliasili inafanyiwa kazi kwa hiyo wananchi watulie na Serikali itatoa majibu.

Mheshimiwa Spika, lakini kuna mgogoro mkubwa wa tangu mwaka 1998 katika Jimbo la Ukonga, Kata ya Chanika, Zingiziwa, Pugu na Pugu *Station* kati ya wananchi na Maliasili, msitu wa Kazimzumbwi na Mheshimiwa Waziri Mkuu namshukuru sana jambo hili amelifanyia kazi muda mrefu na akanielekeza kwamba wananchi wale watulie Serikali inalifanyia kazi.

Mwongozo ninaouomba hapa ni kwamba, kutokana na majibu ya Waziri Mkuu leo asubuhi bado kuna mgogoro

mkubwa wale Askari wa Maliasili wanapiga wananchi, wanawafukuza wasilime, wanawanyang'anya bodaboda zao, wana hujuma kubwa katika eneo lile. Sasa naomba kauli ya Serikali kwamba majibu ya Waziri Mkuu kwa nini yanatekelezwa maeneo mengine kule Ukonga hayatekelezwi, Maliasili wanapiga wananchi wangu kila siku?

Mheshimiwa Spika, ahsante.

SPIKA: Nadhani na hilo nalo Serikali walichukue kwa sababu linahitaji ufuatiliaji ili kuweza kuona kama lipo kweli au vipi. Kwa hiyo, wakati muafaka Serikali ikijipanga na mimi nitajaribu kufuatilia ili tuweze kupata nini kinachoendelea sidhani kama lina majibu ya haraka ya hapa hapa.

Mheshimiwa Jaku.

MHE. JAKU HASHIM AYOUB: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Kwanza nichukue fursa hii kuniruhusu na vilevile nikupongeze kwa dhati jinsi unavyojali wananchi. Nimesimama kwa Kanuni ya 47(1).

Mheshimiwa Spika, jana kwenye vyombo vya habari *ITV* saa mbili niliona wafanyabiashara kutoka Zanzibar wakilalamika na suala hili nililipigia kelele ndani ya Bunge hili hata wiki haijatimia. Mizigo inaharibika na wako tayari kulipa kwa hiyo naomba tuahirishe shughuli tujadili jambo la dharura ukizingatia Tanzania inatokana na Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, hawa watu wamekopa, wanalipa pesa Benki, wanataka kuwasomesha watoto wao, wana kila hali na ukizingatia nchi yetu ajira ni ngumu, wamejajiri...

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Jaku umeelewewa bahati mbaya hukuungwa mkono kwa hiyo tunaendelea. Hukuungwa mkono Mheshimiwa Jaku bahati mbaya sana.

Mheshimiwa Mlinga.

MHE. GOODLUCK A. MLINGA: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Naomba Mwongozo kwa Kanuni ya 68(7) ambayo inatokana na swali alilouliza Mheshimiwa Mulugo na naomba Mwongozo kwa majibu ambayo aliyatoa Mheshimiwa Naibu Waziri.

Mheshimiwa Spika, Jimbo langu mimi asili yake kubwa imezungukwa na mbuga ya Selou na wananchi wamekuwa wakiliwa, wakidhuriwa na wakiuawa na wanyama, lakini tumekuwa tukiuliza maswali humu Bungeni, majibu kweli ya Wizara ya Maliasili yamekuwa hayaridhishi.

Mheshimiwa Spika, sisi hawa ndiyo wapiga kura wetu. *TANAPA* hawaombi kura humu Bungeni, wananchi wote hawawezi kuja humu Bungeni kuja kujitetea. Wametuteua sisi ili tuje tuwatetea, lakini tumekuwa tukiuliza maswali, Wizara ya Maliasili majibu wanayokuwa wanatupa kwa kweli yanatunyong'onyesha na yanatukatisha tama, kwa kweli wananchi wetu wanapata tabu sana. Naomba hili suala lichukuliwe *serious*, Wizara ya Maliasili wafikirie, hawa ndiyo wapiga kura wetu.

Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

SPIKA: Ahsante sana. Alichokuwa ana-*register* Mheshimiwa Mlinga ni kwamba Wizara majibu yenu myaangale vizuri, inaelekea hawa Maofisa wenu wanaoandika majibu kidogo yanakuwa kwa upande wa Wabunge hawaridhiki.

Kwa hiyo, niwaombe Wizara mmewasikia Wabunge wenyewe walichokisema sina haja ya kurudia na Kamati pia ya Maliasili na ninyi hebu fuatilieni malalamiko haya ya Waheshimiwa Wabunge, basi mhakikishe majibu mnayoyapata ni ya kweli basi huko kwenye Kamati, maana mna muda wa kuweza kuhojiana. Kwa hiyo, hilo tunaliacha kwa Wizara ya maliasili kuendelea kuliweka sawa.

Lile nililolisema ambalo Mheshimiwa Gekul alilisema nikazungumza habari ya TAMISEMI, nimeshangaa siku hizi kule

Halmashauri mnapoanza kikao chochote kile kiwe ni cha Kamati au nini kuna ajenda ya kudumu yaani hiyo haiondoki, inaitwa maagizo ya Serikali. Yaani imeagizwa kabisa iwepo ajenda hiyo, mkimaliza hiyo ndiyo mnakuja nyingine. Inaondoa kabisa ile fikra ya Serikali za Mitaa kwamba ni chombo ambacho na chenyewe kina heshima yake. Iweje yaani pawe na ajenda kabisa maagizo yaani Madiwani wakikutana kwanza ni maagizo halafu ndiyo mwendelee na kikao sasa, *what is it?*

Kama liko agizo, halafu hata lugha yenyewe ya agizo yawe ni maeneo machache yenye neno agizo, mengine tutumie lugha za Kiswahili laini laini kidogo hili neno agizo, kidogo maagizo yawe machache yale ambayo kweli ni agizo, inasaidia.

Mheshimiwa Elbariki Kingu nitakuomba kabla hujaondoka katika kipindi hiki cha Bunge unione; tafadhali sana usiondoke bila kuwa umeniona, muhimu sana. Katibu.

NDG. RAMADHANI ISSA ABDALLAH-KATIBU MEZANI:

MISWADA YA SHERIA YA SERIKALI

Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa mwaka 2017 (*The National Shipping Agencies Bill, 2017*)

(Kusomwa Mara ya Pili)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge Muswada huu ni muhimu sana ningewaomba uwepo wenu na ushiriki wenu kuwa mzuri na usikivu wenu, *"The National Shipping Agencies Bill 2017"* kwa nafasi hii sasa namwomba Mheshimiwa Waziri, Profesa Makame Mbarawa Waziri wetu wa Uchukuzi aendelee na kuwasilisha hoja yake. Karibu Mheshimiwa Waziri

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO:

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 86(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kutoa

hoja kwamba Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli wa Taifa wa mwaka 2017 (*The National Shipping Agency Bill, 2017*) pamoja na marekebisho yake sasa usomwe kwa mara ya pili.

Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda kuchukua fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujaalia kukutana hapa tukiwa na afya njema. Pili, napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu chini ya Mwenyekiti, Profesa Norman Sigala King, Mbunge wa Makete kwa kujadili kwa kina Muswada huu na kutoa ushauri na mapendekezo kwa nia ya kuboresha.

Mheshimiwa Spika, napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba Muswada huu umezingatia ushauri na mapendekezo ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, idha, napenda kumshukuru pia Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa kuandaa Muswada huu pamoja na marekebisho yake, wadau mbalimbali wa sekta ndogo ya usafiri kwa njia ya maji ambao kwa nyakati tofauti walitoa maoni ambayo yamewezesha kuboresha Muswada huu kwa maslahi ya Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, lengo la Muswada; Muswada unaopendekezwa kutungwa kwa Sheria itakayoanzisha Shirika la Wakala wa Meli ambalo pamoja na mambo mengine litakuwa na jukumu la kutoa huduma ya uwakala wa meli kwa maeneo mahususi pamoja na kudhibiti huduma za usafiri na usalama wa vyombo vya majini

Mheshimiwa Spika, madhumuni ya Muswada; madhumuni ya Muswada huu ni kuweka mfumo madhubuti wa uendeshaji wa biashara ya uwakala wa meli, udhibiti wa huduma, ulinzi na usalama wa usafiri kwa njia ya maji hivyo kuimarisha udhibiti wa sekta ndogo ya usafiri kwa njia ya maji na kuifanya sekta hiyo kuchangia ipasavyo katika uchumi na pato la Taifa letu.

NAKALA MTANDAO(ONLINE DOCUMENT)

Mheshimiwa Spika, mambo muhimu katika Muswada huu; mambo muhimu yaliyozingatiwa katika Muswada huu ni kama ifuatavyo:-

- (1) Kuanzisha Shirika la Wakala wa Meli;
- (2) Kuainisha wajibu, mamlaka, haki na majukumu ya Shirika;
- (3) Kuainisha utaratibu wa uteuzi, mamlaka na majukumu ya Bodi ya Wakurugenzi;
- (4) Kuweka utaratibu wa uteuzi, majukumu na sifa za Mtendaji Mkuu;
- (5) Kuainisha utaratibu wa uteuzi na sifa za Msajili wa Meli na Mabaharia;
- (6) Kuainisha majukumu ya kiudhibiti;
- (7) Kuainisha vyanzo vya mapato ambavyo ni pamoja ada za leseni na tozo mbalimbali kulingana na huduma zitakazotolewa na kudhibitiwa na shirika;
- (8) Kuweka utaratibu na sifa za kampuni binafsi inayostahili kupewa leseni ya uwakala wa meli;
- (9) Kuainisha utaratibu wa kuhamisha watumishi muhimu kutoka idara zinazosimamia usafiri wa majini ndani ya mamlaka ya udhibiti wa nchi kavu na majini yaani *SUMATRA* kuwapeleka katika shirika linaloanzishwa;
- (10) Kuainisha utaratibu wa kusimamia maslahi ya fedha ili kuhakikisha kuwepo kwa matumizi sahihi ya fedha na mali nyingine za shirika;

(11) Kuainisha makosa na adhabu;

(12) Mamlaka ya Waziri kutunga kanuni kwa ajili ya utekelezaji wa sheria inayopendekezwa; na

(13) Kufuta Sheria ya Wakala wa Meli, Sura ya 415 na Sheria ya Shirika lililokuwa Linadhibiti Uingizwaji na Uondoshaji Shehena, Sura ya 177.

Mheshimiwa Spika, Mpangilio wa Muswada huu umegawanyika katika Sehemu kuu Tisa kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Kwanza ya Muswada huu inahusu utangulizi ambao unaainisha jina la Muswada, tarehe ya kwanza kutumika kwa sheria, mahali itakapotumika na ufafanuzi wa maneno na misemo mbalimbali iliyotumika katika sheria inayopendekezwa kutungwa.

Mheshimiwa Spika, katika sehemu hii Kamati ilipendekeza jina la Muswada libadilishwe angalau neno *Maritime* lijitokeze katika jina la Muswada. Serikali ni sikivu na ilikubaliana na pendekezo la Kamati lakini baada ya Serikali kutafakari kwa kina pendekezo la Kamati kuhusu jina la Muswada kubadilishwa ilionekana kuwa jina hilo kwa sasa linakidhi maudhui yaliyomo katika Muswada wa sheria inayotungwa.

Mheshimiwa Spika, mwanzo ibara ya pili sehemu ndogo ya pili ya Muswada huu ilionesha kuwa masuala ya ulinzi na usalama pamoja na utunzaji wa mazingira ya bahari ni masuala ya Muungano. Kutokana na umuhimu wa kuhakikisha masuala yale ambayo ni ya Muungano yanashughulikiwa kwa umakini mkubwa, mimi binafsi nikiongozana na Maofisa wa Wizara yangu tulikwenda kuonana na uongozi wa juu wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa lengo la kujadili suala hilo.

Mheshimiwa Spika, baada ya majadiliano ya kina ilibainika kwamba, masuala haya si ya Muungano na

wala hayamo katika orodha ya mambo ya muungano.
(Makofi)

Mheshimiwa Spika, uongozi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ulikubali kuwa ibara ya 2(2) iondolewe kwenye Muswada kwa kuwa Muswada unahusu Tanzania bara peke yake. Kwa masuala ya bahari ambayo nchi yetu ni mwanachama kupitia Shirika la Kimataifa la masuala ya bahari yaani *International Maritime Organization (IMO)* nchi yetu itaendelea kama kawaida kuwakilishwa na Jamhuri ya Muungano ya Tanzania. Hivyo ya 2(2) ya Muswada imeondolewa kupitia jedwali la marekebisho.

Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa napenda kuwashukuru sana Mheshimiwa Waziri Mkuu na Mheshimiwa Balozi Seif Iddi Makamu wa pili wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa kulisimamia suala hili kwa umakini mkubwa kwa maslahi ya pande mbili za muungano na kwa maslahi ya nchi yetu kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Pili inapendekeza kuanzishwa ka Shirika la Wakala wa Meli la Taifa na madhumuni yake ya kuanzishwa kwake.

Mheshimiwa Spika, vilevile sehemu hii inaainisha majukumu ya shirika na mamlaka yake, majukumu mahususi ya shirika yanayohusu kazi za wakala ambayo hayatatekelezwa na wakala binafsi kwa mujibu wa kifungu cha saba (7) cha Muswada ni upokeaji wa nyaraka za shehena kutoka kwenye meli, uhakiki wa shehena inayoingia na kutoka kupitia bandaria za Tanzania Bara, uondoshaji wa shehena za madini, makenikia, bidhaa zinazotokana na madini, mafuta kama vile *petrol, diesel*, silaha, wanyama hai na nyaraka za Serikali. Kazi hizi zitafanywa na shirika hili pekee.

Mheshimiwa Spika, napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba shirika litaweza kutekeleza majukumu mengine ya uwakala tofauti na yale yaliyoainishwa katika kifungu cha saba pale tu ambapo:-

Kwanza mwenye meli atakubali kuhudumiwa na shirika;

Pili, wakala binafsi atashindwa kutekeleza majukumu yake kutokana na sababu mbalimbali kama vile kufilisika; na

Tatu pale wakala binafsi atakapoteza sifa za kumiliki leseni. Yakitokea mambo haya matatu ndio shirika hili litafanya kazi za uwakala wa kawaida.

Mheshimiwa Spika, Shirika litalazimika kutekeleza shughuli hizi ili kuziba mwanya utakaokuwa umeachwa na wakala binafsi kwa lengo la kuhakikisha kwamba huduma zinaendelea kama kawaida hadi mwenye meli atakapoteua wakala mwengine.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Tatu inahusu udhibiti wa usafiri kwa njia ya maji. Udhibiti huu unahusu ulinzi, usalama na mazingira pamoja na huduma zinazotolewa katika usafiri kwa njia ya maji.

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii inalipa shirika mamlaka ya kutekeleza Sheria ya Bahari ya mwaka 2003; ukaguzi wa meli za kigeni na udhibiti wa meli zilizosajiliwa Tanzania; Udhibiti wa vivuko vya kibiashara; taratibu za shughuli za ufuatiliaji wa uokoaji; Kudhibiti, kuratibu na kulinda mazingira ya bahari za Tanzania bara; Kuainisha utaratibu wa kutoa na kuhuisha leseni; pamoja na udhibiti wa ada na tozo za watoa huduma wanaodhibitiwa na shirika. Sekta zitakazodhibitiwa ni pamoja na:

- Huduma za bandari;
- Bandari kavu;
- Wakala wa forodha na uondoshaji shehena;
- Wakala wa meli;

- Wakusanyaji na watawanyaji shehena; na
- Watoa huduma mchanganyiko bandarini.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Nne inahusu usajili wa wakala binafsi wa meli, utaratibu wa kuomba leseni ya uwakala binafsi wa meli, utaratibu wa kusitisha na kufuta leseni, mtaji utakaotakiwa kwa kazi ya wakala binafsi wakati wote wa undeshaji shughuli za uwakala na kumbukumbu zinazotakiwa kuhifadhiwa na wakala wa meli.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua umuhimu wa kutoa kipaumbele kwa Watanzania kushiriki katika biashara ya uwakala wa meli sehemu hii imeainisha kwamba kampuni ya uwakala wa meli inamilikiwa na Watanzania kwa kiwango cha hisa kisichopungua asilimia 60 ya hisa za kampuni husika.

Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha kwamba shughuli za uwakala zinaendeshwa kwa kuzingatia misingi ya haki na uwazi, Muswada umeainisha utaratibu utakaotumika kusitisha na kufuta leseni pale itakapobainika kwamba wakala binafsi amekiuka masharti ya leseni husika.

Mheshimiwa Spika, utaratibu huo ni kwamba wakala atapewa *notice* ya siku 30 kujitetea kabla ya kusitishwa ama kufutiwa leseni. Aidha, Mkurugenzi Mkuu atalazimika kutoa sababu kwa maandishi iwapo hatasitisha ama kufuta leseni. Ili kuhakikisha wakala binafsi wa meli anatendewa haki pale ambapo hakuridhika kusitishwa kwa leseni yake, imeongezwa ibara katika Muswada kupitia jedwali la marekebisho ya kumpatia haki kisheria ya kukata rufaa ngazi za juu. Aidha, Kamati ilipendekeza wakala huyo apewe haki ya kukata rufaa katika Tume ya Haki na Ushindani yaani *Fair Competition Commission*.

Mheshimiwa Spika, baada ya Serikali kutafakari kwa kina pendekezo la Kamati ilionekana kwamba utaratibu wa

kuwasilisha rufaa kwenye Tume ya Haki na Ushindani hutumiwa na mamlaka ya udhibiti pekee wakati *NASAC* kupitia sheria hii inayotungwa itakuwa inafanya kazi ya uwakala kwa maeneo maalum pamoja na shughuli za uendeshaji wa shughuli za uwakala wa meli, udhibiti wa meli zinazosajiliwa na shughuli nyingine.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kutambua kazi na umuhimu wa Tume ya Haki na Ushindani, wakala binafsi anaweza kukata rufaa kupitia kwa Waziri mwenye dhamana na sekta husika ili rufaa yake ipatiwe ufumbuzi haraka zaidi, kama hatoridhika anaweza kwenda mahakamani.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Tano inahusu kuanzishwa kwa Bodi ya Wakurugenzi, mamlaka na majukumu ya Bodi, uteuzi wa Mwenyekiti, Wajumbe na Kamati ya Bodi ya Wakurugenzi masuala yatakatayopelekea kuwepo kwa mgongano wa kimaslahi dhidi ya Mwenyekiti na wajumbe wa bodi pamoja na stahili za Bodi ya Wakurugenzi.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya majukumu ya bodi ni kupitisha sera ya uendeshaji wa shirika, kusimamia matumizi bora ya rasilimali za shirika, kupitisha mpango kazi, bajeti na taarifa za fedha za kila mwaka.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Sita inaweka masharti kuhusu utawala wa shirika, uteuzi wa Mkurugenzi Mkuu, Msajili wa Meli na Mabaharia, Wakuu wa Idara na watumishi wengine. Aidha, sehemu hii imeainisha kuwa Mkurugenzi Mkuu ndiye atakuwa Afisa Masuhuli wa shirika atateuliwa na Mheshimiwa Rais kwa njia ya ushindani kwa kuzingatia sheria za utumishi wa umma. Aidha, Mkurugenzi Mkuu atatakiwa kuwa na shahada ya uzamili na uzoefu usiopungua miaka minane katika ngazi ya juu ya utawala.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Saba inahusu masuala ya fedha. Sehemu hii ina vifungu vinavyohusu vyanzo vya

mapato, mwaka wa fedha, bajeti, mahesabu na ukaguzi wa mahesabu pamoja na taarifa ya utendaji ya mwaka. Aidha, sehemu hii imeainisha kwamba taarifa ya mwaka ya utendaji wa shirika itawasilishwa Bungeni kwa mujibu wa Sheria ya Bajeti.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Nane ina vifungu vinavyohusu kinga dhidi ya shirika kutokana na madai, kuharibika au kupotea kwa vifaa vya kampuni za meli au hasara zinazosababishwa na maelekezo ya mwenye meli, Aidha, sehemu hii inatoa kinga kwa shirika dhidi ya hasara zinazotakana na vitendo vya viongozi wa shirika ikiwemo Mwenyekiti wa Bodi na Mtendaji Mkuu.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Tisa inahusu masuala ya ujumla kama vile:-

- Maagizo ya Waziri;
- Mazingira ambayo shirika halitatakiwa kutoa huduma;
- Mgongano wa sheria;
- Nembo ya shirika;
- Utunzaji wa nyaraka;
- Makosa ya jumla;
- Makubaliano ya kulipa faini nje ya Mahakama;
- Kanuni na agizo;
- Mamlaka ya kutunga kanuni;
- Utaratibu wa malalamiko na rufaa;

- Utambuzi wa kanuni na leseni zilizopo wakati wa mpito; na
- Kufutwa kwa Sura 177 na Sura 415.

Mheshimiwa Spika, vilevile sehemu hii inatoa utaratibu wa kuhamisha watumishi muhimu kutoka idara zinazosimamia usafiri wa njia ya majini ndani ya mamlaka ya udhibiti wa usafiri wa nchi kavu na majini yaani *SUMATRA*. Watumishi hao watahamia kwenye shirika kwa kuzingatia masharti na vigezo vya ajira visivyo chini ya masharti na vigezo vya ajira zao za sasa. Aidha, mali, madeni, kesi na mikataba inayohusu usafiri wa sekta ndogo ya usafiri kwa njia ya maji vitahamia shirika jipya.

Mheshimiwa Spika, hitimisho; baada ya maelezo hayo, naomba kuwasilisha ili Waheshimiwa Wabunge waujadili Muswada huu na hatimaye waukubali kuupitisha ili nchi yetu kuweka mfumo madhubuti wa uendeshaji wa biashara ya wakala wa meli na udhibiti wa huduma, ulinzi na usalama wa usafiri wa meli kisheria kwa lengo la kuimarisha udhibiti na kuifanya sekta ndogo ya usafiri kwa njia ya maji kuchangia vema katika uchumi na pato la Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, naafiki.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano na hoja imeungwa mkono. Tunakushukuru sana Mheshimiwa Profesa Mbarawa kwa mawasilisho ambayo yamekuwa mafupi na ya uwazi mkubwa sana.

THE UNITED REPUBLIC OF TANZANIA

SPECIAL BILL SUPPLEMENT

No. 4C

24th August, 2017

to the Special Gazette of the United Republic of Tanzania No.4C Vol. 98 dated 24th August, 2017

Printed by the Government Printer, Dodoma by Order of Government

THE NATIONAL SHIPPING AGENCIES ACT, 2017

ARRANGEMENT OF SECTIONS

PART I

PRELIMINARY PROVISIONS

Section Title

1. Short title and commencement.
2. Application.
3. Interpretation.

PART II

NATIONAL SHIPPING AGENCIES CORPORATION

4. Establishment of Corporation.
5. Objective of Corporation.
6. Functions of Corporation in relation to shipping agencies.
7. Sole mandate of Corporation.
8. Power to obtain information, documents and evidence.
9. Power to suspend and revoke licence.

PART III

REGULATION OF MARITIME TRANSPORT SECTOR

10. Regulation of maritime environment, safety and security.
11. Regulation of maritime environment, safety and security.
12. Regulation of maritime transport services.

PART IV
BOARD OF THE CORPORATION

13. Establishment of the Board.
14. Functions of Board.
15. Powers of Board.
16. Committees of Board.
17. Undue influence.
18. Conflict of interest.
19. Fees and allowances.
20. Power to set rates and charges
21. Power to conduct inquiry.

PART V
ADMINISTRATION AND MANAGEMENT OF THE CORPORATION

22. The Director General.
23. Registrar.
24. Establishment of departments, units and sections.
25. Officers and other staff of Corporation.
26. Delegation of powers.

PART VI
FINANCIAL PROVISIONS

27. Funds of Corporation.
28. Application of revenue.
29. Financial year.
30. Budget.
31. Accounts and Audit.
32. Annual report.

PART VII
LIABILITY OF THE CORPORATION

33. Exclusion of liability of Corporation.
34. Liability for released equipment.
35. Liability for directive of a principal.
36. Liability of body of persons.

PART VIII
GENERAL PROVISIONS

37. Directives by Minister.
38. Licensing of private shipping agents.

39. Corporation not to provide services in certain circumstances.
40. Engagement of contractor, subcontractor and supplier.
41. Inconsistency.
42. Emblem, design or representation of Corporation.
43. Maintenance of records.
44. Confidentiality.
45. Public register.
46. General offences.
47. Offences in relation to shipping agency.
48. Compounding of offences.
49. Appeals.
50. International obligations.
51. Regulations.
52. Powers to make internal rules.
53. Notification of orders.
54. Continuation of business after operation of the Act.
55. Repeal of Caps. 177 and 415.
56. Transfer of staff and their rights.
57. Rights of a person in an undertaking.
58. Transfer of assets and liabilities.
59. Transfer of maritime sector regulatory functions.
60. Continuation and completion of disciplinary proceedings.

SCHEDULE

NOTICE

This Bill to be submitted to the National Assembly is published for general information to the general public together with a statement of its objects and reasons.

Dar es Salaam,
22nd August, 2017

JOHN W.H. KIJAZI
Secretary to the Cabinet

A BILL
for

An Act to make provisions for the establishment of a shipping agencies corporation and for maritime administration to regulate ports, shipping services, maritime environment, safety and security and related matters.

ENACTED by the Parliament of the United Republic of Tanzania

PART I
PRELIMINARY PROVISIONS

Short title
and
commence
ment

1. This Act may be cited as National Shipping Agencies Act, 2017 and shall come into operation on such date as the Minister may, by notice in the *Gazette*, appoint.

Application

2.-(1) This Act shall apply to shipping agencies, ports and shipping services at sea ports and inland waterways ports in Mainland Tanzania.

(2) Notwithstanding subsection (1), matters of maritime administration, maritime environment, safety and security shall apply to the United Republic of Tanzania.

Interpretation

- 3.** In this Act unless the context otherwise requires-
- “bill of lading” means a document issued by ocean carrier, or its agent or master of a ship on behalf of the carrier, to the shipper as a contract of carriage of specified goods and confirms receipt for cargo accepted on board for transportation by the carrier and signifies title to goods by the holder upon its presentation, at specified destination, to the carrier or its agent;
- “Board” means the Board of Directors established under section 13; “cargo discharge list” means a document prepared by a shipping agent summarizing goods carried on board a ship for discharge at a specified port, which is designed to facilitate a port terminal operator to identify cargo items with their locations on board ship, measurements and weight in order to plan the unloading work and it includes information of bills of lading number for each cargo item which is supposed to be discharged at the port;
- “cargo loading list” means a document prepared by a shipping agent summarizing cargo booked for loading on board a ship at a specified port, which is designed to facilitate a port terminal operator and ship master to identify cargo items with their measurements or weight for planning the work of loading and stowing the cargo and it includes information of shipping orders number for each cargo item which is supposed to be loaded from the port;
- “clearing and forwarding” means the function of processing shipping documents for import or export cargo through customs control and port formalities and procedures for necessary approvals by relevant authorities and includes arrangement of physical delivery of cargo to consignee or ship master;
- “code of conduct” means a set of rules outlining social norms and responsibilities or proper practices for an individual or Corporation;
- “committee” means a committee of the Board established under section 16;
- “consignee” means the party to whom goods accepted for carriage on board a ship are addressed and that party is named as such in the bill of lading;

- “Corporation” means the National Shipping Agencies Corporation established under section 4;
- “delivery order” means a document issued by a shipping agent, on behalf a carrier, to a named party approving a port terminal operator or dry port to undertake physical delivery of cargo under a specified bill of lading to the named party;
- “Director General” means the Director General appointed under section 22;
- “ferry” includes a boat or ship for conveying passengers and goods especially over a relatively short distance but does not include a boat or ship owned or operated by security forces;
- Cap.166 “inland waterways port” shall have the meaning ascribed to it under the Ports Act;
- “licence” means a permit issued by the Director General for carrying out maritime transport services under this Act;
- “manifests” means a document providing complete list of cargo on board a named ship and includes information and details of each bill of lading covering all such cargo, name of master of the ship and the agent of the ship at a particular port of loading or discharge;
- “Minister” means the Minister responsible for maritime transport; “ports” means sea ports and inland waterways ports of Mainland Tanzania;
- “principal” means an ocean carrier for whom a shipping agent acts on his behalf in the business of shipping;
- “public register” means an official list of decisions, information and transactions which is required to be available to the public in accordance with section 45;
- Cap. 165 “registrar ” means the registrar of ships and seafarers appointed under section 23 of this Act;
- “regulated service provider” means a person providing regulated services; and
- “regulated service” means any services supplied or offered for supply in maritime transport sector and includes maritime environment, safety, security and environment services.

Caps. 177
and
415

“repealed Acts” means the Tanzania Central Freight Bureau Act and the Shipping Agency Act;

Cap.166

“sea port” shall have the meaning ascribed to it under the Ports Act; “ship tallying services” means commercial services for verifying and counting individual cargo units or items undertaken during loading or unloading on board ship or during stuffing of cargo into or de-stuffing from a container in relation to general cargo, dry bulk cargo, liquid bulk cargo, break bulk cargo, roll-on roll-off units, live animals, containerized cargo, or any cargo determined by the Corporation and includes preparation of statement of facts of a ship, submission of ship tally reports to relevant parties, and keeping records of accidents or incidents;

“shipper” means a consignor of cargo named in the bill of lading as party responsible for initiating a shipment, and who is responsible for payment of freight cost or forming agreement with the carrier on how the freight cost has to be paid;

“shipping agent” means a Corporation or a Company engaged in providing shipping agency services for sea ports and inland waterways ports in accordance with this Act; and

“stowage plan” means a diagrammatical illustration prepared by the carrier, shipping agent or master of the ship, indicating locations of cargo relating to each bill of lading on board a ship and includes bay-plan in case of container ships.

PART II
NATIONAL SHIPPING AGENCIES CORPORATION

Establishment
of
Corporation

4.-(1) There is hereby established a Corporation to be known as National Shipping Agencies Corporation, known in its acronym NASAC.

(2) The Corporation established under subsection (1) shall be a body corporate with perpetual succession and a common seal and shall, in its own name be capable of-

- (a) suing and being sued;
- (b) acquiring, holding, investing and alienating movable or immovable property;
- (c) exercising the powers and performing the functions conferred upon it by or under this Act;
- (d) borrowing and lending;
- (e) entering into any contract or other transaction, and doing or endeavouring to do all such other acts and things which a body corporate may lawfully perform, do or endeavour to do.

Cap.5

(3) Notwithstanding subsection (1), the Attorney General shall have the right to intervene in any suit or matter instituted by or against the Corporation.

(4) Where the Attorney General intervenes in any matter pursuant to subsection (2), the provisions of the Government Proceedings Act, shall apply in relation to the proceedings of that suit or matter as if it had been instituted by or against the Government.

(5) The Director General shall have a duty of notifying the Attorney General of any impending suit or intention to institute a suit or matter for or against it.

Objectives
of
Corporation

5. It shall be the underlying objective of the Corporation in carrying out its functions and exercising its powers provided for under this Act, to enhance the benefits of maritime transport in Mainland Tanzania by-

- (a) promoting effective management and operations of shipping agencies;
- (b) promoting effective operations of ports and shipping services;
- (c) maintaining cargo safety and security;
- (d) promoting and maintaining maritime environment, safety and security; and
- (e) entering into contractual obligations with other persons or body of persons in order to secure the provision of quality and efficient shipping agencies services, whether by means of concession, joint venture, public, private partnership or other means and to delegate its own functions of providing shipping agencies to one or more parties.

Functions of
Corporation
in relation
to shipping
agencies

6.-(1) Subject to the provisions of this Act, the functions of the Corporation in relation to shipping agencies shall be to-

- (a) represent the principal in shipping business services;
- (b) arrange for arrival or departure of ships;
- (c) arrange for provision of port services through port operators, customs and other Government or public institutions, firms or private companies or individuals;
- (d) including release of bills of lading, delivery orders and lodgment of manifest, cargo loading list or discharge list and stowage plans;
- (e) carry out ship documentation including inward and outward ship clearance;
- (f) arrange for procuring and processing of documents including production of bills of lading;
- (g) perform activities required for dispatch of ships;

- (h) arrange for provision of services pertaining to crew matters;
- (i) arrange for provision of ship stores, supplies, ship repairing and any other related services;
- (j) arrange for transshipment services and shipment of overlanded or short-shipped cargo;
- (k) arrange for container stuffing and de-stuffing services;
- (l) procure warehousing and cargo storage services;
- (m) canvas for cargo and market shipping services of ships on behalf of ship owners, operators or charterers;
- (n) provide information on booked cargo, level of utilisation of allotted space onboard the ship and statistics on cargo availability;
- (o) attend claims on behalf of principals;
- (p) provide regular reports to the principal on the position and performance of ship while in port;
- (q) monitor, track and coordinate all activities concerning the movement of full and empty containers;
- (r) keep proper record on any financial transaction in relation to shipping business of the principal including port disbursements;
- (s) make payments for services and goods on behalf of the principals;
- (t) collect ocean freight and other moneys from shippers, consignees or other parties on behalf of the principal;
- (u) handle and monitor through bill of lading;
- (v) provide ship tallying services and keep record for all loaded, discharged, stuffed and de-stuffed cargo items;
- (w) provide or arrange for clearing and forwarding of cargo;
- (x) do or arrange for any other services related to shipping agency business, provided that such services do not contravene provisions of this Act;

- (y) superintend the conduct of shipping agents; and
- (z) carry out other activities as necessary, advantageous or proper for the development of shipping industry.

(2) In addition to the functions specified under this section the Corporation may undertake such other functions as the Minister may assign to it.

(3) For the purposes of this section the words "through bill of lading" means a bill of lading made for carrying goods covering more than one mode of transport including ocean, lake, river and land transport where necessary.

Sole
mandates
of
Corporation

7.-(1) The Corporation shall represent all principals in shipping business and may delegate the mandate to a shipping agent licensed in accordance with this Act.

(2) The Corporation shall have sole mandate as to the carrying out of -

- (a) clearing and forwarding functions relating to import and export of minerals, mineral concentrates, machineries, equipment, products or extracts related to minerals, live animals, Government trophies or any other goods as the Minister may by order published in the *Gazette* prescribe;
- (b) documentation in relation to shipping agency by receiving from the principal import and export cargo documents including bills of lading and manifests and transmitting such documents to a shipping agent to which representation of a principal has been delegated; and
- (c) ship tallying services.

(3) Any person who performs or facilitates performance of any function within sole mandate of the Corporation contrary to this section, commits an offence and shall upon conviction be liable to a fine of not less than twenty thousand United States dollar or its equivalence in Tanzania shillings or to imprisonment for a term of not less than two years or to both.

Power to obtain information, documents and evidence

8.-(1) Where the Corporation has reason to believe that a person is capable of supplying information, producing a document or giving evidence that may assist in the performance of any of its function, Corporation may, by summons signed by the Director General served on that person, require that person to-

- (a) furnish the information in writing signed by him or in the case of a body corporate, signed by a competent officer of the body corporate;
- (b) produce the document to the Corporation; and
- (c) appear before the Corporation to give evidence.

(2) A summons under this section shall specify the required time and manner of compliance.

(3) The Corporation may require that any evidence referred to under this section be given under oath or affirmation, and in that case, the Director General or any authorised officer of the Corporation may administer the oath or affirmation.

(4) A person shall not be excused from complying with summons under this section on the grounds that compliance may tend to incriminate the person or make the person liable to a penalty, save that information, documents and evidence provided in answer to a summons shall not be admissible in any proceeding against the person other than proceedings under this Act.

(5) A person who without lawful excuse refuses or fails to comply with a summons under this section, commits an offence and is liable on conviction to a fine not exceeding three hundred thousand shillings, or imprisonment for a term not exceeding twelve months or to both, such fine and imprisonment.

(6) Where the Director General has reason to believe that a person, is in possession or control of any document that may assist it in the performance of any of its function the Director General or authorised officer of the Corporation may apply to a court of competent jurisdiction for grant of a warrant permitting the Corporation to enter into any premises at reasonable times to search or inspect the premises for documents in the possession or under the control of the person and make copies of, or take extracts from those documents.

(7) A person, who knowingly gives false, misleading information, or evidence in purported compliance with a summons under this section commits an offence.

(8) A person, who refuses, prevents, hinders or obstructs an authorised officer from entry to the premises to perform his duties under this section commit an offence.

Power to
suspend
and revoke
licence

9.-(1) Where the Director General is of the opinion that, a person to whom a licence has been issued has contravened terms and condition of a licence to carry on the maritime transport services, the Director General may, by notice in writing, revoke or suspend the licence for any period specified in the notice.

(2) The Director General shall assign reasons for suspension or revocation of licence to a person whose licence has been revoked or suspended under this section.

(3) Where the Director General has suspended or revoked the licence of a shipping agent under subsection (1), the Corporation shall assume the functions of the private shipping agent.

PART III
REGULATION OF MARITIME TRANSPORT SECTOR

Regulation of maritime environment, safety and security

10. The Corporation shall regulate maritime environment, safety and security matters in accordance with the provisions of this Act.

Regulation of maritime environment, safety and security

11. The functions of the Corporation in relation to regulation of maritime environment, safety and security shall be to-

Cap. 165

- (a) administer the Merchant Shipping Act;
 - (b) exercise port state control of all foreign ships and flag state control of ship registered in Mainland Tanzania;
 - (c) regulate and approve marine services safety equipment's and marine services providers;
 - (d) regulate ferries;
 - (e) administer the Merchant Shipping Act;
 - (f) exercise port state control of all foreign ships and flag state control of ship registered in Mainland Tanzania;
 - (g) regulate and approve marine services safety equipment's and marine services providers;
 - (h) regulate ferries;
 - (i) coordinate maritime search and rescue operations;
 - (j) regulate and coordinate the protection and preservation of marine environment;
 - (k) disseminate information and create awareness on matters related to maritime environment, safety and security; and
 - (l) perform such other functions as may be conferred on the Corporation by this Act or any other written laws.
- (2) In addition to the functions specified under this section

the Corporation may undertake such other functions as the Minister may assign to it.

Regulation
of maritime
transport
services

12.-(1) The functions of the Corporation in relation to regulation of maritime transport services shall be to-

- (a) issue, renew and cancel licences;
- (b) establish standards for regulated goods and regulated services;
- (c) establish standards for the terms and conditions of supply of the regulated goods and sources;
- (d) regulate rates and charges;
- (e) monitor the performance of the regulated service provider;
- (f) facilitate the resolution of complaints and disputes;
- (g) monitor the conduct and practices of shipping lines and other regulated service providers;
- (h) monitor freight rates and surcharge agreement so as to ensure there is correct application during the period of their validity;
- (i) call for, register and appraise freight rates, currency and bunker adjustment factors and other charges or surcharges in relation to maritime transport services;
- (j) require all ships loading or discharging cargo in Mainland Tanzania ports to submit to the Corporation-
 - (i) ship particulars;
 - (ii) freight rates;
 - (iii) copies of cargo freighted manifest and charter parties for both import and export;
 - (iv) copies of operational or service agreements;
 - (v) notification of any imposition of new charges;
 - (vi) condition of services; and
 - (vii) any other relevant information; and

- (k) register shippers, shipping agents and clearing and forwarding agents;
- (l) register shippers, shipping agents and clearing and forwarding agents;
- (m) disseminate information about matters relevant to the functions of the Corporation; and
- (n) perform such other functions as may be conferred on the Corporation by this Act or any other written laws.

(2) In addition to the functions specified under this section the Corporation may undertake such other functions as the Minister may assign to it.

PART IV BOARD OF THE CORPORATION

Establishment
of Board

13.-(1) There shall be a Board of Directors which shall be responsible for overseeing the business and affairs of the Corporation.

(2) The Board shall consist of-

- (a) a Chairman who shall be a non-executive, appointed by the President; and
- (b) six other members who shall be appointed by the Minister from amongst persons of qualifications and experience in ports and shipping, legal, engineering, business administration, management, finance and accounts as shall enable members to perform the functions of the Board.

(3) The composition, tenure, quorum proceedings and meetings of the members of the Board, shall be as provided for in the Schedule to this Act.

Functions
of Board

14.-(1) The Board shall oversee and supervise the management in the performance of the functions of the

Corporation, and shall ensure adherence to the governing laws and procedures.

(2) Without prejudice to the generality of subsection (1), the Board shall-

- (a) provide strategic guidance and formulate policies for operation and management of the Corporation;
- (b) conduct managerial oversight and review the activities and performance of management of the Corporation;
- (c) secure and ensure efficient use of resources, including approval of annual work plan, annual budget and supplementary budget;
- (d) approve strategic and investment plans and operations manual;
- (e) evaluate the performance of the entire management team and take necessary measures;
- (f) appoint senior management staff;
- (g) approve performance reports of the Corporation including report on disciplinary matters of staff;
- (h) exercise disciplinary powers over senior management staff;
- (i) approve the organisation structure and scheme of service including assessment on the need to establish branches including within and outside Mainland Tanzania;
- (j) approve management reports on quarterly basis;
- (k) approve any changes in salaries and conditions of service for employees;
- (l) approve code of conduct and procedures;
- (m) approve and supervise financial regulations and staff rules;
- (n) approve the appropriation of surplus funds generated;
- (o) approve any pension schemes for employees;
- (p) approve the disposal of capital items; and

- (q) perform such other functions as may deem fit for the achievement of the objectives of the Corporation.

Powers of Board

15.-(1) The Board shall, in respect of the performance of the functions have powers to-

Cap. 410
Act for

- (a) approve project subject to Public Procurement

the purpose of the Corporation, not included within a programme or annual work plan and budget; and

- (b) consider legislative proposal relating to shipping services and recommend their enactment to the Minister.

(2) The Board may give directives to the Director General in relation to the carrying out of any of the functions of the Corporation.

(3) The Board may co-opt any person whose presence is in its opinion desirable to attend and to participate in the deliberation of a meeting of the Board or committee and such person shall have no vote.

Committees
of Board

16.-(1) The Board may form and appoint from among its members, such number of committees as it deems necessary for purposes which, in the opinion of the Board, would be better administered through committees.

(2) The Board may appoint a member to a committee who may or may not be a member of the Board and such member shall hold office for such period as the Board may determine.

(3) The Board may, subject to such conditions or restrictions as it deems necessary, delegate to any committee or employee of the Corporation any functions or powers vested in it by this Act or any other written law, except for powers to prescribe fees, charges and commissions, borrow or lend money.

(4) Any power or function so delegated shall be exercised or performed by the committee in the name and on behalf of the Board.

(5) The Board may exercise any power conferred upon it or perform any function under this Act or any other written law, notwithstanding the delegation of the power or function made.

Undue influence **17.** A person shall not be qualified for appointment as a member of the Board if, owing to the nature of the office he holds, is likely to exert undue influence on any matter to which the Corporation is responsible.

Conflict
of
interest

18.-(1) A member of the Board or an employee of the Corporation shall be considered to have a conflict of interest for the purpose of this Act, if he has or acquires any pecuniary or other interests that would conflict with the proper performance by that person of his functions or exercise of powers as a member of the Board or employee of the Corporation.

(2) Where at any time a member of the Board or employee of the Corporation has a conflict of interest in relation to-

- (a) any matter before the Corporation for consideration or determination; or
- (b) any matter which the Corporation would reasonably expect to be likely to come before it for consideration or determination, that member or employee shall immediately declare the interest held by him to the members of the Board or the Director General and refrain from taking part or any further part, in the consideration and, determination of the matter.

(3) Upon the Board becoming aware of any conflict of interest, it shall make a determination as to whether that conflict is likely to interfere with the proper and effective performance of the functions of the Board and the member or employee who holds conflict of interest shall not vote on the matter under consideration.

(4) When the Board determines that the conflict of interest is likely to interfere significantly with member's proper and

effective performance, such member shall resign.

Fees and
allowan
ces

19. The Chairman and members of the Board shall be paid fees and such remuneration as shall be set out in their letters of appointment or as may be determined by the relevant authority.

Power to
set rates
and
charges

20.-(1) The Board shall have the powers to establish, set, review rates and charges.

(2) When exercising its powers under subsection (1), the Board shall have regard to-

- (a) the costs of making, producing and supplying the goods or services;
- (b) the desire to promote competitive rates and attract the market;
- (c) any relevant benchmarks including international benchmarks for prices, costs and return on assets in comparable industries;
- (d) the financial implications of the determination;
- (e) the consumer and investor interest;
- (f) the return on assets in the maritime transport industry;
- (g) any other relevant sector legislation; and
- (h) any other factors the Board considers relevant.

(3) The Corporation shall by order, publish in the *Gazette* the rates tariffs and charges determined by the Board.

Power to
conduct
inquiry

21.-(1) The Board may conduct an inquiry where it considers it necessary or desirable for the purpose of carrying out its functions.

(2) The Board shall conduct an inquiry before exercising powers to-

- (a) grant, renew or cancel a licence;
- (b) regulate any rate or charge; and
- (c) adopt a code of conduct.

(3) The Minister may direct the Board by notice in writing to conduct an inquiry and specify the subject matter.

(4) Subject to subsection (3), the Minister may specify time within which the Board shall submit a report.

(5) The Board shall give notice of inquiry by-

- (a) publishing a notice in the widely circulated newspapers specifying the purpose of the inquiry, the time within which submission may be made to the Board, the form in which submission shall be made, the matter subject of the inquiry, and in the case of an inquiry conducted at the directive of the Minister, the terms reference thereof;
- (b) sending written notice of the inquiry including the information in paragraph (a), to-
 - (i) regulated service providers, known to the Corporation whose interests the Corporation considers are likely to be affected by the outcome of the inquiry;
 - (ii) industry and consumer organisations which the Corporation consider may have an interest in the matter;
 - (iii) the Minister and institutions having responsibilities relevant to the functions of the Corporation.

(6) The Minister shall, by order published in the *Gazette* make rules for conducting inquiries under this section.

PART V
ADMINISTRATION AND MANAGEMENT OF THE CORPORATION

Director
General

22.-(1) There shall be the Director General of the Corporation who shall also be the chief executive officer responsible to the Board for the proper administration and management of the functions and affairs of the Corporation.

Cap.
298

(2) The Director General shall be appointed by the President through competitive procedures in accordance with the Public Service Act on such terms and conditions as provided for in the scheme of service.

(3) The Corporation shall meet from its own funds all such expenses incurred in the course of recruitment process of the Director General.

(4) A person shall not be qualified for appointment as Director General unless he-

(a) is a holder of at least a post graduate degree from a recognised university or its equivalent; and

(b) possesses at least eight years' experience in senior managerial position in one or more of the field of management, maritime management, port operations, law, economics, finance, engineering, business administration.

(5) The Director General shall be appointed to serve for a term of five years renewable once on such terms and condition as shall be set out in the letter of his appointment or as may be determined by the Board upon approval of the Minister.

(6) The Director General shall subject to the policy and directives set-forth by the Board, undertake all financial, administrative and technical management of the Corporation.

(7) The Director General shall be the Secretary to the Board.

Registrar

23.-(1) There shall be a Registrar who shall be responsible for maritime environment, safety and security matters of the Corporation.

Cap.
298

(2) The Registrar shall be appointed by the Minister through competitive procedures taking into account the Public Service Act on such terms and conditions provided for in the scheme of service.

(3) A person shall not be eligible for appointment as Registrar unless he-

(a) is a holder of at least a post graduate degree from a recognised university or its equivalent in any of the field of nautical science, maritime safety, engineering, naval architecture, maritime law and policy, maritime transportation, marine environmental management;

(b) is a Master or Chief Engineer Officer, Standard Training, Certification and Watchkeeping (STCW Reg. II/2 or III/2) with seagoing service;

(c) possesses at least eight years of working experience, five years of which shall be at senior management post in a maritime sector.

(2) In the performance of functions under this section, the Registrar shall be accountable to the Minister.

Establishment of departments, units and sections

24.-(1) The Board may, for facilitating performance of its functions establish departments, units and sections as may be determined by the Board.

(2) There shall be employed by the Board departmental directors each with responsibilities for a particular function.

(3) The Board shall appoint a person as departmental director only if he has provable knowledge of at least post graduate degree and appropriate experience of at least eight years in relation to the relevant function.

(4) A departmental director appointed under subsection (3) shall serve a Corporation for a term of five years and may be reappointed for such term or terms as the Board may deem fit.

Officers
and other
staff of
Corporati
on

25.-(1) There shall be employed by the Board such number of officers, staff and employees of the Corporation in such categories and levels as may be necessary for the efficient discharge of the functions of the Corporation and upon such terms and conditions as may be determined by the Board.

(2) The Corporation may appoint consultants and experts of the Corporation in various disciplines on such terms and conditions as the Corporation may determine.

(3) The Corporation shall comply with the competitive selection procedures in appointing employees, consultant or experts.

Delegation
of powers

26.-(1) The Director General may, by the instrument of delegation and subject to subsection (3) authorise an officer of the Corporation, to perform any of his powers.

(2) Subject to the provisions of subsection (1), the delegated power shall be exercised in accordance with the instrument of delegation.

(3) Notwithstanding the powers conferred to the Director General under this section, the Director General shall not delegate the powers to grant, renew or cancel a licence.

PART VI FINANCIAL PROVISIONS

Funds of
Corporati
on

27.-(1) The funds and resources of the Corporation shall consist of-

- (a) moneys appropriated by Parliament;
- (b) fees, charges, levies or commissions;
- (c) all other payments or property due to the Corporation in respect of any matter incidental to its functions;
- (d) such sums of money or property which may become payable to or vested in the Corporation under this Act or any other written laws; and

(e) any grants, donations, bequests, money derived from loans and other payment or property due to the Corporation in respect of any matter incidental to its functions.

(2) All income and moneys of the Corporation shall be deposited into the bank account of the Corporation.

Applicati
on of
revenue

28.-(1) The revenue of the Corporation for any financial year shall be applied in defraying the following charges-

- (a) working and establishment expenses and expenditure on, or provision for the discharge of the functions of the Corporation;
- (b) the salaries, fees, remuneration, pensions, superannuation, allowances and gratuities of the officers, agents, employees, experts and consultants of the Corporation;
- (c) the remuneration, fees and allowances of the members of the Board and committees;
- (d) interest on any loan raised by the Corporation;
- (e) sums required to the Government or to any other public authority towards repayment of any loan made by the Government or by any other public body to the Corporation;
- (f) sums required to be transferred to a sinking fund or otherwise set aside for the purpose of making provision for the repayment of borrowed money;
- (g) such sums as may be deemed appropriate to be set aside in respect of depreciation or renewal of the property of the Corporation, having regard to the amounts set aside out of revenue under paragraphs (a) and (f);
- (h) sums required to be transferred to a maintenance fund for the purpose of making provision for the proper and regular maintenance of basic and operational infrastructure and buildings;
- (i) the cost, or any portion thereof, of any works, vehicles, facilities and machinery;

- (j) equipment or appliances not being a renewal of the property of the Corporation;
- (k) such sums by way of contribution, for the purposes associated with the objects of this Act as the Corporation may determine; and
- (l) any other expenditure authorised by the Corporation and properly chargeable to revenue account.

(2) The balance of the revenue of the Corporation shall be applied to the creation of general reserve and such other reserves as the Corporation may deem fit.

(3) All profits and losses of business entities shall be separately shown in the audited accounts of the Corporation.

Financial year **29.** The financial year of the Corporation shall be the period of one year ending on the 30th June.

Budget **30.**-(1) The Corporation shall, before the end of each financial year prepare a budget of the following financial year showing estimates of its receipts and expenditure for the following year.

(2) The Corporation shall, subject to subsection (1), submit to the Minister the annual budget and every supplementary budget for approval.

(3) The Minister may require the Corporation to revise the budget if in his opinion the budget does not represent a fair and reasonable projection of income and expenditure.

Accounts and audit **31.**-(1) The Corporation shall keep proper books of account and maintain proper records of its operation in accordance with commercial accounting standards.

(2) The accounts of the Corporation may at any time and shall, at the end of each financial year, be audited by the Controller and Auditor General or any other person appointed by him.

(3) The Corporation shall cause to be kept all proper books and audit records of accounts of the income, expenditure and assets of the Corporation.

(4) Within a period of three months after the end of each financial year, the Corporation shall submit to the Controller and Auditor-General the accounts of the Corporation together with-

- (a) a statement of financial performance during the year;
- (b) a statement of the financial position of the Corporation on the last day of that year;
- (c) a statement of change in equity during the year; and
- (d) a statement of cash flow for the year.

Annual report

32.-(1) The Corporation shall on or before the 30th September of each year, prepare an annual report in respect of financial year up to immediately preceding 30th June, and submit the report to the Minister who shall lay it before the National Assembly.

(2) The annual report shall consist of-

- (a) detailed information regarding the physical and financial performance of the Corporation during the year to which it relates;
- (b) a copy of the audited accounts of the Corporation together with the auditor's report; and
- (c) any other information as the Corporation may be required to provide under this Act.

(3) The provisions of the Public Corporation Act shall apply to the Corporation with respect to annual reports, accounts, audit, financial supervision and laying of reports before the National Assembly.

PART VII

LIABILITY OF THE CORPORATION

Exclusion
of liability
of
Corporation

33. Subject to section 40, where the Corporation outsources services or goods from a contractor, subcontractor, concessionaire or agent in the course of discharging its functions, the Corporation shall not be liable in any circumstances for any loss, damage, injury or cost sustained by any person as a result of any default, negligence, breach or other wrongful act or omission of contractor, subcontractor, concessionaire, agent or employee of such contractor, subcontractor, concessionaire or agent.

Liability
for
released
equipment

34. Subject to section 40, where the Corporation releases to a shipper, consignee or any other person equipment belonging to a principal with specific, general or implied mandate from the principal for such release, the Corporation shall not be liable for any loss or damage to the equipment.

Liability for
directive
of a
principal

35.-(1) Where the principal has directed the Corporation to do or not to do an action pertinent for fulfilling its duty as agent, the Corporation shall not be liable for any loss, damage or cost occasioned by doing or not doing the action as directed by the principal.

(2) The shipper, consignee or any other person suffering from the action in subsection (1) shall claim for loss, damage or cost directly from the principal.

Liability
of body
of
persons

36. Where an offence is committed by a body of persons, a person who at the time of the commission of the offence was a Chairman, Member, Director General, or an employee of the Corporation shall be deemed to have committed that offence unless that person proves that the offence was committed without his knowledge or connivance and that he exercised all due diligence to prevent the commission of the offence having regard to the nature of his functions and all other circumstances.

PART VIII
GENERAL PROVISIONS

Directives
by Minister

37.-(1) The Minister may give to the Board directives in relation to the discharge of the functions and the exercise of the powers of the Board under this Act.

(2) Without prejudice to subsection (1), the Minister may under his hand, give directives relating to-

- (a) the occurrence of any emergency, in the interest of public or relations with the Government of another country; or
- (b) discharge or facilitate the discharge of an obligation binding the Government by virtue of its being a member of an international organisation or a party to an international agreement.

(3) The Board shall give effect to any directive given by the Minister, save that, the Government may-

- (a) pay compensation for damage caused to the Corporation by reason of its compliance with the directives of the Minister; or
- (b) make grants to the Corporation for defraying or contributing towards loss which it may sustain by reason of compliance with the directives of the Minister.

Licensing of
private
shipping
agents

38.-(1) Any person intending to provide port and shipping services shall make an application to the Director General in the prescribed form and pay the prescribed fee.

(2) The Director General shall not issue a licence to any applicant if-

- (a) the applicant is a ship owner, ship operator, charterer, inland container depot operator or clearing and forwarding agent;

- (b) the applicant does not possess the prescribed qualifications for the proper carrying on of the business of shipping agency;
- (c) the applicant has a known criminal record inside or outside the country; or
- (d) the provisions of this Act or regulations made under this Act have not been complied with.

Corporation
not to
provide
services in
certain
circumstances

39. The Corporation shall not provide to any person, services gratuitously or at a rate or charge which is insufficient to meet the cost involved in the provision of such services unless the person concerned undertakes to make good the amount of the loss incurred.

Engagement
of
contractor,
subcontractor
and
supplier

40.-(1) The Corporation shall not arrange, outsource or engage a contractor, subcontractor or supplier for procuring services or goods in the course of performing its functions unless the contractor, subcontractor or supplier is licenced or registered by a proper authority or institution.

(2) Any person who contravenes subsection (1), commits an offence and on conviction shall be liable to a fine of not less than twenty million shillings.

Inconsistency
Cap. 165

41. Where there is any inconsistency between the provisions of this Act and the provisions of the Merchant Shipping Act, the provisions of this Act shall prevail and the Merchant Shipping Act shall be read down to the extent of such inconsistency.

Emblem,
design or
representation
of
Corporation

42.-(1) The Corporation shall have the exclusive right to the use of such emblem, design or representation as it may select or devise and thereafter display or exhibit it in connection with its activities or affairs.

(2) Any person who uses an emblem, design or representation identical with that of the Corporation or which so resembles the emblem, design or representation as to deceive or cause confusion or to be likely to deceive or cause confusion, commits an offence.

Maintenance of records

43. The Corporation shall maintain proper records related to finance, operations, human resources and all other functions performed by the Corporation.

Confidentiality

44.-(1). For the purposes of this Act, any person who discloses any material to the Corporation, whether under compulsion of law or otherwise, that person may claim confidentiality in respect of the whole or any part of the material.

(2) Any person who discloses confidential information otherwise than as authorised by the Corporation commits an offence.

Public Register

45.-(1) There shall be a Public Register kept by the Corporation at its principal office, which shall be available for public inspection at all times during business hours.

(2) There shall be kept at the sub offices of the Corporation copies of the Public Register which shall be accessible for inspection by members of the public.

(3) The Minister shall from time to time upon the advice of the Corporation, determine the categories of decisions and information which would be placed on the Public Register.

(4) The Corporation shall exclude from the Public Register any document or part of a document which is confidential.

(5) The Corporation shall ensure that where possible the Public Register shall be accessible to the public by internet.

General offence

46. Where a person contravenes any of the provisions of this Act, for which no specific penalty is provided, commits an offence and on conviction, shall be liable to a fine of not less than twenty

million shillings but not exceeding forty million shillings or to imprisonment for a term of not less than two years but not exceeding five years or to both.

Offences
in
relation
to
shipping
agency

- 47.** Any person who in relation to shipping agency business-
- (a) furnishes any return, written information or explanation containing any particulars which to his knowledge are false or incorrect;
 - (b) fails to disclose information; or
 - (c) acts in contravention of any provision of this Act commits an offence and on conviction shall be liable to a fine not less than twenty thousand US dollars but not exceeding forty thousand US dollars or its equivalent in Tanzania shillings or to imprisonment for a term of not less than three years but not exceeding five years or to both.

Compound
ing of
offences

48.-(1) Notwithstanding the provisions of this Act relating to penalties, where a person admits in writing that he has committed an offence under this Act, the Director General or a person authorised by him in writing may, at any time prior to the commencement of the proceedings by a court of competent jurisdiction compound such offence and order such person to pay sum of money, not exceeding one half of the amount of the fine to which such person would otherwise have been liable to pay if he had been convicted of such offence.

(2) Where an offence is compounded in accordance with subsection (1) and proceedings are brought against the offender for the same offence, it shall be a good defence for the offender to prove to the satisfaction of the court that the offence with which the offender is charged has been compounded under subsection (1).

(3) Where the person fails to comply with the compounding order issued under this section within the prescribed period, the authority may-

- (a) in addition to the sum ordered, require the person to pay an interest at the rate prescribed in the regulations; and
- (b) enforce the compounding order in the same manner as a decree of a court for the payment of the amount stated in the order.

Appeals

49.-(1) Where a person is not satisfied with the services regulated under this Act may complain to the Board within thirty days from the date of the decision.

(2) Where a person is aggrieved by a decision of the Board may appeal to the Minister within twenty one days from the date of such decision.

(3) Subject to the provision of this Act, the manner and conditions to handle complaints, disputes and appealed shall be prescribed by the Minister.

International
obligations

50.-(1) Where the United Republic of Tanzania is a party to an international or regional agreement or convention relating to maritime transport services, maritime environment, safety and security the Minister shall, in consultation with the Corporation-

(a) initiate and prepare legislative proposals for purposes of implementing the agreements; and

(b) identify appropriate measures necessary for the implementation of the agreements.

(2) Where the Government is involved in negotiation of an international agreement or convention on matters relating to maritime transport services, maritime environment, safety and security, the Minister shall, prior to submission for ratification of agreement or convention by the National Assembly, communicate to the other relevant institutions with a view to assessing the likely impact on the other sectors.

(3) The Minister from time to time by notice in the *Gazette*, may publish ratified international agreement or convention relating to maritime transport services, maritime environment, safety and security including amendments and other international instruments which apply to the United Republic of Tanzania, the reservations, if any, entered by the United Republic of

Tanzania as well as international convention including amendments and replacements or other international instruments which ceases to apply to the United Republic of Tanzania.

(4) The Corporation shall keep a register of all international agreements or conventions relating to the maritime transport services, maritime environment, safety and security to which the United Republic of Tanzania is a party.

(5) International or regional agreements or conventions related to maritime administration, maritime environment, safety and security shall apply to the United Republic of Tanzania.

Regulations

51.-(1) The Minister may make regulations for the better carrying out or giving effect to the provisions of this Act.

(2) Without prejudice to the generality of subsection (1), the Minister may in consultation with the Corporation make regulations-

- (a) prescribing the conditions and terms upon which any specified facilities or services or categories of facilities or services within the scope of the function of the Corporation shall be provided to the public;
- (b) related to business terms and conditions to be observed by shippers and consignee and the prohibition of acts or omissions in contravention of such business terms and conditions;
- (c) prescribing the procedure for management of complaints and dispute resolution;
- (d) prescribing procedures for appeals under this Act;
- (e) prescribing the minimum paid up share capital to be maintained by shipping agent;
- (f) prescribing the method of calculating the asset and liabilities and the amount of solvency to be maintained by the shipping agent;

- (g) prescribing procedures for regulation of –
 - (i) maritime safety, security and environment; and
 - (ii) maritime transport services regulation including dry port, clearing and forwarding agency, miscellaneous port services, cargo consolidation and de-consolidation and shipping agency;
- (h) in consultation with the Corporation prescribing procedures relating to freight bookings; and
- (i) providing for any matter which, in the opinion of the Corporation, is necessary for the efficient performance of its functions.

(3) The Minister may, for the purpose of this Act make such rules and orders as may be required for effective performance of the functions under this Act.

(4) The regulations, rules, code of conduct or orders made under this section shall be published in the *Gazette*.

Power to
make
internal rules

52. The Board may make internal rules in respect of its functions and operations within the framework of the provisions of this Act.

Notification
of orders

53. Where any order, directive or requirement made or given by the Board or the Minister under this Act, is not required to be published in the *Gazette*, the order, directive or requirement shall be brought to the notice of persons affected or likely to be affected by it in any manner, determined by the Board or the Minister.

Continuation
of
business
after
operation
of the Act

54. Any person who immediately before the commencement of this Act, was a holder of a licence authorising him to carry on the services regulated under this Act, may upon payment of prescribed licence fees, be authorised to continue carrying on such services for a period to be determined by the Minister, by order published in the *Gazette*.

Repeal of
Caps. 177
and
415,

55.-(1) The Tanzania Central Freight Bureau Act and the Shipping Agency Act are hereby repealed.

(2) Notwithstanding the repeal of the Tanzania Central Freight Bureau Act and the Shipping Agency Act, any contract, document, licence, permission or resolution prepared, made, granted, or approved under the repealed Act or any other written laws, shall so far as it is not inconsistent with the provisions of this Act or any other written laws, continue to be deemed to have been prepared, made, granted or approved under the corresponding provisions of this Act until revoked, replaced or rescinded.

(3) Any subsidiary legislation and all exemptions made or given under the provisions of the repealed Act or any other written laws, which were in force immediately before the commencement of this Act shall, so far as it is not inconsistent with the provisions of this Act, until revoked, replaced or rescinded remain in force as if they were made under this Act.

Caps. 177
and
415

(4) All members of Licensing Committee appointed pursuant to the provisions of the repealed Act to perform the functions specified under the Act shall be deemed to be members appointed under this Act until the appointment is revoked.

(5) The repeal of the Tanzania Central Freight Bureau Act and the Shipping Agency Act, shall not affect any public right, interest, title, power established or exercisable or any status or capacity existing prior to the repeal or affect any duty, obligation, liability or burden of proof imposed, created or incurred prior to the repeal or affect any investigations, legal proceeding or remedy in respect of any right, interest, power, duty, obligation, liability or otherwise.

Transfer of
staff and
their rights

56.-(1) As from the effective date of the Act, every employee and staff of the Surface and Marine Transport Regulatory Authority who are necessary for the purpose of the Corporation shall be, as the case may be, deemed to have been employed or transferred to the Corporation on the terms and conditions not less favourable than those applicable to them immediately before the effective date.

(2) Where any employee or staff of the Surface and Marine Transport Regulatory Authority related to maritime transport industry is not absorbed by the Corporation, he may be transferred to any other Ministry or public institution, and his service shall be deemed to be continuous and if he was a member of any statutory, voluntary pension or any other superannuation scheme, such employee shall continue to be governed by the same laws and regulations governing such scheme and the employer shall contribute to such scheme accordingly.

(3) Nothing in this section shall operate so as to prevent any employee of the Surface and Marine Transport Regulatory Authority related to maritime transport industry from resigning or being terminated from employment.

(4) Every employee and staff of the Surface and Marine Transport Regulatory Authority related to maritime transport industry whose service is not deemed to have been employed or transferred to the Corporation or is not transferred to any other Ministry or public institution shall be paid terminal benefits in accordance with the laws and regulations governing the terms and conditions of its service immediately before the termination.

(5) Where any person who is transferred to the Corporation under subsection (1) is a member of any statutory, voluntary pension fund or any other superannuation scheme he shall, for the purposes of this Act, continue to be governed by the same laws under those funds or schemes as if he had not been transferred to the service of the Corporation and, for the purposes of the laws governing those funds or schemes, his service shall be deemed to be the service of the Corporation.

Rights of a person in an undertaking

57. This Act shall not operate so as to affect in a prejudicial way the rights of any person under any undertaking or licence granted in connection with maritime transport industry prior to the effective date of this Act or any undertaking entered into prior to the effective date of this Act.

Transfer of assets and liabilities

58.-(1) As from the effective date, all assets, interests, rights, privileges, liabilities or obligations vested in the Surface and Marine Transport Regulatory Authority related to maritime transport industry shall be transferred to and be vested in the Corporation without further assurance.

(2) Where any question arises as to whether any particular property, or any particular asset, interest, right, privilege, liability or obligation has been transferred to or vested in accordance with provisions of subsection (1), a certificate under the hand of the Minister shall be conclusive evidence that the property, asset, interest, right, privilege, liability or obligation was or was not so transferred or vested.

Transfer of maritime sector regulatory functions

59. From the effective date of this Act, the maritime sector regulatory functions formerly performed by the Surface and Marine Transport Regulatory Authority shall be transferred and performed by the Corporation.

Continuation and completion of disciplinary proceedings

60.-(1) Where on the effective date of this Act, any disciplinary proceeding was pending against any employee of the Surface and Marine Transport Regulatory Authority related to maritime transport industry who has joined the Corporation, such proceeding shall be carried on and completed by the Corporation and, where on the effective date any matter was in the course of being heard or investigated or had been heard or investigated by Surface and Marine Transport Regulatory Authority related to maritime transport industry but no order or decision had been rendered, the Corporation shall complete the hearing or investigation and such order, ruling or directives as it could have been made by the

Corporation under which the proceedings or matter were or was vested before the effective date.

(2) Any order, ruling, or finding made or given in relation to any proceedings or investigation pursuant to subsection (1), shall be treated as an order, ruling or finding of the Corporation and have the same force or effect as if it had been made or given by the Surface and Marine Transport Regulatory Authority related to maritime transport industry before the effective date.

(3) For the purpose of this Part, "effective date" means the date on which this Act comes into operation.

SCHEDULE

(Made under section 13(3))

Appointment, composition and tenure of the office of the Board	<p>1.-(1) The Board shall consist of-</p> <ul style="list-style-type: none">(a) the Chairman who shall serve for a term of four years renewable once;(b) a representative of the Revolutionary Government of Zanzibar with experience in maritime sector;(c) a senior officer from Customs and Excise Department of Tanzania Revenue Authority;(d) a senior officer from Tanzania Ports Authority;(e) a senior State Attorney from the Attorney General's(f) a senior member from the Ministry responsible for shipping(g) a representative of the private sector who shall serve for a term of two years renewable once and shall have a minimum of five years of experience in Ports and shipping industry; and(h) a representative of the general public who shall serve for two years renewable once and shall have a minimum of five years of experience in trade and commerce. <p>(2) A member appointed under subparagraphs (1) (b),(c), (d), (e) and (f) -</p> <ul style="list-style-type: none">(a) shall, unless his appointment is sooner terminated by the appointing authority or he ceases in any other way to be a member, hold office for a period of three years but shall be eligible for re-appointment once; and(b) may at any time resign from office by giving notice in writing addressed to the Minister, and from the date specified in the notice or, if no date is so specified from the date of the receipt of the notice by the Minister, he shall cease to be a member.
Vice Chairman	<p>2. Members of the Board shall elect from among themselves a Vice Chairman of the Board who shall, subject to his continuing to be a member, hold office for a term of one year from the date of his election, but shall be eligible for re-election.</p>
Board meetings	<p>3.-(1) The Board shall ordinarily meet quarterly at times and places as it deems necessary for the transactions of its business as required under this Act.</p> <p>(2) The Chairman, or in his absence, the Vice Chairman, may at any time call an extraordinary meeting of the Board, and may call an extraordinary meeting upon a written request by majority of the members in office.</p> <p>(3) The Chairman or in his absence the Vice Chairman shall preside at every meeting of the Board.</p> <p>(4) In absence of both the Chairman and Vice Chairman, a member delegated in writing by the Chairman or in his absence, the Vice Chairman shall preside over the meeting.</p>

Quorum	4. The quorum at any meeting of the Board shall be one half of the members.
Decisions of the Board	5. -(1) Subject to subparagraph (2), matters proposed at a meeting of the Board shall be decided by a majority of votes of members present and voting, and in the event of an equality of votes, the person presiding shall have a casting vote in addition to his deliberative vote. (2) A decision may be made by the Board without a meeting, by circulation of the relevant papers among the members and the subject matter be considered at a meeting of the Board.
Minutes of the meetings	6. -(1) The Board shall cause to be recorded and kept the details of all business conducted or transacted at its meetings, and the minutes of each meeting of the Board shall be read and confirmed, or amended and confirmed, at the next meeting of the Board signed by the person presiding at that meeting. (2) Any minutes purporting to be signed by the person presiding at a meeting of the Board shall, in the absence of proof of error, be deemed to be a correct record of the meeting.
Vacancies not to invalidate proceedings	7. The validity of any act or proceeding of the Board shall not be affected by any vacancy among its members or by any defect in the appointment of any of them.
Proof of document	8. Any document purporting to be a document duly executed or issued under the seal of the Corporation or on behalf of the Corporation shall be received in evidence and be deemed to be a document so executed or issued without further proof unless the contrary is shown.
Appointment of temporary member	9. When any member of the Board, other than the Director General, is by reason of absence from the country, illness or other sufficient cause unable to perform his duties as a member of the Board, the appointing authority may appoint a temporary member in his place, and the temporary member shall hold office until the resumption of duty of the substantive member or until the term of office of the substantive member expires, whichever occurs first.
Board to regulate its own proceedings	10. Subject to the provisions of this Schedule, the Board may regulate its own proceedings.

OBJECTS AND REASONS

The Bill is intended to provide for an enactment of the National Shipping Agencies Act, 2017 with a view to establishing National Shipping Agencies Corporation, which shall be a body corporate mandated to carry out functions of shipping agencies and exercise powers related to regulation of maritime environment, safety and security and maritime transport services in order to enhance performance of maritime transport sector and other matters connected thereto.

The Bill is divided into Eight Parts.

Part I contains preliminary provisions which include short title, commencement date, application and interpretation of various terms and phrases used in the proposed Bill.

Part II contains provisions relating to the establishment of the National Shipping Agencies Corporation, its objectives, powers and functions. It also provides the Corporation with sole mandate to carry out functions of ship tallying and clearing and forwarding of minerals, mineral concentrates, live animals, Government trophies and related goods.

Part III covers provisions relating to regulation of maritime transport sector including regulation of maritime environment, safety and security and economic regulation on maritime transport services.

Part IV covers provisions relating to the establishment and functions of the Board, powers of the Board to appoint committees, observance of impartiality, conflict of interest, payment of fees and allowances. Some of the Board's functions are to provide strategic guidance, formulate policies for the operation and management of the Corporation, approve work plan, annual budget and reports. Also the Board is expected to conduct general oversight, secure and ensure efficient use of resources. The Chairman of the Board will be appointed by the President whereas Board Members will be appointed by the Minister.

Part V provides for the Administration and Management Provisions. It contains provisions relating to the appointment of

Director General, Registrar of Ships and Seafarers, Departmental Directors and other Employees. Under this Part the Director General is to be the accounting officer of the Corporation appointed by the President and shall have minimum knowledge of a post graduate degree and eight years' experience in senior managerial position.

Part VI provides for financial provisions. It contains provisions relating to funds of the Corporation, application of the revenue, financial year, budget, accounts and audits and annual report. Under this Part, the Corporation is required to prepare annual reports in respect of each financial year and submit the same to the Minister who shall lay the report before the National Assembly.

Part VII covers liability of the Corporation. It contains provisions relating to exclusion of liability of the Corporation for any loss or damage where the Corporation outsources services or goods from other players, who fail to perform, liability for the released equipment, liability for action ensuing from the directive of a principal and liability of body of persons.

Part VIII contains general provisions which includes directives by the Minister, restrictions to the Corporation to provide services gratuitously, exclusive emblem or representation of the Corporation, maintenance of records, general penalty, compounding of offences, regulations and orders, powers to make rules, complaints and appeal procedures, notification of orders, continuations of the business after operationalisation of this Act and repeal of Tanzania Central Freight Bureau Act (Cap.177) and the Shipping Agency Act (Cap. 415).

The Bill further provides for the manner of transfer of staff of the Surface and Marine Transport Regulatory Authority who will be necessary to the Corporation immediately before its commencement, under terms and conditions not less favourable than those offered by SUMATRA. Furthermore, the Bill proposes to transfer of maritime regulatory functions from SUMATRA to the Corporation. The Bill also provides for the procedures and eligibility for issuance of licences to private shipping agents.

Further, the Bill proposes to retain for some time the contracts, documents, licences, permission or resolutions made to continue and be deemed to have been prepared, made or granted under the Act, subsidiary legislation, exemptions also given or made before the commencement of this Bill shall remain in force until revoked, replaced or rescinded.

MADHUMUNI NA SABABU

Muswada huu unapendekeza kutunga Sheria mpya ya Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania. Madhumuni ya kuanzisha Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania litakalotekeleza majukumu mbalimbali ya uendeshaji wa biashara ya Uwakala wa Meli na udhibiti wa mazingira, usalama na ulinzi wa vyombo vya majini pamoja na udhibiti wa huduma za usafiri wa majini, hivyo kuimarisha udhibiti wa sekta ndogo ya usafiri wa majini.

Muswada huu umegawanyika katika Sehemu Nane.

Sehemu ya Kwanza ya Muswada huu inahusu utangulizi ambao unaainisha jina la Muswada, tarehe ya kuanza kutumika kwa Sheria, matumizi yake na ufafanuzi wa maneno na misemo iliyotumika katika Sheria inayopendekezwa.

Sehemu ya Pili inapendekeza kuanzishwa kwa Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania na madhumuni ya kuanzishwa kwake. Vilevile Sehemu hii ina ainisha majukumu ya Shirika, mamlaka yake. Majukumu ya Shirika ni pamoja na uhakiki wa shehena inayoingia na kutoka kupitia bandari za Tanzania Bara, uondoshaji shehena za madini, makinikia, wanyama, nyara za Serikali na bidhaa zinazotokana na madini na udhibiti wa watoa huduma katika sekta ya usafiri wa meli na usalama wa meli na mazingira ya bahari.

Sehemu ya Tatu inahusu udhibiti wa mazingira, usalama na ulinzi wa vyombo vya majini pamoja na udhibiti wa huduma za usafiri wa majini.

Sehemu ya Nne inahusu kuanzishwa kwa Bodi ya Wakurugenzi, mamlaka na majukumu ya Bodi, uteuzi wa Mwenyekiti, wajumbe na kamati za Bodi ya Wakurugenzi, masuala yatakayopelekea kuwepo kwa mgongano wa kimaslahi dhidi ya Mwenyekiti na wajumbe wa Bodi pamoja na stahili za Bodi ya Wakurugenzi. Baadhi ya majukumu ya wajumbe wa Bodi ni kupitisha sera ya uendeshaji wa Shirika, kusimamia matumizi bora ya rasilimali za Shirika, kupitisha mpango kazi, bajeti na taarifa za fedha za mwaka.

Sehemu ya Tano inaweka masharti kuhusu utawala wa Shirika, uteuzi wa Mkurugenzi Mkuu, Msajili wa Meli na Mabaharia, Wakuu wa Idara na Watumishi wengine. Aidha, Sehemu hii imeainisha kuwa Mkurugenzi Mkuu ndiye atakuwa Afisa masuuli wa

Shirika, atateuliwa na Rais kwa njia ya ushindani kwa kuzingatia Sheria za Utumishi wa Umma. Aidha, Mkurugenzi Mkuu atatakiwa kuwa na stahabada, uzoefu usiopungua miaka nane na uzoefu wa masuala ya uongozi.

Sehemu ya Sita inahusu masuala ya fedha. Sehemu hii ina vifungu vinavyohusu, vyanzo vya mapato, mwaka wa fedha, bajeti, mahesabu na ukaguzi wa mahesabu pamoja na taarifa ya utendaji ya mwaka. Aidha, taarifa ya mwaka ya utendaji itawasilishwa kwa Waziri na Bungeni.

Sehemu ya Saba ina vifungu vinavyohusu kinga dhidi ya Shirika kutokana na madai, kuharibika au kupotea kwa vifaa vya kampuni za meli au hasara zitakazosababishwa na maelekezo ya wenye meli. Aidha, Sehemu hii inatoa kinga kwa Shirika dhidi ya hasara zitakazotokana na vitendo vya viongozi wa Shirika akiwemo Mwenyekiti wa Bodi na Mtendaji Mkuu.

Sehemu ya Nane inahusu masuala ya ujumla kama vile, maagizo ya Waziri, mazingira ambayo Shirika haitatakiwa kutoa huduma, mgongano wa Sheria, nembo ya Shirika, utunzaji wa nyaraka, makosa ya jumla, makubaliano ya kulipa faini nje ya mahakama, kanuni na agizo, mamlaka ya kutunga kanuni na kuendelea kwa Sheria, utaratibu wa malalamiko na rufaa, Kanuni na leseni zilizopo wakati wa mpito na kufutwa kwa sura ya 177 na sura ya 415.

Vilevile Sehemu hii inatoa utaratibu wa kuhamisha watumishi muhimu kutoka idara zinazosimamia usafiri wa majini ndani ya Mamlaka ya Udhhibiti Usafiri wa Nchi Kavu na Majini. Watumishi hao watahamia kwenye Shirika kwa kuzingatia masharti na vigezo vya ajira visivyo chini ya masharti na vigezo vya ajira zao. Vilevile, muswada huu unapendekeza kuhamisha majukumu ya udhibiti wa usafiri wa majini kutoka SUMATRA kwenda katika shirika jipya. Pia, Muswada huu unaainisha taratibu na sifa za kampuni binafsi inayostahili kupewa leseni ya uwakala wa meli.

Dodoma,
21 Agosti, 2017

MAKAME M. MBARAWA
Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano

**SCHEDULE OF AMENDMENT TO BE MOVED BY THE HON. MAKAME M. MBARAWA, MINISTER
FOR WORKS, TRANSPORT AND COMMUNICATION AT THE SECOND READING OF THE BILL
ENTITLED "THE NATIONAL SHIPPING AGENCIES ACT, 2017"**

(Made under S.O. 84(3))

The Bill entitled "the National Shipping Agencies Act, 2017", is amended as follows:

- A:** By deleting Clause 2 and substituting for it the following:
- "2. This Act shall apply to matters of maritime administration, maritime environment, safety and security and maritime transport services at sea ports and inland waterways ports in Mainland Tanzania."
- B:** In Clause 3, by-
- (a) inserting in their appropriate alphabetical order the following definitions:
 - ""integrity pledge" means a formal expression of commitment by a regulated service provider to abide to ethical business practices prepared by the Corporation in support of a national campaign against corruption;";
 - ""maritime transport services" includes port services, dry port services and shipping services;";
 - ""shipping services" includes shipping agency, clearing and forwarding agency, cargo consolidation and deconsolidation, ship tallying, gross mass verification and miscellaneous port services;";
 - (b) deleting the definition of the word "registrar" and substituting for it the following:
 - ""Registrar" means the registrar appointed under section 23;"; and
 - (c) deleting the definition of the term "regulated service" and substituting for it the following:
 - ""regulated service" includes any service supplied or offered for supply in maritime transport sector and includes maritime environment, safety, security, port services, shipping agency, clearing and forwarding, cargo consolidation and deconsolidation, gross mass verification and miscellaneous port services;";
- C:** In Clause 4, by-
- (a) deleting the reference to subsection (1) appearing in subclause (3) and substituting for it the reference to subsection (2);
 - (b) deleting the reference to subsection (2) appearing in subclause (4) and substituting for it the reference to subsection (3); and
 - (c) deleting the word "it" appearing in subclause (5) and substituting for it the words "the Corporation".

D: In Clause 5, by-

- (a) inserting immediately after paragraph (d) the following new paragraphs:
 - “(e) promoting efficiency, economy and reliability;
 - (f) fostering the development and expansion of the maritime transport sector; and
 - (g) promoting competition in the shipping agency business.”
- (b) deleting the word “agencies” appearing in the last line of paragraph (e) and substituting for it the word “agency services”; and
- (c) renaming paragraph (e) as paragraph (h).

E: In Clause 6-

- (a) by deleting the marginal note and substituting for it the following:
“Functions of a shipping agent”;
- (b) in subsection (1), by-
 - (i) deleting the words “the Corporation” appearing in the opening phrase of subsection (1) and substituting for them the words “a shipping agent”;
 - (ii) inserting immediately after the word “attend” the word “to” appearing in paragraph (o);
 - (iii) deleting the words “provide ship tallying services and” appearing in paragraph (v);
 - (iv) deleting paragraphs (w) and (y); and
 - (v) renaming paragraph (x) and (z) as paragraph (w) and (x) respectively.
- (c) by deleting subsection (2) and substituting for it the following:
“(2)Notwithstanding the provisions of section 7, the Corporation shall only perform the functions specified under this section where the following circumstances occur-
 - (a) the principal requests the Corporation to perform such functions on the principal's behalf; or
 - (b) a shipping agent fails to perform functions specified under this Act; or
 - (c) a shipping agent's licence is suspended or revoked and the principal has not appointed another shipping agent.”.

F: In Clause 7, by-

- (a) deleting the words “sole mandate” wherever they appear and substituting for them the words “exclusive mandate”;
- (b) deleting subsection (1);
- (c) inserting the words “and petroleum, arms and ammunition”

immediately after the word "minerals" appearing in the third line of subsection (2) (a);

(d) inserting immediately after subsection (2) the following new subsection:

"(2) The Corporation shall prescribe the minimum standards for, and approve shipping agency contracts.";

(e) renaming subsection (2) as subsection (1).

G: By inserting immediately after Clause 7 the following new Clause 8-

"Establishment
of Advisory
Committee

8.-(1) There shall be an Advisory Committee for the purposes of evaluating applications and advising the Director General on private shipping agency licence.

(2) The Advisory Committee shall consist of five members appointed by the Minister as follows-

(a) a senior officer from Customs and Excise Department of Tanzania Revenue Authority;

(b) two representatives from the Ministry responsible for maritime transport one of whom shall be a senior legal officer;

(c) a representative from the Ministry responsible for industry and trade; and

(d) a representative from the Immigration Department.

(3) The Corporation shall provide Secretariat to the Committee.

(4) The functions, proceedings and tenure of the Committee under subsection (1) shall be prescribed in the regulations."

H: In Clause 8(6), by deleting the word "it" appearing in the third line and substituting for it the words "the Corporation".

I: By deleting Clause 9.

J: By renumbering Clause 8 as Clause 9.

K: By deleting Clause 10 and substituting for it the following:

"Regulation
of maritime
sector

10.-(1) The Corporation shall regulate maritime transport services, maritime environment, safety and security matters in accordance with the provisions of this Act.

(2) In the performance of its regulatory functions the Corporation shall take into account the

principles of openness, fairness, impartiality, non-discrimination, avoidance of intentional predominance status in the sector and encourage competition in the regulated sector.”.

L: In Clause 11, by-

- (a) designating the contents of Clause 11 as Clause 11(1);
- (b) inserting immediately after the words “Regulation of” the words “maritime administration,”;
- (c) deleting paragraphs (e), (f), (g) and (h); and
- (d) renaming paragraphs (i), (j), (k), (l) as paragraphs (e), (f), (g) and (h) respectively.

M: In Clause 12(1), by-

- (a) deleting the word “sources” appearing in paragraph (c) and substituting for it the word “services”;
- (b) adding the words “and superintend” immediately after the word “monitor” appearing in paragraph (g);
- (c) deleting the word “agreement” appearing in paragraph (h); and
- (d) deleting paragraph (l) and substituting for it the following:
“(l) superintend the conduct of shipping agents;”.

N: By inserting immediately after “PART III” the following new Part :

“PART IV

LICENSING OF PRIVATE SHIPPING AGENTS

Application
for shipping
agency
licence

13. -(1) Any person intending to carry out the business of shipping agency shall-

- (a) apply to the Director General on the prescribed form; and
- (b) pay the application fee as may be prescribed in the regulations.

(2) A person shall be licensed as a shipping agent under this Part if that person-

- (a) is a citizen of Tanzania;
- (b) is a company incorporated under the Companies Act in which more than sixty per cent of the share capital is held directly or indirectly by a citizen of Tanzania;
- (c) possesses the prescribed qualifications for the proper carrying on of the business of shipping agency; and
- (d) has no criminal record inside or outside the country.

Cap. 212

(3) Notwithstanding the provisions of subsection (2), the Director General shall not issue a licence for

shipping agency if the applicant is a ship owner, ship operator, charterer, dry port operator or clearing and forwarding agent.

(4) A licence issued under this Act shall not be transferable to any other person.

Suspension
and
revocation
of licence

14. -(1) Where the Director General is of the opinion that a person to whom a licence has been issued under this Act has contravened the terms and conditions of the licence to carry on shipping agency business, the Director General may, by notice in writing, suspend or revoke the licence for any period specified in the notice.

(2) A notice issued under subsection (1) shall not be made against a shipping agent without a written notice requiring the shipping agent to show cause within thirty days on why such notice should not be made.

(3) Where the shipping agent to whom a notice was issued fails to demonstrate that he is capable of carrying on the business as authorised, the Director General shall proceed to suspend or revoke the licence.

(4) The Director General shall assign reasons for suspension or revocation of the licence to a person whose licence has been suspended or revoked under this section.

(5) Where the Director General has suspended or revoked the licence under subsection (1), the Corporation shall assume the functions of the private shipping agent until such time the principal appoints another agent.

Capital
requirements

15.-(1) The Minister shall, upon consultation with the Corporation by order published in the *Gazette*, prescribe the minimum paid up share capital to be maintained by a private shipping agent.

(2) The Minister may, from time to time, by order published in the *Gazette*, vary the minimum paid up share capital prescribed under sub-section (1).

Margin of
solvency

16.-(1) A person carrying on business as a shipping agent shall, at all times while carrying on such business, maintain a margin of solvency of not less than the amount prescribed by the Minister.

(2) The Minister shall prescribe the method of calculating the margin of solvency of a shipping agent.

Restriction on transfer of credit and dividend

17. A shipping agent shall not at any time declare, credit or pay any dividend or make any transfer from profit if the payment or transfer results in the shipping agent not meeting the margin of solvency requirement provided under this Act.

Power to issue directives

18. The Director General may issue to a private shipping agent directives necessary for the purpose of efficient implementation of the provisions of this Act.

Maintenance of records

19. A private shipping agent shall maintain such records as may be prescribed.

Offences under this Part

20. A shipping agent acting in contravention of this Part commits an offence and shall be liable on conviction to a fine provided for under section 47.”.

- O:** By renaming PART IV of the Bill as PART V.
- P:** In Clause 13, by-
- (a) deleting the word “business” appearing in subclause (1) and substituting for it the words “management of business”; and
 - (b) deleting the words “ports and shipping” appearing in subclause (2)(b) and substituting for them the words “maritime transport”.
- Q:** In Clause 15(3), by-
- (a) deleting the word “to” appearing immediately after the words “attend and”; and
 - (b) inserting the words “right to” immediately after the words “have no”.
- R:** In Clause 17, by inserting the words “or Committee” immediately after the word “Board”.
- S:** In Clause 18, by deleting subclause (4) and substituting for it the following:
- “(4) When the Board determines that the conflict of interest is likely to interfere significantly with a member’s or employee’s proper and effective performance, competence and integrity, such member or employee shall resign.
 - (5) The Board shall report to the Minister any determination by the Board that a conflict of interest is likely to interfere significantly with the effective performance of the functions and duties of the member of the Board or employee of the Corporation.
 - (6) A member of the Board or employee of the Corporation shall be considered to have breached the code of conduct if-

(a) he fails without reasonable cause to make declaration of his interests as required; or
(b) he knowingly makes a false or misleading declaration in material particular thereby affecting a decision of the Board or Corporation, and
that person shall be guilty of a misconduct the effect of which will be resigning from office.”.

- T:** In Clause 19, by deleting the word “allowances” appearing in the marginal note and substituting for it the word “remuneration”.
- U:** By renaming PART V of the Bill as PART VI.
- V:** In Clause 22 (4)(b), by deleting the word “management” appearing immediately after the word “maritime” and substituting for it the word “transport”.
- W:** In Clause 23, by-
- (a) inserting immediately after the words “responsible for” appearing in subsection (1) the words “ships, seafarers, wrecks,”; and
 - (b) deleting the word “transportation” appearing in subsection (3)(a) and substituting for it the word “transport”.
- X:** By renaming PART VI of the Bill as PART VII.
- Y:** In Clause 27(1), by-
- (a) deleting paragraph (b) and substituting for it the following:
“(b) fees, charges or commissions that shall be prescribed;”
 - (b) inserting immediately after paragraph (c) the following new paragraph (d) -
“(d) service provider levy not exceeding 1.5 percent of turnover.”.
 - (c) renaming paragraphs (c), (d) and (e) as paragraphs (d), (e) and (f) respectively.
- Z:** In Clause 30, by deleting subclauses (2) and (3) and substituting for them the following:
Act.
No. 11
of
2015 | “(2) The Corporation shall, subject to subsection (1) and in accordance with section 22 of the Budget Act, submit to the Permanent Secretary the annual budget and every supplementary budget for approval.
(3) On receipt of the budget estimates, the Permanent Secretary shall- |
|------------------------------|---|
- (a) approve the budget estimates with or without variations; or
 - (b) reject the budget estimates and give reasons for rejection.”

AA: In Clause 31(4), by adding immediately after paragraph (d) the following new paragraph (e):

“(e) notes, comprising of a summary of significant accounting policies and other explanatory notes.”.

BB: In Clause 32(3), by deleting the word “lying” and substituting for it the word “laying”.

CC: By renaming PARTS VII and PART VIII of the Bill as PARTS VIII and IX respectively.

DD: By deleting Clause 38 and substituting for it the following:

“Power of entry and inspection may-
38.-(1) An authorised officer of the Corporation
(a) enter and inspect at any reasonable time the premises in which the business of shipping agency is carried on; or
(b) inspect and take copies of any records required under this Act to be kept in respect of the business of shipping agency or any other records relating to such business,

for the purpose of ascertaining whether the provisions of this Act are being complied with.

(2) Any person who hinders or obstructs an authorised officer in the performance of his duties under this Act, commits an offence.

Exemption from application of certain provisions of the Act

38A.-(1) Notwithstanding the provisions of this Act, the Minister, may by order, exempt any parastatal organisation carrying on the business of shipping from application of any or all provisions of this Act.

(2) An order made pursuant to subsection (1) shall set out the terms and conditions attached to the exemption and state the time during which that order shall remain in force.

Integrity pledge

38B.-(1) A regulated service provider shall be required to comply with the integrity pledge.

(2) The integrity pledge referred to under subsection (1) implies the following national requirements-

(a) the conduct of regulated services with utmost integrity;

(b) desist to engage in any arrangement that undermines or is in any manner prejudicial to the country's financial and monetary

systems, in particular, all earnings, payments or receivables derived from or in respect of regulated services shall be received in, and accounted for in Tanzania;

- (c) desist to engage in any arrangement that undermines or is otherwise prejudicial to Tanzania's tax system;
- (d) disengage in any arrangement that is inconsistent with the country's economic objectives, policies and strategies;
- (e) disengage in any arrangement that undermines or is otherwise prejudicial to Tanzania's national security; and
- (f) maintenance of satisfactory and effective insurance coverage against losses, injuries or damage to environment, communities, individuals and properties, that may be occasioned in the course of carrying out regulated services.

(3) Any person who fails to comply with the integrity pledge commits an offence.”.

EE: By deleting Clause 49 and substituting for it the following-

“Redress

49.-(1) A person who is not satisfied with a decision of the Corporation under this Act may complain to the Minister within twenty one days from the date of the decision.

(2) Any person aggrieved by a decision or order of the Minister made or given pursuant to this Act, may seek redress in the High Court within thirty days from the date on which the decision or order is given or made.

(3) Subject to the provisions of subsection (1), the manner and conditions to handle complaints and disputes shall be prescribed in the regulations by the Minister.”.

FF: In Clause 51 (2), by-

(a) inserting immediately after paragraph (g) the following new paragraph (h):

“(h) prescribing professional and financial qualifications and professional conduct in relation to registration or licensing of maritime transport service providers.”;

(b) renaming paragraphs (h) and (i) as paragraphs (i) and (j) respectively.

GG: By deleting Clause 54.

- HH:** In paragraph (1) of the Schedule, by-
- (a) deleting item (1)(d);
 - (b) deleting paragraph (b) and substituting for it the following:
 - “(b) a representative from higher learning institutions qualified in one or more of the field of commerce, management or maritime transport;”;
 - (c) deleting item (1)(e) and substituting for it the following:
 - “(e) a law officer from the Attorney General’s Chambers;”;
 - (d) renaming items (e), (f), (g) and (h) as items (d), (e), (f) and (g) respectively; and
 - (e) adding immediately after item (2) the following new item (3):
 - “(3) In appointing members of the Board, due regard shall be had to gender.”.
- II:** In paragraph (9) of the Schedule, by deleting the words “other than the Director General” appearing in the first line.

JJ:

“CONSEQUENTIAL AMENDMENTS
PART X
AMENDMENT OF THE PORTS ACT, CAP. 166

Construction
Cap. 166

70. This Section shall be read as one with the Ports Act, hereafter referred to as the “principal Act”.

Amend-
ment of
section 23

71. The principal Act is amended in section 23, by deleting the reference to the “Surface and Maritime Transport Regulatory Authority Act” and substituting for it the reference to the “National Shipping Agencies Act”.

Amend-
ment of
section 24

72. The principal Act is amended in section 24(1), by deleting the phrase “Surface and Maritime Transport Regulatory Authority” and substituting for it the words “National Shipping Agencies Corporation”.

Amend-
ment of
section 50

73. The principal Act is amended in section 50 by-

- (a) deleting the word “SUMATRA” appearing in subsection (1) and substituting for it the word “NASAC”; and
- (b) deleting subsection (2).

PART XI
AMENDMENT OF THE FERRIES ACT, CAP. 173

Construc-
tion
Cap. 173

74. This Section shall be read as one with the Ferries Act, hereinafter referred to as the “principal Act”.

75. The principal Act is amended by deleting the term "Authority" wherever it appears in the Act and substituting for it the term "Corporation".

Amendm-
ent of
section 1

76. The principal Act is amended in section 1(2), by-

(a) deleting the definition of the term Authority;
and

(b) inserting in its appropriate alphabetical order the following definition:

""Corporation" means the National Shipping Agencies Corporation established under section 4 of the National Shipping Agencies Act.""

KK: By renumbering Clauses 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 38A, 38B, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59 and 60 as Clauses 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68 and 69 respectively.

Dodoma,
....., 2017

MMM
MoWTC

SPIKA: Baada ya hoja hiyo ya Mheshimiwa Waziri kama ilivyo ada sasa nimwite msemaji wa Kamati iliyochambua Muswada huu, Kamati ya Miundombinu. Anakuja Mheshimiwa Makamu wa Mwenyekiti, Mheshimiwa Kakoso, karibu tafadhali.

MHE. MOSHI S. KAKOSO – MAKAMU MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU: Mheshimiwa Spika, yafuatayo ni maoni na ushauri wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kuhusu Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa mwaka 2017 (*The National Shipping Agency Corporation Bill, 2017*). Kwa mujibu wa kanuni ya 86(5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha taarifa ya Kamati kuhusu Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa mwaka 2017 (*The National Shipping Agency Corporation Bill, 2017*).

Mheshimiwa Spika, tarehe 30 Oktoba, 2017, Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, Mheshimiwa Profesa Makame Mnyaa Mbarawa aliwasilisha Muswada huu mbele ya Kamati ambapo pamoja na maelezo mengine alijulisha Kamati manufaa mbalimbali yatakatayotokana na kupitishwa kwa sheria hii.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia matakwa ya kanuni ya 84(2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, Kamati ilitoa fursa kwa wadau mbalimbali kushiriki katika kutoa maoni kuhusiana na maudhui ya Muswada huu. Wadau walipata mwaliko kupitia matangazo yaliyowekwa katika tovuti ya Bunge na vyombo mbalimbali na mwaliko wa barua. Zoezi la kupokea maoni ya wadau lilifanyika katika ukumbi wa Msekwa siku ya tarehe 31 Oktoba, 2017 ambapo wadau mbalimbali kutoka katika taasisi za Serikali na binafsi waliwasilisha maoni yao.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee naomba kuwatambua baadhi ya wadau hao kama ifuatavyo:-

Tanzania Shipping Agency Association, Tanzania Private Sector Foundation, Tanzania Freight Forward

Association, Mamlaka ya Udhhibiti na Usimamiaji wa Usafiri wa Nchi Kavu na Majini (*SUMATRA*), Chuo cha Mabaharia Tanzania (*TMY*), Chuo cha Usafirishaji Tanzania (*NIT - Chartered Institute of Logistic Tanzania*).

Mheshimiwa Spika, kabla ya kuanzishwa kwa Kampuni ya Taifa ya Wakala wa Meli (*The National Shipping Agency Company Limited - NASACO*), shughuli za uwakala wa meli zilitekelezwa na Shirika la Biashara la Taifa (*State Trading Corporation STC*). Mwaka 1973 Serikali ilianzisha *NASACO* chini ya Sheria ya Makampuni, Sura ya 212, lengo kuu lilikuwa ni kuhakikisha kuwa shughuli zote za uwakala wa meli nchini zinafanywa na chombo kimoja ili kusimamia vyema wamiliki wa meli wafanyao shughuli za usafirishaji wa mizigo kwa kutumia meli.

Mheshimiwa Spika, *NASACO* ilipewa mamlaka kutekeleza shughuli zote za uwakala wa meli kwa bandari za Tanzania bara. Kupitia *NASACO* Serikali iliweza kusimamia vema shughuli za uwakala wa meli na kudhibiti usahihi wa taarifa kwenye nyaraka na uhakiki wa shehena hivyo kudhibiti magendo, utorohaji wa nyara za Serikali na maliasili ya nchi. Kwa sasa wamiliki wa meli wanatumia makampuni binafsi katika bandari za Tanzania Bara kwa ajili ya kutekeleza shughuli za uwakala wa meli. Utaratibu wa wamiliki wa meli kutumia makampuni binafsi ulianza mwaka 1999 baada ya Serikali kulegeza masharti ya *NASACO* kuwa ndio Kampuni pekee ya Uwakala wa Meli.

Mheshimiwa Spika, masharti hayo yalilegezwa kwa kutoa leseni kwa makampuni binafsi ya uwakala wa meli. Marekebisho hayo yalitoa fursa kwa makampuni binafsi kuingia kwenye biashara ya uwakala ili kuongeza ushindani licha ya kwamba hapakuwa na mfumo madhubuti wa kisheria wa kudhibiti na kusimamia biashara hiyo.

Mheshimiwa Spika, utendaji wa Kampuni ya Taifa ya Wakala wa Meli *NASACO*; kumbukumbu mbalimbali za Serikali zinaonesha kuwa *NASACO* ilitekeleza majukumu yake kwa ufanisi na kupata mafanikio makubwa katika kipindi

chote cha uhai wake kabla ya kuwekwa kwenye orodha ya kubinfsishwa *specified* mwaka 1997 na kufungwa kabisa mwaka 2002.

Mheshimiwa Spika, *NASACO* ilitoa ajira kwa Watanzania wasiopungua 700 na ilikuwa na uwezo wa kulipa kodi Serikalini kati ya shilingi milioni 500 hadi milioni 700 na kutoa gawio kwa Msajili wa Hazina kati ya shilingi milioni 90 hadi milioni 100 kwa mwaka. Mchanganuo umewekwa kwenye jedwali.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa jedwali namba mbili, katika kipindi cha kuanzia mwaka 1991 na 1996 faida ya *NASACO* ilifikia shilingi za Kitanzania billioni 1.83 mwaka 1992/1993 na kuanza kupungua mfululizo kuanzia mwaka 1993/1994 kutokana na sababu mbalimbali zifuatazo:-

(1) Kufungwa kwa utoaji wa huduma za meli kupitia Bandari ya Dar es Salaam na baadhi ya Makampuni ya Meli kama vile *Zambia National Line, The Shipping Corporation of India, Lloyd Triestino na Baltic*;

(2) Kushuka kwa ufanisi wa Bandari ya Dar es Salaam kutokana na kuwa na vifaa duni vya kazi;

(3) Kuongezeka kwa gharama za usafirishaji kwa njia ya reli na barabara kwenda nchi jirani kulikofanya nchi hizo kuchagua bandari mbadala za nchi zingine;

(4) Ukuaji mdogo wa biashara za Kimataifa kutokana na sababu mbalimbali;

(5) Kukosekana kwa utulivu wa kisiasa katika Mataifa ya Rwanda na Burundi kuliathiri shehena zilizokuwa zinakwenda na kutoka katika nchi hizo;

(6) Kuwepo kwa urasimu katika huduma za forodha; na

(7) Matumizi ya teknolojia duni katika kusimamia na kuendesha shughuli za uwakala.

Mheshimiwa Spika, udhibiti wa Sekta ya Usafiri wa Majini ulivyo sasa. Kutokana na changamoto zilizobainika katika tasnia ya biashara ya uwakala wa meli, Bunge katika nyakati tofauti lilifanya marekebisho ya sheria mbalimbali na kutunga sheria zingine. Miongoni mwa Sheria hizo ni:-

Sheria ya Usafiri wa Majini, Namba 21 ya Mwaka 2003 (*The Merchant Shipping Act, 2003*); Sheria ya Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri wa Nchi Kavu na Majini Na. 9 ya Mwaka 2003 (*The Surface and Marine Transport Regulatory Act, 2003*); na Sheria ya Uwakala wa Meli Na. 11 ya Mwaka 2002 (*The Shipping Agency Act, 2002*).

Mheshimiwa Spika, niongelee tofauti kati ya *NASACO* na *NASAC*. Hapo awali shughuli za Uwakala wa meli nchini (Tanzania Bara) zilikuwa zinatekelezwa na Kampuni ya Serikali iliyojulikana kwa jina la *NASACO*. Kwa sasa, kupitia Muswada huu Serikali inaleta mapendekezo ya kuundwa kwa Shirika jipya la Wakala wa Meli Nchini (*NASAC*). Kutokana na maelezo hayo, upo umuhimu wa kubainisha tofauti kati ya *NASACO* ya zamani na *NASAC* inayopendezwa kuanzishwa. Baadhi ya tofauti hizo ni kama ifuatavyo:-

(a) *NASACO* ilikuwa Wakala wa Meli nchini wakati *NASAC* inakuwa msimamizi wa Mawakala wa meli japokuwa zipo baadhi ya shughuli mahsusi ambazo *NASAC* itazitekeleza kama Wakala wa Meli. Shughuli hizo zinaonekana katika Kifungu cha sita (6) cha Muswada.

(b) *NASACO* ilitekeleza majukumu yake katika kipindi ambacho hapakuwa na makampuni binafsi ya Uwakala wa Meli (*monopoly*) wakati *NASAC* inaundwa ili kufanikisha majukumu ya Uwakala wa Meli kipindi cha soko huria (*liberization*);

(c) *NASACO* haikujihusisha na masuala ya usimamizi wa mazingira ya baharini wakati *NASAC* itakuwa

na jukumu hilo kwa kuzingatia masharti ya Mikataba na Sheria za Kimataifa kuhusu mazingira ya bahari;

(d) *NASACO* haikujihusisha na masuala ya usalama wa meli baharini wakati *NASAC* itakuwa na jukumu hilo kwa mujibu wa Kifungu cha 11 cha Muswada; na

(e) *NASACO* haikuwa inasajili vyombo vya baharini wakati *NASAC* itakuwa inashughulikia usajili wa vyombo vya baharini kwa mujibu wa Kifungu cha 12 cha Muswada.

Mheshimiwa Spika, nia na madhumuni ya Muswada. Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Nchini wa Mwaka 2017 (*The National Shipping Agencies Bill, 2017*) una madhumuni ya kutunga sheria ambayo pamoja na mambo mengine, itaanzisha shirika litakalosimamia shughuli za uwakala wa meli na uondoshaji wa shehena (*clearing and forwarding*) za madini, makinikia, bidhaa zitokanazo na madini, wanyama hai na nyara za Serikali. Aidha, shirika linalopendekezwa kuanzishwa litajulikana kwa jina la Shirika la Taifa la Wakala wa Meli (*The National Shipping Agency Corporation- NASAC*).

Mheshimiwa Spika, majukumu mengine ya Shirika hilo yatakuwa ni kudhibiti huduma za usafiri wa majini, kudhibiti masuala ya mazingira baharini, kuangalia usalama na ulinzi wa vyombo vya majini kwa mujibu wa mikataba ya Kimataifa ambayo nchi imeridhia au itaridhia.

Mheshimiwa Spika, vilevile dhumuni lingine la kuanzisha *NASAC* ni kuanzisha Shirika la Wakala wa Meli nchini litakalokuwa na majukumu ya uendeshaji wa biashara ya uwakala wa meli kwa upande mmoja na majukumu ya udhibiti wa mazingira, usalama na ulinzi wa vyombo vya majini pamoja na udhibiti wa huduma za usafiri wa majini kwa upande mwingine. Aidha, Shirika linaloanzishwa lilitasimamia utekelezaji wa Sheria ya Usafiri wa Majini, Namba 21 ya mwaka 2003 (*The Merchant Shipping Act, 2003*) ambayo ndiyo sheria ya msingi (*substantive law*) katika sekta hii.

Mheshimiwa Spika, umuhimu wa kuanzishwa kwa Shirika la Taifa la Wakala wa Meli (*National Shipping Agency Corporation-NASAC*). Kuanzishwa kwa *NASAC* kuwa wakala mkuu atakayesimamia mawakala wa meli binafsi kutaongeza ufanisi katika utendaji wa bandari na kuongeza usahihi wa taarifa zitolewazo na wakala wa meli kuhusu thamani, aina na kiasi cha shehena.

Mheshimiwa Spika, taarifa zilizopo ni kwamba baadhi ya mawakala wasio waaminifu hutumia udhaifu wa kiutendaji wa baadhi ya watumishi wa bandari kufanya udanganyifu kiasi cha kuathiri sifa, mapato na ufanisi wa bandari. Hivyo, kuanzishwa Kwa *NASAC* kutasaidia usimamizi wa karibu wa maslahi ya nchi kwenye Sekta ya Usafiri majini. Aidha, uwepo wa *NASAC* unatarajiwa kuongeza ufanisi katika udhibiti wa usafiri wa majini kwa kuwa na malengo mahsusi ya kuboresha sekta hiyo.

Mheshimiwa Spika, uzoefu unaonesha kuwa nchi nyingi zenye bahari (*maritime states*) zina vyombo mahsusi vinavyoshughulikia udhibiti wa usafiri majini. Kwa mfano, nchi jirani ya Kenya ina Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri wa Majini (*Kenya Maritime Authority*), Tanzania Visiwani ina Mamlaka inayoitwa *Zanzibar Maritime Authority (ZMA)*, Afrika ya Kusini wanayo Mamlaka inayoshughulikia masuala yote ya usafiri wa majini inayoitwa *South Africa Maritime Regulatory Authority (SAMRA)*.

Mheshimiwa Spika, tuje kwenye maoni na mapendekezo ya Kamati. Baada ya uchambuzi wa kina wa Muswada huu na kupitia kifungu kwa kifungu, Kamati ilishauriana na Serikali kuhusu marekebisho mbalimbali katika Muswada na kukubaliana. Mapendekezo hayo yalihusu uandishi wa maudhui kwa kuzingatia madhumuni ya Sheria inayokusudiwa. Mfano wa mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ni kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, moja ni jina la Muswada. Kuhusu jina la Muswada *National Shipping Agencies Corporation Bill, 2017 (NASAC)*, Kamati haikuridhika na jina hilo, hivyo

inapendekeza jina la Muswada liwe ‘ ‘*Tanzania Maritime Authority*” ili kuendana na maudhui ya sheria inayotungwa. Hii ni kutokana na ukweli kuwa chombo hiki kazi yake kubwa itakuwa ni kudhibiti, hivyo jina linapaswa kuendana na maudhui makubwa ya sheria.

Mheshimiwa Spika, aidha, uzoefu wa Kimataifa unaonesha kwamba, vyombo kama hivi mara nyingi katika jina vinakuwa na neno *Maritime*. Mfano, *Zanzibar Maritime Authority*, *Kenya Maritime Authority*, *Mozambique Maritime Authority* na *South African Maritime Authority*. Pendekezo hili bado Serikali haijaliridhia.

Mheshimiwa Spika, la pili ni eneo ambalo Sheria itatumika. Kifungu cha 2(2); Kamati inashauri kifutwe ili chombo kinachoanzishwa kifanye kazi Tanzania Bara pekee ili kuondoa mgongano na vyombo vinavyofanya majukumu haya Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, namba tatu; majukumu ya Shirika – *NASAC*. Katika Sheria inayopendekezwa, Kamati ilibaini kuwa *NASAC* inayopendekezwa itakuwa na jukumu la udhibiti na kufanya kazi za uwakala. Kamati inashauri kuwa ni vyema Serikali ikatenganisha masuala ya udhibiti na ufanyaji wa biashara ili kuweza kuondoa mgongano wa kimaslahi kwa mdhibiti kufanya kazi ya uwakala. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, namba nne ni utoaji wa leseni kwa mawakala wa meli. Sheria iliyokuwepo ilikuwa inaruhusu Wakala wa Meli kuwa pia Wakala wa mizigo. Sheria inayopendekezwa yaani *NASAC* Kifungu cha 38(2)(a) kinachohusu utoaji wa leseni kwa mawakala wa meli. Kifungu hiki hakikuruhusu mwenye meli kupewa leseni ya uondoshaji wa shehena (*clearing and forwarding*).

Kamati inaona kuwa hakuna sababu za msingi za kuzuia hili kwani ni ngumu sana katika dunia ya sasa kuepuka mwingiliano huo. Jambo la msingi ni kuwa na udhibiti na ufuatiliaji wa karibu ili kuepuka ubadhirifu ambao awali ulikuwa unajitokeza. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, rufaa; katika kifungu cha 49, kimempa mamlaka makubwa Waziri kuwa chombo cha mwisho katika maamuzi ya rufaa. Kamati inashauri kama ilivyo kwa mamlaka zingine, Tume ya Ushindani (*Fair Competition Commission*) kiwe chombo cha mwisho kwenye ngazi ya rufaa na sio Waziri. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sita ni udhibiti wa huduma za usafiri majini; Kama wakala atatofautishwa na mdhibiti yaani vyombo viwili tofauti, Kamati inapendekeza biashara zingine zijumuishwe kwa Wakala wa Serikali ikiwa ni pamoja na:-

Moja, umiliki wa meli (*ship owners*); Pili, Uwakala wa meli (*Shipping Agents*); Tatu, Uwakala wa forodha (*clearing and forwarding agents*); Nne, Kufunga na kufungua mizigo (*lashing*); Tano, uwakala wa kuhesabu mizigo (*tallying*); Sita, uhifadhi wa mizigo (*storage*); Saba ni kupakia na kupakua mizigo (*cargo stuffing*); na nane biashara ya kuuza vifaa na huduma mbalimbali kwenye meli (*ship handling*). Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Serikali ilikubali na kuzingatia hayo yaliyoshauriwa na Kamati.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 30 kinachohusu masuala ya bajeti. Pamoja na kuwa Sheria hii ilianzisha *NASAC* ambayo ni shirika la kibiashara, kifungu hiki hakiendani na masharti ya kifungu cha 17 na 22 cha Sheria ya Bajeti, Sura 439 na Sheria ya Mashirika ya Umma, Sura ya 257. Kamati inapendekeza kuwa kifungu hicho kiandikwe upya ili kuwiana na masharti ya Sheria ya Bajeti na Sheria ya Mashirika ya Umma.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 55 kinachohusu kufutwa kwa Sura ya 177 na Sura 415 ya Sheria za Tanzania. Sheria ya Wakala wa Meli inayopendekezwa kufutwa katika kifungu cha 55 cha sheria hii iliweka masharti yaliyowezesha ufuatiliaji wa karibu wa kampuni zinazofanya biashara katika sekta hii. Sheria inayopendekezwa haibainishi masharti hayo. Kamati inapendekeza kuwa:-

Moja sheria hii iweke utaratibu wa kufuatilia kwa karibu kampuni zinazofanya biashara katika sekta hii. Mbili, sheria ibainishe kuwa ukiukwaji wa kiwango kitakachoainishwa itakuwa ni kosa la jinai. Tatu, sheria ibainishe kuwa kampuni ambayo mali zake na faida hazifikii kiwango kilichoainishwa na Waziri itazuiwa kutangaza, kuhamisha au kutoa gawio kwa faida inayopatikana kutokana na biashara zake.

Mheshimiwa Spika, maelezo zaidi kuhusu maoni yaliyotolewa na Kamati na kuafikiwa na Serikali kwa kiasi kikubwa yanaweza kurejewa katika kiambatisho cha taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, maoni ya jumla ya Kamati. Ushiriki wa Watanzania katika sekta binafsi ya uwakala wa meli. Sheria ya Uwakala wa Meli ya mwaka 2002 inayokusudiwa kufutwa na Muswada huu inatoa upendeleo kwa Watanzania na Kampuni za Kitanzania kushiriki katika biashara ya uwakala wa meli. Hii ni kwa mujibu wa kifungu cha saba (7) cha sheria hiyo kinachobainisha kuwa leseni ya biashara ya uwakala wa meli itatolewa kwa raia wa Tanzania au kampuni ambayo imesajiliwa kwa mujibu wa Sheria ya Kampuni, Sura ya 212 ambayo hisa zake zinamilikiwa na raia wa Tanzania kwa zaidi ya asilimia 50.

Mheshimiwa Spika, Muswada unaopendekezwa haujagusia suala hili. Hivyo, Kamati inapendekeza kwamba, suala la kutoa kipaumbele kwa Watanzania lizingatiwe kwenye Muswada huu ili kutoa fursa pana zaidi kwa Watanzania kushiriki moja kwa moja kwenye shughuli za kiuchumi zinazopatikana hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, suala la udhaifu wa Sekta ya Usafiri wa Majini Tanzania. Kamati imeona upo upungufu unaoikabili Sekta ya Bandari hivyo pamoja na kuletwa kwa sheria hii ni vyema Serikali ikabainisha upungufu huo na kuweza kufahamu unasababishwa na sekta ipi kati ya sekta zinazofanya kazi bandarini zikiwemo Mawakala, Mamlaka ya Bandari Tanzania na Mamlaka ya Mapato Tanzania. Aidha,

Kamati ilibaini upo upungufu uliopelekea *SUMATRA* kushindwa kudhibiti shughuli za usafiri wa maji hivyo pamoja na sheria hii, ipo haja ya Serikali kuufanyia kazi upungufu uliokuwepo ili kuweza kuuondoa na shirika linalotarajiwa kuanzishwa liweze kufanya kazi kwa ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Spika, changamoto zilizobainika katika udhibiti wa sekta ya usafiri wa njia ya maji. Kamati inashauri mambo yafuatayo ili kukabiliana na changamoto zilizopo:-

Moja, Serikali ijikite katika kuweka sheria ambazo zitawavutia wafanyabiashara kutumia Bandari ya Dar es Salaam, kwani kuna wafanyabiashara waliohama kutumia bandari yetu kutokana na kuwa na sheria kandamizi.

Mbili, Serikali kuziba mianya ya kisheria inayoruhusu kufanyika kwa udanganyifu katika utoaji wa leseni, ukwepaji kodi, tozo zisizokuwa na uhalisia pamoja na usafirishaji wa bidhaa haramu au bidhaa zilizo chini ya kiwango.

Tatu, Serikali itambue kuwa mapato mengi hupotea kwa sababu ya watumishi wasio waaminifu na hasa upande wa mapato yaani Mamlaka ya Mapato Tanzania (*TRA*).

Mheshimiwa Spika, napenda nirudie, Serikali itambue kuwa mapato mengi hupotea kwa sababu ya watumishi wasio waaminifu na hasa upande wa mapato yaani Mamlaka ya Mapato Tanzania (*TRA*) ambao wana wajibu wa kuhakiki mizigo inapotoka na inapoingia bandarini. Hivyo Serikali iongeze udhibiti wa kielektroniki ili kila kinachofanyika na maafisa vionekane na mamlaka zingine. Sheria haiwezi kutibu kila kitu na hasa kwa watumishi wasio waaminifu; na

Mwisho, watumishi kwenye sekta zote wapimwe kwa vigezo vya kitaalam na uadilifu.

Mheshimiwa Spika, hitimisho; baada ya kuwasilisha maoni na ushauri wa Kamati, sasa naomba kuwatambua Wajumbe wa Kamati hii walioshughulikia Muswada huu kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nipende kuwashukuru sana kwa kazi kubwa sana waliyoifanya lakini tukushukuru wewe binafsi kwa kuisaidia hii Kamati pale ambapo palionekana pana mikanganyiko fulani uliitendea haki sana Kamati hii. Hata hivyo, tuishukuru Ofisi ya AG pale ambapo palitokea mitafaruku ya kisheria aliingilia na kuweka mambo sawa mpaka kufanikisha Muswada huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda kuishukuru sana Ofisi yako ya Bunge kupitia kwa Wanasheria waliotoa msaada wa kisheria kwa kila walichoisaidia Kamati hii ili kuwezesha.

Mheshimiwa Spika, mwisho, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndugu Stephen Kagaigai kwa kuiwezesha Kamati wakati wote ilipokuwa ikitekeleza majukumu yake. Aidha, napenda kushukuru sekretarieti ya Kamati ikiongozwa na Mkurugenzi wa Idara Ndugu Athumani Hussein, Mkurugenzi Msaidizi Ndugu Bisile na Katibu Kamati, Ndugu Hosiana na Ndugu Richard Masuke. Vile vile Kamati inawashukuru sana ndugu Stephano Seba Mbutu na Ndugu Thomas Shawa kwa kuihudumia Kamati hadi kukamilisha t aarifa hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, vilevile naomba niwashukuru Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, Mheshimiwa Profesa Makame Mbarawa Mnyaa; Manaibu Waziri Mheshimiwa *Engineer* Atashasta Justus Nditiye na Mheshimiwa Elias John Kwandikwa. Aidha, Kamati inamshukuru Katibu Mkuu Dkt. Leonard M. Chamuriho akisaidiana na watendaji wake wote wa Wizara kwa ushirikiano wanaoipatia Kamati wakati wote wa kutekeleza majukumu haya.

Mheshimiwa Spika, naunga mkono hoja na naomba kuwasilisha. Ahsante. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Makamu Mwenyekiti, Mheshimiwa Kakoso kwa jinsi ulivyopitia hotuba ya Kamati ya Miundombinu na kuiwasilisha vizuri.

MAONI NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA UWAKALA WA MELI TANZANIA WA MWAKA 2017 (*THE NATIONAL SHIPPING AGENCIES CORPORATION BILL, 2017*) KAMA YALIVYOWASILISHWA MEZANI

1.0 UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, kwa mujibu wa Kanuni ya 86 (5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, naomba kuwasilisha taarifa ya Kamati kuhusu Muswada wa Sheria ya Uwakala wa Meli Tanzania ya Mwaka 2017 (*The National Shipping Agencies Bill, 2017*).

2. **Mheshimiwa Spika**, tarehe 30 Oktoba, 2017 Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano Mheshimiwa Prof. Makame Mnyaa Mbarawa, (Mb) aliwasilisha Muswada huu mbele ya Kamati, ambapo pamoja na maelezo mengine, alijulisha Kamati manufaa mbalimbali yatakayotokana na kupitishwa kwa Sheria hii.

3. **Mheshimiwa Spika**, kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 84 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, Kamati ilitoa fursa kwa wadau mbalimbali kushiriki katika kutoa maoni kuhusiana na maudhui ya muswada huu. Wadau walipata mwaliko kupitia matangazo yaliyowekwa katika tovuti ya Bunge, vyombo mbalimbali vya habari na mwaliko wa barua.

4. **Mheshimiwa Spika**, Zoezi la kupokea maoni ya wadau lilifanyika katika ukumbi wa Msekwa siku ya tarehe 31 Oktoba, 2017 ambapo wadau mbalimbali kutoka katika Taasisi za Serikali na binafsi waliwasilisha maoni yao. Kwa namna ya pekee naomba kuwatambua baadhi ya wadau hao kama ifuatavyo:-

- i) Tanzania Shipping Agency Association (TASAA);*
- ii) Tanzania Private Sector Foundation (TPSF);*
- iii) Tanzania Freight Forwarder Association (TAFFA);*

- iv) Mamlaka ya udhibiti na usimamamiaji wa usafiri wa nchi kavu na majini (SUMATRA);
- v) Chuo cha mabaharia Tanzania (TMI);
- vi) Chuo cha usafirishaji Tanzania (NIT);
- vii) *Chartered Institute of Logistics Tanzania (CILT);na*
- viii) *SUMATRA Consumer Consultative Council (SUMATRA CCC).*

1.1 Historia ya Uwakala wa Meli Tanzania (*Shipping Agencies Tanzania*)

5. Mheshimiwa Spika, kabla ya kuanzishwa kwa Kampuni ya Taifa ya Wakala wa Meli (*National Shipping Agencies Company Ltd- NASACO*), shughuli za uwakala wa meli zikitekelezwa na Shirika la Biashara la Taifa (*State Trading Corporation - STC*). Mwaka 1973, Serikali ilianzisha NASACO chini ya Sheria ya Makampuni, Sura 212. Lengo kuu lilikuwa ni kuhakikisha kuwa shughuli zote za uwakala wa meli nchini zinafanywa na chombo kimoja ili kusimamia vema wamiliki wa meli wafanyapo shughuli za usafirishaji wa mizigo kwa kutumia meli. NASACO ilipewa mamlaka kutekeleza shughuli zote za uwakala wa meli kwa bandari za Tanzania Bara.

6. Mheshimiwa Spika, Kupitia NASACO, Serikali iliweza kusimamia vema shughuli za uwakala wa meli na kudhibiti usahihi wa taarifa kwenye nyaraka na kuhakiki shehena hivyo, kudhibiti magendo, utorohaji wa nyara za Serikali na maliasili ya nchi.

7. Mheshimiwa Spika, Kwa sasa wamiliki wa meli wanatumia makampuni binafsi katika bandari za Tanzania Bara kwa ajili ya kutekeleza shughuli za uwakala wa meli. Utaratibu wa wamiliki wa meli kutumia makampuni binafsi ulianza mwaka 1999 baada ya Serikali kulegeza masharti ya NASACO kuwa ndiyo kampuni pekee ya uwakala wa meli. Masharti hayo yaligezwa kwa kutoa leseni kwa makampuni binafsi ya uwakala wa meli. Marekebisho hayo yalitoa fursa kwa makampuni binafsi kuingia kwenye biashara ya uwakala ili kuongeza ushindani. Licha ya kwamba hapakuwa na

mfumo madhubuti wa kisheria wa kudhibiti na kusimamia biashara hiyo.

1.1.1 Utendaji wa **Kampuni ya Taifa ya Wakala wa Meli-NASACO**

8. Mheshimiwa Spika Kumbukumbu mbalimbali za Serikali zinaonesha kuwa NASACO ilitekeleza majukumu yake kwa ufanisi na kupata mafanikio makubwa katika kipindi chote cha uhai wake kabla ya kuwekwa kwenye orodha ya kubinafsishwa (*specified*) mwaka 1997 na kufungwa kabisa mwaka 2002. Kabla ya kuwa (*specified*), NASACO ilitoa ajira kwa watanania wasiopungua mia saba (700) na ilikuwa na uwezo wa kulipa kodi serikalini kati ya shilingi milioni mia tano (Tshs. 500,000,000) hadi milioni mia saba (Tshs. 700,000,000) na kutoa gawiwo kwa Msajili wa Hazina kati ya shilingi milioni tisini (Tshs. 90,000,000) hadi milioni mia moja (Tshs, 100,000,000) kwa mwaka.

Jedwali Namba 1: Mwenendo wa Shehena ya Mizigo kwa kipindi cha miaka mitano (5) kuanzia mwaka 1991 hadi 1996

	1991/92	1992/93	1993/94	1994/1995	1995/1996
Idadi ya meli	760	857	778	772	753
Mizigo iliyoingia (tani)	3.1	4.2	3.4	3.38	3.28
Mizigo iliyotoka (tani)	2.8	1,7	0.9	0.8	0.92
Jumla	5.9	5.9	4.3	4.18	4.28

Chanzo: *Taarifa ya Mwaka ya NASACO kwa mwaka 1995/996*

Jedwali Namba 2: Mwenendo wa Mapato na Matumizi ya NASACO kwa kipindi cha miaka mitano (5) kuanzia mwaka 1991 hadi 1996

	1991/ 92	1992/93	1993/94	1994/1995	1995/1996
MAPATO(Tsh Bil)	2.22	4.12	4.40	4.70	4.24
MATUMZI(Tsh Bil)	1.36	2.29	3.40	4.04	4.63
FAIDA(Tsh Bil)	0.86	1.83	1.00	0.66	(0.39)

Chanzo: Taarifa ya Mwaka ya NASACO kwa mwaka 1995/1996

9. **Mheshimiwa Spika**, kwa mujibu wa jedwali namba 2, katika kipindi cha kuanzia mwaka 1991 hadi 1996 faida ya NASACO ilifikia shilingi za kitanzania billion 1.83 mwaka 1992/1993 na kuanza kupungua mfululizo kuanzia mwaka 1993/1994 kutokana na sababu mbali mbali zifuatazo:-

- (a) Kufungwa kwa utoaji wa huduma za meli kupitia Bandari ya Dar es Salaam kwa baadhi ya Makampuni ya meli kama vile *Zambia National Line (ZNL)*, *the Shipping Corporation of India (SCI)*, *Lloyd Triestino (LT)* na *Baltic*;
- (b) Kushuka kwa ufanisi wa Bandari ya Dar es Salaam kutokana na kuwa na vifaa duni vya kazi;
- (c) Kuongezeka kwa gharama za usafirishaji kwa njia ya reli na barabara kwenda nchi jirani kulikofanya nchi hizo kuchagua bandari mbadala za nchi zingine;
- (d) Ukuaji mdogo wa biashara za kimataifa kutokana na sababu mbalimbali;
- (e) Kukosekana kwa utulivi wa kisiasa katika mataifa ya Rwanda na Burudi kuliathiri

- shehena zilizokuwa zinakwenda na kutoka katika nchi hizo;
- (f) Kuwepo kwa urasimu katika huduma za forodha; na
 - (g) Matumizi ya teknolojia duni katika kusimamia na kuendesha shughuli za uwakala.

2.0 UDHIBITI WA SEKTA YA USAFIRI WA MAJINI ULIVYO SASA

10. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na changamoto zilizobainika katika tasnia ya biashara ya uwakala wa meli, Bunge katika nyakati tofauti lilifanya marekebisho ya Sheria mbalimbali na kutunga Sheria zingine. Miongoni mwa Sheria hizo ni:-

- a) Sheria ya Usafiri wa Majini, Namba 21 ya Mwaka 2003 (*The Merchant Shipping Act, 2003*);
- b) Sheria ya Mamlaka ya Udhhibiti wa Usafiri wa Nchi Kavu na Majini Na. 9 ya Mwaka 2003 (*The Surface and Marine Transport Regulatory Act, 2003*); na
- c) Sheria ya Uwakala wa Meli Na. 11 ya Mwaka 2002 (*The Shipping Agency Act, 2002*).

3.0 TOFAUTI KATI YA NASACO NA NASAC

11. Mheshimiwa Spika, hapo awali shughuli za Uwakala wa meli nchini (Tanzania Bara) zilikuwa zinatekelezwa na Kampuni ya Serikali iliyojulikana kwa jina la NASACO. Kwa sasa, kupitia Muswada huu Serikali inaleta mapendekezo ya kuundwa kwa Shirika jipya la Uwakala wa Meli nchini (NASAC). Kutokana na maelezo hayo, upo umuhimu wa kubainisha tofauti kati ya NASACO ya zamani na NASAC inayopendezwa kuanzishwa. Baadhi ya tofauti hizo ni:-

- a) **NASACO ilikuwa Wakala wa Meli nchini wakati NASAC inakuwa Msimamizi wa Mawakala wa meli japokuwa zipo baadhi a shughuli mahsusi ambazo NASAC itazitekeleza kama Wakala wa Meli. Shughuli hizo zinaonekana katika Kifungu Na. 6 cha Muswada;**
- b) **NASACO ilitekeleza majukumu yake katika kipindi ambacho hapakuwa na Makampuni binafsi ya Uwakala wa Meli (*monopoly*) wakati NASAC inaundwa ili kufanikisha majukumu ya Uwakala wa Meli kipindi cha soko huria (*libarization*);**
- c) **NASACO haikujihusisha na masuala ya Usimamizi wa Mazingira ya baharini wakati NASAC itakuwa na jukumu hilo kwa kuzingatia masharti ya Mikataba na Sheria za Kimataifa kuhusu mazingira ya bahari;**
- d) **NASACO haikujihusisha na masuala ya usalama wa meli baharini wakati NASAC itakuwa na jukumu hilo kwa mujibu wa Kifungu Na.11 cha Muswada; na**
- e) **NASACO haikuwa inasajili vyombo vya baharini wakati NASAC itakuwa inashughulikia usajili wa vyombo vya baharini kwa mijibu wa Kifungu Na. 12 cha Muswada.**

4.0 MADHUMUNI YA MUSWADA

12. Mheshimiwa Spika, **Muswada wa Sheria ya Uwakala wa Meli Nchini wa Mwaka 2017 (*The National Shipping Agencies Bill, 2017*) una madhumuni ya kutunga Sheria ambayo pamoja na mambo mengine, itaanzisha Shirika litakalosimamia shughuli za Uwakala wa Meli na uondoshaji wa shehena (*Clearing and Forwarding*) za madini, makinikia, bidhaa zitokanazo na madini, wanyamahai na nyara za Serikali.**

Aidha, Shirika linalopendekezwa kuanzishwa litajulikana kwa jina la Shirika la Taifa la Wakala wa Meli (*The National Shipping Agency Corporation- NASAC*). Majukumu mengine ya Shirika hilo yatakuwa ni kudhibiti huduma za usafiri wa majini, kudhibiti masuala ya mazingira baharini, kuangalia usalama na ulinzi wa vyombo vya majini kwa mujibu wa mikataba ya kimataifa ambayo nchi imeridhia au itaridhia.

13. **Mheshimiwa Spika**, vilevile dhumuni lingine la kuanzishwa kwa NASAC ni kuanzisha Shirika la Uwakala wa Meli nchini litakalokuwa na majukumu ya uendeshaji wa biashara ya Uwakala wa Meli kwa upande mmoja na majukumu ya udhibiti wa mazingira, usalama na ulinzi wa vyombo vya majini pamoja na udhibiti wa huduma za usafiri wa majini kwa upande mwingine. Aidha, Shirika linalolanzishwa litasimamia utekelezaji wa Sheria ya Usafiri wa Majini, Namba 21 ya mwaka 2003 (*The Merchant Shipping Act, 2003*) ambayo ndiyo sheria ya msingi (*substantive law*) katika sekta hii.

1.1 Umuhimu wa Kuanzishwa kwa Shirika la Taifa la Wakala wa Meli (*National Shipping Agency Corporation- NASAC*)

14. Mheshimiwa Spika , kuanzishwa kwa NASAC kuwa Wakala Mkuu atakayesimamia mawakala wa meli binafsi kutaongeza ufanisi katika utendaji wa bandari na kuongeza usahihi wa taarifa zitolewazo na wakala wa meli kuhusu thamani, aina na kiasi cha shehena.

15. Mheshimiwa Spika, taarifa zilizopo ni kwamba baadhi ya Mawakala wasio waaminifu hutumia udhaifu wa kiutendaji wa baadhi ya watumishi wa bandari kufanya udanganyifu kiasi cha kuathiri sifa, mapato na ufanisi wa bandari. Hivyo, kuanzishwa kwa NASAC kutasaidia usimamizi wa karibu wa maslahi ya nchi kwenye sekta ya usafiri majini. Aidha, uwepo wa NASAC unatarajiwa kuongeza ufanisi katika udhibiti wa usafiri wa majini kwa kuwa na malengo mahsusi ya kuboresha sekta hiyo. Uzoefu unaonesha kuwa nchi nyingi zenye bahari (*Maritime States*) zina vyombo

mahasusi vinavyoshughulikia udhibiti wa usafiri majini. Kwa mfano, nchi jirani ya Kenya ina Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri wa Majini (*Kenya Maritime Authority*), Tanzania Visiwani ina Mamlaka inayoitwa *Zanzibar Maritime Authority* (ZMA), Afrika ya kusini wanayo Mamlaka inayoshughulikia masuala yote ya usafiri wa majini inayoitwa *South Africa Maritime Regulatory Authority* (SAMRA).

5.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

16. **Mheshimiwa Spika**, baada ya uchambuzi wa kina wa Muswada, na kupitia kifungu kwa kifungu, Kamati ilishauriana na Serikali kuhusu marekebisha mbalimbali katika Muswada na kukubaliana. Mapendekezo hayo yalihusu uandishi na madhui kwa kuzingatia madhumuni ya Sheria inayokusudiwa. Mfano wa mapendekezo yaliyotolewa na Kamati kama ifuatavyo:-

a) Jina la Muswada;

17. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu jina la Muswada '*National Shipping Agencies Corporation Bill, 2017 (NASAC)*'; Kamati haikuridhika na jina hilo, hivyo inapendekeza jina la Muswada liwe '*Tanzania Maritime Authority*' ili kuendana na maudhui ya Sheria inayotungwa. Hii ni kutokana na ukweli kuwa chombo hiki kazi yake kubwa itakuwa ni kudhibiti hivyo jina linapaswa kuendana na maudhui makubwa ya Sheria hii. Aidha, uzoefu wa Kimataifa unaonesha kwamba, vyombo kama hivi mara nyingi katika jina vinakuwa na neno '*Maritime*'. Mfano, *Zanzibar Maritime Authority* Kenya *Maritime Authority*, '*Mozambique Maritime Authority*', na '*South African Maritime Authority*',

18. **Mheshimiwa Spika**, pendekezo hili bado Serikali hajjaliridhia.

b) Eneo ambalo Sheria itatumika;

19. **Mheshimiwa Spika**, Kifungu cha 2(2); Kamati inashauri kifutwe ili chombo kinachoanzishwa kifanye kazi Tanzania

Bara pekee ili kuondoa mgongano na vyombo vinavyofanya majukumu haya Zanzibar.

c) Majukumu ya Shirika- NASAC;

20. **Mheshimiwa Spika**, Katika Sheria inayopendekezwa, Kamati ilibaini kuwa NASAC inayopendekezwa itakuwa na jukumu la udhibiti na Kufanya Kazi za Uwakala. Kamati inashauri kuwa ni vema Serikali ikatenganisha masuala ya udhibiti na ufanyaji wa biashara ili kuweza kuondoa mgongano wa kimaslahi kwa mdhibiti kufanya kazi uwakala.

d) Utoaji wa Leseni kwa Mawakala wa Meli;

21. **Mheshimiwa Spika**, Sheria iliyokuwepo ilikuwa inaruhusu Wakala wa Meli kuwa pia Wakala wa Mzigo. Sheria inayopendekezwa yaani NASAC Kifungu cha 38 (2) (a) kinachohusu utoaji wa leseni kwa mawakala wa meli. Kifungu hiki hakiruhusu mwenye meli kupewa leseni ya uondoshaji wa shehena (*clearing and forwarding*). Kamati inaona kuwa hakuna sababu za msingi za kuzuia hili kwani ni ngumu sana katika Dunia ya sasa kuepuka muingiliano huo. Jambo la msingi ni kuwa na udhibiti na ufuatiliaji wa karibu ili kuepuka ubadhilifu ambao awali ulikuwa unajitokeza.

e) Rufaa

22. **Mheshimiwa Spika**, katika kifungu cha 49, kimempa Mamlaka makubwa Waziri kuwa chombo cha mwisho katika maamuzi ya rufaa. Kamati inashauri kama ilivyo kwa Mamlaka zingine, Tume ya Ushindani (*Fair Competition Commission*) kiwe chombo cha mwisho kwenye ngazi ya rufaa na sio Waziri.

f) Udhibiti wa Huduma za Usafiri Majini;

23. **Mheshimiwa Spika**, kama wakala atatofautishwa na mdhibiti yaani vyombo viwili tofauti, Kamati inapendekeza biashara zingine zijumuishwe kwa wakala wa serikali ikiwa ni pamoja na:-

- i. Umiliki wa Meli (*Ship Owners*);
- ii. Uwakala wa Meli (*Shipping Agents*);
- iii. Uwakala wa forodha (*Clearing and Forwarding Agents*);
- iv. Kufunga na kufungua mizigo (*Lashing*);
- v. Uwakala wa Kuhesabu Mizigo (*Tallying*);
- vi. Uhifadhi wa mizigo (*Storage*);
- vii. Kupakia na kupakua mizigo (*Cargo stuffing*); na
- viii. Biashara ya kuuza vifaa na huduma mbalimbali kwenye meli (*Ship Chandling*).

Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Serikali ilikubali na kuzingatia.

g) Kifungu cha 30 kinachohusu masuala ya bajeti;

24. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na kuwa Sheria hii inaanzisha NASAC ambayo ni shirika la kibiashara, kifungu hiki hakiendani na masharti ya kifungu cha 17 na 22 cha Sheria ya Bajeti, Sura 439 na Sheria ya Mashirika ya Umma, Sura ya 257. Kamati inapendekeza kuwa kifungu hicho kiandikwe upya ili kuwiana na masharti ya Sheria ya Bajeti na Sheria ya Mashirika ya Umma.

h) Kifungu cha 55 kinachohusu kufutwa kwa Sura ya 177 na Sura 415 ya Sheria za Tanzania;

25. **Mheshimiwa Spika**, Sheria ya Wakala wa Meli inayopendekezwa kufutwa katika kifungu cha 55 cha Sheria hii iliweka masharti yaliyoweza ufuatiliaji wa karibu wa Kampuni zinazofanya biashara katika sekta hii. Sheria inayopendekezwa haibainishi masharti hayo. Kamati inapendekeza kuwa:-

- i) Sheria hii iweke utaratibu wa kufuatilia kwa karibu kampuni zinazofanya biashara katika sekta hii;
- ii) Sheria ibainishe kuwa ukiukwaji wa kiwango kitakachoainishwa itakuwa ni kosa la jinai; na
- iii) Sheria ibainishe kuwa Kampuni ambayo mali zake na faida hazifikii kiwango kilichoainishwa

na Waziri itazuiwa kutangaza, kuhamisha au kutoa gawio kwa faida inayopatikana kutokana na biashara zake.

26. **Mheshimiwa Spika**, maelezo zaidi kuhusu maoni yaliotolewa na Kamati na kuafikiwa na Serikali kwa kiasi kikubwa yanaweza kurejewa katika kiambatisho cha Taarifa hii.

6.0 MAONI YA JUMLA

a) Ushiriki wa Watanzania katika Sekta Binafsi ya Uwakala wa Meli;

Sheria ya Uwakala wa Meli ya mwaka 2002 inayokusudiwa kufutwa na Muswada huu inatoa upendeleo kwa Watanzania na Kampuni za Kitanzania kushiriki katika biashara ya Uwakala wa Meli. Hii ni kwa mujibu wa kifungu cha 7 cha Sheria hiyo kinachobainisha kuwa leseni ya biashara ya Uwakala wa Meli itatolewa kwa raia wa Tanzania au kampuni ambayo imesajiliwa kwa mujibu wa Sheria ya Kampuni, Sura ya 212 ambayo hisa zake zinamilikiwa na raia wa Tanzania kwa zaidi ya asilimia 50.

Muswada unaopendekezwa haujagusia suala hili. Hivyo, Kamati inapendekeza kwamba, suala la kutoa kipaumbele kwa Watanzania lizingatiwe kwenye Muswada huu ili kutoa fursa pana zaidi kwa Watanzania kushiriki moja kwa moja kwenye shughuli za kiuchumi zinazopatikana hapa nchini.

b) Udhaifu wa Sekta ya Usafiri wa Majini Tanzania;

Kamati imeona yapo mapungufu yanayoikabili sekta ya bandari hivyo pamoja na kuletwa kwa Sheria hii ni vema Serikali ikabainisha mapungufu hayo na kuweza kufahamu yanasababishwa na sekta ipi kati ya sekta zinazofanya kazi bandarini zikiwemo Mawakala, Mamlaka ya bandari Tanzania na Mamlaka ya Mapato Tanzania.

Aidha, Kamati ilibaini yapo mapungufu yaliyopelekea SUMATRA kushindwa kuthibiti shughuli za usafiri wa maji hivyo

pamoja na Sheria hii, ipo haja ya Serikali kufanyia kazi mapungufu yaliyokuwepo ili kuweza kuyaondoa na shirika linalotarajiwa kuanzishwa liweze kufanya kazi kwa ufanisi mkubwa.

c) Changamoto zilizobainika katika Udhibiti wa sekta Usafiri wa Njia ya Maji;

Kamati inaishauri mambo yafuatayo ilikuweza kukamiliana na changamoto zilizopo

a) Serikali ijikite katika kuweka sheria ambazo zitawavutia wafanyabiashara kutumia bandari ya Dar es salaam, kwani kuna wafanyabiashara waliohamu kutumia bandari yetu kutokana na kuwa na sheria kandamizi.

b) Serikali kuziba mianya ya kisheria inayoruhusu kufanyika kwa udanganyifu katika utoaji wa leseni, ukwepaji kodi, tozo zisizokuwa na uhalisia pamoja na usafirishaji wa bidhaa haramu au bidhaa zilizo chini ya kiwango;

c) Serikali itambue kuwa mapato mengi hupotea kwa sababu ya watumishi wasiowaaminifu na hasa upande wa mapato yaani Mamlaka ya Mapato Tanzania-TRA ambao wanawajibu kuhakiki mizigo inapotoka na inapoingia bandarini. Hivyo serikali iongeze udhibitiwa kielekitroniki ili kila kinachofanyika na maafisa vionekane na mamlaka zingine. Sheria haiwezi kutibu kila kitu na hasa kwa watumishi wasio waaminifu;na

d) Watumishi kwenye sekta zote wapimwe kwa vigezo vya kitaalamu na uadilifu.

6.0 HITIMISHO

27. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kuwasilisha maoni na ushauri wa Kamati, sasa naomba kuwatambua Wajumbe wa Kamati hii walioshughulikia Muswada huu kama ifuatavyo:-

NAKALA MTANDAO(ONLINE DOCUMENT)

1. Mhe. Prof Norman Adamson Sigalla King, Mb –M/kiti
2. Mhe. Moshi Seleman Kakoso, Mb -M/Mwenyekiti
3. Mhe. Asha Mshimba Jecha, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Abbas Ali Hassan Mwinyi, Mb ..
5. Mhe. James Francis Mbatia, Mb ..
6. Mhe. Mansoor Shanif Hirani, Mb ..
7. Mhe. Anna Richard Lupembe, Mb ..
8. Mhe. Saul Henry Amon, Mb ..
9. Mhe. Ahmed Mabkhut Shabiby, Mb ..
10. Mhe. Quambalo Willy Qulwi, Mb ..
11. Mhe. Hawa Mchafu Chakoma, Mb ..
12. Mhe. Halima Abdallah Bulembo, Mb ..
13. Mhe. Dkt.Chuachua Mohamed Rashid, Mb ..
14. Mhe. Mary Deo Muro, Mb ..
15. Mhe. Ritta Enespher Kabati, Mb ..
16. Mhe. Zubeda Hassan Sakuru, Mb ..
17. Mhe. Bhagwanji Maganlal Meisuria, Mb ..
18. Mhe. Dua William Nkuru, Mb ..
19. Mhe. Musa Rashid Ntimizi, Mb ..
20. Mhe. Lathifah Hassan Chande, Mb ..
21. Mhe. Raphael Japhary Michael, Mb ..
22. Mhe. Prof. Anna Kajumulo Tibaijuka, Mb ..
23. Mhe. Emmanuel Mwakasaka, Mb ..
24. Mhe. Zuberi Mohamed Kuchauka, Mb ..
25. Mhe. Charles Kitwanga, Mb ..
26. Mhe. Dkt. Pudenciana Wilfred Kikwembe, Mb ..
27. Mhe. Rukia Kassim, Mb ..

28. **Mheshimiwa Spika**, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Stephen N. Kagaigai kwa kuiwezesha Kamati wakati wote ilipokuwa ikitekeleza majukumu yake. Aidha, napenda kuishukuru sekretarieti ya Kamati ikiongozwa na Mkurugenzi wa Idara za Kamati za Bunge Ndg. Athuman Hussein, Mkurugenzi Msaidizi Ndg. Dickson M. Mbisile, Makatibu wa Kamati Ndg. Hosiana John na Ndg. Richard Masuke. Vilevile Kamati inamshukuru washauri wa Sheria Ndg. Stephano Seba Mbutu na Ndg. Thomas Shawa kwa kuihudumia Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii.

29. **Mheshimiwa Spika**, vilevile naomba niwashukuru Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano Mheshimiwa Prof. Makame Mbarawa Mnyaa, Mb. Manaibu Waziri Mhe. Eng Atashasta Justus Nditiye Mb, Mhe. Elias John Kwandikwa Mb. Aidha, Kamati inamshukuru Katibu Mkuu Dkt. Leonard M. Chamuriho akisaidiana na watendaji wote wa Wizara kwa ushirikiano wanaopatia Kamati wakati wote wa kutekeleza majukumu yake.

30. **Mheshimiwa Spika**, naunga mkono hoja na naomba kuwasilisha.

Prof. Norman A.S. King, Mb
MWENYEKITI
KAMATI YA MIUNDOMBINU
16/11/2017

SPIKA: Sasa nimwite Msemaji Mkuu wa Upinzani kuhusu Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano. Mheshimiwa Susan Lyimo, karibu tafadhali.

MHE. SUSAN A. LYIMO (K.n.y. MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI KWA WIZARA YA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO): Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa nafasi. Naomba sasa kutoa maoni ya Kambi Rasmi ya Upinzani ya Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano Kuhusu Muswada wa Sheria ya Shirika la Wakala wa Meli Tanzania wa Mwaka 2017- (*The National Shipping Agencies Act, 2017*) inayotolewa chini ya Kanuni ya 86(6) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Mwaka 2016.

Mheshimiwa Spika, utangulizi. Jambo la kwanza baada ya nchi yetu kupata uhuru lilikuwa ni kuhakikisha kwamba, Tanganyika inahamisha umiliki wa njia kuu za uzalishaji kutoka Sekta Binafsi na kuwa mali ya Serikali. Hivyo hakukuwa na uzalishaji au uendeshaji wa uchumi wa aina yoyote nje ya mfumo wa Serikali na watendaji wake wakuu wa taasisi zilizokuwa zinasimamia uzalishaji na utoaji wa

huduma waliteuliwa bila kushindanishwa kwa njia iliyo ya wazi. Jambo hilo lilisababisha kukosekana kwa uwajibikaji.

Mheshimiwa Spika, ni ukweli kwamba kila kitu kilihodhiwa na Serikali kwa kupanga kila kitu kitoke Serikali kuu. Wakati huo ikitilia mkazo katika kuwapatia wananchi huduma za jamii kama vile afya, elimu, maji pamoja na kuwapatia makazi bora. Tukumbuke kwamba mambo haya yote ndilo jukumu la msingi la Serikali yoyote ile duniani. Hoja ya msingi ni je huduma hizo za kijamii zinatolewa kwa staili ipi?

Mheshimiwa Spika, mashirika na makampuni hayo yaliyoundwa na Serikali mwisho wa siku utendaji wake ulizidi kuwa hafifu kutokana na kukosekana kwa ushindani uliokuwa haufuati misingi ya kibiashara ila kwa kuangalia Serikali kuu inahitaji nini. Mashirika hayo yaliendeshwa na wananchi wasiowajibika na waliokosa uzalendo na maadili, ubadhirifu wa mali ya umma ulikua siku hadi siku na wafanyakazi wengi hawakuona kama ni sehemu ya mashirika haya.

Mheshimiwa Spika, mashirika na makampuni hayo yaliyoundwa na Serikali mwisho wa siku utendaji wake ulizidi kuwa hafifu kutokana na kukosekana kwa ushindani na uendeshaji uliokuwa haufuati misingi ya kibiashara ila kwa kuangalia Serikali kuu inahitaji nini. Mashirika hayo yaliendeshwa na wananchi wasiowajibika na waliokosa uzalendo na maadili.

Mheshimiwa Spika, ubadhirifu wa mali ya umma ulikua siku hadi siku na wafanyakazi wengi hawakuona kama ni sehemu ya mashirika hayo. Siasa za chama zilipewa kipaumbele kuliko elimu ya kibiashara. Gharama za uendeshaji wa mashirika hayo ziliongezeka siku hadi siku. Mwisho wa siku baada ya kuona madeni makubwa yaliyokuwa yanaikabili nchi yalitokana na uendeshaji wa mashirika hayo na pia hali halisi ya dunia ilivyokuwa ya *free market* na ufanyaji wa biashara misingi yake mikuu ni ipi ikailazimu Serikali kubadili uelekeo na kuja na Sera ya

ubinafsishaji. Katika ubinafsishaji huo sekta ya usafiri wa majini nayo ilibinafsishwa.

Mheshimiwa Spika, hakuna mtu hata mmoja anayepinga au kuhoji kuhusu ubinafsishaji, bali kitu au jambo linalohojiwa ni jinsi gani utekelezaji wa ubinafsishaji ulivyofanyika ili kukidhi malengo ya zoezi hilo la ubinafsishaji. *NASACO* kama yalivyokuwa mashirika na kampuni zilizokuwa zinamilikiwa na Serikali kwa asilimia 100 iliingia katika mkumbo huo na kubinafsishwa kwa lengo la Serikali kujiondoa katika biashara na pia kuleta ushindani katika utendaji kazi wake ili kuleta tija.

Mheshimiwa Spika, *NASACO* iliasisiwa rasmi mwaka 1973 ikiwa kama wakala wa meli (*liner agent*), ikiwa na malengo ya kutoa huduma za usafirishaji wa bidhaa za Tanzania zilizotakiwa kusafirishwa kwa njia ya bahari na pia kuhakikisha wamiliki wa meli na wateja wao wanapatiwa huduma inayoridhisha kwa gharama iliyokuwa nafuu. Tukumbuke kwamba, *NASACO* wakati huo haikuwa na mshindani kutokana na uwepo wa sera za ujamaa na kujitegemea, hivyo ilifaidika na ukiritimba kutokana na soko lote kuwa chini ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, *NASACO* licha ya mapungufu na udhaifu wa kiutendaji na kulindwa na Serikali, shirika liliishi kwa muda wa miaka 25 hadi lilipo binafsishwa mwaka 1998. Toka mwaka huo hadi mwaka 2017 takwimu zinaonesha kuwa kuna makampuni ya uwakala wa meli yapatayo 34 hapa Tanzania.

Mheshimiwa Spika, kwa muktadha wa muswada huu ambao upo mbele ya Bunge hili unaounda Shirika jipya la *National Shipping Agencies Corporation* litakalojulikana kwa kifupi kama *NASAC* litakalokuwa na ukiritimba na majukumu mbalimbali ya uendeshaji wa biashara ya uwakala wa meli na udhibiti wa mazingira, usalama na ulinzi wa vyombo vya majini pamoja na udhibiti wa huduma za usafiri wa majini, hivyo kuimarisha udhibiti wa sekta ndogo ya usafiri wa majini.

Mheshimiwa Spika, ni bora Kambi Rasmi ya Upinzani ikaelewa hasa hii kampuni au shirika jipya ni mamlaka au nini hasa, kwani kama ni kampuni inatoaje leseni kwa makampuni yanayofanya biashara kama zinazofanywa na shirika hili? Hapa ushindani wa kibiashara unapatikanaje? Haiwezekani Kampuni inayofanyabiashara ikawa ina mamlaka ya kudhibiti makampuni mengine yanayofanya biashara kama yenyewe (*To be regulator as well as operator*); kwa njia hii ushindani wa kuleta tija unapatikanaje?

Mheshimiwa Spika, mara nyingi Serikali inashindwa kufikia malengo tajwa ya utungaji wa sheria zake kutokana na kuwa watekelezaji wa sheria kujikita zaidi katika kudhibiti sekta husika badala ya kuwawezesha. Serikali baada ya kuachana na umiliki wa njia zote za uzalishaji na undeshaji wa uchumi (*monopoly*) na kuingia kwenye ubinafsishaji, sasa inarudi kwa mlango wa uani kwa kuleta sheria zinazodhibiti badala ya kuwezesha wadau katika sekta husika ili tija stahiki ziweze kupatikana kwa wamiliki na Serikali yenyewe iweze kupata kodi inayotakiwa kukusanywa. *So instead of controlling or regulating, the Government has to facilitate.*

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaona litakuwa jambo la muhimu na busara sana kama Tume ya Ushindani (*Fair Competition Commission*) itakuwa na kitu kinachoitwa, *the Fair Trade Practices and a Code of Conduct for Shipping Agencies*. Hii itaenda moja kwa moja na dhana nzima ya Serikali kujitoa katika kufanya biashara na kubakia kuwa muwezeshaji wakati inakusanya kodi tu.

Mheshimiwa Spika, ni dhahiri kuwa sekta ya usafirishaji hasa kwa njia ya maji ni mojawapo ya sekta zenye kuchangia kwa kiwango kikubwa pato la Taifa hasa endapo kutakuwa na usimamizi mzuri wa sekta hii wenye lengo mahsusi la kukabiliana na vitendo vyote vinavyodumaza ukuaji wake. Hata hivyo, ni wakati gani sahihi au kwa umuhimu gani Serikali inaweza kuifanya sekta hii ifanikiwe na

kwa kuhakikisha Sera, Sheria na kanuni zinazotungwa kwa ajili ya kuimarisha sekta hii basi hazikiniani na ukuaji pia wa sekta binafsi.

Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni bado inapinga kuletwa kwa muswada huu ambao unalipa Shirika hili mamlaka makubwa ya kuweza kuiua sekta ya usafirishaji wa majini kwa kuwa mdhibiti lakini wakati huo huo mtoa huduma za uwakala. Hivyo, Serikali itunge miswada miwili tofauti itakayowezesha kuwa na mamlaka ya udhibiti wa wakala wa meli na usafiri wa njia ya majini na vilevile muswada mpya utakaowezesha kuwa na shirika lenye kutoa huduma za uwakala wa meli kama wakala wengine nchini.

Mheshimiwa Spika, aidha, uwepo wa Sheria ya Mashirika ya Umma (*Public Corporations Act*) umetoa mwanya kwa Serikali kuanzisha shirika la umma lenye kufanya biashara mahsusi ili kufanya Shirika la Wakala wa Meli Tanzania kushindana kibiashara sawa sawa na makampuni mengine ya wakala wa meli yaani kuwa na *free and fair trade grounds amongst shipping agencies*.

Mheshimiwa Spika, hakuna anayepinga Serikali kufanya biashara bali ni muhimu ijulikane kuwa Serikali ifanye biashara zake bila kuongeza ukiritimba katika kukuza sekta hii yenye umuhimu kwa uchumi wa nchi. Haiwezekani Shirika hili likawa mwamuzi wa mpira na mchezaji wa mpira kwa wakati mmoja. Hata katika udhibiti na utendaji wake, ni lazima mgongano mkubwa wa kimaslahi utokee na kukwamisha sekta hii kubwa.

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani inalitaka Bunge hili kutenda kwa weledi wajibu wake mkubwa wa kutunga Sheria kwa ajili ya Taifa hili na si kutunga Sheria za mpito ambazo mwishowe hurejeshwa bungeni kwa sababu ya madhaifu yake. Ikumbukwe ni bunge hili lilipitisha kwa haraka na dharura sheria ya mafuta na gesi, na ni chombo hiki hiki ndicho kinalaumiwa kwa ubovu na mianya ya unyonyaji wa sheria hizo.

Mheshimiwa Spika, mwaka 2001 Serikali ilitunga sheria ya uthibiri wa usafiri wa nchi kavu na majini (*SUMATRA*), Sheria hii ilikuwa na vifungu vya kiujumla kuhusu uthibiti. Hadi hivi leo majukumu ya uthibiti wa usafiri kwa njia ya maji yamekuwa yakisimamiwa na *SUMATRA*. Mwaka 2002 Serikali ilitunga Sheria kwa ajili ya Uendeshaji wa Shughuli za Wakala wa Meli (*Shipping Agency Act, 2002*). Katika sheria hiyo iliwekwa sharti kwa wamiliki wa meli kutokujihusisha na kampuni za uwakala wa meli au wakala wa forodha, kwa lengo la kuziba mianya ya udanganyifu kwa wenye meli wasio waaminifu kuhodhi nyaraka na taarifa za shehena kwa nia ya kukwepa kodi.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na hoja mbalimbali zinazoletwa kwa nguvu zote ili kupitisha muswada huu hatari ikiwemo sababu za udanganyifu wa shehena iliyomo katika meli kuwa sio inayotakiwa kulipiwa ushuru. Swali kubwa la kujuliza; Je , *TRA* ambao ni jicho la Serikali inakua wapi kuhakikisha thamani halisi ya mizigo inayosafirishwa? Je mamlaka husika zinazotakiwa kufanya ukaguzi wa shehena kabla haijasafirishwa au kuingizwa nchini zinakuwa wapi?

Mheshimiwa Spika, ni dhahiri kuwa, ukwepaji wa kodi na ufasidi mkubwa unaofanywa na watumishi wa taasisi za Serikali na mamlaka zinazohusika ndizo zinazotia doa sekta ya uchukuzi wa majini na badala yake mzigo na lawama hizi zinatupia wakala wa meli.

Mheshimiwa Spika, swali la kujuliza, mpaka sasa wakala binafsi wa meli wamefikishwa kwenye vyombo vya dola kwa makosa ya udanganyifu ukilinganisha na idadi kubwa ya wafanyakazi wa *TRA* na bandari ambao ndio chanzo na mpaka sasa wengi wameshatumbuliwa na kufikishwa mahakamani?

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inamtaka Waziri alieleze Bunge hili ni wapi sasa *SUMATRA* wameshindwa kutekeleza majukumu yao ya uthibiti. Aidha alieleze Bunge matatizo yaliyoko kwenye uondoshaji na uingizwaji wa shehena yanasababishwa na udhaifu wa Sheria au ni kwa sababu ya watumishi wa umma wasiokuwa na uzalendo.

Mheshimiwa Spika, katika kadhia hiyo ya uingizaji na uondoaji wa mizigo (shehena) nchini ni wapi wakala wa meli anahusika na udanganyifu wa shehena iliyo ndani ya *container*/kasha ilhali kazi yake ni kusafirisha tu hasa mizigo ya *house to house* ambayo yanakuwa yamefungwa na kuwekwa *seal*?

Mheshimiwa Spika, katika kadhia yote ya usafirishwaji wa shehena ndani na nje ya nchi, jicho la Serikali ni Idara ya Forodha (*TRA*), hivyo panapotokea udanganyifu wa aina yoyote ni lazima taasisi hiyo ya Serikali inakuwa imeshiriki.

Mheshimiwa Spika, uanzishwaji wa chombo hiki cha kusimamia shughuli za majini unapaswa uende sambamba na uanzishwaji wa mamlaka nyingine itakayokuwa na wajibu wa kusimamia eneo la usafiri wa nchi kavu (*surface transport*). Ni matarajio ya Kambi Rasmi ya Upinzani kwamba Serikali inatakiwa sasa kuanza mchakato wa kutunga sheria itakayokuwa inasimamia usafiri na usafirishaji wa nchi kavu.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaomba kuwafahamisha Waheshimiwa Wabunge kwamba, pale inaposemwa kuwa sheria ni mbaya haina maana uandishi wa sheria husika ndio unakuwa mbaya, isipokuwa ni kutunga sheria husika huku kukiwa na nia ovyo nyuma yake inayolenga watu au kundi fulani katika jamii kuliadhibu.

Mheshimiwa Spika, sheria haitungwi kwa matukio, hiyo ni hatari sana, *the law must be objective and not subjective*. Sasa tunatunga sheria ya kuzuia usafirishwaji wa makinikia wakati tumeambiwa hapa na Waziri Mkuu kuwa ameishapata wawekezaji kujenga mtambo wa uchenjuaji wa makinikia (*Smelter*) hapa nchini. Hivyo kitu makinikia kitaondoka katika maneno yatakayokuwa yanatumika hapa nchini kwa miaka 15-20 ijayo.

Mheshimiwa Spika, hivyo basi, Bunge kama chombo cha uwakilishi wa wananchi wote kuruhusu sheria za namna

hii kupitishwa na kuwa sheria ni kuwatendea kosa kubwa sana tena mno wananchi waliotuchagua kuwawakilisha katika chombo hiki.

Mheshimiwa Spika, naomba kunukuu shairi lililotungwa na *Pastor* wa Kiluteri wa Kijerumani aliyelitwa Martin Niemöller mwaka 1892–1984, kuhusu tabia waliyokuwa nayo wasomi wa Kijerumani wakati wa utawala wa Kinazi kwenye makundi mbalimbali katika jamii ya Kijerumani kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, shairi hilo lilikuwa na *Title* inasema *“First they came. Linasema hivi, “First they came for the Socialists, and I did not speak out because I was not a Socialist. Then they came for the Trade Unionists, and I did not speak out because I was not a Trade Unionist. Then they came for the Jews, and I did not speak out because I was not a Jew. Then they came for me and there was no one left to speak for me.*

Mheshimiwa Spika, shairi hili ni maalum kwa ajili ya kuwakumbusha Waheshimiwa Wabunge ambao wajibu wetu mkubwa ni utunzi wa sheria, na sheria hizi tunazozitunga zisitungwe kwa hila, kwani madhara yake katika jamii ni makubwa mno.

Mheshimiwa Spika, Mapitio ya Muswada; Kifungu cha 4 cha muswada kinaeleza kuhusu uanzishwaji wa shirika jipya na kuonesha mamlaka litakayokuwa nayo katika utendaji wa kazi wake. Aidha, kifungu hiki kinasema kuwa kila itakapotokea shauri lolote Mwanasheria Mkuu wa Serikali atakuwa na haki ya kuingilia. Wakati huo kifungu hicho hicho kinasema kuwa shirika lina haki ya kukopa na kukopesha, kuwa na mali inayohamishika na isiyo hamishika, na haya yote yatafanyika kwa jina la shirika.

Mheshimiwa Spika, katika mchakato wa kuwa na mambo yote tajwa hapo awali ni dhahiri kuwa shirika litalazimika kuingia mikataba na makubaliano baina ya watu binafsi au na kampuni kadhaa na katika mchakato huo Ofisi

ya Mwanasheria Mkuu haionekani ni wapi itahusishwa. Kwa muktadha huo ni kwa vipi itakapotokea shauri lolote kuhusiana na mikataba itakayoingiwa na shirika ni kwa nini Serikali/Ofisi ya Mwanasheria Mkuu ihusishwe?

Mheshimiwa Spika, tukumbuke kwamba madhumuni ya uanzishwaji wa Shirika hili ni uendeshaji wa biashara, hivyo kuweka wigo wa kuilinda bodi pamoja na menejimenti yake ni njia ya kuwatisha wale wote watakaokuwa na nia ya kufanya biashara na shirika hilo. Kwa kuweka kumbukumbu sawa ni kwamba, vifungu hivi ndivyo vitakavyosababisha wahusika kupeleka mashauri yao yanayohusu biashara kwenye Mahakama ya Kimataifa ya Usuluhishi wa Masuala ya Kibiashara kutokana na ukweli kwamba, kwa mahakama zetu za ndani kuishtaki Serikali ni jambo gumu sana.

Mheshimiwa Spika, aidha, vifungu hivyo vya kuilinda bodi na menejimenti vinatoa mwanya kwa wahusika kushindwa kuwajibika ipasavyo na kwenda kwa mwendo wa kanuni za ufanyaji wa biashara. Sambamba na hilo ni kuwa vifungu hivyo vinaturudisha kule tulikotoka kwa Serikali kuwa ni *alfa na omega* katika mustakabali mzima wa uendeshaji wa uchumi na sekta binafsi kuwa kibogoyo katika kuchangia na uendeshaji wa uchumi. Dhana hii ni ya kuiua kabisa sekta binafsi, na uwajibikaji wa watendaji utakosekana (*checks and balance*). Tukumbuke kwamba, kioo cha utendaji wa Serikali ni jinsi gani sekta binafsi inavyofanya kazi.

Mheshimiwa Spika, tukumbuke kwamba, katika uchumi wa soko huria, *checks and balance* inapatikana pale kunapokuwa na mfumo rahisi na mwepesi wa utoaji haki, yani Mahakama. Sasa kifungu cha 4(4) kinasema wazi kwamba, nanukuu, *“the provisions of the Government Proceedings Act, shall apply in relation to the proceedings of that suit or matter as if it had been instituted by or against the Government”*

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 7(1) nanukuu, *“The corporation shall represent all principals in shipping business and may delegate the mandate to a shipping agent licensed*

in accordance with this Act". Kwa tafsiri isiyo rasmi ni kwamba, NASAC pekee ndiyo itakayokuwa na mamlaka ya kuyawakilisha makampuni yanayojihusisha na biashara ya meli na kampuni inaweza kuwakilishwa na wakala aliyesajiliwa kwa mujibu wa sheria hii.

Mheshimiwa Spika, tafsiri rahisi ni kwamba, hakutakuwa na makampuni ya uwakala wa meli, kwani kwa kawaida wakala anafanyakazi yake kwa niaba ya mwenye mali au *principial*, sasa kwa muswada huu mwenye haki ya kuwa wakala ni NASAC, makampuni ya uwakala (*Shipping Agencies*) zinasimama wapi?

Mheshimiwa Spika, kwa maana rahisi ni kwamba NASAC ndiyo itakayokuwa na haki zote za kibiashara kuingia mikataba ya uwakala na makampuni ya meli na inaweza isitoe ridhaa kwa kampuni nyingine kufanya biashara kwa niaba na hivyo kazi zote za uwakala ikafanya yenyewe (*may delegate the mandate*).

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaona huu nao ni mtego mwingine kwa Serikali kuendelea kushtakiwa kwenye Mahakama ya Kimataifa ya Kibiashara na fedha za walipa kodi zitaendelea kupotea. Aidha, hii ni njia nyingine ya kuturudisha kwenye ukiritimba wa Serikali kufanya biashara kabla ya uwepo wa sera ya soko huria. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inapingana kabisa na kifungu hiki na inaomba kuondokana na dhana mbaya ya kuturudisha tuliko toka kwa Serikali kuhodhi sekta nzima ya aina ya biashara na kusababisha sekta binafsi kufa kifo cha mende. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo ni kwamba kifungu hiki kinawanyima fursa Watanzania kwenda nje na kuingia makubaliano na makampuni mbalimbali yanayomiliki meli ili kusafirisha mizigo inayokuja nchini na inayokwenda nje ya nchi. Tunafisha uwezo wa Watanzania kushirikia katika kujenga nchi yao wao wenyewe.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 7(2)(a) kimeorodhesha baadhi ya mizigo ambayo imewekewa zuiro kuingizwa ndani au kusafirishwa nje ya nchi na wakala wa meli mbali na Shirika la Taifa la wakala wa meli kuwa ni pamoja na mitambo na mashine (*machineries and equipments*) ambazo zinahusiana na madini. Kambi Rasmi ya Upinzani inaona kuwa katazo hili linaweza kuturudisha nyuma kibiashara kwani mwekezaji ndiye mwenye mamlaka ya kufahamu mizigo yake itafikaje *site*, kwa kumtumia nani na kutokana na mahusiano yake binafsi au ya kikazi na mhusika.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 9 kinatoa mamlaka kwa Mkurugenzi Mkuu kusitisha na kunyang'anya leseni kwa kampuni binafsi ya uwakala wa meli. Kifungu hicho cha pili (2) kinatoa mwanya kwa shirika kuchukua na kuendelea na kazi zilizokuwa zinafanywa na kampuni husika.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaona kifungu hiki hakitakiwi kutungwa na Bunge, kwani jambo hili halitofautiani sana na kitendo cha kusitisha kazi za vyama vya siasa za kutafuta wanachama wapya wakati Katiba inatoa uhuru wa kufanya kazi hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 14(2)(i) kinachosema kuwa bodi ndiyo itayothibitisha muundo wa shirika na utendaji kazi wake ikiwemo pia uanzishwaji wa matawi ndani na nje ya Tanzania bara.

Jambo hili ni kutoa mwanya kwa bodi kutengeneza mazingira ya rushwa kwa tafsiri pana. Haiwezekani wao ambao wamepewa madaraka ya kudhibiti ajira wale wale wakapewa madaraka ya kutengeneza muundo wa shirika. Hiki ndicho kitu inaitwa *absolute power corrupts absolutely*, hakuna malaika na kila binadamu ana hulka yake.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inatoa rai kwa Wabunge kukataa kutunga sheria inayotoa madaraka ya kupitiliza kwa watu ambao uwepo wao ni wa miaka mine au mitano. Kwa kawaida mamlaka

inayoidhinisha miundo ya taasisi za Serikali ni ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa umma na sio chombo kingine.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Tatu ya Muswada inalipatia mamlaka shirika linaloundwa kuwa mdhibiti mkuu wa usimamizi wa shughuli zote za majini (*maritime activities*). Ni ukweli kuwa takribani mataifa yote yanayopakana na bahari au vyombo vyenye maudhui na majukumu ya aina hii (*International practice*) vimepewa majina yenye kuonesha jukumu hilo la *Maritime*. Hivyo ni muhimu jina la shirika hili linaloundwa lichukue lugha ya baharini pia na neno *Maritime*, na hivyo kusomeka *Tanzania Maritime Corporation* au vyovyote vile ili mradi neno *maritime* liwepo.

Mheshimiwa Spika, hitimisho, ni ukweli kwamba sheria zinazoendesha tasnia hii ya usafirishaji wa majini hazina mapungufu makubwa kiasi kwamba zinatakiwa kufutwa na kutungwa sheria mpya. Ni ukweli pia kwamba, tuhuma za wizi na ubadhirifu dhidi ya sekta binafsi inayohusika katika tasnia hii ni tuhuma zilizokuwa zinaficha udhaifu wa kiutendaji kwa upande wa Serikali. Ukweli ni kwamba, wakala anafanya kazi kwa niaba ya mwenye meli na kwa muktadha huo biashara ya uwakala hapa Tanzania itakuwa inafanywa na shirika moja tu ambalo ni *NASAC*.

Mheshimiwa Spika, hivyo basi Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kutenganisha majukumu ya *NASAC* kama itakuwa inafanya majukumu ya mamlaka au majukumu ya kuwa kampuni itakayofanya uwakala na kushindana na kampuni zingine za uwakala.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, kwa niaba ya Kambi Rasmi ya Upinzani, naomba kuwasilisha. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Susan A.J. Lyimo kwa mawasilisho yako kwa niaba ya Kambi Rasmi ya Upinzani.

**MAONI YA KAMBI RASMI YA UPINZANI WIZARA YA UJENZI,
UCHUKUZI NA MAWASILIANO KUHUSU MUSWADA WA SHERIA
YA SHIRIKA LA UWAKLA WA MELI TANZANIA WA MWAKA 2017-
(The NATIONAL Shipping Agencies Act, 2017)**

*(Yanatolewa Chini ya Kanuni ya 86(6) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, toleo la Mwaka 2016)*

I. UTANGULIZI:

Mheshimiwa Spika, Jambo la kwanza baada ya nchi yetu kupata uhuru lilikuwa ni kuhakikisha kwamba, Tanganyika inahamisha umiliki wa njia kuu za uzalishaji kutoka Sekta binafsi na kuwa mali ya Serikali.

Hivyo hakukuwa na uzalishaji au uendeshaji wa uchumi wa aina yoyote nje ya mfumo wa Serikali. Na watendaji wake wakuu wa taasisi zilizokuwa zinasimamia uzalishaji na utoaji wa huduma waliteuliwa bila kushindanishwa kwa njia iliyo ya wazi. Jambo hilo lilipelekea kukosekana kwa uwajibikaji.

Mheshimiwa Spika, ni ukweli kwamba kila kitu kilihodhiwa na Serikali kwa kupanga kila kitu kitoke Serikali kuu. Wakati huo ikitilia mkazo katika kuwapatia wananchi huduma za jamii kama vile afya, elimu, maji pamoja na kuwapatia makazi bora. Tukumbuke kwamba mambo haya yote ndilo jukumu la msingi la Serikali yoyote ile duniani. Hoja ya msingi ni je huduma hizo za kijamii zinatolewa kwa staili ipi?

Mheshimiwa Spika, mashirika na makampuni hayo yaliyoundwa na Serikali mwisho wa siku utendaji wake ulizidi kuwa hafifu kutokana na kukosekana kwa ushindani na uendeshaji uliokuwa haufuati misingi ya kibiashara ila kwa kuangalia Serikali kuu inahitaji nini. Mashirika hayo yaliendeshwa na wanachi wasiowajibika na waliokosa uzalendo na maadili. Ubadhirifu wa mali ya umma ulikua siku hadi siku na wafanyakazi wengi hawakuona kama ni sehemu ya mashirika hayo. Siasa za Chama zilipewa kipaumbele kuliko elimu ya kibiashara. Gharama za uendeshaji wa mashirika hayo ziliongezeka siku hadi siku. Mwisho wa siku baada ya kuona madeni makubwa yaliyokuwa yanaikabili

nchi yalitokana na uendeshaji wa mashirika hayo na pia hali halisi ya Dunia ilivyokuwa ya “free market” na ufanyaji wa biashara misingi yake mikuu ni ipi ikailazimu serikali kubadili uelekeo na kuja na Sera ya ubinafsishaji. Katika ubinafsishaji huo sekta ya usafiri wa majini nayo ikabinafsishwa.

Mheshimiwa Spika, hakuna mtu hata mmoja anayepinga au kuhoji kuhusu ubinafsishaji, bali kitu au jambo linalohojiwa ni jinsi gani utekelezaji wa ubinafsishaji ulivyofanyika ili kukidhi malengo ya zoezi hilo la ubinafsishaji. NASACO kama yalivyokuwa mashirika na kampuni zilizokuwa zinamilikiwa na Serikali kwa asilimia 100 iliingia katika mkumbo huo wa kubinafsishwa kwa lengo la Serikali kujiondoa katika biashara na pia kuleta ushindani katika utendaji kazi wake ili kuleta tija.

Mheshimiwa Spika, NASACO iliasisiwa rasmi mwaka 1973 ikiwa kama wakala wa meli (liner agent), ikiwa na malengo ya kutoa huduma za usafirishaji wa bidhaa za Tanzania zilizotakiwa kusafirishwa kwa njia ya bahari na pia kuhakikisha wamiliki wa meli na wateja wao wanapatiwa huduma inayoridhisha kwa gharama iliyokuwa nafuu. Tukumbuke kwamba NASACO wakati huo haikuwa na mshindani kutokana na uwepo wa sera za ujamaa na kujitegemea, hivyo ilifaidika na ukiritimba kutokana na soko lote kuwa chini ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, NASACO licha ya mapungufu na udhaifu wa kiutendaji na kulindwa na Serikali, shirika liliishi kwa muda wa miaka 25 hadi lilipo binafsishwa mwaka 1998. Toka mwaka huo hadi mwaka 2017 takwimu zinaonesha kuwa kuna makampuni ya uwakala wa meli yapatayo 34 hapa Tanzania.

Mheshimiwa Spika, kwa muktadha wa muswada huu ambao upo mbele ya Bunge hili unaounda shirika jipya la NATIONAL SHIPPING AGENCIES CORPORATION litakalo julikana kwa kifupi kama NASAC litakalokuwa na **Ukiritimba** wa majukumu mbalimbali ya uendeshaji wa biashara ya Uwakala wa Meli na udhibiti wa mazingira, usalama na ulinzi wa vyombo vya majini pamoja na udhibiti wa huduma za usafiri

wa majini, hivyo kuimarisha udhibiti wa sekta ndogo ya usafiri wa majini.

Mheshimiwa Spika, ni bora Kambi Rasmi ya Upinzani ikaelewa hasa hii Kampuni/Shirika jipya ni mamlaka au nini hasa, kwani kama ni kampuni inatoaje leseni kwa makampuni yanayofanya biashara kama zinazofanywa na shirika hili?Hapa ushindani wa kibiashara unapatikanaje? Haiwezekani Kampuni inayofanyabiashara ikawa ina mamlaka ya kudhibiti makampuni mengine yanayofanyabiashara kama yenyewe ***(To be regulator as well as operator)***. Kwa njia hii ushindani wa kuleta tija unapatikana je?

Mheshimiwa Spika, mara nyingi Serikali inashindwa kufikia malengo tarajiwa ya utungaji wa sheria zake kutokana na kuwa na watekelezaji wa sheria kujikita zaidi katika “kudhibiti” sekta husika badala ya kuwa “wezesha”. Serikali baada ya kuachana na umiliki wa njia zote za uzalishaji na undeshaji wa uchumi “monopoly” na kuingia kwenye ubinafsishaji, sasa inarudi kwa mlango wa uani kwa kuleta sheria zinazo-“dhibiti” badala ya kuwezesha wadau katika sekta husika ili tija stahiki ziweze kupatikana kwa wamiliki na kwa serikali yenyewe iweze kupata kodi inayotakiwa kukusanywa. **“So in steady of controlling or regulating, the Government has to facilitate”**.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaona litakuwa jambo la muhimu na busara kama Tume ya Ushindani (Fair Competition commission) itakuwa na kitu kinachoitwa ***“the Fair Trade Practices and a Code of Conduct for shipping agents”***. Hii itaenda moja kwa moja na dhana nzima ya Serikali kujitoa katika kufanya biashara na kubakia kuwa muwezesaji wakati inakusanya kodi tu.

Mheshimiwa Spika, ni dhahiri kuwa sekta ya usafirishaji hasa kwa njia ya maji ni mojawapo ya sekta zenye kuchangia kwa kiwango kikubwa pato la Taifa hasa endapo kutakuwa na usimamizi mzuri wa sekta hii wenye lengo mahsusi la kukabiliana na vitendo vyote vinavyodumaza ukuaji wake.

Lakini, ni wakati gani sahihi au kwa umuhimu gani Serikali inaweza kufanya sekta hii ifanikiwe ni kwa kuhakikisha Sera, Sheria na kanuni zinazotungwa kwa ajili ya kuimarisha sekta hii basi hazikiniani na ukuaji pia wa sekta binafsi.

Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo Kambi ya Upinzani bungeni bado inapinga kuletwa kwa muswada huu ambao unalipa Shirika hili mamlaka makubwa ya kuweza kuiua sekta ya usafirishaji wa majini kwa kuwa mdhibiti lakini wakati huo huo mtoa huduma za uwakala. Hivyo, Serikali itunge miswada miwili tofauti itakayowezesha kuwa na mamlaka ya udhibiti wa wakala wa meli na usafiri wa njia ya majini na vilevile muswada mpya utakaowezesha kuwa na Shirika lenye kutoa huduma za uwakala wa meli kama wakala wengine nchini. Aidha, uwepo wa Sheria ya Mashirika ya umma (Public Corporations Act) umetoa mwanya kwa Serikali kuanzisha shirika la umma lenye kufanya biashara mahsusi ili kufanya Shirika la wakala wa meli Tanzania kushindana kibiashara sawa sawa na makampuni mengine ya wakala wa meli yaani kuwa na *“free and fair trade grounds amongst shipping agencies”*.

Mheshimiwa Spika, hakuna anayepinga Serikali kufanya biashara bali ni muhimu ijulikane kuwa Serikali ifanye Biashara zake bila kuongeza ukiritimba katika kukuza sekta hii yenye umuhimu kwa uchumi wa nchi. Haiwezekani Shirika hili likawa mwamuzi wa mpira na mchezaji wa mpira kwa wakati mmoja. Hata katika udhibiti na utendaji wake, ni lazima mgongano mkubwa wa kimaslahi utokee na kukwamisha sekta hii kubwa.

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani inalitaka Bunge hili kutenda kwa weledi wajibu wake mkubwa wa kutunga sheria kwa ajili ya Taifa hili na si kutunga Sheria za mpito ambazo mwishowe hurejeshwa bungeni kwa sababu ya madhaifu yake. Ikumbukwe ni bunge hili hili lilipitisha kwa haraka na dharura sheria za mafuta na gesi, na ni chombo hichi hichi ndicho kinalaumiwa kwa ubovu na mianya ya unyonyaji wa sheria hizo. Ni wajibu wetu kulitendea taifa hili haki na heshima

kwa kukataa muswada huu hadi hapo utakapokidhi matakwa ya kuinua sekta husika.

Mheshimiwa Spika, mwaka 2001 Serikali ilitunga sheria ya uthibiri wa usafiri wa nchi kavu na majini (SUMATRA), Sheria hii ilikuwa na vifungu vya kiujumla kuhusu uthibiti. Hadi hivi leo majukumu ya uthibiti wa usafiri kwa njia ya maji yamekuwa yakisimamiwa na SUMATRA. Mwaka 2002 Serikali ilitunga sheria kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli za wakala wa meli (Shipping Agency Act-2002). Katika sheria hiyo iliwekwa sharti kwa wamiliki wa meli kutokujihusisha na kampuni za uwakala wa meli au wakala wa forodha, kwa lengo la kuziba mianya ya udanganyifu kwa wenye meli wasio waaminifu kuhodhi nyaraka na taarifa za shehena kwa nia ya kukwepa kodi.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na hoja mbalimbali zinazoletwa kwa nguvu zote ili kupitisha muswada huu hatari ikiwemo sababu za udanganyifu wa shehena iliyomo katika meli kuwa sio inayotakiwa kulipiwa ushuru, swali kubwa la kujjuliza. Je , TRA ambao ni jicho la Serikali inakua wapi kuhakikisha thamani halisi ya mizigo inayosafirishwa, je mamlaka husika zinazotakiwa kufanya ukaguzi wa shehena kabla haijasafirishwa au kuingizwa nchini zinakuwa wapi? Ni dhahiri kuwa, ukwepaji wa kodi na ufisadi mkubwa unaofanywa na watumishi wa taasisi za Serikali na mamlaka zinazohusika ndizo zinazotia doa sekta ya uchukuzi wa majini na badala yake mzigo na lawama hizi zinatupiwa wakala wa meli. Swali la kujjuliza, mpaka sasa wakala binafsi wa meli wamefikishwa kwenye vyombo vya dola kwa makosa ya udanganyifu ukilinganisha na idadi kubwa ya wafanyakazi wa TRA na bandari ambao ndio chanzo na mpaka sasa wengi wameshatumbuliwa na kufikishwa mahakamani.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inamtaka Waziri alieleze Bunge hili ni wapi sasa SUMATRA wameshindwa kutekeleza majukumu yao ya uthibiti. Aidha alieleza Bunge matatizo yaliyoko kwenye uondoshaji na uingizwaji wa shehena yanasababishwa na udhaifu wa sheria au ni kwa sababu ya watumishi wa umma wasiokuwa na uzalendo.

Katika kadhia hiyo ya uingizaji na uondoaji wa mizigo(shehena) nchini ni wapi Wakala wa meli anahusika na udanganyifu wa shehena iliyo ndani ya container/kasha ilhali kazi yake ni kusafirisha tu hasa mizigo ya "house to house? Ambazo zinakuwa zimefungwa na kuwekwa seal?

Mheshimiwa Spika, katika kadhia yote ya usafirishwaji wa shehena ndani na nje ya nchi, jicho la Serikali ni idara ya forodha/TRA hivyo panapotokea udanganyifu wa aina yoyote ni lazima taasisi hiyo ya Serikali inakuwa imeshiriki.

Mheshimiwa Spika, uanzishwaji wa chombo hiki cha kusimamia shughuli za majini unapaswa uende sambamba na uanzishwaji wa mamlaka nyingine itakayokuwa na wajibu wa kusimamia eneo la usafiri wa nchi kavu (surface transport). Kuondolewa kwa shughuli za uthibiti wa usafiri wa majini (Maritime transportation) kutoka SUMATRA maana yake ni kuwa SUMATRA iliyopo sasa ni lazima ivunjwe na kufanyiwa mabadiliko makubwa ya kimuundo, kisera na kimajukumu.

Mheshimiwa Spika, ni matarajio ya Kambi Rasmi ya Upinzani kwamba Serikali inatakiwa sasa kuanza mchakato wa kutunga sheria itakayokuwa inasimamia usafiri na usafirishaji wa nchi kavu.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaomba kuwafahamisha waheshimiwa wabunge kwamba, pale inaposemwa kuwa sheria ni mbaya haina maana uandishi wa sheria husika ndio unakuwa mbaya, isipokuwa ni kutunga sheria husika huku kukiwa na **nia ovu nyuma yake** inayolenga watu au kundi fulani katika jamii kuliadhibu.

Mheshimiwa Spika, sheria haitungwi kwa matukio, hiyo ni hatari sana, "**the law must be objective not subjective**". Sasa tunatunga sheria ya kuzuia usafirishwaji wa makinikia wakati tumeambiwa hapa na Waziri Mkuu kuwa ameishapata wawekezaji kujenga mtambo wa uchenjuaji wa makinikia (Smelter) hapa nchini. Hiyo kitu makinikia kitaondoka katika maneno yatakayokuwa yanatumika hapa nchini kwa miaka 15-20 ijayo.

Hivyo basi Mheshimiwa Spika, Bunge kama chombo cha uwakilishi wa wananchi wote kuruhusu sheria za namna hii kupitishwa na kuwa sheria ni kuwatendea kosa kubwa sana tena mno wananchi waliotuchagua kuwawakilisha katika chombo hiki.

Mheshimiwa Spika, naomba kunukuu shairi lililotungwa na Pastor wa Kiluteri wa Kijerumani aliyeitwa [Martin Niemöller](#) mwaka (1892–1984), kuhusu tabia waliyokuwa nayo wasomi wa Kijerumani wakati wa utawala wa Kinazi kwenye makundi mbalimbali katika jamii ya Kijerumani kama ifuatavyo;

“**First they came ...**” is a poem written about the [cowardice](#) of German intellectuals following the [Nazis’](#) rise to power and subsequent [purging](#) of their chosen targets, group after group. It deals with themes of [persecution](#), [guilt](#) and [responsibility](#).

*First they came for the Socialists, and I did not speak out—
Because I was not a Socialist.
Then they came for the Trade Unionists, and I did not speak out—
Because I was not a Trade Unionist.
Then they came for the Jews, and I did not speak out—
Because I was not a Jew.
Then they came for me—and there was no one left to speak for me.*

Mheshimiwa Spika, shairi hilo ni maalum kwa ajili ya kuwakumbusha waheshimiwa wabunge ambao wajibu wetu mkubwa ni utunzi wa sheria, na sheria hizi tunazozitunga zisitungwe kwa hila, kwani madhara yake katika jamii ni makubwa mno.

II. MAPITIO YA MUSWADA

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 4 cha muswada kinaeleza kuhusu uanzishwaji wa Shirika jipya na kuonesha mamlaka litakayokuwa nayo katika utendaji kazi wake. Aidha, kifungu hiki kinasema kuwa kila itakapotokea shauri lolote Mwanasheria Mkuu wa Serikali atakuwa na haki ya kuingilia. Wakati huo kifungu hicho hicho kinasema kuwa Shirika lina

haki ya kukopa na kukopesha, kuwa na mali inayohamishika na isiyo hamishika, na haya yote yatafanyika kwa jina la shirika.

Mheshimiwa Spika, katika mchakato wa kuwa na mambo yote tajwa hapo awali ni dhahiri kuwa shirika litalazimika kuingia mikataba na makubaliana baina ya watu binafsi au na kampuni kadhaa, na katika mchakato huo Ofisi ya Mwanasheria Mkuu haionekani ni wapi itahusishwa. Kwa muktadha huo ni kwa vipi itakapotokea shauri lolote kuhusiana na mikataba itakayoingiwa na Shirikia ni kwa nini Serikali/Ofisi ya Mwanasheria Mkuu ihusishwe?

Mheshimiwa Spika, tukumbuke kwamba madhumuni ya uanzishwaji wa Shirika hili ni uendeshaji wa biashara, hivyo kuweka wigo wa kuilinda bodi pamoja na menejimenti yake ni njia ya kuwatisha wale wote watakaokuwa na nia ya kufanya biashara na shirika hilo. Kwa kuweka kumbukumbu sawa ni kwamba vifungu hivi ndivyo vitakavyopelekea wahusika kupeleka mashauri yao yanayohusu biashara kwenye mahakama ya kimataifa ya usuluhishi wa masuala ya kibiashara kutokana na ukweli kwamba kwa mahakama zetu za ndani kuishtaki Serikali ni jambo gumu sana.

Aidha, **Mheshimiwa Spika**, vifungu hivyo vya kuilinda bodi na menejimenti vinatoa mwanya kwa wahusika kushindwa kuwajibika ipasavyo na kwenda kwa mwendo wa kanuni za ufanyaji wa biashara. Sambamba na hilo ni kuwa vifungu hivyo vinaturudisha kule tulikotoka kwa Serikali kuwa ni **“alfa na omega”** katika mustakabali mzima wa uendeshaji wa uchumi na sekta binafsi kuwa kibogoyo katika kuchangia na uendeshaji wa uchumi. Dhana hii ni ya kuiua kabisa sekta binafsi, na uwajibikaji wa watendaji utakosa **“ checks and balance”**. Tukumbuke kwamba kioo cha utendaji wa Serikali ni jinsi gani sekta binafsi inavyofanya kazi.

Mheshimiwa Spika, tukumbuke kwamba katika uchumi wa soko huria, **checks and balance** inapatikana pale kunapokuwa na mfumo rahisi na mwepesi wa utoaji haki (Mahakama). Sasa kifungu cha 4(4) kinasema wazi kwamba,

nanukuu, *“.....the provisions of the Government Proceedings Act, shall apply in relation to the proceedings of that suit or matter as if it had been instituted by or against the Government”*

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 7(1) nanukuu *“The corporation shall represent all principals in shipping business and may delegate the mandate to a shipping agent licensed in accordance with this Act”*.

Kwa tafsiri isiyo rasmi ni kwamba, NASAC pekee ndiyo itakayokuwa na mamlaka ya kuyawakilisha makampuni yanayojihusisha na biashara ya meli na kampuni inaweza kuwakilishwa na wakala aliyesajiliwa kwa mujibu wa sheria hii. Tafsiri rahisi ni kwamba hakutakuwa na makampuni ya uwakala wa meli, kwani kwa kawaida wakala anafanyakazi yake kwa niaba ya mwenye mali au Principial, sasa kwa muswada huu mwenye haki ya kuwa wakala ni NASAC, makampuni ya uwakala (SHIPPING AGENCIES) zinasimama wapi?

Mheshimiwa Spika, kwa maana rahisi ni kwamba NASAC ndiyo itakayokuwa na haki zote za kibiashara kuingia mikataba ya uwakala na makampuni ya meli na inaweza isitoe ridhaa kwa kampuni nyingine kufanya biashara kwa niaba na hivyo kazi zote za uwakala ikafanya yenyewe (*may delegate the mandate*). Kambi Rasmi ya Upinzani inaona huu nao ni mtego mwingine kwa Serikali kuendelea kushtakiwa kwenye mahakama ya Kimataifa ya biashara na fedha za walipa kodi zitaendelea kupotea. Aidha, hii ni njia nyingine ya kuturudisha kwenye ukiritimba wa Serikali kufanya biashara kabla ya uwepo wa sera ya soko huria.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inapingana kabisa na kifungu hiki na inaliomba kuondokana na dhana mbaya ya kuturudisha tuliko toka kwa Serikali kuhodhi sekta nzima ya aina ya biashara na kusababisha Sekta binafsi kufa kifo cha mende.

Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo ni kwamba kifungu hiki kinawanyima fursa watanzania kwenda nje na kuingia

makubaliano na makampuni mbalimbali yanayomiliki meli ili kusafirisha mizigo inayokuja nchini na inayokwenda nje ya nchi. Tunafifisha uwezo wa watazania kushirikia katika kujenga nchi yao wao wenyewe.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 7 (2) (a) kimeorodhesha baadhi ya mizigo ambayo imewekewa zuiu kuingizwa ndani au kusafirishwa nje ya nchi na wakala wa meli mbali na Shirika la Taifa la wakala wa meli kuwa ni pamoja na mitambo na mashine (machineries and equipments) ambazo zinahusiana na madini. Kambi Rasmi ya Upinzani inaona kuwa katazo hili linaweza kuturudisha nyuma kibiashara kwani mwekezaji ndiye mwenye mamlaka ya kufahamu mizigo yake itafika “site” kwa kumtumia nani kutokana na mahusiano yake binafsi au ya kikazi na mhusika.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 9 kinatoa mamlaka kwa Mkurugenzi Mkuu kusitisha na kunyang’anya leseni kwa kampuni binafsi ya uwakala wa meli. Kifungu kidogo cha 3 kinatoa mwanya kwa shirika kuchukua na kuendelea na kazi zilizokuwa zinafanywa na kampuni husika. Kambi Rasmia ya Upinzani inaona kifungu hiki hakitakiwi kutungwa na Bunge, kwani jambo hili halitofautiani sana na kitendo cha kusitisha kazi za vyama vya siasa za kutafuta wanachama wapya wakati katiba inatoa uhuru wa kufanya kazi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 14(2)(i) kinachosema kuwa bodi ndiyo itayothibitisha muundo wa shirika na utendaji kazi wake ikiwemo pia uanzishwaji wa matawi ndani na nje ya Tanzania bara. Jambo hili ni kutoa mwanya kwa bodi kutengeneza mazingira ya rushwa kwa tafsiri pana. Haiwezekani wao ambao wamepewa madaraka ya kuthibitisha ajira wale wale wakapewa madaraka ya kutengeneza muundo wa shirika. Hii ndiyo kitu inaitwa *“absolute power corrupts absolutely”*, hatuna malaika na kila binadamu ana hulka yake, Kambi Rasmi ya Upinzani inatoa rai kwa wabunge kukataa kutunga sheria inayotoa madaraka ya kupitiliza kwa watu ambao uwepo wao ni miaka minne. Kwa kawaida mamlaka inayoidhinisha miundo

ya taasisi za Serikali ni ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa umma na sio chombo kingine.

Mheshimiwa Spika, sehemu ya tatu (III) ya muswada inalipatia mamlaka shirika linaloundwa kuwa mdhibiti mkuu wa usimamizi wa shughuli zote za majini (maritime activities). Ni ukweli kuwa takribani mataifa yote yanayopakana na bahari vyombo vyenye maudhui na majukumu ya aina hii (International practice) vimepewa majina yenye kuonesha jukumu hilo la "Maritime". Hivyo ni muhimu jina la **shirika** hili linaloundwa lichukue lugha ya baharini pia na neno "Maritime", na hivyo kusomeka Tanzania Maritime corporation au vyovyote vile ili mradi neon maritime liwepo.

III. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, ni ukweli kwamba sheria zinazoendesha tasnia hii ya usafirishaji wa majini hazina mapungufu makubwa kiasi kwamba zinatakiwa kufutwa na kutungwa sheria mpya.

Mheshimiwa Spika, ni ukweli pia kuwa tuhuma za wizi na ubadhirifu dhidi ya sekta binafsi inayohusika katika tasnia hii ni za tuhuma zilizokuwa zinaficha udhaifu wa kiutendaji kwa upande wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, ukweli kwamba wakala anafanya kazi kwa niaba ya mwenye meli, na kwa muktadha huo biashara ya uwakala hapa Tanzania itakuwa inafanywa na shirika moja tu ambalo ni NASAC.

Mheshimiwa Spika, hivyo basi Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kutenganisha majukumu ya NASAC kama itakuwa inafanya majukumu ya mamlaka au majukumu ya kuwa kampuni itakayofanya uwakala na kushindana na kampuni zingine za uwakala wa meli.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo kwa niaba ya Kambi Rasmi ya Upinzani, naomba kuwasilisha.

.....

Qambalo Willy (Mb)

**K.N.Y Waziri Kivuli na Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi-
Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.**

16/11/2017

SPIKA: Mheshimiwa Suzan Lyimo nilikuwa natumia muda wangu kuangalia meza yangu hapa, naona kuna mambo mengi umeyasema lakini hakuna *amendment* yoyote, sasa sijui tutakusaidiaje. Kama zipo lakini sina hapa, ninazo *amendments* za Sware kidogo sana na Jaku nafikiri ya kwako imekwishamalizika.

Tunaendelea, sasa ni wakati wa uchangiaji, tuanze na watu wa baharini, tuanze na Mheshimiwa Rukia Kassim Ahmed atafuatia na Mbunge wa Mafia Saed Kubenea halafu tutaendelea na watu wa Tabora Mheshimiwa Mwakasaka, Rukia.

MHE. RUKIA AHMED KASSIM: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi hii nikaweza kuchangia katika Muswada huu uliopo mbele yetu. Kabla ya hapo kwanza namshukuru Mwenyezi Mungu kunijaalia nikiwa na uhai na uzima nikaweza kusimama katika Bunge hili Tukufu na nikaweza kuchangia kama hivi nitakavyoweza kusema katika Muswada huu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwanza naishukuru Serikali kwa kuiondoa ile ibara ya 2(2) katika Muswada huu ambao kidogo ungeleta sintofahamu kati yetu sisi Wazanzibari na wenzetu wa huku *Mainland* kwa kuona kuwa suala hili sio la Muungano.

Mheshimiwa Spika, baada ya hapo nataka niende kwenye Muswada. Muswada huu *NASAC* unatokana na neno *NASACO*. Kwa mujibu wa uelewa na kumbukumbu za huko

nyuma tunasikia maana yake mimi nilikuwa ni mdogo, *NASACO* ilikuwa inafanya kazi vizuri sana. Kwa hiyo, Serikali ilipoleta Muswada huu ikaita jina la *NASAC* ni kuwa tunategemea nayo itafanya vizuri kama vile ilivyofanya *NASACO*. *NASACO* ilifanya vizuri lakini baadaye labda Serikali ituambie kulitokea nini mpaka *NASACO* mwisho ilishindwa na ikafa kabisa.

Mheshimiwa Spika, baada ya hapo, *NASAC* sasa tunaambiwa kama itakuwa yeye ni mdhibiti (*regulator*) na wakati huo huo atakuwa ni *operator*. Kwa hiyo, naishauri Serikali vitu hivi vitofautishwe kabisa; kuwe kuna mdhibiti ambaye atadhibiti na pia kuwe na *operator* ambaye atafanya kazi kama mawakala wengine wa kibiashara, aingie katika mashindano ya kibiashara pamoja na makampuni mengine. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ikiwa Serikali itafanya hivyo, itatofautisha mambo mawili haya, basi nadhani sheria hii itakwenda vizuri na *NASAC* kama ambavyo tunategemea. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwenye bandari zetu kuna upotevu mkubwa wa fedha na pia kuna wizi mkubwa ambao unafanyika. Wizi huu unatokana na kweli lazima tusifiche ni *TRA*. Sasa pale palikuwa pana *SUMATRA* na *TPA*; nadhani *SUMATRA* haina kosa na wala haijafanya vibaya, *TPA* haina tatizo lolote, lakini wizi na upotevu mkubwa ni kwa wenzetu *TRA* ambao ndio wanaosababisha wizi huu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sasa watuambie Serikali je, *NASAC* itaziba vipi mwanya huu wa upotevu wa pesa ambao unasababishwa na baadhi ya wafanyakazi wa *TRA* ambao sio waaminifu. Wakishatuambia hilo ndio tutajenga imani kubwa kama kweli *NASAC* itafanya kazi vizuri. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, mimi na-*declare interest* kama ni Mjumbe wa Kamati ya Miundombinu; wakati tulipokuwa tukiwasikiliza wadau, aliyekuwa Mkurugenzi wa *SUMATRA* alituambia kama yeye aliwahi kusafirisha kontena sita

akiambiwa ni majani ya chai na kumbe ni bangi. Kwa sababu sheria ilikuwa inawabana *SUMATRA* hawezi kujua kilichomo ndani ya lile kontena wala *TPA* hawajui, anayejua ni *TRA* peke yake. Kwa hiyo, *TRA* ndio ali-*take advantage* kusafirisha kitu kile huku akijua kuwa ni bangi lakini ikawa *SUMATRA* yeye hajui. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sasa watuambie je, *NASAC* itaziba vipi mwanya huu wa upotevu wa fedha hizi, kwa sababu sisi tunajua bandarini kuna wizi mkubwa na fedha nyingi sana za Serikali zinapotea bandarini. Ndio maana Serikali inaumia na hili na imetuletea chombo hiki kuja kudhibiti wizi huu. Sasa lakini watufanulie je, watafanyaje wakati *TRA* pale ipo na wao ndio *source* ya matatizo yote tuliyonayo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, *TRA* imesababisha wafanyabiashara wadogo wafe kabisa kibiashara, anapokuja tajiri na mali nyingi pale wanaficha, wanadanganya, hawasemi kilichomo katika yale makontena na badala yake wanawatoza ushuru mdogo tu na wafanyabiashara wakubwa wale wanapitisha mali huku ukiwa ni wizi Serikali inapoteza mapato. Mfanyabiashara mdogo pengine wame-*share* na mwenzie wameleta kontena moja tu la biashara, watawapiga bakora ya ushuru kiasi cha kuwaambia kuwa nyie nendeni mkafie kwenu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, hawawezi tena kufanya kazi mara ya pili kwa sababu ya ushuru wanaotozwa pale. Sasa *NASAC* ituambie itawasaidiaje wafanyabiashara wadogo waweze kufanya kazi na wale wakubwa watoe ushuru ambao unastahiki. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, mimi sitaki niende mbele sana katika hili isipokuwa nai-*support* Serikali kwa kuleta Muswada huu na naipongeza iweze kudhibiti mapato ya Serikali kikamilifu. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Rukia Kassim Ahmed. Mheshimiwa Mbunge Saed Kubenea, samahani sio wa Mafia bwana wa Ubungo. Nilishauza Jimbo hapo,

Mheshimiwa Dau hiyo kauli imefutwa kabisa, Mheshimiwa Kubenea wa Ubungo. *(Makofi)*

MHE. SAED A. KUBENEA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia hoja hii.

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Chama cha Mapinduzi ilianza kutekeleza Sheria ya Ubinafissishaji wa Mashirika ya Umma mwaka 1993. Ambapo ilisema imeamua kujitoa katika uendeshaji wa mashirika ya umma kwa sababu mashirika hayo yamekuwa mzigo kwa Taifa na yamekosesha ajira mamilioni ya wananchi. Sasa leo Mheshimiwa Waziri amekuja na shirika jipya la umma la bandarini kuja kufanya kazi ile ile iliyokuwa inafanywa na *NASACO* miaka 20 iliyopita. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, suala la Serikali kujiondoa katika biashara lilifanyiwa utafiti wa kina na wakaruhusu na mchakato mzima ukapitishwa kwenye vikao halali vya Chama Cha Mapinduzi na Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 1995, 2000, 2005, 2010 na mwaka 2015 bado inazungumzia ubinafissishaji wa mashirika ya umma. Leo Serikali iliyojiondoa kwenye biashara inarudi kwa mlango wa nyuma kutaka kufanya biashara na haituambii biashara hii inayofanya imefanya utafiti wapi, ilishindwa wapi na sasa itapata nini.

Mheshimiwa Spika, meli hizi ambazo zinakuja bandarini sio meli za Tanzania, Shirika la Meli la Taifa lilishakufa na halina meli, meli hizi ni za watu wa nje. Chombo hiki kinachotungwa hapa hakiko *Mozambique*, *South Africa* wala hakipo Kenya. Sasa matokeo yake, tutahamisha wafanyabiashara wakubwa wa meli ambao hawatataka kuwa hodhi na *NASACO* au hicho chombo kinachoundwa tutafukuza wafanyabiashara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, lakini hoja ya msingi inayojengwa hapa ni kwamba, bandarini kumekuwa na wizi mkubwa na kumekuwa na ufujaji wa mali ya umma. Ukisoma hotuba nzima ya Waziri unakuja kuona kwamba Muswada huu

umekuja kwa sababu kuna ufisadi bandarini lakini ufisadi uliofanyika bandarini ndugu zangu, hakuna ufisadi wowote mkubwa uliofanyika bandarini ambako Serikali hauujui chanzo chake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, makampuni ya biashara kama *Home Shopping Centre* ambayo imepigiwa kelele humu ndani bado inapiga *deal* bandarini na sasa hivi wameshafungua njia nyingine china kama ilivyofungua zamani. Sasa hata mkianzisha *NASACO* mkaanzisha *NASA* sijui Chama cha Upinzani cha Kenya au nini bado kama hamjatatua matatizo ya bandari, hamjaweza kupata *solution* kwa kufanya biashara.

Mheshimiwa Spika, chombo kinachoundwa Msemaji wa Upinzani amesema na Kamati imesema kwamba chenyewe ndicho kitachokuwa kinasimamia biashara, kitafanya biashara na kitasajili mawakala wa biashara, ni kinyume kabisa na utawala wa ushindani wa biashara duniani. Haiwezekani mtu huyo mmoja akawa yeye anafanya biashara, anatoa leseni za biashara, anasimamia biashara za wengine na yeye ndiye anayefuta wengine. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, jamani, hata mahakama hazifanyi hivyo mnavyofanya nyie. Ni lazima uwepo utawala unaokidhi, kama Serikali inataka *NASACO* ifanye biashara, kiundwe chombo kingine cha kudhibiti makampuni mengine ikiwemo *NASACO* ndani ili haya makampuni yaweze kufanya biashara huria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Waziri anakuja na Muswada anakuja kufuta kifungu cha pili cha Muswada ambao unahusu mambo ya Muungano akisema Serikali ya Mapinduzi Zanzibar imeidhinisha kifungu hicho kifutwe. Katika Sehemu ya Nne ya Muswada anasema pia kwamba Muswada huu utasimamia Sheria ya Bahari ya mwaka 2003.

Mheshimiwa Spika, mimi nashangaa kwamba Waziri anatoka Zanzibar, Waziri amechaguliwa kwenye Baraza la

Mawaziri kukidhi mata kwa ya Muungano. Waziri anasimamia maslahi ya Zanzibar pamoja na Muungano; anakuja na Muswada Bungeni, kifungu kinaondolewa na Kamati badala ya kuondoa yeye mwenyewe kwenye eneo la Baraza la Mawaziri. Wakitokea watu humu ndani wakizungumza kwa uchungu maslahi ya Zanzibar anasimama anawa-*attack personally*, hili ni lazima tujadli vitu hivi.

Mheshimiwa Spika, mimi nashangaa Waziri anafika mahali ukizungumza haya mambo kwa uchungu wa nchi, anakwambia, kule hayo mambo yanazungumzwa na wananchi wa Kijijini kule Pemba sio wa hapa. Hao wananchi wa Kijijini wa Pemba ndio alienda yeye kuomba kura wakamnyima, nadhani walikuwa sahihi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika...

SPIKA: Mheshimiwa Kubenea jadili Muswada

MHE. SAED A. KUBENEA: Mheshimiwa Spika, ahsante. Sheria inajenga fursa ya shirika kufanya biashara badala ya kuwa msimamizi, ni kinyume na misingi ya biashara, utawala bora, haki za biashara na ni kinyume kabisa na dhamira ya Chama cha Mapinduzi katika Ilani yake ya uchaguzi ya mwaka 2015. CCM ilisema wazi kwamba biashara itakuzwa na sekta binafsi na itatoa ajira kwa vijana kupitia sekta binafsi.

Mheshimiwa Spika, leo Muswada unatoa udhibiti kwa chombo kinachoundwa cha *NASAC* kudhibiti biashara nzima na yenyewe ndio itakuwa inaangalia huyu apewe leseni, huyu asipewe na huyu afanye kazi hii. Sijaona utafiti wowote kwamba kazi hii ambayo inaenda kufanywa na *NASACO* au *NASAC* itawezaje kutokuingilia kazi zinazofanywa na kampuni ya utoaji mizigo bandarini *TICTS*, sijaona. Inawezekana kabisa tukaanzisha mgogoro mwingine mkubwa humu na makampuni binafsi.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, mimi sipingi kuundwa chombo chochote cha kusimamia biashara ya meli

bandarini, mimi hilo sipingi. Ninachopinga ni kwamba, *NASAC* haiwezi ikafanya kazi zote; ikawa mshindani, ikafanya biashara, ikatoa leseni kwa wengine na ikawa na mamlaka ya kufuta wengine, hiyo kitu haiwezekani. Ni lazima tuwe na vyombo viwili tofauti.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, kama Waziri ana nia njema ya kutaka kufanya *NASAC* ifanye biashara, alete Muswada mwingine wa kuunda chombo kingine cha kusimamia ili kazi ya *NASAC* iwe ni kufanya biashara na kushindana, hao wengine wafanye baishara.

Mheshimiwa Spika, hii itasaidia uwajibikaji, *security* kwa wenye meli na itasaidia ushindani kwenye biashara zetu. Vinginevyo tutakuwa tunarudi nyuma kule kule, tunarudisha makampuni haya ambayo yameshakufa, yameshazikwa, hayana mtaji na hayana watu, tunawapa mzigo mwingine Watanzania wa kwenda kuyafufua.

Mheshimiwa Spika, uwekezaji na biashara huria ni sehemu ambayo Serikali hii imejifunga kwenye mikataba ya kimataifa. Leo ukianza kuanzisha biashara ya ukiritimba, ukitaka sukari inazalishwa Kagera halafu uisafirishe uirudishe Dar es Salaam kwenye *SUDECO* halafu *SUDECO* ndio wairudishe tena Kagera ili watu wa Kagera, hiyo sukari itakuwa bei kubwa sana. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, *NASAC* inaenda kuanzishwa hii italeta gharama kubwa sana kwa watu ambao wanafanya biashara za meli au wakala binafsi, matokeo yake mizigo yetu bandarini itakuwa ya bei juu sana. Kodi bandarini zitaongezeka na hatimaye watu watakimbia Bandari ya Dar es Salaam na kukimbillia kwenye bandari nyingine. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ni muhimu sana, hakuna mtu anayewapinga au anepinga kuanzishwa kwa chombo cha

kusimamia biashara ya bandarini, tunachopinga ni chombo kimoja kuwa na kazi zote kwa pamoja. Hapa hakutakuwa na haki na uwazi na sisi hata wewe ndani ya Bunge hili umetoa mamlaka kwa Kamati nyingine, umetoa mamlaka kwa vyombo vingine vifanye kazi; sasa ukibeba kila kitu wewe mwenyewe mambo hayaendi. Huwezi kuwa wewe mwenyewe ndio unasafirisha, unasambaza, unasaga, unalima, unapanda na unasambaza mbegu, hii biashara ya wapi.

Mheshimiwa Spika, Wabunge wengi humu ndani wanajua kwamba makampuni mengi yaliyofanya biashara bandarini yanafahamika na wamiliki wake ni akina nani. Ufisadi wa wakina Masamaki ule sio wa kwao peke yao, ndio maana hata ile kesi mahakamani imekuwa hivi, imekwisha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hawa watu wanajulikana na hata Waziri anawajua, lakini sasa badala ya kushughulikia tatizo la msingi la watu wanaofanya ufiadi bandarini na ufiadi katika nchi, unatunga sheria; sheria peke yake haiwezi kumaliza ufiadi kwenye nchi. Sheria itakuwa tu inaelea na hili shirika litakufa, shirika litakufa ama bandari tutaipoteza. Tulinga' ang'ania *NASAC* kwa mfumo huu tutaipoteza biashara ama shirika lenyewe litakuja kufa na walioua *NASACO* ya mwanzo si wapo? Rekodi si zipo?

Mheshimiwa Spika, wewe umekuwepo kwenye Bunge hili, unayajua haya mambo vizuri. Historia ya *NASACO* inajulikana, mgogoro wa wafanyakazi wa *NASACO* unafahamika; wafanyakazi wa *NASACO* wenyewe hawajalipwa mafao yao mpaka hivi sasa. Mnakuja kuanzisha shirika, wafanyakazi wa *NASACO* bado wanadai, wengine wamekufa wameacha watoto na wajukuu hawajalipwa haki zao. Tulipe hawa watu kwanza, tutapata laana bure ya kuanzisha shirika wakati tunadaiwa. Historia ipo wazi, tuache kuleta mambo haya ya juu juu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Waziri ajikite katika Muswada, aangalie bandarini tunahitaji kitu gani; fanya utafiti mzee. Kabla ya utafiti asije hapa Bungeni, yaani hana utafiti wowote kwa nini *NASACO* imeshindwa, hajatupa *NASACO* ya zamani kwa nini imeshindwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Shirika moja kubwa lilikuwa la peke yake nchi nzima, lenyewe ndilo linaloleta meli, linatoa mizigo bandarini, lilikuwa na jengo la *NASACO* pale mjini limekufa, majengo, magari na mali za *NASACO* wameuza na wafanyakazi wanawadai. Leo wanakuja na shirika jipya wanataka kuanzisha biashara upya, biashara watafanyaje wakati mwanzo wameshindwa. Sasa hivi ni wakati wa *digital* yaani atashindwa biashara asubuhi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, ni vizuri Mheshimiwa Waziri angekuja sisi Wabunge angetushawishi sana kwamba tulishindwa kwa sababu hii. La pili ili sisi tuwaamini kwa sababu wamewaambia Watanzania Sera ya Ubinafsishaji inawezekana na kwamba uchumi wa nchi utakua kwa ubinafsishaji, leo wanarudisha *NASACO* na wanaacha ubinafsishaji wakati sera hiyo hawajaifuta kwenye Ilani ya Uchaguzi ya CCM.

Mheshimiwa Spika, Chama cha Mapinduzi bado kinaamini katika uwekezaji, ubinafsishaji, urasimishaji na kutoa ajira kwa vijana. Kwa njia hii imani hiyo wanaiweka kando na wanataka kurudisha ukiritimba wa mfumo wa dola kushika hatamu na kufanya biashara. Biashara imewashinda na sio kwa maneno yangu, ni kwa maneno ya Chama cha Mapinduzi yenyewe, Mheshimiwa Abdallah Kigoda, wakati huo akiwa Waziri, aliliambia Bunge hili kwamba Serikali imeshindwa kufanya biashara, inafanya ubinafsishaji na uwekezaji katika viwanda, siyo mimi, yako kwenye maandishi.

Mheshimiwa Spika, sasa nimalizie tu kwa kukushukuru...

SPIKA: Tayari muda wako.

MHE. SAED A. KUBENEA: Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

SPIKA: Mheshimiwa Emanuel Mwakasaka, atafuatiwa na Mheshimiwa Mmasi.

MHE. EMANUEL A. MWAKASAKA: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipa nafasi hii ya kuchangia huu Muswada wa *The National Shipping Agencies Act, 2017*.

Mheshimiwa Spika, nianze kwa kusema naunga mkono, kama ilivyokuwa kwenye Kamati, uanzishwaji wa hii sheria na pia naipongeza Serikali kwa kuona umuhimu sasa wa kuendelea kudhibiti rasilimali zetu mbalimbali kwa kupitia hizi sheria upya na kuweza kuzifanya ziwe mpya na hasa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dokta John Pombe Magufuli, kwa jinsi anavyosimamia hili suala la kudhibiti rasilimali zetu. Vile vile nampongeza Mheshimiwa Waziri na Naibu wake kwa kutuletea Muswada huu. Nianze kwa ku-*declare* kwamba mimi ni mmoja wa Wajumbe wa ile Kamati ya Miundombinu.

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ni mzuri, lakini kwenye Kamati kulitokea vitu vichache ambavyo tuliona kwamba vinapaswa kufanyiwa marekebisho na ambavyo naishukuru Serikali kwamba vingi imeona na imefanya marekebisho. Kilitajwa kile kifungu 2(2) ambacho kilikuwa kinaleta mgongano kwa *Tanzania Mainland* pamoja na Zanzibar, lakini naishukuru na kuipongeza Serikali kwa kuliona hilo na kukiondoa.

Mheshimiwa Spika, lakini tumepata changamoto pia, ambayo nadhani na Kamati nyingine huwa wanapata inapoletwa Miswada mbalimbali hapa Bungeni. Tunapotunga sheria, sheria ni kitu ambacho kwa kweli ni nyeti na kinachukua muda mrefu kuja kukitungia tena sheria mpya au kufanya marekebisho. Kwa kweli muda wa kupitia hivi vifungu ulikuwa ni mchache.

Mheshimiwa Spika, natoa pendekezo kwa Serikali kwamba wanapoleta Miswada mbalimbali basi yale mapendekezo ya Kamati ya kuomba muda kabla ya kipindi cha Bunge kuanza kupata muda wa kutosha, angalau wiki moja, kupitia Miswada hiyo ni kitu muhimu sana. Vinginevyo tutakuwa tunapitisha kitu ambacho kwa kweli kitakuwa kimepitiwa harakaharaka. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kwa mfano, pamoja na muda huo mfupi, Kamati iliweza kubaini upungufu ambao mwingine umetajwa hapa, kikiwemo hicho kifungu 2(2), lakini pia na kwenye suala la kupendelea wazawa kwenye suala la utoaji wa leseni kama ilivyo kwenye Sera ya Ardhi ya Mwaka 1999; kwamba wazawa kwenye suala la ardhi wamepewa upendeleo ambao ni tofauti na mtu ambaye si mzawa. Kamati ililionna hilo na nashukuru pia Serikali ilizingatia mapendekezo hayo.

Mheshimiwa Spika, tuje kwenye mapendekezo haya ya jina; kama ilivyosomwa hapa ripoti ya Kamati, kwamba jina lile *NASAC* bado Kamati haikuridhia, lakini kulikuwa na sababu. Kuna majina ambayo tuliridhia kutokana na historia yake. Kwa mfano, tuliridhia kwenye Sheria ya Reli kurudi kwenye jina la zamani *TRC*, lakini ulikuwepo mchakato wa kuridhia jina hilo kutokana na utendaji wa nyuma wa ile *TRC*. Jinsi *TRC* ilivyokuwa imeporomoka ni tofauti kabisa na *NASACO* ilivyokuwa imeporomoka. Ndiyo maana tukasema kwamba jina hili pengine libadilishwe na ndiyo msimamo wa Kamati, ili kufuta ile taswira ya nyuma ya *NASACO*.

Mheshimiwa Spika, kuna majina ambayo ukitajiwa yanakukumbusha jambo ambalo si zuri. Kwa wale ambao wanakumbuka Vita ya Kagera; mtu yeyote miaka ile, hata leo, ukimtajia lile neno Mutukula, Kyaka au Mbare, unamkumbusha Vita ya Kagera, kwa sababu ya majina yanayotumika. Vilevile leo ukitaja jina Shauritanga watu wanaokumbuka nyuma, unakumbuka majanga yaliyotokea kwenye ile shule.

Mheshimiwa Spika, sasa tunaporudi na *NASAC*, *NASACO* inajulikana ilikufaje. Mimi sioni kwa nini Serikali inapata ukakasi wa kubadilisha hilo jina. Pamoja na kwamba wamesema maudhui, kwani maudhui ni nini, maudhui si unabadilisha tu. Kuendelea na hili jina *NASAC*, bado tutaendelea kutamka *NASACO* na wengi watauliza *NASACO* imerudi? Ni kipi kipya ambacho Serikali imeona kuirudisha *NASACO*? Watauliza hivyo, lakini itakuwa shida sana kusema hii inaitwa *NASAC*. Jina ni kama ni lilelile.

Mheshimiwa Spika, tuje kwenye suala la namna gani *NASACO* ilikufa. Mheshimiwa Waziri kwenye ufafanuzi wake alitueleza na tukaridhika, lakini kuna suala moja ambalo hii sheria mpya inatakiwa unapozungumzia kuanzisha shirika jipya, kwa jina karibu lilelile uoneshe basi hasa kitu gani kimebadilika. Kwa mfano hiki kinachozungumzwa na Waheshimiwa Wabunge wengi hapa, kwamba Serikali itakuwa inacheza mpira yenyewe, *referee* atakuwa ni mwenyewe.

Mheshimiwa Spika, kilio hiki kimezungumzwa mpaka na wadau ambao wameitwa, lakini tulipata majibu ya Serikali kwamba wamefanya marekebisho ya kuibana Serikali ili isije ika-*abuse* zile *powers* zake au ikawa *biased* katika kutoa maamuzi kuhusu hawa washindani wake wengine. Serikali kwa kufanya hivyo, basi itakuwa imeutendea Muswada huu mema kuliko wangeacha kama ilivyo, kwamba wao Serikali wadhibiti kwa asilimia mia moja na wakati huohuo wawe wanafanya biashara. Kwa kuwa Serikali imesema imefanyia marekebisho vifungu hivyo ili kuibana isiwaonee wengine, basi Muswada utakuwa umekaa sawasawa, lakini mwanzoni ulikuwa haujakaa sawasawa.

Mheshimiwa Spika, kuna jambo najiuliza; hata tukitunga sheria nyingi humu Bungeni, bila kuangalia ni akina nani ambao wanatufanya kila siku tunatunga sheria upya au kuwabana, tutabaki vilevile. Ni ukweli usiopingika kwamba Wakala wa Meli sio anayekagua mzigo ambao unakuwa kwenye kontena, mathalan; wakala ni yule anayekabidhiwa *documents* zile za mzigo lakini wanaokagua wanakuwa ni

wale watumishi ambao wameaminiwa na Serikali, kwa mfano *TRA* kama wengi walivyozungumza.

Mheshimiwa Spika, sasa hoja yangu ni kwamba hata tukibadilisha hii sheria, je, wale wamedhibitiwa vipi; hawa ambao wanaitia hasara Serikali. Kwa sababu kuna mfano mmoja ametoa Mheshimiwa Mbunge mmoja, ule wa suala la bangi, ni kweli mfano huo tulipewa, lakini wakala hakuona ila aliyeshiriki kwenye kuangalia ni kitu gani kilikuwa kwenye lile kontena alikuwa ni mwakilishi wa Serikali ambaye ni *TRA*. Sasa kwa kubadilisha hii sheria sijui hawa wa *TRA* ni walewale. Kwa hiyo isipokuwepo nia madhubuti ya kuwadhibiti hawa watendaji wetu, hata tukitunga sheria nyingi namna gani, tutabaki tuko palepale.

Mheshimiwa Spika, nina mfano mmoja wa watendaji hawa wa Serikali, pamoja na kwamba sisi tunatunga sheria. Nashukuru katika wale ambao ulikuwa umewateua kwenda kwenye makinikia mimi nilikuwa mmojawapo; kuna jambo moja ambalo tulliona kule ambalo linafanana kabisa na hili la udhibiti wa vitu ambavyo vipo bandarini kwa mfano au vinavyoingia melini, wanaosimamia utathmini wa rasilimali zile za Taifa, hasa kwa mfano almasi, ni viongozi wa Serikali. Wanakuwepo wakati wa tathmini, wakati wa kufungwa na mpaka mzigo unaondoka, tena sio chini ya wanne, wanakuwa wanne mpaka sita. Ule wizi au ubadhirifu, wao wanakuwepo kuubariki kwa sababu huwa wanakuwepo wakati wa kufunga.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, napendekeza kwamba pamoja na hizi sheria tunazozipitisha, udhibiti mkubwa uwe wa kielektroniki kwa maana kwamba zitumike zaidi *CCTV cameras* kuwadhibiti hawa ambao wanaaminiwa na Serikali, maafisa hawa mbalimbali. *CCTV cameras* ziwe sehemu nyingi ili ndiyo ziweze kutumika zaidi katika kudhibiti rasilimali zetu za nchi kwa sababu tumeibiwa sana. Wizi ule unafanyika zaidi kwa sababu sehemu nyingi hakuna *CCTV cameras*, unaweza ukaona hata yule ambaye anakagua mzigo anavyoweza ku-*conspire* na mwingine na anaweza kuchukuliwa hatua

kuliko ilivyo sasa, sehemu nyingi tunategemea mageti na watu haohao ambao wanatuibia kila siku.

Mheshimiwa Spika, kwa haya machache, naomba kurudia tena kwamba naunga mkono Muswada huu. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Mwakasaka. Mheshimiwa Waziri, utaona kwamba katika uchangiaji huu mpaka sasa hivi ni mambo matatu tu makubwa *so far*, labda tunavyoendelea tutazidi kuona zaidi.

Kwanza ni jina, kwamba lina ukakasi, hilo kwa kweli aliyekuwepo enzi zetu tuliyoiona *NASACO*, maana yake mimi najua, hata jengo lenyewe nalikumbuka liko kichwani; pale karibu na *Long Room*, *Long Room* ilikuwa hapa chini, *NASACO* hapa, hapa *NBC Bank*, jina taabu kwa kweli. Hivyo, kama linarudi hata likiitwa *NASAC* ndiyo *NASACO* hiyohiyo, *NASACO* ilikuwa tatizo. Kwa hiyo inafanya hiki kitu kipya kinakosa, ni kama mtoto mzuri anaitwa Juma Idi Amin, sasa ile Idi Amin inaharibu huyu Juma pamoja na nia yake njema. *(Kicheko)*

Halafu hili la kwamba *TRA* ndiyo tatizo kubwa zaidi, je naye anashughulikiwaje, na hili la mdhibiti mchezaji.

Tunaendelea na Mheshimiwa Ester Mmasi, halafu Mheshimiwa Dokta Sware kwa dakika zitakazokuwa zimebaki.

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa nafasi hii, naomba nijikite moja kwa moja kwenye Muswada.

Mheshimiwa Spika, napenda pia kuchukua fursa hii kuwapongeza Mawaziri kwa kazi yao nzuri. Kimsingi, nikianza na *Section 7(1)* napata picha na hisia kwamba tumefika mahali ambapo tunajaribu kutengeneza mwendelezo wa sheria...

SPIKA: Mheshimiwa Ester, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali na Waziri, kuna *amendments* ambazo

Mheshimiwa Ester ameleta. Huenda hamjazipata, kwa hiyo mumskilize vizuri kwa sababu zitakuja, kwa sababu ya *nature* ya hili jambo lilivyokwenda, tumezikubali pia, nazo ziko njiani.

Endelea Mheshimiwa Ester.

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa nafasi hii.

Mheshimiwa Spika, kama nilivyoanza kusema, nasema naungana kabisa na Serikali kwa wazo lao na kwa wasilisho lao la kuweza kuleta Muswada huu, lakini pia nikiwa nasoma Muswada huu nimefika kupata *feelings* na mawazo kwamba huu ni wakati pia wa kufanya mwendelezo na *finishing* kwa hizi sheria mbili au tatu tulizozipitisha kipindi ambapo tunafanya mapitio ya Sheria ya Madini.

Mheshimiwa Spika, ukisoma *Section 7(1)* naona kabisa pale *gist* ya Serikali ni pamoja na kuona kwamba ile *Natural Wealth and Resources Permanent Sovereignty Act*, tunapata mwendelezo wake kwenye *end to end controls*. Kwa hiyo naungana na Serikali kwenye wazo kwamba kutakuwa na majukumu *sole mandates of corporation* ambayo hayataingiliwa na mtu awaye yeyote na ikiwemo masuala ya madini na vitu kama hivyo.

Mheshimiwa Spika, lakini pamoja na kuungana na Serikali katika wazo hili, napata maswali ambayo pengine nafikiri ni vizuri kama Mheshimiwa Waziri atakapokuja ku-*wind up* ajaribu kutupitisha ili kwa pamoja tuweze ku-*own* hii sheria kama wasimamizi wa shughuli za Serikali.

Mheshimiwa Spika, najaribu hapa kujuliza, ni sawa Serikali itafanya majukumu haya, hakuna mjadala na ili tuweze kulinda sheria zetu ambazo sisi pia tunazipitisha hapa Bungeni, lakini nafika pia kujuliza kwamba kama ambavyo Wabunge wengine wamesema, pengine ni sawa Serikali itakuwa *key player*, lakini wakati huohuo itakuwa ni mdhibiti wa shughuli hizi za wakala wa shughuli za baharini, lakini sasa

najiuliza, nani atakayekuwa nafanya *oversight*, *who is the oversight body* kwenye masuala haya mazima.

Mheshimiwa Spika, lakini pia ninapojaribu kuangalia mtiririko huu wa *Section 7(1)*, najaribu pia kukumbuka kwa harakaharaka tulipokuwa tunafanya mapitio ya Sheria ya Madini, tulijaribu pia kuona baadhi ya mashirika ambayo hayafanyi vizuri tuka-*mention STAMICO*. Sasa mimi sipingani na Serikali na naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja, lakini nitashukuru kupata mwelekeo wa Serikali, ni nani atakayekuwa anafanya *oversight functions* kwenye muktadha mzima kulingana na *section* hii.

Mheshimiwa Spika...

SPIKA: Unaweza ukafafanua hapo unataka kulenga nini?

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Spika, ukiangalia muktadha mzima wa *section* hii pia, tunaona kwamba Serikali itakuwa ni *key player* kwenye hii *business*, lakini wakati huohuo atakuwa *regulator* na najaribu kuangalia kama mimi ndiye nitakayefanya na mimi ndiye nitakaye-*regulate*, sasa nani atakaye-*perform oversight function*. Sina tatizo, ni suala la uelewa. Kwa hiyo, nafikiri ni vyema kama Serikali ikija na majibu ya kutueleweshwa, kwa sababu umekuwa ni mtazamo wa watu wengi humu ndani.

Mheshimiwa Spika, nakuja *Section 7(3)*; inasema kwamba hakutakuwa na mwingiliano, hakutakuwa na *any organization* au *institution* au kampuni ambayo itaingilia majukumu haya ya hizi *sole assignments* za Serikali, yaani kwa maana ya kwamba hakutakuwa na mwingiliano wa hizi biashara ambazo zitafanywa na Serikali.

Mheshimiwa Spika sasa ukija *Section 7(3)* inatoa adhabu ikiwa mtu ataingilia majukumu haya yaliyotamkwa ambayo yatakuwa ya Serikali tu, adhabu yake itakuwa ni miaka isiyopungua miwili, lakini ukienda *Section 42(2)* utaona

kwamba *disclosure of information* mtu anapewa adhabu ya mpaka kifungo cha miaka mitano.

Mheshimiwa Spika, sasa nikija kwenye *major offence* kama hii unaona kwamba kuna *penalty* ambayo kimsingi haijibu tija ya *section* kama hii napata hofu. Naomba atakapokuja Waziri ajaribu kuona kwamba, mimi nashauri kwamba *at least* isiwe chini ya miaka mitatu badala ya ilivyowekwa hapa miaka miwili. Kama kweli tunataka kuweka *controls* katika muktadha mzima wa sheria hii.

Mheshimiwa Spika, nikija *Section (9)* inaongelea *power to suspend and revoke licence*. Sina tatizo kwenye kipengele hiki lakini ni suala tu nafikiri la uelewa. Ukiona hapa *Section 9(1)* inasema kwamba *Director General* anaweza ku-*issue revocation of the licence* kwenye mazingira ambayo yatatolewa na yeye, yaani kwa maana nyingine hakuna *legal instrument* inayotoa mazingira ya ku-*nullify* hiyo *licence* au kuifuta leseni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa nafikiri kwamba ni vyema tukajaribu pia ku-*envy* kauli za Mheshimiwa Rais ambapo mara nyingi akikaa na wawekezaji anajaribu kuona kuna umuhimu kabisa wa ku-*create fair environment for private sector participations, especially* kwenye biashara kubwa kama hizi. Kwa hiyo maana na kiu yangu ni kuona tunatengeneza mazingira rafiki kwa ushiriki wa *private sector* kwenye masuala haya muhimu.

Mheshimiwa Spika, utaona hapo kwamba hata aki-*suspend* leseni, muda wa ku-*suspend* leseni pia utakuwa *determined* na yeye. Naomba kutoa *experience* ndogo sana ambayo nimekuwa nifikundishwa ninapokuwa nashiriki masuala ya Kamati yangu chini ya Mheshimiwa Mtemi Chenge. Tulikuwa tunaona kipindi fulani *Petroleum Act* ambayo ilikuwa na ukakasi sehemu fulani ambapo tulijaribu kuishauri Serikali na ikafika mahali ikatukubali. Najaribu kutengeneza *loophole* ya kitu kama hiki kama hakitaangaliwa vizuri.

Mheshimiwa Spika, kwenye Sheria ile *Petroleum Act* walisema kwamba kutakuwa na mazingira fulani ambayo Mheshimiwa Waziri amepewa mamlaka ya ku-*localise on transit petroleum goods* ambayo yalikuwa pengine yanasafirishwa kwenda nje ya nchi, yeye anaweza ku-*declare a state of emergency*. Yaani unampa Waziri nafasi ya ku-*declare state of emergency*, lakini kinadharia yapo mambo ambayo sisi Waheshimiwa Wabunge tunayafahamu, tulliona watu walio-*abuse* nafasi zao. Yupo mtu ambaye nafikiri aliwahi hata kutumia nafasi hii vibaya aka-*localise on transit petroleum goods* mwaka 2015 na akaiingiza Serikali kwenye hali ya hatari kabisa na ikawa na sura kama ni sehemu ya uhujumu uchumi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo *loophole* kama hii kumwachia Waziri aweze ku-*determine*; kwanza tunaweza kujikuta tunafuta mazingira mazuri au rafiki kwa wawekezaji wa nje kuweza kuwekeza katika sekta hii; nikitambua kwamba Serikali yako majukumu ambayo watafanya wao kabisa hayataingiliwa, lakini yapo majukumu au shughuli za biashara ambazo zitafanywa na mawakala.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo rai ni kwamba, naomba ingekuwa vizuri kama tunge-*specify* huo muda ambao utafuta leseni na mtu ambapo anaweza akaomba upya. Pia tuweze kuona mazingira ambayo yanapelekea mtu kufutiwa leseni; au kuwe na *Advisory Board* ambapo Mheshimiwa Waziri akiona kitu kimeenda *contrary* basi anaweza aka-*seek* opinion ya *Advisory Board* kuweza kumshauri ili hata yeye aweze ku-*endorse penalty* kama hii.

Mheshimiwa Spika, haya yote ni katika ku-*create transparency* lakini pia ni katika ku-*enforce* mazingira rafiki kwa *private sector participation* kwenye masuala haya. Naongelea *section 11, section 11* pale kuna marekebisho mengi lakini kwa harakaharaka nimechukua *amendment* ya Serikali, nimeiona iko *well accommodated* kwa hiyo sitaigusa; utaona kuna *repetition* nyingi nadhani hizo *minor* acha niziache niende harakaharaka;

Mheshimiwa Spika, nikienda *section 13*, hapa kuna vitu ni *minor* lakini nafikiri mradi *document* inatoka kwa Mheshimiwa Profesa Mbarawa ni vizuri tukaangalia. Ukisoma *section (i)* inasema *approve* nilikuwa na-*recommend* kwa sababu atakumbuka hapa Mheshimiwa Angela Kairuki juzi tulileta *miscellaneous amendment* na wakasema masuala yote *remuneration or salary or matter related to salaries* lazima yawe *approved* na *President Office, Permanent Secretary establishment*. Kwa hiyo, nashauri Bodi; kama Bodi haina mamlaka ya ku-*approve* mafao, mishahara, wala kitu chochote, badala yake ita-*recommend* kwenye *relevant authority*, haina mamlaka ya kufanya hivi kama kweli tu kwa kuwa naamini tuko hapa katika kusimamia sheria tunazozitunga lakini si kufanya *double standard*.

SPIKA: Hilo kweli kabisa, endelea Mheshimiwa.

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Spika, *section* hiyo hiyo, utaona hapa wanaongelea ku-*approve Organization structure and scheme of service*; lakini anaongea tena vitu vingine *including assessment of need establishment branches; these are two different things*; nafikiri hapa tu-*decompose* na badala yake *including assessment* iwe ni *new paragraph* na ianze *carring out the appraisal of the Organization strategic plan*. Kwa hiyo hapa hii haina mahusiano *organogram* haina mahusiano na hiyo *appraisal of the strategic plan*; kwa hiyo *I think* hapa tume-*condense two things at per*.

Mheshimiwa Spika, ukija tena (k) *to approve changes salaries*; nafikiri ni vyema tuka-*amend*; lakini pia ukija; (m) *approve code of conduct* ipo kwenye *Labour Law, approve, supervise financial regulation* hizi zote nafiki ni *better* kama tungesema ku-*recommend Governance documents* ambapo *Governance documents* kuna *scheme of service, kuna staff regulation, financial regulation* na vitu kama hivyo. Kwa hiyo hii inakuwa kama ni *repetition* na ina-*create unnecessary noise*.

Mheshimiwa Spika, nakwenda *section 15*, hii inaongelea *renew of the contract ya Director General*; kama ulivyoona unyeti wa taasisi hii ambayo inakwenda kuanzishwa na Serikali na wasiwasi wa wajumbe wengi tukiona kwamba pengine Serikali inashindwa kuleta ufanisi wenye tija katika sekta hii. Nashauri kwenye *ku-renew contract* mtazamo wetu uwe kwenye *performance base pay*; lakini pia *renew of the contract should be upon the satisfactory performance of an individual persons*; yaani isiwe tu kwamba mimi *ku-renew* mkataba wako ni *automatic* iwe *upon satisfactory performance*. Lakini hapa ipo *upon terms of reference* ambazo ziko kwenye mkataba wa barua; kwa hiyo naomba hiki kitu kwa kuwa unyeti wa taasisi hii tunayokwenda kuifanya isiwe ni *automatic*. Tujaribu kuweka utofauti na kweli tuoneshe tunataka tupite kwenye njia iliyo sahihi.

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge anavyochangia Mheshimiwa ndivyo inavyotakiwa tunapochambua Muswada wa Sheria, mmeona toka kwenye mpango mpaka sasa hivi nasisitiza kuhusu viwango vinavyotakiwa vya Bunge; Bunge sio blablaa. Blablaa ni kipindi kimoja tu cha wakati wa bajeti ndiyo tunaruhusu unaweza ukaogelea unavyotaka barabara ya kata yangu, kitongoji sijui kimefanyaje, vipindi vingine vya Bunge vyote vilivyobaki kama hujasoma huwezi kuchangia. Kwa hiyo, siyo suala la kujiorodhesha tu.

Mheshimiwa Ester endelea natunza muda wako.
(Makofi)

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa baraka zako nitaendelea kuzilinda.

Mheshimiwa Spika, ukija *section 25* tunasema kwamba pale *marginal note* inasema *offices and other staff of the corporation, of course* nitajikita kwenye *item (2)*, anakwambia " *The Corporation may appoint consultants and experts of the Corporation in various disciplines on such terms and conditions as the Corporation be determine, its quite fine*; sina tatizo lakini nafikiria kwa sababu sisi nasi ni waumini wa *local content policy*, nafikiri kwamba Mheshimiwa Waziri

atakapokuja *ku-wind up* aweze kutuonesha mazingira haya ya hizi ku-sub *contract* za taasisi na kwenye masuala ya experts na *consultants*, ushiriki wa Watanzania katika muktadha mzima wa biashara hii ya uwakala wa shughuli za baharini basi tuweze kuona hapo unatuambia nini ili nasi kama wawakilishi wa wananchi tuweze kwenda kujenga hoja huko tunakotoka.

Mheshimiwa Spika, naenda pia *section 40, section 40* inaongelea *engagement of contract or sub-contractor and supplies*. Section 40(1) utaona pale kwamba wanasema shirika litafanya kazi yake kulingana na utaratibu wa kisheria, mojawapo ni katika ku-*comply* na sheria na taratibu za *PPRA* hapa alipokuwa anamaanisha nafikiri hivyo. Hata hivyo, tunaposema kwamba *its function unless the contractor, subcontractor or supplier is licensed or registered by a proper authority or institution*.

Mheshimiwa Spika, *to me* nimejiuliza *what is proper authority*, kwa sababu *the proper thing to me might not be a proper thing to you; to me I suggest this should be replaced by relevant authority and a not proper* kwa sababu *relevant it command effectiveness, it command efficient and all that*, kwa hiyo nashauri kwamba hii *proper* iondoke na badala yake ije *relevant* ambayo ndiyo inakuwa tuna-reflect *PPRA*.

Mheshimiwa Spika, ukisoma pale *item (2) of the same section 40* tumeona kwamba kuna *penalties* ambazo zimekuwa *established* pale; lakini utaona kwamba mtu akienda kinyume, aki-*breach* matakwa ya kisheria na hata ku-*engage* watu ambao hawako *recognized* na *PPRA*, inasema kwamba mtu atapigwa faini *not less than 20 million*; lakini unaona kabisa kwenye *disclosure of the information* ukiangalia *item 44(2) disclosure of an information of an individual person* faini inaenda mpaka milioni 50. Kwa hiyo nafikiri hapa pengine tuongeze adhabu kwa sababu nia hapa ni kuweka *controls*; badala ya hii 20 milioni iende mpaka 50 milioni nafikiri hivyo na wengine watakapochangia wataangalia kwa upande wao. Hapa nafikiri adhabu bado

ni ndogo ikiwa kweli nia yetu ni ku-*establish controls* katika muktadha mzima wa sheria hii.

Mheshimiwa Spika, naomba mengine atakuja kwenye *schedule of amendment* ambayo nimejaribu pia ku-*highlight*, naomba niwaachie na wengine.

Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kwa muda wako.
(*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana. Nikukumbushe tu Mheshimiwa Ester Mmasi; Serikali pia imeleta *schedule of amendment* ndefu ambayo ni pongezi kubwa kwa Serikali kwa kukubali maoni mengi ya Waheshimiwa Wabunge hasa kwenye Kamati. Kwa hiyo, ni vizuri ukaingalia na yenyewe kwa baadhi ya mambo ambayo imekwisha-*take care* hatutakuwa na haja ya kuhangaika nayo jioni. Sina hakika kama mmpata hiyo *schedule*, Waheshimiwa Wabunge mnayo; tayari mnayo; bado, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, *schedule* imegawiwa tangu Mheshimiwa Waziri anasoma hotuba yake hapa.

SPIKA: Inaelekea wengine hawana habari, nataka niwakumbushe kama wanazo, ahsante sana.

Mheshimiwa Dokta Sware Semesi na yeye ana *schedule* itakayokuja baadaye; kwa hiyo ni vizuri kumsikiliza pia, Mheshimiwa Sware.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SWARE: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi na mimi kutoa maoni yangu katika kujenga au kurekebisha Muswada wa Sheria mpya ya Wakala wa Meli Tanzania. Nina mambo matano tu ya kuongelea lakini la kwanza ningependa kujua ni kwa nini *NASACO* ilifutwa na sasa tuna *propose NASAC*.

Mheshimiwa Spika, uanzishwaji huu wa *NASAC* umeleta mgongano wa sheria katika usimamizi wake. Ukiangalia kifungu cha 41 katika sheri hii mpya inayokuwa

proposed, kinaleta mkanganyiko katika usimamizi na udhibiti wa shughuli nzima za uendesahaji wa shughuli za usafiri baharini.

SPIKA: Mheshimiwa una dakika 10, kwa hiyo *you can be free*.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SWARE: Mheshimiwa Spika, nashukuru; tuna Sheria ya Wakala wa Meli Na. 11ya mwaka 2002, tuna Sheria ya *SUMATRA* Na. 9 ya 2001, tuna *Merchant Shipping Act* na sasa tuna-*propose NASAC* ambayo inaenda kuwa wakala, inaenda kusimamia na kudhibiti. Sasa hizi sheria nyingine zina kuwa *redundant* au hazijitoshelezi ndo maana *NASAC* inakuja kubeba kila kitu na tunasema kwamba sheria hizi tunazoz-*propose* zinaenda kuwa juu ya sheria hizi nyingine.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 7(1) na 7(2)(a) vinaleta utatanishi katika kuleta *limitation* ya kuzuia wafanyabiashara *or the private sector* kushughulika na shughuli za usafirishaji. Kifungu cha 7(1) kinasema: *“The Corporation shall represent all principals in shipping business and may delegate the mandate to a shipping agent licenced in accordance with this Act.* Hata hivyo, ikaja ika- *limit* asilimia mia moja kwamba hawa *private sector* hawatoweza kusafirisha nyara za Serikali au madini katika hii. Sasa inaleta mkanganyiko kwamba huyu *NASAC* ndiyo anakuwa anajisafirishia mwenyewe, anaji-*regulate* mwenyewe na anadhibiti mwenyewe. Kwa hiyo kunakuwa na *conflict of interest* na haya mashirika mengine au hizi taasisi zingine zitakuwa zitafanya kazi gani.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 11(b) kinaipa mamlaka *NASAC* ya ku-*regulate* mashirika mengine ya nje, inataka iwe na mamlaka ya kusimamia meli ambazo zimepewa leseni zetu zenye majina yetu. Kwa hiyo, naomba tukiangalie kifungu hiki kwa umakini ili pia tuweze kuzingatia mikataba ya Kimataifa ambayo Tanzania imeingia na hizo sheria za Kimataifa za usimamizi wa mambo haya katika kusafiri baharini, bahari kuu. Kwa hiyo naomba tusije tukajikanganya au tukawa tunakanyaga sheria.

Mheshimiwa Spika, sheria imempa Mkurugenzi Mkuu wa shirika hili sijui niseme nyenzo kubwa sana yaani inampa yeye binafsi aweze kusema kwamba nafuta leseni, inafutwa kwa muda gani na kwa sababu hizo hii haijaka sawa. Mamlaka husika haiwezi kusimamia na kufuta leseni kwa kumtegemea Mkurugenzi kwa utashi wake binafsi. Kwa hiyo lazima kuwe kuna chombo mahususi au kuwe kuna *time limitation* kwamba leseni inapofutwa basi inafutwa kwa kipindi gani.

Mheshimiwa Spika, hapohapo katika eneo hili sheria hii haimpi mtu uwezo wa kuwepo Kamati Maalum ya kufanya uchunguzi; lazima kuwe kuna Bodi au *Committee* ya kusema kwamba inachunguza nini ili iweze kuweka mwelekeo wa hiyo leseni inafutwa au inasimamishwa na kwa kipindi maalum. Hata huyu aliyefutiwa leseni hamna kipengele kinachomwonesha kwamba atachukua hatua gani kama amefungiwa leseni yake yaani anaenda kulalamikia wapi na atasimamia miongozo ipi.

Mheshimiwa Spika, jambo la mwisho, ni kwamba Mu swada huu haujatoa maelekezo au hatua mtu anaweza kuzifuatilia kama hajatendewa haki, kwa hiyo lazima vipengele vyote viwe mahususi vya kuonesha kwamba umiliki unasimamiwaje na unasimamiwa na nani, huwezi kumwachia *NASAC* peke yake au huwezi kumwachia Mkurugenzi mhusika peke yake akawa anatumia utashi wake binafsi katika kusimamia mwenendo huu.

Mheshimiwa Spika, nilipokuwa nasoma Muswada huu ulikuwa umeanza na kusema kwamba Muswada huu utakuwa unasimamia *the shipping services* kwenye *sea ports na inland waterways*; lakini unapoendelea kuusoma huu Muswada umeng' ang' ania tu *maritime*, je *activities* ambazo zinafanywa kwenye *inland waters* kama ni *Lake Tanganyika* au *Lake Victoria* zinasimamiwa na nani au bado tena tutakuwa tuna-*concentrate* na usafiri wa baharini huku *inland water* zitaacha hizi sheria zingine zi-*take charge*.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo kwa ujumla wake Muswada nauona una kasoro nyingi, Muswada umempa mamlaka NASAC ya kuwa mtendaji, msimamizi, wakala na ndiyo kila kitu, kitu ambacho si sawa.

Mheshimiwa Spika, ni hayo tu kwa uchache. Ahsante.
(Makofi)

SPIKA: Nakushukuru sana kwa mchango wako muhimu, naamini wataenda kukaa mchana huu na kuangalia. Mheshimiwa Waziri michango hii ya Waheshimiwa Wabunge ni muhimu sana mkaitazame vizuri, vinginevyo huyu Mkurugenzi wa NASAC tunayemtengeneza hapa tutakuwa tunamtengeneza *dictator* bila kujitambua sisi wenyewe.

Kama kweli peke yake anakuwa na madaraka makubwa *of course inside* anaweza akawa na vyombo; lakini kama kwa yeye anakuwa na mamlaka makubwa kiasi hicho, kidogo inabidi kuliangalia vizuri kwa sababu uzuri wa Wabunge wanaunga mkono ila wanataka tu marekebisho ya hapa na pale. Pale ambapo mtu ana mamlaka makubwa ya kupitiliza basi akumbushwe tu kwamba na Mungu naye yupo, asifikiri kwamba yeye ni Mungu. Ahsante sana.

Waheshimiwa Wabunge, bado tuna majina machache tutakayoendelea nayo jioni, mwendelee kujiandaa wale ambao mko kwenye daftari. Bahati nzuri majina haya yameletwa na vyama vyenu, kwa hiyo mnajijua wenyewe, sina haja hata ya kutaja, tuwahi tu kufika saa kumi na moja ili tushirikiane baadaye tuingie katika Bunge Zima tupitie vifungu kwa vifungu na baadaye tuutendee haki Muswada huu.

Kwa hatua hiyo basi, nasitisha shughuli za Bunge hadi saa kumi na moja kamili jioni ya leo.

(Saa 6.55 Mchana Bunge lilisitishwa mpaka Saa 11.00 Jioni)

(Saa 11.00 Jioni Bunge lilirudia)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tukae.

Waheshimiwa Wabunge tunaendelea, nitakayemsoma kama atakuwa hayupo basi tutasonga mbele. Tujitahidi kama asubuhi tujaribu kujielekeza zaidi kwenye Muswada na kama pia mchangiaji utatuachia dakika mbili, tatu ili mwenzako nae apate nafasi, tutashukuru sana.

Mheshimiwa Zuberi Kuchauka, haya anaondoka kwenye orodha. Mheshimiwa Mussa Bakari Mbarouk, ahsante sana nashukuru kazi yangu inakuwa nyepesi zaidi. Mheshimiwa Marry Muro wakati huo ajiandae Mheshimiwa Hawa Mchafu, hawapo? *Ok!* Mheshimiwa Marry Muro hayupo, Hawa Mchafu yupo? Mchana yako maneno? Mheshimiwa Ritha Kabati. Ninaowataja majina wote siwaiti tena mara nyingine tunasonga mbele, Mheshimiwa Ritha Kabati Mbunge wa Iringa Mjini, ooh samahani, Mbunge wa Viti Maalum, Iringa endelea Mheshimiwa. *(Kicheko)*

MHE. RITTA E. KABATI: Mheshimiwa Spika, naomba mdomo wako uwe wa heri.

SPIKA: Watu walikuwa wanasinzia. *(Kicheko)*

MHE. RITTA E. KABATI: Mheshimiwa Spika, naomba nichukue nafasi kukushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia Muswada huu. Kwanza nianze kwa kuipongeza Serikali yetu kwa kuleta Muswada huu pamoja na kuwa ulichelewa sana, lakini nashukuru kwamba umeweza kuletwa.

Mheshimiwa Spika, niwapongeze pia Wanasheria wa Bunge kwa kweli walitusaidia sana kuhakikisha tunavielewa baadhi ya vifungu sisi Wajumbe wa Kamati ya Miundombinu kwa sababu Muswada huu kidogo ulikuwa ni mgumu kwetu na mpaka ulituletea matatizo wewe unajua, lakini tunawashukuru sana Wanasheria na tunamshukuru sana pia Mwanasheria Mkuu ambaye kwa kweli alijitahidi kwa kiasi kikubwa kuhakikisha kwamba huu Muswada unaingia humu ndani bada aya kuishawishi Kamati.

Mheshimiwa Spika, pia nisisahau kuipongeza Kamati ya Miundombinu na Mwenyekiti kwa sababu najua kwamba huu Muswada tumeutendea haki muda mrefu sana umeletwa kwenye Kamati yetu na tukaweza kuuchambua na kuna ushauri mwingi sana tuliutoa na tuipongeze Serikali kwamba mambo mengi sana ambayo Kamati ya miundombinu ilikuwa imeomba kwamba yabadilishwe kwa kweli walileta na tukayafanya marekebisho.

Mheshimiwa Spika, naomba tu kuishauri Serikali kwamba, Miswada kama hii ambayo ina manufaa kwa Serikali angalau tuwe tunapatiwa semina za kutosha hasa Bunge zima ili tuweze kuishauri vizuri Serikali kwa sababu hata sisi Kamati tuliomba muda mrefu sana tuwekewe semina ili tuweze kuuchambua vizuri huu Muswada kwa ajili ya manufaa ya nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, mwaka 1973 Serikali ilianzisha chombo kama hiki kilichokuwa kinaitwa *NASACO*, lakini itakumbukwa kuwa, kufilisika kwa *NASACO* kulisababishwa kutokuwepo kwa Taasisi ya Serikali katika uwakala wa meli na hivyo Serikali kutokuingia moja kwa moja katika kuona nyaraka ambazo zilikuwa zinaingizwa katika shehena. Kwa hiyo, utaona kwamba sasa hivi huu Muswada utasaidia Serikali yetu itakuwa inaweza kuona nyaraka ambazo zipo katika meli ambazo zinaingia na kutoka.

Mheshimiwa Spika, tangu mfumo wa biashara huria uruhusiwe katika sekta hii mwaka 1999, udhibiti haujawahi kuwa mzuri licha ya maboresho kadhaa ya Sheria. Baadhi ya Sheria zilifanyiwa marekebisho lakini hazikujitosheleza kama Sheria ya *SUMATRA* ya mwaka 2002, Sheria ya Uwakala wa Meli ya mwaka 2002 na Sheria ya Udhibiti wa Mizigo ya mwaka 1981. Upungufu wa Sheria hizo ulisababisha changamoto mbalimbali ambazo zilichangia upotevu mkubwa wa mapato na kukosesha nchi yetu manufaa ya kuwa na Bandari.

Mheshimiwa Spika, labda tu nitoe mfano kwa sababu nishawahi kwenda kutembelea huko Singapore utaona kwa

wenzetu Singapore, Bandari yao ndiyo uchumi wao na wanafanya vizuri sana. Sisi tulikwenda kuona kwa sababu ule Muswada na wao wana chombo kama hiki, kwa hiyo utakuta kwamba wana Sheria ambazo wamezitunga hazina mianya ya rushwa rushwa, hazina mianya ya kuachia wafanyakazi wa Serikali kuweza kuingiza vitu ambavyo vilijitokeza katika *NASACO*. Kwa hiyo, nashauri Serikali yetu na yenyewe pamoja na kwamba tunapitisha huu Muswada lakini iweze kuzingatia, itengeneze Sheria ambazo zitadhibiti ile mianya ambayo ilisababisha hata *NASACO* kufilisika kwa sababu utakuta kuna wajanja tu wachache waliacha nafasi kidogo ile mianya wakaweza kuua hii *NASACO*, kwa hiyo naiomba kabisa Serikali iangalie na izingatie.

Mheshimiwa Spika, sipendi kuchangia sana kwa sababu tayari nafikiri Kamati yangu ya Miundombinu imeweza kutoa ushauri mkubwa sana na naomba kabisa Serikali ichukue ule ushauri wa Kamati kwa sababu ndiko na mimi nilikuwa huko ili iweze kupitia ule ushauri ili iweze kuboresha hiki chombo. Tuna imani kabisa huu Muswada utakapopita, basi tutaitendea haki Bandari yetu na kwa kweli hata hizi nyaraka zote za usafirishaji zitadhibitiwa na chombo cha Serikali na vile vile rasilimali zote za madini, *petrol* zitasimamiwa na chombo hiki cha Serikali.

Mheshimiwa Spika, huu Muswada ni muhimu sana na niwaombe tu Wabunge wote waweze kupitisha na wasiwe na wasiwasi kwa sababu tunajua kwamba tulikuwa na Muswada wa Makinikia ule ambao Wabunge wengi walikuwa wameonesha wasiwasi lakini saa hivi kutokana na jinsi ambavyo Sheria zimekaa vizuri na zikaweza kupitishwa hata huu pia nina imani kabisa kama tutaupitisha na tukauwekea Sheria nzuri nina imani kabisa sasa Bandari yetu tutaitendea haki.

Mheshimiwa Spika, baada ya hapo, kwa kweli nishukuru na niombe Wabunge wote tupitishwe huu Muswada ili nchi yetu iweze kutendewa haki,

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Catherine Ruge.

MHE. CATHERINE N. RUGE: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa fursa ili niweze kuchangia huu Muswada wa *The National Shipping Agency of 2017*. Nina mambo machache ya kuchangia, lakini kwa kuanza nianze na *section number (5)* inayoelezea *objective of the Corporation:-*

Ukisoma hizo objective zote kuanzia (a) mpaka (e) na ukizichanganua unaona ziko *objective* za aina mbili; kuna *business objective* kwa maana ya *business entity* kwa maana ya *operator* lakini pia kuna *regulatory objective* kwa maana *regulator*, kwa hiyo sioni kama ni sahihi hili Shirika kuwa na *objectives* mbili kwa maana ya *operator at the same time regulator*. Ni vizuri Serikali ikachagua kimojawapo, *either business entity au regulator* kwa sababu huwezi ukafanya biashara na wakati huo huo pia unajsimamia, hii inakuwa ni kama *self-review*. Kwa *opinion* yangu nashauri hili Shirika liwe msimamizi au *regulator* na upande wa biashara tuiachie *private sector*.

Mheshimiwa Spika, baada ya hapo ningependa kwenda *section number (7)* ambayo inaelezea *so mandate ya corporation*; hiki kifungu ukikiangalia katika ulimwengu wa *free market economy* kinawabana wafanyabiashara au *private sector* ambao tunaamini hii nchi ni ya uchumi na ni wadau muhimu sana katika maendeleo ya nchi yetu. Kwa hiyo, Serikali kufanya biashara pamoja na *private sector* inaonekana hakutakuwa na *fair grounds in terms of competition* au *fair competition* kwa *players* wote kwa maana ya Serikali na *private sector* na naona kama Serikali inakwenda ku-*cripple private sector* kwa hiyo ni vizuri tukaiachia *private sector* ikafanya biashara.

Mheshimiwa Spika, baada ya hayo, ningependa kuchangia kuhusu *Part Five* inayoongelea *administration and management of the Corporation*; kifungu cha 22(1) kinasema, "*The Director General of the Corporation who shall be also the Chief Executive Officer responsible to the Board* atakuwa na shughuli za *management* pamoja na *administration function*" sina tatizo na hicho kifungu na wala

pia sina tatizo na kifungu namba mbili (2) ambacho kwamba “DG atakuwa *appointed* na *President*”

Mheshimiwa Spika, tukienda kifungu namba (5) kinachosema, “*The Director General shall be appointed to serve for the term of five years renewable once on such terms and condition as shall be set in the letter of his appointment or as may be determined by the Board upon approval of the Minister*”.

Mheshimiwa Spika, ningeshauri, baada ya *appointed to serve for a term of five years*, baada ya *renewable* iwe *renewable on yearly basis according to his performance* kwa sababu gani? Huwezi ukamwacha mtu akakaa miaka mitano kama ana-*perform* vibaya, hilo Shirika litakufa. Kwa hiyo, kama atakuwa ana-*perform* vizuri, *contract* zitakuwa *renewable on yearly basis* na tuna mifano mizuri ambayo ipo kwamba mtu anaajiriwa kwa *term* labda ya *three years* lakini kila mwaka mkataba wake unakuwa-*renewable* baada ya *performance appraisal* kuwa imafanyika. Kwa hiyo ningeshauri iwe hivyo.

Mheshimiwa Spika, kifungu namba saba (7) kinasema *section* hiyo hiyo 22; “*The Director General shall be the Secretary to the Board*”. *Director General* huyu ni mtu ambaye ana-*deal* na *administration* lakini pia *management functions*, sasa kumpa tena kazi ya ukatibu huyu mtu atakuwa *overwhelmed* na anaweza akashindwa kutimiza majukumu yake na *best practice* nadhani suala la ukatibu wa *board* ungekuwa *chini* ya *Chief Legal Council* or *Director of Legal Affairs*.

Mheshimiwa Spika, tukienda kifungu namba 23 kinachosema; “*There shall be a Registrar who shall be responsible for maritime environment and safety, security markers of the Corporation*”. Namba (2) inasema, “*The registrar shall be appointed by the Minister through competitive procedurea taking into account the Public Service Act...*” na kuendelea.

Mheshimiwa Spika, tumeona *DG* anakuwa *appointed* na *President* na yuko *accountable to the Board* wakati *Registrar* anakuwa *appointed* na Waziri wa sekta husika au Wizara husika kwa maana hiyo atakuwa *responsible or accountable to the Minister* sioni *harmony* kwenye hii *organization* kati ya *Registrar* pamoja na *DG* na ukiangalia *DG* ndiyo *accounting officer* au Afisa Masuhuli na yeye ndiyo mwenye *resources* sioni *harmony*. Ningeshauri, *Registrar* awe *accountable to the DG* na *Registrar office* iwe ni sehemu ya *department* kwenye Shirika lakini siyo kitu kingine kama inavyoonyesha kinajitegemea

Mheshimiwa Spika, lakini pia kifugu cha tisa (9) na 10 kimempa *DG* mamlaka makubwa sana ya kufanya *regulation* lakini bado anafanya *business* na kuweza kuzifutia leseni *agencies* nyingine. Bado sioni kama kuna *fairness* kwenye hilo na kama kuna *fair grounds* kwa sababu anaweza kuamua kuzifungia zile *agency* ili yeye apate *business*. Kwa hiyo, ni vizuri pia vifungu hivi namba tisa (9) na 10 pia vikawa *reviewed*, narudia *point* yangu ya kwanza kwamba hii *agency* ibaki kuwa *regulator* ili kuwez ku-*regulate other players in the market* badala ya kuwa *regulator at the same time* awe anafanya biashara ambako hakuna *fair competition* kwenye hilo.

Mheshimiwa Spika, pia kama tunataka ku-*empower private sector* ni vizuri tukawaachia wafanye biashara na *GDP* ya nchi zote zilozoendelea zinakuwa *accounted* na *service industry* na hii ni *service industry*, kwa nini tusiwaachie *private sector* waweze ku-*run* hii biashara kwa sababu pia ni biashara kubwa sana itaajiri watu wengi lakini pia ita-*push economy* na zile *indicator* zote za *macro-economy* ili kuweza kusaidia uchumi wetu uweze kukua.

Mheshimiwa Spika, lakini pia wanasema '*experience is the best lesson*', tumeona haya Mashirika ya Serikali *in terms of the quality of service* hayafanyi vizuri, *in terms of efficiency, effectiveness compared to private sector*, kwa hiyo ni vizuri tukaiacha *private sector* ikaweza ku-*run* hii *business*.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, nakushukuru sana kwa kunipa fursa hii. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana kwa kutumia muda vizuri. Nimebakiwa na majina mawili tu; Mary Deo Muro jitahidi pia kutumia muda utubakizie kidogo.

MHE. MARY D. MURO: Mheshimiwa Spika, ahsante nami napenda kuchangia mchango kidogo. Kwanza na-*declare interest* kwamba mimi ni Mwanakamati, kwa hiyo mchango wangu ni mdogo sana.

Mheshimiwa Spika, kwanza nipende kupongeza Kamati ya Miundombinu kwa kazi kubwa ambayo wameifanya na kwa muda mrefu. Napongeza Serikali pamoja na kwamba imechelewa sana kuleta Muswada huu pengine tungekuwa tumeokoa hela nyingi za Taifa hili lakini pia nimpongeze AG kwa ushirikiano wake pamoja na Kamati kwa sababu yeye nafikiri ndiyo amesababisha leo tumeingia humu kwa sababu baada ya kushindikana ilibidi kukaa naye kwa muda mrefu na kuweza kupata maamuzi ya kuingia nao Muswada ndani humu.

Mheshimiwa Spika, jambo moja tu ambalo ningependa Serikali itambue ni kwamba, Wabunge kazi yao siyo kupitisha Sheria, Bunge kazi yake ni kutunga Sheria, kwa hiyo, serikali inapoleta Miswada isiwe na mategemeo kwamba lazima ipite, ni mpaka pale Kamati zinapojiridhisha kwamba ni hakika Taifa linakwenda kusonga mbele ndipo Miswada hii itapita.

Mheshimiwa Spika, hii imetokana nasema hivi kwasababu gani, tulipata kigugumizi au Serikali ilipata kigugumizi pale ambapo sisi tulisema kwamba tunahitaji jina la *NASACO* libadilike na Serikali imeendelea kushikilia kwamba ibaki kama *NASAC* na sio *maritime*. Tulisema hivyo kwa sababu tulitaka jina libadilike ili libebe maudhuhi ya kibiashara ili kuweka *room* pana kwa ajili ya *agency* wengine, tunafahamu kabisa kuna mabadiliko ambayo Serikali imefanya kulingana na ushauri tulioutoa ikiwa ni pamoja na

yale ya shirika lenyewe kutokufanya biashara in *such* lakini kufanya kwa yale mambo ambayo ni ya Kiserikali.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano nyara za Serikali, kushughulikia nyara za Serikali, makilikia na vinginevyo. Lakini mpaka sasa kamati aijaweza kuelewa kwanini Serikali imeng'ang'ania jina na sisi tulikuwa na sababu kubwa ya kusema kwamba jina libadilike lisiitwe *NASACO* ili tusirudi nyuma kwenye *NASACO* kwa sababu watu wengi watafikiri kwamba ni *NASACO* na pia kuwapa *assurance agency* ambao watafanya biashara wanaofanya biashara ili waweze kushiriki wakiwa huru wakijua kabisa ni shirika jipya na mambo ni mapya na wakijua kwamba sheria zie ambazo zinaenda kuingongoza shirika hili zitawa-*favour*.

Mheshimiwa Spika, sasa cha kushangaza ni kwamba Serikali imekaa na msimamo uleule wa kwamba lazima iitwe *NASAC*. Sisi kama wanakamati tunaendelea kusema kwamba tunaiomba Serikali ikafikiri kwa upya juu ya kubadilisha jina hili liwe *maritime* kama nchi nyingine zinavyofanya. Jambo lingine ningependa kuchangia kwamba tukiangalia shirika la *NASACO* lilianza 1973, na leo hii ni 2017 ndio tunaenda kubadilisha sheria ndio tunaangaika na miswada lakini tufikiri kwamba Serikali ilikuwepo na iliona *NASACO* inakufa na iliona wezi wakiwa wanaendelea kuiba hebu niishauri Serikali kwamba ni kipindi kirefu sana ambacho tumibiwa waatanzania.

Mheshimiwa Spika, nafahamu kabisa wananchi waliko uko nje wanateseka kwa sababu Bandari ya Dar es Salaam imefanya chini ya kiwango, na imefanya chini ya kiwango kwasababu bandari ya Da es Salaam iligeuka shamba la bibi kwa sababu ya sheria ambazo zilikuwa zinawa-*favour* wezi kuiba. Hatuwezi kuwalaumu wezi kwasababu sheria zilikuwa zinawaruhusu kufanya hivyo. Kwa hiyo ningependa kushauri Serikali isiwe inachelewesha miswada kuileta na pale kamati tunaposhauri kwamba tulateeni miswada ifanye hivyo kwa sababu sisi tumetumwa na wananchi na tunafanya kazi ya wananchi ili kuwafanya wananchi waweze kupata zile haki zao za msingi.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano pesa nyingi ambayo imepotea bandarini pale au kushuka kwa mizigo, uingizwaji wa mizigo bandarini kule ambako umesababishwa na *ma-agency* ambao sio waaminifu umesababisha bandari ile kukosa mizigo au kutokupata mizigo iliyotarajiwa na kupunguza mapato ya Serikali na inavyopunguza mapato ya Serikali wanaoumia ni wananchi wetu ndio maana wakati naanza kuchangia nimesema hivi Wabunge kazi yao sio kupitisha sheria ni kutunga sheria inamaana kwamba kazi yao wanafuatilia mpaka wafike kutunga sheria wameshaona kiini na kuona kwamba sasa tumefikia muafaka na Serikali sasa sheria inaweza kuingia Bungeni.

Mheshimiwa Spika, tumeweza kupata majina tofauti wakati tuko kwenye muswada lakini tulivumilia tukasema tutashikilia palepale kwamba sisi hatuko tayari kupitisha muswada, tuko tayari kutunga sheria hatuwezi kupitisha sheria tunatunga sheria Serikali mtungojee tujiridhizishe tukashauri tunaomba hata Bunge muwape semina yakutosha juu ya muswada huu ili tuwe na uelewa wa pamoja, pamoja kwamba na hilo halikufanyika lakini tunahitaji wakati mwingine inapofikia mahali kama hapa Bunge lipate uelewa wa pamoja ili tunapoingia hapa Bungeni tunakuwa na sauti moja ya wananchi ya kuwatetea wananchi.

Mheshimiwa Spika, ningependa kusema kwamba shida ile ambayo tumeipata sisi yakubadilisha majina ni kwa sababu tu tumetaka tunafahamu kabisa kwamba Nasako ilikuwa na matatizo yake na matatizo haya tusingependa yarudi tena kwenye shirika jipya ambalo tunataka lituondoe hapa tulipo. Kwahiyo Serikali tunaomba mtambue kabisa kwamba nia na dhamira ya kamati aua ya Wabunge kusema kwamba irudi isiwe *NASACO* ni kuhakikisha kwamba haturudi tena kule tulikotoka na zile sifa mbaya ambazo tulizokuwa nazo kule *NASACO*.

Mheshimiwa Spika, tunaanza upya mambo mapya ili tuweze kwenda na mwendo ambao mwendo kasi ambao Serikali ya awamu ya tano inapenda. Kwa kusema hayo ningependa kwamba sisi kama kamati tunaendelea kudai

ile *separation* ya *regulator* na *operator* na pia tunaendelea kudai jina la *NASAC* kubadilishwa tunaiomba Serikali ilichukulie hilo kwamba ndio msimamo wa Kamati, ahsante sana.

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Muro kwa mchango wako mzuri kwa niaba ya Kamati Mary Deo Muro tunakushukuru sana. Baada ya muda sio mrefu tutawasikia Serikali katika maeneo hayo wanasemaje maana yake ni ushauri wa Wabunge wengi na ni ushauri wa Kamati kwamba jina liangaliwe kipekee kwa kweli *NASACO* ya zamani haikuwa na sifa nzuri labda Waziri alikuwa na maelezo ya kutosha kuja kutuambia kwa nini wangelipenda jina hilo lisilokuwa zuri liendeleo kuwepo na hiyo *separation of powers* na mengine. Watakuja sasa hivi ataanza Naibu Waziri halafu atafuata Mwanasheria Mkuu wa Serikali halafu atafuata Mheshimiwa Waziri mwenyewe, lakini kabla sijawaita wao sasa Mheshimiwa Jaku ulisema una kidogo cha kusema .

MHE. JAKU HASHIM AYOUB: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kunipa dakika hizi za majeruhi. Mchango wangu utakuwa mdogo sana kwa hizi dakika ulizonipa.

Mheshimiwa Spika, kwanza nichukue fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Balozi Seif Idd na Waziri Mkuu kwa jitihada alizozichukua lakini vilevile nitakuwa sijamtendea haki dada yangu Jenister Mhagama kwa suala hili. Nizipongeze kabisa Serikali mbili hizi Serikali ya Mapinduzi Zanzibar na Serikali ya Muungano wa Tanzania kwa kuweza kukiondoa kifungu cha 2(2). Ni jambo la kulipongeza sana tena sana kabisa kwa usikivu, vinginevyo kingepita hivi wananchi wale wa Pemba na wa Darajani wangeumia kwenye majahazi yao na wana majahazi wale. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, wangeshindwa kusajili hata uwakala ule ungekwenda zake, wangeumia sana sana na unajua ajira zilivyo. Hata hivyo, Mheshimiwa Waziri hiki kifungu kweli hamkukiona? Hii ofisi ina Wanasheria wangapi? Kuna Makatibu wangapi Mheshimiwa Waziri?

SPIKA: Mheshimiwa Jaku kitu ambacho hakipo tena kwenye Muswada, kimeshaondolewa tena na Serikali, wewe ukianza kukijadili maana yake tukirudishe sasa si ndio?

MHE. JAKU HASHIM AYOUB: Mheshimiwa Spika, ahsante nimekusikia. Huu Muswada nathubutu kuapa kwamba Zanzibar hawakushirikishwa, lakini kuna Miswada mingine muifikirie kama wa *TTCL* umekuja dakika za mwisho kwenye Baraza la Wawakilishi, kwa hiyo jambo hili lifikiwiwe.

Mheshimiwa Spika, lakini nije katika kifungu cha sita (6), hiki kifungu kinafanana na cha 11, *NASACO* huyu huyu atakuwa Wakili, *NASACO* huyuhuyu atakuwa Jaji? Hebu iangalieni sheria hii, huyu ndio atazikagua meli huyuhuyu atakuwa wakala wa meli, patakwenda kweli, ni kitu cha kuzingatia sana, haiwezekani mtu mmoja ukampa majukumu mawili, hata kanuni zetu za uchaguzi zinasema kule kuwa mtu mmoja huwezi kumpa kazi mbili.

Mheshimiwa Spika, Zanzibar wana Zanzibar *Maritime Authority* ambayo imepitishwa mwaka 2006, lakini *SUMATRA* wana kifungu chao kinaitwa *Shipping Act* ya mwaka 2003, kila mmoja ana sheria yake sasa kufika mahali na hapo nakumbuka mimi, walikuwa wakishirikiana lakini cha kusikitisha cha kutia huruma hizi sheria zikifika na za Wazanzibari washirikishwe kwenye mambo ya Muungano.

Mheshimiwa Spika, baada ya hapo kuna suala la bandari, tumelipigia kelele humu juzi. Bado Wazanzibari wanasumbuliwa bandarini, ule mchele pale ukafika unapokewa, utafikiri unapewa heshima, pana kitu unapimiwa lakini nafikiri kipo kisheria, hebu aliangalie Mheshimiwa Waziri, mwenzetu angalau anapanda *bombadier* lakini pale pana usumbufu bandarini, pembeni ukifika unapewa heshima zote na wafanyakazi. Ule mzigo wako unapimiwa kisha unalipishwa, kitu cha ajabu kwelikweli.

Mheshimiwa Spika, kutengeneza jina kuna kazi, kuliharibu ni mara moja' kutengeneza jina kuna kazi lakini

kuharibu ni mara moja. Hizi sheria tuziangalie, hapo zamani meli pale Msasani zilikuwa zikijaa kuja kwenye bandari ya Dar es Salaam, tulikuwa tuna kazi nzuri kupita kiasi lakini sasa zimeshaanza kupungua hebu tujulize kulikoni kuna tatizo gani? Tusiwe tunatengeneza sheria tu baadaye zikaja zikatubana wenyewe, tuangalie nini athari yake na nini faida yake.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba kuunga hoja mkono hoja.

SPIKA: Ahsante sana. Niseme tu kwa maana ya Bunge, sisi hayo mambo kwamba sijui upande gani haujashirikishwa kwa maana ya Bunge hilo halipo kabisa, *unless* mliokuwa humu msembe ninyi sio Wazanzibari kwa sababu kadri tunavyopata Miswada inapita katika taratibu zote ambazo kila Kamati zote na kadhalika na hapa wote wapo, kwa hiyo habari ya *inferiority* wala haipaswi kuwepo. Kwa upande wa taasisi hii kama ni huko kwingine sio wajibu wetu kusimamia, ni ushauri tu wa ujumla kama hayo mambo unayosema yapo.

Sasa twende moja kwa moja Serikalini Mheshimiwa Naibu Waziri tafadhali endelea kuchangia una dakika 15.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, MAWASILIANO NA UCHUKUZI (MHE. ENG. ATASHASTA J. NDITIYE): Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafasi ya kuchangia Muswada wetu huu muhimu sana, lakini namshukuru vilevile Naibu Spika, Wenyeviti wa Bunge kwa kazi nzuri sana ambayo wameendelea kuifanya.

Mheshimiwa Spika, nichukue nafasi hii vilevile kuishukuru Kamati yetu ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu chini ya Profesa Norman Sigalla King kwa ushauri mzuri sana waliokuwa wametupa na ushirikiano mzuri kabisa waliotupatia wakati wote tulipokuwa kwenye mchakato wa kuandaa na kusogeza Muswada huu mbele ya Bunge lako Tukufu.

Mheshimiwa Spika, nichukue nafasi hii vilevile kuwashukuru sana Wabunge wote wa Bunge lako Tukufu, zaidi kipekee nitoe shukurani zangu za dhati kwa wale wote ambao wamechangia katika Muswada wetu huu. Michango yote ni mizuri, naamini imetolewa kwa lengo zuri kabisa la kutunga sheria ambayo itasababisha Wakala wa Meli ufanye kazi nzuri kwa ajili ya manufaa ya nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa kuna suala ambalo lilijitokeza kwa baadhi ya wachangiaji walitaka kujua mifano tuliyochokea katika kuanzisha hili Shirika la *NASACO*. Ni kweli kwamba walitaka kujua tumechukua mfano kutoka kwenye nchi gani? Walifikia mpaka mahali wakasema kwamba tulitakiwa tufikirie kwa nchi kama Marekani wanafanyaje, Uingereza wanafanyaje, lakini wakaja wakasema Kenya wanafanyaje; Beilla, Msumbiji wanafanyaje. Ni kweli kwamba tulitoa majibu yetu kama Serikali na bado tunaendelea kusisitiza kwamba *practice* ambayo inatumika Marekani na *practice* ambayo inatumika nchi za ulaya kwa ujumla wake kwa kiasi kikubwa sana ni tofauti sana na jinsi tunavyoweza kufanya hapa Tanzania kwa mazingira ya sasa.

Mheshimiwa Spika, nchi kama Marekani iko *very well centralized* kwa *system* zao za *computerization*, kila kitu kinachofanyika kinajulikana wakati huohuo, hata ukiingia kwenye nchi hizo ile ukiingia tu zile *registration* zinakufanya ujulikane hata unakokwenda kulala na kuishi kwa hizo *system* zao zile zinawasababisha watu wanapofanya shughuli za bandarini kila kitu wanachogusa kionekane kwenye *system* na kodi stahiki ni lazima ilipwe kwa wakati muafaka. Sisi kwetu *system* hiyo bado haijafika japo lengo la Serikali ni kufika huko.

Mheshimiwa Spika, kwa nchi kama Kenya niliambie Bunge lako Tukufu kwamba siku ya Jumapili iliyopita huu Muswada wameshaanza kwenda kwenye mchakato kama sisi tunavyopitisha na wao wamekiri kabisa kwamba kuna mapato yanapotea kwenye tasnia ya bandari na mambo ya *maritime* na kwamba wameona na wanafikiri kuja

kujifunza kutoka kwetu kama tutaridhia Muswada huu upite.
(Makofi)

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ukipita tutafanya uhibiti mkubwa sana, hatutategemea tena kwamba mwenye meli awe ndio wakala wa kuhudumia meli yake. Kwa kufanya hivyo tutaamini kabisa kwamba tutaongeza hata ajira kwa Watanzania ambao tumewalenga katika kuhakikisha kwamba wanaanzisha hizo wakala za kuhudumia meli.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa na suala lingine la kilichoia *NASACO* na kwa nini tumeanzisha kitu kama *NASACO*. Labda nirudi kidogo kwenye historia, mnamo mwaka 1999 tuliamua kubinafsisha hii sekta ya huduma za bandari kupitia *NASACO*. Shirika lile tuliligawa katika *division* nne, tukaliingiza kwenye ushindani na sekta binafsi. Wakati tunafanya hivyo tukiri kwamba hatukuweka kanuni za kutosha za kuwadhibiti wenyewe meli ambao matokeo yake waliamua kuanzisha wakala wa kuhudumia meli zao. Mwisho wa siku *NASACO* na *division* zake zote nne zilikosa kazi ya kufanya kwamba hazikuwa na meli za kupakua au kupakia mizigo na kusafirisha, kwa hiyo, zikafa. Hilo ni suala ambalo lililosababisha *NASACO* ikafa.

Mheshimiwa Spika, la pili, wale Wakala binafsi walio wengi *lobbying* zao ni tofauti kabisa na *lobbying* za mashirika ya umma. Shirika la umma linapofanya *lobbying* kuna *system* zake za Kiserikali na wala halitakiwi kwanza hata hivyo kufanya *lobbying*, lakini wale wenzetu watu binafsi huwezi kushindana nao, wale kuna namna wanakwenda kuongea na wateja tofauti na taasisi za Serikali zinavyokwenda kuongea na wateja. Matokeo yake wale wateja mara nyingi wanawapa kipaumbele hizi sekta binafsi. Hiyo ilikuwa ni sababu nyingine ya pili ya kusababisha mashirika yalioanzishwa kutoka kwenye *NASACO* yashindwe kufanya kazi.

Mheshimiwa Spika, lakini hili la sasa hivi tumeliweka katika hali ambayo itaweza kuisaidia nchi yetu kiuchumi lakini zaidi kiusalama. Tunahitaji sana nchi yetu ifaidike na shughuli na rasilimali mbalimbali ambazo zinafanyika kwenye nchi yetu, huduma ya bandari ni huduma nyeti sana ambayo inahudumia asilimia 95% ya mizigo yote inayotoka nje ya nchi kwa maana ya biashara. Tunahitaji tulianzishe shirika letu hili ili liweze kudhibiti na kusogeza huduma zaidi kwa wananchi. Hata hivyo, hiki sio kitu cha kwanza kufanya shughuli ya *regulation at the sametime* wanafanya shughuli za *operation*, mfano mzuri ni VETA.

Mheshimiwa Spika, Waheshimiwa Wabunge wengi sana wanafahamu kuhusu VETA, wale ni *regulator*, VETA ndio wanaotoa leseni au vyeti kwenye VETA ndogondogo za watu binafsi na hata zile za Serikali, lakini VETA haohao wanafanya shughuli ya kufundisha mafunzo ya ufundi lakini wanaosimamia hata wale ambao wanatoa mafunzo ya ufundi kwa maana ya kuwapa mitihani na kuwasimamia na kutoa vyeti. Kwa hiyo, hii NASACO haitakuwa kitu cha kwanza kufanya kazi za *regulation at the sametime* kufanya kazi za *operation*. (Makoff)

Mheshimiwa Spika, tunategemea shirika letu hili litakuwa linapokea nyaraka, linazichakata lenyewe kisha wanawapatia mawakala kwa ajili ya ku-*clear* mizigo. Hakutakuwa na ucheleweshaji kwa sababu shughuli zote tunategemea zitafanyika *electronically* na tumejipanga kuhakikisha kwamba hakutakuwa na urasimu wowote. (Makoff)

Mheshimiwa Spika, nirudi kwa kumalizia kuendelea kutoa shukrani za dhati kwa ushirikiano mkubwa sana tuliopata kutoka kwa Wabunge. Kuna wengine ambao kwa kweli walikuwa wanakuja kutupa ushauri hata nje ya muda ambao tuko hapa Bungeni. Tuliendelea kushukuru sana kwa sababu inaonesha kwamba Wabunge walio wengi wanaridhika na uanzishwaji wa Muswada huu. Wabunge walio wengi wanakubaliana kabisa kwamba ni lazima tudhibiti hii sekta ya *maritime* kwa ujumla wake.

Mheshimiwa Spika, ahsante sana na naunga mkono hoja kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Naibu Waziri, Mheshimiwa *Engineer* Atashasta Ndiitiye. Tunakushukuru sana kwa mchango wako. Sasa nimwite Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali, dakika kumi tafadhali.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipatia fursa hii ili niweze kuchangia kwa baadhi ya masuala ambayo mengi yamejitokeza mbele ya Bunge lako Tukufu. Namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunipa fursa hii pia na nimeshangia sana kwenye Kamati. Kwa kweli katika Kamati kulikuwa na ushirikiano mkubwa sana, Serikali ilishauriwa sana. Nikushukuru sana kwa hekima yako kubwa sana kwenye masuala haya ya msingi unavyokuwa na msimamo katika kuwakilisha maslahi ya wananchi wote imetufikisha hapa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa kweli kama sio uzalendo wa Kamati ile ya Miundombinu leo tusingekuwa na Muswada huu. Kwa hiyo, nakushukuru sana na nalishukuru sana Bunge lako hili. Inaonekana tunaposhirikiana kama alivyosema Mheshimiwa Kabati basi mambo haya tunayosimamia umma yanaenda vizuri sana. Mwenyezi Mungu aendelee kulibariki hili Bunge lako Tukufu liendelee kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi ipasavyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo ni kwamba, Kamati kwa kweli ilikuwa na hoja kama ambazo baadhi ya wajumbe sasa wanazizungumza hapa kwamba inawezaje ukawa *regulator* halafu tena wewe mwenyewe ukawa wakala. Walikuwa na haki ya kusema vile kwa sababu mwanzo Muswada ulivyokuwa umeandikwa kwenye kifungu cha sita na cha saba ilikuwa kana kwamba huyu wakala atafanya kazi zote za uwakala.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo tukakubaliana na Kamati kwamba hapana hilo halikuwa kusudi isipokuwa ni uandishi tu hatukuandika vizuri. Huyu yeye japokuwa

atafanya kazi ya uwakala lakini amejikita kwenye masuala mahsusi tu ambayo yametajwa kwenye lbara ya saba (7) ya Muswada huu ambayo Wabunge wote wanakubaliana kama ambavyo tumewasikiliza wote wakizungumza.

Mheshimiwa Spika, tumefanya mabadiliko kwenye hili jedwali la mabadiliko haya, yeye pale sasa anaweza akafanya shughuli nyingine tu ambayo haimhusu (yaani hizi za kawaida) kama kuna mambo matatu labda yamejitokeza; moja, labda kama mmiliki wa meli amemtaka yeye ndiyo afanye, pili; labda huyu wakala ameshindwa kutekeleza wajibu wake na tatu; kama labda wakala amekosa sifa za uwakala. Sasa bandari lazima iwe na sifa zake. Moja; ile *reliability and efficiency* na hii ni Taasisi ya Umma, ukisema tumwache tu hivi basi sifa za bandari zitaporomoka.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo tukasema huyu afanye tu hizo kazi nyingine. Kama hayo mengine yakijitokeza na akimalizana na hiyo ameacha hiyo kazi. Kwa hiyo tumembana kabisa, lakini pia tumemwekea masharti. Ukisoma, tumefanya mabadiliko kwenye Kifungu cha 10 cha Muswada ukisoma hili jedwali la marekebisho. Waheshimiwa wengi wakati Mheshimiwa Waziri anasoma hotuba yake na wakati hata wengine wanachangia pengine Waheshimiwa Wabunge walikuwa hawajapata fursa ya kulisoma hili jedwali lakini tumeweka haya.

Mheshimiwa Spika, kwanza, moja la msingi yeye anapotekeleza jukumu lake lile la *u-regulator*, asi-*assume intentionally* kutaka kuwa na *status* ya *predominancy* yaani sasa anaweza akawa anawaonea wenzake tu kusudi yeye apore yale madaraka. Tumesema hapana! Halafu asi-*discriminate* watu na pia mu-*encourage competition* kwenye hiyo sekta, asiwe *biased*, tumemfunga kabisa pale na kama anatomia vibaya mamlaka yake tumesema *aggrieved party* alalamike kwa Waziri na kama haridhiki na maamuzi ya Waziri basi aende Mahakamani, kwa hiyo tumembana!

Mheshimiwa Spika, lakini pia kuhakikisha kwamba hatatumia madaraka yake vibaya tumeweka utaratibu kwamba kutoa leseni maana hapa ndipo kunapoweza kuwa na shida akimwangualia huyu anasema huyu anaweza akanipiku, anasema wewe sikupi leseni, tumemuundia Kamati ya kumshauri ambayo ina *evaluate* zile *application* za leseni zile. Kwa hiyo, utaona kwamba kile ambacho Waheshimiwa Wabunge walikuwa wanahofia, hiyo sasa tumeifanyia kazi. Kwa hiyo nafikiri nishauri hili na Kamati yenyewe iliridhika vizuri sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tumeshauriwa sana kwenye Kamati, moja hatukuwa pia tumezingatia masharti ya bajeti yale. Tumeenda tumefanya mabadiliko. Utaona kwenye jedwali la marekebisho. Masuala la kuzingatia Sheria ya Bajeti kuhusu Mamlaka ya *Treasury Registrar* nayo tumeweka mle ndani. Kwa hiyo kwa ujumla, kama Waheshimiwa Wabunge tungekuwa na muda mrefu sana kwa mfano, kama tungekuwa na muda mrefu baada ya mabadiliko yote yale tungetengeza Muswada mpya, lakini muda haukuturuhusu kusudi kufanya iwe *user friendly*.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, karibu kila ambacho Kamati ilitushauri tumezingatia ukiacha jambo moja tu ambalo Mheshimiwa Waziri atalitolea maelezo na ziko sababu za kisheria na za kiufundi kwa nini Serikali ingependa kubakiza hilo jina, Waziri atalisema. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo kuna masuala haya kwa mfano mamlaka ya huyu Mkurugenzi. Ie ya kuwaonea wenzake anapotoa leseni tumeshamwekea *stop order*, lakini tumesema lazima yeye kama ana *license* pia awe na mamlaka ya kufuta hizo leseni. Haya ni masharti ya msingi kwenye tafsiri ya sheria.

Mheshimiwa Spika, ukisoma kifungu cha 47 kinasema aliye na mamlaka ya kutoa leseni pia na mamlaka ya *cancel* au *kui-suspend*. Kinasema pia mtu yeyote ambaye anakuwa *aggrieved* na huyo, atachukua hatua zake kama anaona haki yake imekiukwa. Kwa hiyo, kama tukiisoma hii

sheria sambamba na sheria nyingine utaona kwamba kwa kweli ule wasiwasi wao na hoja zao zimezingatiwa kwenye jedwali la marekebisho. Tumeona baadaye hapa majedwali ya marekebisho, lakini karibu yote yale yalikuwa yamezingatiwa. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, haya ambayo tumepata mchango asubuhi na yenyewe tumeandaa *further schedule of amendment*, tumeyazingatia yale pale. Kwa hiyo, naomba kwa kauli hii ya umoja ambayo Wabunge wote wanaionesha hapa, huu Muswada tuuruhusu uendelee. Kazi ya kutunga hii sheria ni endelevu. Kimsingi tafsiri ya sheria inasema kwamba sheria inaweza ikatungwa Bunge hilo hilo na ikarekebishwa au ikafutwa kwenye Bunge hilo hilo.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tunalo Bunge lingine linakuja, kama kuna upungufu kadri tunavyoendelea kuitekeleza ile sheria tunaweza tukafikiria tu kwamba; bahati nzuri ninyi Waheshimiwa Wabunge wenyewe mnaangalia sana, mnasema hii imekaa vibaya, wenyewe mtashauri. Hata hivyo, bila hata ninyi kutushauri, Serikali kwa sababu inataka kunufaika na hii *industry*, itachukua hatua kuyarekebisha yale. Kwa hiyo, kazi hii ya kufanya mabadiliko ya sheria ni endelevu, kazi ya kutunga sheria ni endelevu. Kwa hiyo, tunaomba tu Waheshimiwa Wabunge huu moyo wa kuunga mkono juhudi za Serikali kudhibiti hizi rasilimali mnaouonesha hapa uendelee.

Mheshimiwa Spika, pia kulikuwa na mchango kwamba, hapa *Attorney General* anakuja kushirikishwa kwenye kuendesha kesi tu mwanzoni hakuwepo, mbona katika mikataba hashirikishwi? Naomba kulishauri Bunge lako Tukufu kwamba ukisoma Ibara ya 59 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano inamhusisha *Attorney General* hata kwenye hayo mambo ya mikataba.

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Manunuzi ya Umma inasema mkataba lazima uwe umehakikiwa na *Attorney General*. Hauwezi kuingiwa, haijalishi kwamba ni ya taasisi ya *Central Government* au Shirika la Umma au Taasisi yoyote,

lazima mikataba yote iende kwa *Attorney General*. Pia Sheria ya Ubia, *The Public Private Partnership Act* hakuna mkataba utakaoingiwa kama Mwanasheria Mkuu wa Serikali pia hajashirikishwa na sheria mbalimbali. Kwa hiyo, hii japokuwa haikutajwa hapa naomba kushauri kwamba Waheshimiwa Wabunge wasiwe na wasiwasi hayo yatazingatiwa.

Kwa hiyo mengine haya labda niyaache, lakini niseme tu hivi, kulikuwa na hoja hapa kwamba kwa mfano kwa nini sasa kuna tofauti ya adhabu iliyoko Ibara ya saba (7) na Ibara ya 46. Ninachotaka kusema hapa ni kwamba, hii tofauti lazima iwepo. Moja, Ibara ya 46 inatoa adhabu ya jumla, (*general penalty*), lakini kwenye Ibara ya saba (7) hapa sasa hii ni mahsusni na kwa *nature* ya mambo haya yaliyoko pale ambayo Waheshimiwa Wabunge mnasema wote kwa kauli moja kwamba haya lazima yadhibitiwe na Serikali, ndiyo, maana unaona tumefanya hivyo.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya (7) kwanza tumeshaifanyia mabadiliko, kwa hiyo tuisome sambamba na jinsi ambavyo inaonekana kwenye jedwali la marekebisha. Kwa hiyo hii adhabu kwamba akipatikana na hatia apate adhabu isiyopungua kiwango cha dola 20 za Marekani, tumeacha tu hivyo huko kusudi hayo mengine Jaji aamue kutegemea na *extent/gravity of the loss* yaani kiwango labda cha hasara na uharibu sijui tuseme kwa Kiswahili gani hiki, ambacho kinaweza kuwa kimesababishwa na huyu bwana kujitwalia majukumu ambayo kimsingi yangekuwa ya Serikali. Huo ndiyo msingi wa kutokui-*cap*, tumwachie tu hiyo. Kwa hiyo, Mahakama i-*assess*.

Mheshimiwa Spika, nilifikiri nichangie hayo na kwa mara nyingine tena nakushukuru sana kwa hekima yako kubwa ya kuwezesha Muswada huu kufikia hatua hii. Pia nalishukuru sana Bunge na naishukuru Kamati. Mwenyezi Mungu aendee kuwabariki. Naunga mkono hoja. (*Makofi*)

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali. Waheshimiwa Wabunge kusema ukweli tusingekuwa hapa wala katika hatua hii kama sio ushirikiano

mkubwa sana aliouonesha Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa Kamati ya Miundombinu kabisa, kabisa. *(Makofi)*

Pia tunampa ushauri kwamba wale Wanasheria wake wanaokwenda kwenye Kamati mbalimbali ni vizuri wapewe ushauri wakiwa wanakuja hapa wasije, kuna mmoja alifafanua vizuri nadhani Mary Muro; yaani wanakuja wanafikiri wao Wanasheria wa Serikali ndiyo wanaotunga sheria, hawajui kwamba Bunge ndilo linalotunga sheria. Wanakuja wanagomea Kamati, wanagomea kila kitu, hata wakiambiwa vipi wanakuwa na... lakini alipokuja Mwanasheria Mkuu wa Serikali akaweka maneno vizuri ndiyo maana leo tuko hapa. *Spirit* hiyo ndiyo tungependa tuwe nayo, kwa sababu mwisho wa siku ni ninyi Waheshimiwa Wabunge mnaotunga.

Kwa hiyo kupitia Kamati zenu msiwe wanyonge kwa chochote. Mkiwa wanyonge ni unyonge wenu wenyewe tu. Katika kutunga sheria lazima mwelewe kila kitu, mtuletee mambo yakiwa mazuri hapa. Kwa hiyo, Kamati *you are empowered* kabisa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Waziri sasa karibu sana. Una dakika 30, Mheshimiwa Profesa Mbarawa tafadhali.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO:

Mheshimiwa Spika, kwanza kabisa napenda kuchukua fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuniwezesha kusimama mbele yako na kutoa mchango wangu katika hoja hii.

Mheshimiwa Spika, napenda nikushukuru wewe binafsi, Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge kwa uwezo na umahiri mkubwa mnaonesha katika kuliendesha Bunge letu Tukufu.

Aidha, napenda kuwashukuru sana Waheshimiwa Wabunge waliopata fursa ya kuchangia hoja yangu niliyowasilisha hapa Bungeni leo asubuhi kwa michango mizuri na yenye kina na lengo la kuboresha Sheria hii ya Shirika la Wakala wa Meli wa Taifa ya Mwaka 2007.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na wachangiaji 12 waliochangia kwa kuzungumza na wachangiaji sita (6) waliochangia kwa maandishi. Michango yote ya Waheshimiwa Wabunge ilikuwa ni mizuri sana na iliyosheheni mapendekezo, ushauri na hasa namna bora ya kuendeleza shirika letu hili ambalo tutaliunda hivi karibuni.

Mheshimiwa Spika, ushauri wa Bunge na maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu imezingatia na tutaendelea kuifanyia kazi. Vile vile maoni ya Kambi ya Upinzani tumeyapokea na tutayazingatia. Hata hivyo, ningependa nitumie muda wangu mchache kidogo kufafanua baadhi ya hoja zilizotolewa na viongozi mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, kwanza kama tunavyojua Bandari ya Dar es Salaam imekuwa ni lango kubwa sana la biashara kwa nchi yetu. Sio tu kwa nchi yetu, isipokuwa hasa pia kwa nchi za Malawi, Zambia, Rwanda, Burundi, Uganda na Mashariki mwa Jamhuri ya Congo. Nchi zote hizi zinaitegemea Bandari ya Dar es Salaam. Kwa mfano; mwaka 2016/2017, hali ya utendaji wa Mamlaka ya Bandari Dar es Salaam imepata mafanikio makubwa kwani kwa kipindi hiko takriban tani milioni 14.6 zimepitia kwenye Bandari ya Dar es Salaam, Bandari ya Tanga na Bandari ya Mtwara.

Mheshimiwa Spika, Serikali imefanya mikakati mikubwa kwa ajili ya kuiboresha Bandari ya Dar es Salaam na tunaamini kila mwaka Bandari ya Dar es Salaam itaendelea kuimarika. Kwa muda mrefu sana kumekuwa na changamoto kubwa kwenye Bandari ya Dar es Salaam. Changamoto ya kwanza ni udanganyifu wa nyaraka mbalimbali. Nyaraka zinakuja hizi lakini *at the end of the day* sio nyaraka zenyewe. Pia kumekuwa na upotevu mkubwa wa mizigo hasa makontena.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano mwaka 2015 takriban makontena 600 yalipotea kwenye Bandari ya Dar es Salaam na yamepotea kwa sababu hakuna kumbukumbu sahihi. Kama mnavyokumbuka, Mheshimiwa Rais alitembelea pale

na tukaona udanganyifu mkubwa hasa kwenye makontena ya makinikia. Kwenye *documents* unasema kuna makontena 200, lakini ukiangalia kuna makontena 500. Hii ndiyo changamoto kubwa ambayo imetufanya leo hii tuje na Muswada huu. Kuna maeneo mawili ambayo ni muhimu sana katika usafirishaji wa mali. Eneo la kwanza ni *documents* zenyewe na eneo la pili ni uhakiki.

Mheshimiwa Spika, nitatoa mfano mdogo tu jinsi gani mzigo unavyosafirishwa kutoka kwa mteja mpaka unapoingia melini. Kwa mfano, msafirishaji wa shehena inayotoka yaani *shipper or exporter* kawaida anawasiliana kwanza na *clearing and forwarding agent* kumwambia kwamba nina mzigo wangu nataka kusafirisha pengine kwenda Dubai. Anaomba nafasi kwenye meli kupitia kwa wakala wa meli. Wakala wa Meli anatoa nyaraka kuthibitisha nafasi ya kusafirisha shehena kama maelezo yanavyoeleza. *Clearing and forwarding agent* anajaza fomu hiyo, akishajaza fomu hiyo anaiwasilisha kwa *customs* ambaye na yeye anajiridhisha kwamba kwenye fomu ile imejazwa mizigo yote.

Mheshimiwa Spika, kabla meli haijaingia bandarini tayari wameshaambiwa kwamba meli fulani itafika siku fulani na nafasi yenu iko sehemu fulani na kabla ya kupakia mzigo kwanza mzigo unatakiwa uhakikiwe kama ni kontena zinatakiwa zifunguliwe, kama ni mizigo mingine inabidi ihakikiwe. Wanaohakiki sasa hivi kwa Bandari ya Dar es Salaam ni watu binafsi, hapo ndiyo shida inaanzia.

Mheshimiwa Spika, watu binafsi wanachukua makontena wanayafungua, wanayahakiki, wanajiridhisha halafu wao ndiyo wanapeleka ripoti *TRA, TPA* na maeneo mengine. Sasa udanganyifu unaanzia hapo! Wakishamaliza kuhakiki makampuni haya, yanachukua mzigo, unapelekwa melini Kapteni wa Meli anasaini kwamba amepata mzigo huo halafu anatarisha *manifest*. Kama tutaweza kuzuia lile eneo la uhakiki, hapo tutahakikisha kwamba mizigo haipotei tena na hii ndiyo kazi kubwa ambayo hili shirika tunalolitengeneza tunataka likahakiki hiyo mizigo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sasa nikitoa maelezo hapa au nikiieleza kidogo kuna kampuni saba ambazo zenyewe zinafanya kazi ya uhakiki. Kampuni ya kwanza ni *CGS Collateral Control* ambayo ni *Private Sector*; kampuni ya pili ni Mehemba *Marines Surveyor and Consultant*; kampuni ya tatu ni *Rob Marine Pandi Service Limited*; kampuni ya nne, *Luchi Impex Limited*; kampuni ya tano ni Tanzania *Ships Contractors Limited*; kampuni ya sita, *Toplass and Handling Tanzania Limited*; na kampuni ya saba, *Vision Control and Superintendence Limited*.

Mheshimiwa Spika kampuni zote hizi zinakuwa na uhusiano wa karibu kwanza na Wakala wa Meli, zinakuwa na uhusiano wa karibu sana na watu wenye meli. Sasa hapa kunakuwa na udanganyifu. Sasa kwa kulitambua hilo, ndiyo sasa Serikali tunataka kabla mizigo haijaingizwa kwenye meli pale *NASAC* ianze kufanya haki ya uhakiki. Tunaamini tukilisimamia hilo, tatizo la uhakiki wa mizigo litaisha.

Mheshimiwa Spika, mizigo ikija hapa Tanzania tunataka *documents* zote kwanza zipelekwe kwa *NASAC* zikishatoka kwa *NASAC* ndiyo zipelekwe kwa Wakala wa Meli kwa sababu kinachotokea sasa, *documents* zikija hapa Tanzania, Wakala wa Meli na wengine wanazichakachua na hii imeoneshwa wakati vilipoingia vichwa vya treni. *Bill of lading* ya mwanzo iliyoleta vichwa vya treni ilionesha *Engineer Kisamvu*. Baada ya kubanwa wakabadilisha hapa hapa Tanzania ambapo kiutaratibu wa meli jambo hilo halitakiwi kufanyika. Kwa hiyo, hayo ndiyo madhumuni makubwa ya kutaka kuanzisha hii kampuni ya *NASAC*.

Mheshimiwa Spika, kwa nini kampuni isiitwe *authority*, kwa nini tunaita *NASAC*? Kama alivyosema Mwanasheria Mkuu, hapa tutakuwa na kazi mbili; kazi ya kwanza ni ku-*regulate*, kudhibiti. Kazi ya pili ni kufanya biashara ya uwakala kwenye maeneo maalum.

Mheshimiwa Spika, eneo la kwanza litakuwa ni kuweka *documentation*, kufanya *talling*, halafu vilevile kufanya uwakala kwenye maeneo ya madini, petroli, kwenye

silaha, kwenye wanyama na maeneo mengine. Hatutakwenda kwenye maeneo mengine, sasa vifungu hivi kwenye sheria vimewekwa kwa mfano Kifungu cha sita (6), saba (7), 10, 11 na 12 kimeeleza majukumu ya Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, kwa hivyo, naomba niwatoe wasiwasi wafanyabiashara wengine kwamba, *NASAC* haitafanya biashara ya uwakala kwa kila eneo. Itafanya hivyo, pale tu itakapotokea mambo matatu, kama alivyosema Mwanasheria Mkuu; jambo la kwanza kama mfanyabiashara huyo atashindwa kufuta masharti ya kanuni za leseni. Jambo la pili kama kampuni hiyo ya uwakala itafilisika *then* hapo ataingia. Jambo la tatu kama mwenye meli ataitaka *NASAC* kufanya kazi hiyo, hapo ndio wataanza kujikita kwenye kazi hiyo, lakini kwa msingi kabisa itafanya katika maeneo matatu ambayo ni muhimu sana kwa uchumi wa nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, kuna suala ambalo limekuja kwa nini *DG* tumempa mamlaka makubwa. Tumeweka kifungu ambacho kitasimamia utoaji wa leseni na kwenye kifungu hicho tuna Kamati Maalum ambayo ina watu watatu. Kazi yao ni kumshauri *DG* kuhakikisha kwamba, anatoa leseni bila upendeleo, hilo la kwanza.

Mheshimiwa Spika, la pili, kulikuwa na malalamiko vilevile kwamba, Waheshimiwa Wabunge wamesema anaweza kuamua kumtolea ama kufuta leseni wakati wowote. Mimi nina bahati sana, ninasimamia sasa hivi mamlaka tatu; nina *TCRA*, nina *TCAA* na *SUMATRA* na utaratibu wa kufuta leseni uko sawasawa.

Mheshimiwa Spika, ukichukua *TCRA* kama mtu ameshindwa kutimiza masharti ya leseni Mkurugenzi Mkuu anaanza kumpa *notice*, akishindwa anampa *notice* ya pili kumwambia sasa nafuta leseni yako. Hatua ya tatu kama atashindwa kuthibitisha kwa nini leseni yake isifutwe, mambo hayo yanapelekwa kwenye bodi, bodi inatoa kibali cha kufuta. Baada ya bodi kutoa kibali cha kufuta, inakuja kwangu mimi Waziri naifuta leseni hiyo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, toka nimeingia Wizara hii sasa hivi nina miaka saba, nimefuta leseni sita tu. Leseni za *TCRA* ni leseni ukizifuta inabidi ufikirie siku kumi kumi kwa sababu, masafa yenyewe tu yale ukiyauza yanafika kama dola milioni 10, lakini utaratibu ndio huohuo na tunafanya bila ya kupendelea mtu.

Mheshimiwa Spika, ukija kwa upande wa *SUMATRA* kuna leseni za aina mbili; kuna leseni ya muda mfupi na leseni ya muda mrefu, yani miaka mitano. Leseni ya muda mfupi inafutwa na *DG*, *definitely* kwanza anatoa *notice*, anamwambia kwa nini tusifute leseni yako, anatoa maelezo, kama hana leseni inafutwa. Leseni ya muda mrefu kwanza *DG* anatoa *notice*, halafu inaenda kwenye bodi, kama yule jamaa atashindwa kuonesha kwa nini leseni yake isifutwe, inakuja kwa Waziri na Waziri nafuta na *TCAA*, utaratibu ni huohuo.

Mheshimiwa Spika, sasa naomba tu walielewe watu hili kwamba, hili tunalolifanya hivi kwa *authorities* zote tunafanya hivihivi. Sio kwa sababu hii tu, lakini ukienda *TCAA*, *TCRA* na ukija *SUMATRA* tunafanya hivihivi. Leseni ya *TCRA* ni leseni ambayo thamani yake ni kubwa zaidi na tunaifuta kwa utaratibu kama huu na mpaka sasa hivi hatujapata malalamiko yoyote.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, naomba tu wadau wote na Waheshimiwa Wabunge waelewe, hizi kazi tulizompa *DG*, *DG* atafanya na kuna utaratibu kwamba, ipo bodi ambayo itasimamia mchakato wote. Kama mtu akiona hakuridhika na maamuzi yake anakuja kwa Waziri, kama hakuridhika na maamuzi ya Waziri anakwenda Mahakama Kuu. Iko *very clear* kwenye sheria na tutaisimamia hiyo.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa na hoja ambayo baadhi ya Waheshimiwa Wabunge wameleta, pia na Kamati yetu imeleta, kwa nini tusiende *FCC – Fair Competition Commission*? Nina bahati kama nilivyosema nasimamia mamlaka tatu na mamlaka mbili zinakwenda *FCC*, lakini hivi ninavyoongea *FCC* kuna kesi nyingi. Tumepeleka sisi kesi toka

mwezi Mei mwaka huu, tuna kesi pale ya *DSTV*, kuna kesi ya *Star TV* na kesi nyingine nyingi tu, zinachukua muda mrefu, kwa sababu, tatizo lililoko pale kwa kipindi kirefu kulikuwa hakuna Makamishna wa kutosha. Sasa ninavyoamini rufaa kwa Waziri inaweza kuchukua muda mfupi zaidi kuliko kwenda *FCC* na kwa kuliona hilo ndio tukafanya hivi.

Mheshimiwa Spika, naomba nichukue nafasi hii kuwahakikishia wadau wote wa sekta ya usafiri wa majini kwamba, utaratibu huu ni wa haraka zaidi kuliko wa *FCC*. *FCC* wanaweza kuchukua hata mwaka mmoja kesi haijahukumiwa. Kwa hiyo, naomba tu watuamini kwamba, tutalisimamia vizuri na halina utata wowote.

Mheshimiwa Spika, kuna suala kwa nini hamuoni Serikali kutenganisha masuala ya udhibiti na masuala ya biashara? Kama nilivyosema sekta ya usafiri majini bado hatujaitendea haki. Miaka yote ilikuwa chini ya *SUMATRA* wakati *SUMATRA* yenyewe ina mambo mengi sana, kwa hiyo, sasa tukaona kuitendea haki sekta hii ambayo ni kubwa kuanzia usafiri wa baharini mpaka usafiri kwenye maziwa, tuweke mdhibiti ambaye atakuwa chini ya *NASAC* mwenyewe ndio *NASAC* afanye kazi hiyo. Hilo ya kwanza.

Mheshimiwa Spika, la pili, tukisema kwamba, tutengeneze *agency*, hiyo *agency* itakuwa haina kazi kwa sababu, makinikia hayatokei kila siku, mwaka mmoja yanaweza kutokea makinikia miezi mitatu. Je, tutaajiri watu 60 hapa wamekaa na hawana kazi yoyote? Nafikiri hili halitakuwa jambo zuri na hatutaifanyia haki nchi yetu. Bado naendelea kusema hii kama tutaisimamia itafanya kazi vizuri. Kuna maeneo mengi na watu wengi wanafanya hivyo na inafanya kazi vizuri, kitu muhimu hapa ni kusimamia na kila mtu ajue wajibu wake ni nini na tunafanya nini.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, naomba nikuhakikishie na tuwatoe wasiwasi wadau wetu kwamba, hapa hakutakuwa na ubabaishaji. Tukisema tuendeleo kama watu wengine wamesema tutengeneze *agency*; ukitengeneza *agency*, kama nilivyosema una makinikia, una mafuta

yanakuja mwaka mara tano, halafu una wanyama pengine hawasafirishwi hata siku moja ama kuna silaha, pengine inakuja miaka miwili mara moja, ukitengeneza *agency* kwa muda wote huo, nafikiri tutakuwa hatuifanyii haki nchi yetu na tutapoteza pesa nyingi. Naamini na bado naendelea kuamini mfumo huu utatufikisha pazuri.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa na hoja kwa nini *SUMATRA* hasimamii jambo hili? *SUMATRA* sasa hivi anafanya kazi mbili; kwanza anasimamia udhibiti njia ya majini, halafu anasimamia udhibiti kwenye nchi kavu, yaani barabara, lakini ukiangalia nchi yetu hii ya Tanzania, asilimia kubwa kabisa ya Watanzania wanatumia usafiri wa barabarani na usafiri wa reli. Kwa hiyo, sehemu kubwa ya *SUMATRA* au kazi kubwa ya *SUMATRA* inajikita zaidi kwenye usimamizi wa nchi kavu, kwa kiwango kidogo kabisa wanajikita kwenye sehemu ya usafiri wa majini. Sasa ndiyo utaona mambo ya udhibiti kwenye usafiri wa majini hayaendi vizuri.

Mheshimiwa Spika, vilevile Sheria iliyopo sasa hivi ya *SUMATRA* haiipi nguvu ya kuchukua *documents* pamoja na kufanya uhakiki. Ndio sababu kubwa *SUMATRA* imeshindwa kusimamia hasa kwenye ubadhirifu, hasa kwenye upotevu wa nyaraka bandarini. Baada ya kuona changamoto hizi tukaona sasa iko haja ya kuanzisha *NASAC* ambayo itasimamia shughuli hizi kwa pamoja. Kwanza itasimamia shughuli ya udhibiti halafu itasimamia shughuli ya uwakala wa madini, hasa kwenye maeneo yale nyeti ya nchi yetu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, vilevile nchi zote ambazo zina bahari, ukienda Kenya, *South Africa*, Singapore, wenzetu wana mdhibiti ambaye anasimamia usafiri wa baharini kama tunavyoanzisha sisi *NASAC*, lakini hapa petu tu *SUMATRA* ndio anasimamia sehemu zote mbili, ambapo nafikiri hatutendi haki. Hata ukienda Kenya leo kuna mtu anasimamia usafiri wa nchi kavu na kuna mtu anasimamia usafiri wa baharini. Sasa na sisi tukaona tuiondoe sehemu ile tuipeleke kwenye *NASAC* ili mambo yaende vizuri.

Mheshimiwa Spika, kulikuwa na hoja kwa nini *NASACO* ilifeli? Mheshimiwa Naibu Waziri alizungumza sana. *NASACO* ilianzishwa mwaka 1973, jukumu kubwa lilikuwa ni kufanya biashara ya wakala wa meli, lakini wakati huo kulikuwa na *monopoly* kubwa kwa *NASACO* na baadhi ya watoa huduma wa meli au wenye meli walianza kulalamika kwamba, *NASACO* ina *monopoly* kubwa, pia *NASACO* inatoa siri zao kwa makampuni mengine. Sasa Serikali ikaona ifanye utafiti wa kina kuangalia jinsi gani tunaweza kuiboresha *NASACO*.

Mheshimiwa Spika, Serikali ilichokifanya mwaka 1998 *NASACO* iligawika kwenye kampuni nne; Kampuni ya kwanza ni *Azania Shipping Agency Company Limited*; Kampuni ya pili ni *Victoria Shipping Agency Company Limited*; Kampuni ya tatu ni *Worldwide Shipping Agency Company Limited*; na Kampuni ya nne ni *Oceania Shipping Company Limited*. Hiyo ilikuwa hatua ya kwanza.

Mheshimiwa Spika, hatua ya pili Serikali ilisema baada ya hapo itabidi sasa Watanzania wanunue hisa za makampuni haya na walitakiwa Watanzania wanunue hisa 25, wamiliki wa meli wawe na hisa 35 na Serikali iwe na hisa 40, lakini hili halikufanyika. Badala yake ilifanyika hatua ambayo ndiyo imesababisha matatizo haya, walitoa leseni kwa makampuni ya meli kufanya kazi ya uwakala wa meli na hapo ndio tatizo likaanza. Baada ya hapo kila mwenye kampuni ya meli alianzisha wakala wake wa meli, matokeo yake *NASACO* ikafilisika. *NASACO* ilifilisika kwa njama, kwanza haukuwekwa utaratibu, mzuri matokeo yake watu wajanja wajanja wakachukua fursa hiyo, *NASACO* ndio ikaambiwa *bye-bye*.

Mheshimiwa Spika, sasa sisi tunaloanzisha hatuendi kufanya uwakala kwenye baadhi ya maeneo kwa vile hatuendi kushindana na makampuni ya uwakala mengine. Sisi tutasimamia eneo moja tu kwenye mambo ya uwakala, kuangalia madini na kuangalia nyaraka na uhakiki, ndio hayo tu. Vilevile tutasimamia mambo ya udhibiti kwa vile sioni sababu ya msingi kwa nini Watanzania na wadau wengine

wawe na wasiwasi kuhusu NASAC. Naamini NASAC itafanya kazi vizuri na itaendelea vizuri.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo machache sasa, naomba niende nikajikite kwenye hoja mojamoja za Waheshimiwa, nikianza kwanza na Kamati yetu ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. Kuna hoja ya kwanza kutenganisha udhibiti na biashara kwa nia ya kuondoa mgongano wa kimaslahi na kuimarisha ushindani wa haki.

Mheshimiwa Spika, kwa utaratibu tuliouweka na kwa sheria hii hakutakuwa na mgongano wowote. Kama nilivyosema kwenye maelezo yangu, kama kutakuwa na mgongano kuna hatua mbalimbali zinatakiwa mdau anaweza ku-*appeal*. Kwanza anaanza kwa Waziri, kama hakuridhika kwa Waziri *then* anakwenda Mahakama Kuu. Kwa hiyo, naomba tu niwahakikishie kwamba, hapa hakuna mgongano wowote na tumeweka Kifungu Namba 10(2) ambacho kitasimamia jambo hili.

Mheshimiwa Spika, kuna hoja nyingine, kufuta Kifungu cha (2) ambacho kilikuwa kinataka sheria hii itumike Zanzibar:-

Mheshimiwa Spika, kama tulivyosema asubuhi hii kwamba, kifungu hiki kimefutwa. Namshukuru sana Mheshimiwa Waziri Mkuu pamoja na Mheshimiwa Balozi kwa uongozi wao makini ambao umetuwezesha kutatua tatizo hili kwa maslahi ya nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, kuna jina. Kwa nini jina la Muswada libadilike, ili kuwa na neno *Maritime Authority*. Kama nilivyosema Serikali yetu ni sikivu na tumelisia, lakini mimi kwa kuanzia kwa sababu, shirika hili litafanya kazi mbili; kazi ya kwanza itakuwa ni uwakala kwa maeneo maalum na kazi ya pili kwa udhibiti, naomba sana Bunge lako Tukufu na Waheshimiwa Wabunge kwanza twende hivi, kama itaonekana huko mbele iko haja, Sheria sio msahafu wala sio Biblia, tunaweza tukabadilisha wakati wowote, lakini bado

nawaomba Waheshimiwa Wabunge twende katika mtazamo huu.

Mheshimiwa Spika, kuna hoja, masharti nya leseni yalegezwe ili kuruhusu wenye meli kupewa leseni za uwakala. Tatizo kubwa tunalolipata ni kwa sababu, tuliwapa wamiliki wa meli, kama tutalegeza masharti itakuwa hatujatatua tatizo. Naomba Waheshimiwa Wabunge mwelewe kwamba, tunatengeneza Muswada huu au sheria hii kwa maslahi ya nchi yetu. Kwa hiyo, naomba tuendelee na utaratibu kama kawaida.

Mheshimiwa Spika, kuna hoja inasema Muswada uainishe masharti na utaratibu wa utoaji leseni na udhibiti wa wakala wa meli. Hii imefanyika na hili liko kwenye sheria.

Mheshimiwa Spika, kuna hoja inasema ushiriki wa Watanzania katika biashara ya wakala wa meli iainishe katika Muswada. Hii tumefanya hivyo na tumeweka asilimia 60 sasa kwa Watanzania. Kampuni yoyote itakayokuja Tanzania ambayo itafanya kazi ya uwakala lazima iwe na asilimia 60 ya Watanzania.

Mheshimiwa Spika, kuna hoja ya rufaa dhidi ya maamuzi ya shirika zifuate utaratibu wa Tume ya Ushindani. Ni jambo zuri, lakini kama nilivyosema kwenye Tume kunachukua muda mrefu na hatutawatendea haki Watanzania ambao wana malalamiko. Kwa utaratibu tuliouweka naamini matatizo yao yataamuliwa kwa muda mfupi sana.

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani inasema jina haliakisi maudhui ya Muswada. Naamini kama tutasoma kwa kina maudhui ya Muswada huu utaona jina hili ni jina halisi kwa ajili ya Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, kuna Wabunge ambao wamechangia mmoja mmoja; kuna Mheshimiwa Omary Mgumba ambaye yeye ametoa pongezi kwa Serikali kwa

ajili ya Muswada wa Sheria kuanzisha *NASAC*. Pongezi zimepokelewa.

Mheshimiwa Spika, pia kuna hoja ya kwamba kazi ya udhibiti na mtoa huduma zitenganishwe kwa nia ya kuondoa mgongano wa kimaslahi na kuimarisha ushindani wa haki. Kama nilivyosema kwa sasa hivi kama tutatenganisha, hili halitaleta maslahi mapana kwa nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, kuna Mheshimiwa Mbunge Janeth Massaburi, yeye ameunga mkono hoja na kuainisha kwamba, Serikali yoyote makini duniani haiwezi kuacha lango kuu la uchumi bila kuweka mkono wake kwa ukaribu. Tumekubaliana na yeye na maoni yamechukuliwa.

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Rukia ameipongeza Serikali kwa muswada huu. Pongezi zimepokelewa.

Mheshimiwa Spika, halafu amekwenda hoja ya pili, kwa nini *NASACO* ilikufa na *NASAC* itasaidiaje? Kama nilivyosema niliweka sababu za msingi kwa nini *NASACO* ilikufa, *basically* kwa sababu ya makampuni ya meli yalianzisha kampuni zao na ikawa hakuna kazi inayokwenda kwa *NASACO* na ndio bila shaka *NASACO* ilifariki, lakini sasa hivi haitakuwa hivyo, kwa sababu hatuendi kushindana na wao. Sisi tunafanya udhibiti na vilevile tunafanya shughuli maalum ya uwakala katika eneo maalum, kwa hiyo, hakuna sababu kwa nini *NASAC* izeze kufa.

Mheshimiwa Spika, kuna Mheshimiwa Emmanuel Mwakasaka ambaye ameipongeza Serikali kwa Muswada na kuunga mkono hoja. Pongezi zimepokelewa.

Mheshimiwa Spika, kuna hoja nyingine inasema Serikali iwe inatoa muda wa kutosha kwa Kamati kupitia Muswada. Hili tumelipokea na tutalifanyia kazi.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo machache sasa naomba kutoa hoja.

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, naafiki.

SPIKA: Ahsante sana Mheshimiwa Waziri, hoja imetolewa na imeungwa mkono. Tunakushukuru sana kwa maelezo yako.

Sasa karibu tunaelekea katika hatua inayofuata, lakini Mwanasheria Mkuu kabla hujatoka, nafikiri unahamia huku au?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Hakutumia kipaza sauti.

SPIKA: Aah, basi sawa.

Hili pendekezo la Kamati la Jina la Muswada Mheshimiwa Waziri alipitia kwa juu juu na Kamati ime-*suggest very strongly* hapa kwenye ripoti yao. Mheshimiwa Waziri alichosema ni kwamba kama nimemsikia vizuri, ni kitu ambacho kama itaonekana umuhimu huko mbele jambo hilo litaangaliwa.

Naamini kama maelezo ni hayo, basi tunaenda hapo mliangalie kwa kweli kwa sababu jina huwa ni muhimu sana kwa mtu yeyote au chombo chochote. Sasa *NASACO* pamoja na sababu ulizozitoa hapa yaani haikuwa na jina zuri, iliondoka pamoja na sababu nyingine ulizozitoa *it was very corrupt NASACO*, yaani hatuambiwi mimi ni mmoja wa mtu nilishiriki pale nilikuwa na shida shida zangu fulani, aah *NASACO* biashara mbaya kabisa. (*Makofi*)

Muswada wa kitu kizuri kama hiki kinapobeba tena jina ambalo halifai, ile tulishazika *NASACO*, sasa tunaanzisha kitu kipya. Uzuri tumewapa ninyi *option*, tafuteni jina lolote lingine mnaloona sawa, yaani Kamati ilichopendekeza hapa. Hebu nadhani angalieni hili jambo ili mtoto anayezaliwa huyu azaliwe vizuri. Mbona uhuru ni wenu tu kumpa jina mnalotaka labda kama kuna sababu za kisheria zinazoweza kukwamisha hicho. (*Makofi*)

Katibu.

NDG. RAMADHAN ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI:

KAMATI YA BUNGE ZIMA

MISWADA YA SHERIA YA SERIKALI

**Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa
Mwaka 2017 (*The National Shipping Agencies Bill, 2017*)**

Ibara ya 1

SPIKA: Kifungu cha kwanza hakuna aliyeleta *amendment*, ndio jina lenyewe lakini Kamati ili-*suggest strongly* na sidhani kama ilikuwa nia ya Waziri Kamati ilete *schedule of amendment* yenyewe kama Kamati kwa jina. Kwa hiyo, nadhani kuna haja ya maelezo kidogo, halafu Mwenyekiti wa Kamati na wewe tueleze hoja yenu ni nini kama Kamati. Sasa uanze Mwenyekiti kwanza, Mwenyekiti wa Kamati yupo au hayupo? Tafadhali, sawa. (*Makofi*)

MHE. PROF. NORMAN A. S. KING: Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja ya msingi ya Kamati kwenye jina ni kwamba duniani kote jina lazima liakisi kazi, *the name must connote the functions*. Ndio maana Kamati iliporuhusu Muswada au kukuandikia wewe ni kwa sababu Serikali kwenye kikao chetu walisema wataenda kuliangalia. Nimesikitika Mheshimiwa Waziri alipokuwa ana-*table* hapa ameweka sentensi *in a light way*, badala ya kusema kwamba tumelichukua jina tutakwenda kulishughulikia kwa kadri tutakavyoona inafaa, yeye amesema kwamba huko mbeleni... (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, *issue ipo very clear, the name must connote the functions*. Kazi kubwa ya taasisi tunayounda ni *regulatory authority*, ni lazima neno *marine* liingine, vyovyote wakavyoweka wao. Sasa unaongelea shirika la kilimo kumbe linahusika na barabara, ndio kitu tulicholetewa leo.

Mheshimiwa Spika, ni hivyo tu. Mungu akubariki.
(*Makofi*)

SPIKA: Hayo ndio maoni ya Kamati, sasa na sisi wote tupo kama Kamati kubwa zaidi, mnasemaje Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO:
Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa naheshimu sana Kamati yangu na Kamati yangu ni muhimu sana kwa kazi zangu za kila siku. Tumejanya kazi kwa karibu sana na nategemea tutaendelea kufanya kazi kwa karibu. Kwa hiyo, walileta *concern* zao na sisi tumezipokea na kama nilivyosema pale kwamba hili jambo wamelizungumza muda mrefu na sisi Serikali ni Serikali sikivu tumelichukua na nilisema tutalifanyia kazi. Kama nilivyosema sheria sio msahafu, tutaiangalia na kama ikiwezekana tutaibadilisha.

SPIKA: Mheshimiwa Waziri majibu hayo kwa hatua hii, sijui niseme, yaani kwa hatua hii ndio tunatunga sasa sheria hapa. Kwa hiyo, majibu hayo kama yaliwezekana kote huko sio hapa sasa, hapa tunatoka tumeelewana, kushoto, kulia au kati, ndio kazi tunayofanya hapa. (*Makofi*)

Sasa sidhani kama mpo tayari Serikali wote nyie kuondoka na Muswada wenu katika hatua hii kwa sababu tu ya jina ambalo, mbona lipo wazi hili jambo. Jina lazima li-*reflect* madhumuni, sasa *unless* mtushauri, mbona jambo hili ni zuri kabisa, tatizo letu ni jina tu kwamba huyu ni Muislam ana jina la Kikristo na kwamba huyu ni Mkristo ana jina la Kiislam; tunataka akae sawasawa tu. (*Makofi*)

Nafikiri Kamati wamejitahidi sana na mnawa-*disappoint* kweli na sijui sababu yenu hasa ya msingi ni nini. Ndio maana tukasema kama mna *legal reason* labda, kama hakuna hicho mnge-*consider*. Shida nini yaani mtufanye wote tuelewe kama Wabunge *what is the problem*. Mwanasheria Mkuu wa Serikali. (*Makofi*)

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, tunakushukuru sana. Ukifikiria unaona hiyo hoja wanayoisema Waheshimiwa Wabunge na sisi kama alivyosema Mwenyekiti wa Kamati jana tulipokutana pale tulipoachana tulisema ngoja twende tuiangalie kwa sababu hizi sheria zina *scheme* yake ya uandishi. Kwa sababu katika hatua hiyo ukisema una-*adopt* jina linaloitwa *authority* itabidi uende ubadilishe mfumo mzima wa sheria hii yote ilivyo. Hilo la kwanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu unaona huu ni mfumo tofauti kabisa, lakini hili haliwezi kuchukua, sisi tunavyoona sio kama haliwezi, tunashauri kwamba kwa nini hatukutumia neno *authority*. *Authority* mara nyingi inafanya kazi za *regulation* peke yake, lakini hapa Waheshimiwa Wabunge mmeridhia kwamba ifanye *regulation* lakini katika maeneo mahususi tufanye pia shughuli ya uwakala. Kwa hiyo, ndiyo tukashauri kwamba kwa sababu hiyo tunaomba mtuachie...

(Hapa baadhi ya Wabunge waliongea bila mpangilio)

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Twende tulitafakari, lakini kwa vyovyote vile *authority* italeta shida kwenye hii nanii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, hiyo ilikuwa ni mojawapo ya sababu za msingi ambazo zinatufanya sisi sasa tuendeleo kushauri Bunge katika Kamati yako hii nzima kwamba waiachie Serikali fursa iende ili angalie hili, hiyo ndio hoja yetu. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Mwenyekiti, pendekezo.

SPIKA: Nawaomba Serikali, wahusika nawapa muda wa saa moja, waende tena kwenye Kamati, warudi baada ya saa moja hapa ili tuufanyie maamuzi Muswada huu; katika

hili tupo *very serious and categorical*. Kamati na Serikali nendeni, baada ya hapo Mwenyekiti wa Kamati uje utoe taarifa na baada ya hapo nawahoji Wabunge kuhusu Muswada huu. *(Makofi)*

Naahirisha Bunge kwa muda wa saa moja...

MBUNGE FULANI: Wasilete ubishi

SPIKA: Lakini narudi kwanza, mnisubiri kidogo narudi pale kwanza.

MBUNGE FULANI: Anasema tsubiri afanyaje?
(Kicheko)

MBUNGE FULANI: Alitaka kuahirisha kabla Bunge halijarejea.

(Bunge lilirudia)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, nasitisha shughuli za Bunge hadi saa moja na nusu. Nawaomba sana Waheshimiwa Wabunge msiende mbali.

Pia naiomba Kamati ya Miundombinu na Waheshimiwa Mawaziri tumieni tu ukumbi wangu wa hapa *Lounge* kwa haraka sana ili badala ya kutafutana huko tukishatoka hapa, nyie tumieni ukumbi wangu wa *Lounge*, saa moja tuwe hapa tena. *(Makofi)*

(Saa 12.33 Jioni Bunge lilisitishwa hadi saa 1.30 jioni)

(Saa 1.00 Jioni Bunge lilirudia)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tukae. *(Makofi)*

Katibu.

NDG. RAMADHAN ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI:

MISWADA YA SHERIA YA SERIKALI

Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania wa Mwaka 2017 (*The National Shipping Agency Bill, 2017*)

(Majadiliano yanaendelea)

KAMATI YA BUNGE ZIMA

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, tukae. Sasa kuhusu kile kifungu cha kwanza, tunakiweka *pending*, tutakifanyia maamuzi mwishoni. Tunaendelea na vifungu vinavyofuata halafu mwishoni tutafanya maamuzi kuhusu kile kifungu cha kwanza. Katibu.

Ibara ya 2

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napendekeza tufanye *amendment* kwenye kifungu hiki. Sheria hii inasema kwamba ni Wakala wa Meli Tanzania ambao utasimamia meli katika bahari na katika *inland waters*. Imeeleza kwamba inasimamia hivyo, lakini tunapoendelea kwenye hii sheria inataja tu *maritime* haitaji *inland waters*. Kwa hiyo, napendekeza Serikali kwenye kifungu hiki isomeke kwamba *matters of maritime and inland waters, administration, environment, safety and security shall apply to the United Republic of Tanzania*.

MWENYEKITI: Mwanasheria Mkuu umemsikia vizuri. Ufafanuzi tafadhali, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kweli jinsi kifungu kilivyokuwa kimeandikwa wakati ule, lakini Mheshimiwa Dokta Sware akisoma sasa ile *schedule of amendment* pale kifungu chote kile cha pili

tumekifuta na kukiandika upya, kwa hiyo ina-*capture* hiyo hoja ambayo anaisema.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Dokta Sware, unaridhika?

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hata hiyo *amendment* iliyofanywa na Serikali bado haiko *inclusive* kama sheria inavyotaka; inasema *this Act shall apply to matters of maritime administration, maritime environment, safety and security*, bado inasisitiza kwenye *maritime* peke yake, lakini sheria hii wamesisitiza kwamba *this Act shall apply to shipping agencies, ports and shipping services at sea ports and inland waterways ports in Mainland Tanzania*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa tume-*introduce* kwamba ni wakala ambao utasimamia meli...

MWENYEKITI: Ahsante sana...

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Yes...

MWENYEKITI: Umeeleweka kabisa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nitoe hoja kama sitaridhika na majibu ya Serikali kwenye hiki kipengele.

MWENYEKITI: Umeeleweka. Nia yake ni ku-*capture* na *inland waters*, sasa sijui.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nadhani anaishia tu kwenye *transport services*, lakini ukienda mpaka mwisho hii *inland waters* iko pale. Inasema hivi; *this Act shall apply to matters of maritime administration, maritime environment, safety and security and maritime transport services at sea ports and inland waterways ports in Mainland Tanzania*.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Dokta Sware, naona imekuwa *captured*; wazo lako lipo ndani humo.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, samahani; kwa hiyo hii *clause* itakuwa ni namba mbili haina *sub sections*?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, akiisoma sasa pale tunasema ile *item (a)* tunasema; *by deleting clause (2) and substituting for it the following*. Kwa hiyo ile *sub section (1)* Mheshimiwa Dokta Sware, sasa imekufa, haipo tena, inabaki tu hii hapa.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru wamezingatia hilo, ahsante.

MWENYEKITI: Ahsante sana, imezingatiwa. (*Makofi*)

(*Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake*)

Ibara ya 3

Ibara ya 4

(*Ibara zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake*)

Ibara ya 5

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru; bado niko kwenye dhana hiyohiyo, kwamba ni wakala ambao unatakiwa u-include *maritime na inland waters*. Kwa hiyo napendekeza kwamba *paragraph* hiyo wa-*insert* neno *inland waters...*

MWENYEKITI: *Paragraph* ipi?

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, *clause 5(d)*, ukurasa wa 10; inasema *promoting and maintaining maritime environment, safety and security*. *Proposal* yangu, isomeke; *promoting and maintaining maritime and inland waters environment, safety and security*.

Yaani kwamba hata hizo *clauses* nyingine ambazo zina *changes* lazima *inland waters* ziwepo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO:

Mheshimiwa Mwenyekiti, hii tumeanza kwenye kifungu cha pili, tumeeleza *inland waters*. Sasa ikishakuwa *captured* kule kila mahali inarejea tu, wala hakuna haja ya kurejea tena kuiandika.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti, basi kama ni hivyo basi neno *maritime* litoke tubaki tu na *waters* au kitu kingine. Kwa sababu ukisema *maritime* bado una-*bias* kwenye bahari tu tunaacha maji ya kwenye maziwa au mito.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante; kama sitaridhika nitatoa hoja.

MWENYEKITI: Jamani, mtoa hoja ni *scientific expert* katika maeneo hayo ya *maritime* na *acquatic resources* na mama yake alikuwa ndio Profesa katika maeneo hayo na mimi ni mwanafunzi mmojawapo katika hayahaya anayoyasema, kwa hiyo namwelewa vizuri sana, sijui mnasemaje. (*Makofi/ Kicheko*)

NAIBU WAZIRI WA UCHUKUZI NA MAWASILIANO:

Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi kama Serikali hatuoni tatizo lolote kwenye kifungu hiki, bado tunaendelea na msimamo wetu kama kilivyo.

MWENYEKITI: Jamani, tukubali tu. Lakini uko *right* kabisa, ila kwa kuwa hawaoni, hawataki, mnaafiki kifungu hicho kipite kama kilivyo?

(*Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake*)

MWENYEKITI: Hamko *right*, ila tuendelee.

Ibara ya 6

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Kifungu hiki naona Serikali imechukua maoni yangu, nashukuru.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

MWENYEKITI: Hiyo ndiyo *spirit* ya kutunga sheria na ninyi muwe mnakubali na wenzenu wanakubali, mambo ambayo yako wazi, lakini hata jambo ambalo liko wazi mnaweka msuli, mtalifanya Bunge hili lijifunze nalo kuwa la msuli.

Ibara ya 7

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kukubaliana na majibu ya AG alipokuwa akijibu hoja hii. Ahsante.

MWENYEKITI: Yaani kwa uungwana huo, tutafika. Nakushukuru sana Mheshimiwa Ester.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

SPIKA: Naendelea kuisisitiza, *spirit* hiyohiyo ndiyo nzuri.

Ibara ya 8

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 9

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

NDG. RAMADHAN ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI:

Jina la Sehemu ya Tatu lina marekebisho ya Mheshimiwa Dokta Sware.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa

Mwenyekiti, *clause* yangu ni namba 11, wao wanasema tisa (9).

NDG. RAMADHAN ISSA ABDALLAH – KATIBU MEZANI:

Ni Sehemu ya Tatu, jina la sehemu hiyo (*Part Three*) kuna marekebisho ya Mheshimiwa Dokta Sware.

MWENYEKITI: *Regulation of maritime transport sector,*

kuna chochote?

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa

Mwenyekiti, *clause number 11(k)*...

MWENYEKITI: Ahaa, 11 hatujafika...

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa

Mwenyekiti, ndiyo huko niliko...

MWENYEKITI: Kwa hiyo, sehemu hiyo imeafikiwa?

*(Sehemu iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge
Zima bila mabadiliko yoyote)*

Ibara ya 10

*(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge
Zima bila mabadiliko yoyote)*

Ibara ya 11

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Mwenyekiti,

naomba ku-*withdraw comments* zangu, kwa sababu kimsingi, Serikali ilishaleta kutoka kwenye *first schedule*. Ahsante.

MWENYEKITI: Ahsante sana, tunakushukuru.

Waheshimiwa Wajumbe, sasa naongeza muda hadi jambo letu hili litakapokamilika.

Mheshimiwa Dokta Sware.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru.

Mheshimiwa Mwenyekiti, bado nasisitiza tukisema *maritime* peke yake tuna-*bias* kwamba ni baharini peke yake. Kwa hiyo kama tunataka sheria hii iwe *all inclusive*, basi ama tutumie neno lingine kama ni maji tu, kama tunatumia *maritime* basi tutumie pia na *inland waters*. Kwa sababu sheria ita-*apply* tu baharini, je na huku kwenye maziwa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, na sasa hivi...

MWENYEKITI: Mheshimiwa Dokta Sware, nakuomba...

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Yes.

MWENYEKITI: Nakuomba mimi sasa, kwa pointi hiyo ukubali tuendelee na pointi hii kwa sababu Serikali walishafafanua wanataka hivyo, kwa maana ya kwamba kwa makosa yote mengine yatakayofanyika kwenye *fresh waters* hii haita-*apply*. Kwa kuwa wao wenyewe ndio wameamua kwenda hivyo, hebu twendeni hivyo, kwamba wao wako *right*. (*Makofi/ Kicheko*)

Kwa hiyo nataka nikihoji hiki ili tuendelee tu.

Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, anachokisema Mheshimiwa Dokta Sware kwenye Jedwali la Marekebisho la Serikali, ukiangalia Ibara ya 11, tumefanya mabadiliko kwenye Ibara ya 11(1) ika-*capture* hiyo *maritime administration*, iko pale sasa na *environment* zote. Kwa hiyo sasa kwa sababu ni *regulation* ya hivyo vitu...

MWENYEKITI: Imeandikwaje sasa hapo?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa itasomeka hivi; *the functions of the corporation in relation to regulation of maritime administration, maritime environment, safety and security shall be to...* kwa hiyo hiyo *maritime* ipo.

MWENYEKITI: Kinachogombaniwa sio kuwepo *maritime, maritime* imo, *no question about it*, lakini ukisema *maritime* sisi nchi hii tuna baraka kuliko nchi nyingine yoyote Afrika; Ziwa Nyasa hallingii, Ziwa Tanganyika hallingii, Ziwa Victoria hallingii wala *any other aquatic resource* ambayo sio majichumvi.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 12

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wajumbe, mbona mnakuwa hivyo? Tuendeleo.

(Hapa baadhi ya Wabunge waliongea bila mpangilio)

MWENYEKITI: Tuendeleeni. Mimi natoa wito sana upande wa Serikali, yaani kwa kweli kuanzia kwenye Kamati mpaka tunapokuja hapa tusiwe na hali fulani, yaani wote tunajenga nchi, wote sisi ni Watanzania kabisa. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, sio kwamba ukiwa Waziri unakuwa Mtanzania zaidi au ukiwa Mbunge unakuwa Mtanzania kuliko Waziri, hapana. Tunapojenga nchi yetu tunajenga wote kwa nia njema kabisa, tukifanya hivyo tutafika safari yetu vizuri.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 13

Ibara Mpya ya 14

Ibara Mpya ya 15
Ibara Mpya ya 16
Ibara Mpya ya 17
Ibara Mpya ya 18
Ibara Mpya ya 19
Ibara Mpya ya 20

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 21

(Ibara Mpya iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

MWENYEKITI: Hapa tunaipongeza sana Serikali kwa vifungu hivi vipya na hivi vyenye marekebisho ya Serikali kwa sababu vinatokana na usikivu ambao umetokea kwenye Kamati kule baada ya mjadala ambao kwa kweli pamekuwa na usikivu mkubwa; ule ambao nilisema Mwanasheria Mkuu wa Serikali ametusaidia sana huko kutufikisha hapa tulipofika kwa sababu ya usikivu ule. *(Makofi)*

Ibara Mpya ya 22

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Mwenyekiti, bahati mbaya sana sina marekebisho kwenye kifungu cha 22 na badala yake, nina marekebisho *section 14* ya zamani *item two*, sasa sjuu ndiyo hapohapo, maana inanichanganya.

MWENYEKITI: Yaani cha zamani cha 14 sasa ni cha 22 baada ya kuwa kuna vifungu vipya vya Serikali ambavyo vimeingia pale.

MHE. ESTER M. MMASI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nikubaliane na *addendum list* ya Serikali niliyoipata, kwa sababu kimsingi wamechukua mapendekezo yangu yote, *section 14(a), (b), (c), (d)* na *(e)*. Kwa hiyo, naomba kukubaliana na Serikali kwa sababu wamechukua maoni yangu. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante sana Mheshimiwa Ester Mmasi, ubarikiwe. Tunaendelea.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 23

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS, (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu utaratibu.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Kangi Lugola, Kanuni?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS, (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu utaratibu, Kanuni ya 68(1).

MWENYEKITI: Haya isome.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS, (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti:-

“68.-(1) Mbunge anaweza kusimama wakati wowote na kusema maneno “kuhusu utaratibu”, ambapo Mbunge yeyote ambaye wakati huo atakuwa anasema atanyamaza na kukaa chini na Spika atamtaka Mbunge aliyedai utaratibu ataje Kanuni au sehemu ya Kanuni iliyokiukwa.”

MWENYEKITI: Nakuruhusu Mheshimiwa, ingawaje katika mazingira ya kawaida hakuna aliyekuwa anasema.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS, (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, ulikuwa hujaniona, alikuwa amesimama Mheshimiwa Mmasi.

MWENYEKITI: Nimekuruhusu Mheshimiwa, kwa sababu ya muda wetu mdogo.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS, (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, Kanuni ya 88(2) inazungumzia mabadiliko yanayopendekezwa na yaletwe kwenye jedwali la mabadiliko yanayohusiana na Muswada ambao upo mbele yetu. Muswada ulioko mbele yetu ni unasema; *The National Shipping Agencies Act 2017*; lakini jedwali ambalo Mheshimiwa Mmasi amelileta linahusu Muswada ambao haupo, linasema *The National Shipping Agencies Act 2017*. Kwahiyo nilikuwa naomba kwamba hayo mapendekezo yake yasihusishwe kwasababu muswada uliopo sisi *The National Shipping*; yeye wa kwake ni *The Shipping*, kwa hiyo ni Miswada miwili tofauti, wa kwake ni *Private Members Bill*.

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Mmasi alichokoleta ni sahihi sana kabisa, hiyo ni *printing mistake* ya Maofisa wangu tu; lakini nia yake na madhumuni ya kile alichokileta ni sahihi kabisa na hakika ni Masekretari wangu katika kuchapa huko walikosea, lakini alichokisema Mheshimiwa Kange Lugola ni muhimu lazima vitu hivi viende sawasawa. Nakushukuru sana. Katibu.
Ibara Mpya ya 24

(Ibara Mpya iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 25

Ibara Mpya ya 26

Ibara Mpya ya 27

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 28

Ibara Mpya ya 29

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 30
Ibara Mpya ya 31

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 32
Ibara Mpya ya 33
Ibara Mpya ya 34

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 35

(Ibara Mpya iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 36
Ibara Mpya ya 37

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 38
Ibara Mpya ya 39

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

SPIKA: Naendelea kuwakumbusha Waheshimiwa Wabunge ili na kuipongeza Kamati ya Miundombinu na Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu na Waziri na kadhalika na Serikali kwa ujumla jinsi ambavyo pamekuwa na marekebisho mengi yaliyo-*capture* maoni ya Waheshimiwa Wabunge. Hii ndiyo maana ya kwamba Bunge linatunga sheria; lina *own* ile *process* na kila kitu, kwa kweli tunapongeza sana. *(Makofi)*

Katibu.

Ibara Mpya ya 40

(Ibara Mpya iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 41

Ibara Mpya ya 42

Ibara Mpya ya 43

Ibara Mpya ya 44

Ibara Mpya ya 45

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 46

(Ibara Mpya iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 47

Ibara Mpya ya 48

Ibara Mpya ya 49

(Ibara zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 50

SPIKA: Mheshimiwa Esther Mmasi.

MHE. ESTHER M. MMASI: Mheshimiwa Spika, naomba kuondoa hoja yangu kwa sababu kimsingi Serikali imekubali mapendekezo yangu na tayari ipo kwenye *addendum list*. Ahsante.

SPIKA: Ahsante sana.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 51
Ibara Mpya ya 52
Ibara Mpya ya 53
Ibara Mpya ya 54
Ibara Mpya ya 55
Ibara Mpya ya 56
Ibara Mpya ya 57
Ibara Mpya ya 58
Ibara Mpya ya 59
Ibara Mpya ya 60

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara Mpya ya 61

(Ibara Mpya iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara Mpya ya 62
Ibara Mpya ya 63
Ibara Mpya ya 64
Ibara Mpya ya 65
Ibara Mpya ya 66
Ibara Mpya ya 67

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

MHE. SALOME W. MAKAMBA: Mheshimiwa Spika, kuhusu utaratibu.

SPIKA: Mheshimiwa Salome; ulisimama kwenye sitini na ...

MHE. SALOME W. MAKAMBA: Mheshimiwa Spika, (68).

SPIKA: Sawasawa na tuko hapo hapo.

MHE. SALOME W. MAKAMBA: Mheshimiwa Spika, kuhusu utaratibu; utaratibu unataka tunapogiga kura tupate *majority vote*. Wewe mwenyewe unasikia hata *response* ya Wabunge; hakuna *majority vote* katika kupitisha hivi vifungu; tuitendee haki sheria hii.

SPIKA: Salome acha fujo kabisa hebu kaa; hebu chini; unaingilia kazi yangu mimi ndiyo ninayesikia wewe husikii vizuri; na mnajua kwa nini Salome amekasirika Waheshimiwa niliposema inapenda akaona amechokozwa; maana yake kaka yake yule. Waheshimiwa mimi ndiyo na-*judge* mimi ndiyo naruhusiwa na kanuni kusikia kama mmekubali au hamjakubali, lakini mimi nimewasikieni vizuri kabisa Waheshimiwa Wabunge, labda sasa niwaombe muongeze sauti na Mheshimiwa Salome naye apate kusikia; Katibu tuendeleo.

Ibara Mpya ya 68
Ibara Mpya ya 69
Ibara Mpya ya 70
Ibara Mpya ya 71
Ibara Mpya ya 72
Ibara Mpya ya 73
Ibara Mpya ya 74
Ibara Mpya ya 75
Ibara Mpya ya 76

(Ibara Mpya zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Jedwali lina marekebisho ya Serikali katika *para* ya 1 na *para* ya 9

(Jedwali lililotajwa hapo juu lilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

SPIKA: Sasa tunarudi kule, huku kwenye Bodi tumeshamaliza; tunarudi kifungu cha (1) kabisa; Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali mko tayari kwenye hicho au kuna taaarifa yoyote, karibu tafadhali.

Ibara ya 1

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, Serikali ilikuwa inapendekeza kwamba sasa hili jina la Muswada libadilike; badala ya jina lililopo, sasa iwe *Tanzania Shipping Agencies Act. (Makofi)*

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Spika, kwa sababu hiyo tutafanya mabadiliko sasa kwenye kifungu cha (4) kuanzisha hilo Shirika ambalo sasa litaitwa *Tanzania Shipping Agencies Corporation* na acronym yake sasa itakuwa *TASAC*, kwa hiyo mabadiliko sasa yatakuwa *consequential. (Makofi)*

SPIKA: Ahsante sana sana Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali. Tunashukuru sana kwa badiliko hilo na nimeshawahoji tayari Waheshimiwa kwa hiyo tumeshapitisha. Ni badiliko muhimu sana, mtu mwingine anaweza akaona kama ni jambo dogo, linatusaidia kuondokana na historia ambayo hatutapenda sana kuirudia; lazima tusonge mbele na majina yanayoendana. Kwa hiyo tunashukuru sana Serikali kwa usikivu; Katibu sasa.

NDG. JOSHUA CHAMWELA – KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Spika, Kamati ya Bunge Zima imemaliza kazi yake.

SPIKA: Bunge linarejea.

(Bunge lilirudia)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge tukae. Mheshimiwa Waziri taarifa.

WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO:

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa taarifa kwamba Kamati ya Bunge Zima imeupitia Muswada Ibara kwa Ibara na imeukubali pamoja na marekebisho yaliyofanyika. Naomba kutoa hoja kwamba Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli wa Taifa wa mwaka 2017 sasa ukubaliwe; naomba kutoa hoja.

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Spika, naafiki.

SPIKA: Hoja imetolewa na imeungwa mkono. Ahsanteni sana Waheshimiwa kwa kuunga mkono hoja.

Nakushukuru sana Mheshimiwa Waziri, sasa wajibu wangu Waheshimiwa Wabunge ni kuwahoji kama ilivyo ada ili tuweze kuutendea haki Muswada huu wa Serikali, Muswada wa Sheria ya Wakala wa Meli Tanzania kama ulivyokuwa umerekebishwa jina vizuri na Mwanasheria Mkuu wa Serikali. (*Makofi*)

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)*

SPIKA: Ahsante sana. Katibu.

NDG. JOSHUA CHAMWELA – KATIBU MEZANI:

Muswada wa Sheria kwa ajili ya kuanzisha Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania litakalotekeleza majukumu ya uendeshaji wa biashara ya uwakala wa meli, udhibiti wa mazingira, usalama na ulinzi wa vyombo vya majini, udhibiti wa huduma za usafiri wa majini, pamoja na mambo mengine yanayohusiana na hayo (*A Bill for an Act to make provision for establishment of Shipping Agency Corporation and maritime administration to regulate ports, shipping services, maritime environment, safety and security and to provide for other related matters*)

(Kusomwa Mara ya Tatu)

(Muswada wa Sheria wa Serikali Ulipitishwa na Bunge)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge katika hatua zetu za utungaji wa Muswada sasa umeshafika mwisho hapa kwetu, kwa jinsi hiyo niipongeze sana Serikali. Kwa ujumla wake na hapa Bungeni Mheshimiwa Waziri Mkuu tunakupongeza sana, Mheshimiwa Waziri mwenyewe mwenye Muswada wako tunakupongeza sana, safari hii tulikuwa na Miswada miwili inayokuhusu ule wa *Telecommunications* uliofanyiwa kazi jana na huu. Yote miwili haikuwa rahisi kwa kweli. (Makofi)

Pia kipekee kabisa tukupongeze Mwanasheria Mkuu wa Serikali umetusaidia sana, sana, sana na wataalam wetu wote kote mlikotoka kuanzia Makatibu Wakuu na kadhalika hongereni sana na poleni kwa kukesha; mbona mna haraka jamani.

Nawapongezeni Wabunge wote kwa kazi mliyofanya leo. Naipongeza sana Kamati ya Miundombinu kwa kazi nzuri sana ambayo mmeifanya. Tunawaomba na Kamati zingine mwendelee kufanya kazi hivyo. Najua mlibandikwa majina mengi mpaka wengine wakasema mmehongwa; lakini hamkujali. Mliyosimama imara ndiyo imetusaidia Muswada wetu umekuwa mzuri kabisa kwa sababu mlisimama imara kabisa. Kwa hiyo maneno haya mengine mengine ya pembeni yale, Waheshimiwa Wabunge yasiwavunje moyo hata kidogo, mwendelee kufanya kazi kwa bidii na kwa uaminifu. Mimi kama kiongozi wenu siamini kabisa kama kuna hayo mambo yanayosemwasemwa, labda kama tutapata ushahidi halisi kabisa, lakini kwa kweli kazi hii imefanywa vizuri.

Muswada huu ulikuwa na mambo mengi ndiyo maana palikuwa na, nia ilikuwa njema toka mwanzo kwa pande zote kwa Serikali na kwa Waheshimiwa Wabunge na kwa kweli umetendewa haki. Ushauri wangu kwa wote Wabunge na Waheshimiwa Mawaziri; kesho itasomwa Miswada kwa mara ya kwanza hapa; tarehe atakayoitaja Mheshimiwa Waziri Mkuu kwamba Bunge linakutana, wiki mbili kabla Kamati zinaanza hapa Dodoma.

Muswada unapokuja hapa Waziri mwenye Muswada wako kwenye mambo mengine ambayo ni muhimu zaidi kuliko Muswada, itakuwa ni tatizo; kwa hiyo lazima Muswada unapokuja hiyo ndiyo iwe *priority* namba moja na Waheshimiwa Wabunge pia tunapoanza shughuli zetu iwe ni *priority* namba moja. Tukianza kwa wakati zile wiki zetu mbili zinatufanya tufike mahali ambapo tutakuwa tunatunga sheria zetu kwa wakati, kwa nafasi, bila presha ambazo hazina sababu.

Kwa hiyo, huo ndiyo wito ambao nautoa kwamba kwa Miswada ile ambayo tutaisoma kesho *next time* tujaribu kuanza *exactly* palepale na tuendeleze usikivu huu ambao umeoneshwa na Wizara hii pamoja na Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa wale ambao wanaleta Miswada ambayo itasomwa kesho na itakayofuata baada ya hapo.

Waheshimiwa Wabunge kwa hatua hiyo kwa kweli tumejitahidi, tumemaliza mambo yetu kwa wakati kabisa; ningependa kuwashukuruni sana. Kesho ndiyo siku yetu ya mwisho ya shughuli; tutaona hali itakavyoenda kama mambo yetu yataenda vizuri Mheshimiwa Waziri Mkuu anaweza akasoma hotuba yake kwenye saa nane, kama tutamaliza mapema kidogo; kama haitakuwa hivyo basi tutaahirisha saa kumi na moja kamili jioni, Ikini haya yote tutaambiana kesho hiyohiyo.

Kwa kuwa shughuli za leo zote zimekamilika, sasa naomba niahirishe shughuli za Bunge hadi kesho saa tatu kamili asubuhi.

(Saa 2.10 Usiku Bunge liliahirishwa mpaka Siku ya Ijumaa, Tarehe 17 Novemba, 2017, Saa Tatu Asubuhi)